

Астрид Линдгрен

**МИТТИВОЙ
ВА
КАРЛСОН**

Тошкент
Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1988

С6
Л 55

Редколлегия:

Хаким Назир, Анвар Обиджон, Фарход Мусажонов, Қуддус Мухаммадий, Раим Фарходий, Пўлат Мўмин, Эргаш Раимов, Худойберди Тўхтабоев, Носир Фозилов.

Расом С. Силка

Л - Э 480200000-156 82-88
М352 (04) - 88

ISBN 5 635 00118 1

www.ziyouz.com kutubxonasi

СЎЗБОШИ

«Стокгольм шахридаги одатдаги кўчаю одатдаги уйлардан бирида Свантесон фамилияли оддийгина швед оиласи яшарди». Миттивой ва унинг «ғалати дўсти» — томда яшовчи ва уча оладиган Карлсон ҳақидаги китоб шу сўзлар билан бошланади.

Агар Миттивой яшайдиган уйнинг томига чиқилса, Карлсоннинг мўри орқасидаги дераза, эшиклари яшил уйчасини кидириб топилса ва остонага ўтириб олиб, теваарак-атрофга қаралса, кўзга яланг томлару шаҳар минораларининг гумбазлари ташланади, холос. Ярим кечада осмондаги юлдузлар шундай йирик ва паст бўладиларки, гўё қўлингни чўзсанг, етадигандай тўўлади. Тонг сахарда томлар ортидан куёш кўтарилиб, Стокгольм шаҳари тепасида нур таратади.

Бу Стокгольм шаҳри қаердалигини сен биласанми? Қайси мамлакатда? Уни картадан қандай топиш мумкин?

Бундай топса бўлади. Агар дунё картасига назар ташласанг, шимоли-ғарб томонда, шундай Шимолий кутбнинг ёнида, каттакон пахмок итни кўрасан. У сарик ва жигаррангга бўялган, фақат четларигина кўкиш рангда. Бу Скандинавия ярим ороли. Бу ярим оролга Европанинг энг шимолидаги икки мамлакат — Норвегия билан Швеция жойлашган.

Бу ярим оролнинг картада пахмок бўлиб кўринишига сабаб шуки, унинг сохиллари текис эмас: бу ерда сон-саноксиз кўрфазлар — фьордлар, қояли ярим оролчалар ва оролчалар — шхерлар бор. Сарик ва жигаррангга бўялганига сабаб, унинг кўпчилик қисмини ўрмон билан қопланган тепаликлар ва рудага бой тоғлар ташкил этади, тоғлар ва ясси тоғликлар картада доим сарик, жигарранг тусда бериледи. Ярим оролнинг сохил бўйларидагина серунум текис ерлар бор: ҳайдалган, шудгор қилинган далалар, кўм-кўк ўтлоқлар, уларда ўтлаб юрган олачипор, қашка сигирлар, деҳқонларнинг қадимий ёғоч уйларига ўхшаш қизил уйлар. Бундай уйлар Швециянинг қишлоқларида ҳозиргача сақланиб қолган.

Швеция ярим оролнинг ит расмига ўхшаш шундай «қорнини» ва унинг катта кўк «олдинги оёғини» эгаллаб турибди. Мана шу «оёғида» — бошқачароқ қилиб айтганда, Скандинавия ярим оролининг шарқий соҳилида Швециянинг пойтахти Стокгольм шаҳри жойлашган. У катта Меларен кўлини денгиз билан боғлайдиган бўғоз сохилларида ва бир-бирлари билан баланд кўприклар орқали боғланган ўн тўртта кичкина оролда жойлашган. Стокгольм кўприклари ва кўчаларида трамвайлар, автобуслар ва автомобиллар гизиллаб ўтиб туради, велосипед минганларнинг сон-саногни йўқ. Стаден оролида, «эски шаҳар»да кўчалар шундай торки, машина ҳам ўтолмайди.

Уйларнинг томлари қизил черепицадан, тунукадан... Ана шу томлардан бирида мўри орқасида деразалари, эшиклари кўм-кўк кичкина уйча бор. Эшигининг тепасига: «Томда яшовчи Карлсон, дунёдаги энг яхши Карлсон» деб ёзилган тахтача осиб кўйилган. Карлсоннинг уйда камини, дастгоҳи, лампаси бор. Дастгоҳи устига ҳар хил эски-туски нарсалар уйиб ташланган... «Уйча? Мўри орқасида кичкина уйча? Йўғ-э, бўлиши мумкинмас!» — деб ўйлади бир мўри тозаловчи Карлсоннинг уйчасига қоқилиб кетиб, лекин шу захотиёк уни унутиб юборди. Ахир, катталар бунча майда-чуйда нарсаларга эътибор беришармиди. Бошқаларни билмадигу, **MARG'ILON IOTISODINOT** **KOLLEN** **XBOROT RESURS** **TRAVAZI** Стаден чиқармайди, эҳтимол аввалига бир оз хайрон бўлишар. **KOLLEN** томда турганига хайрон бўлишмайди, албатта, буни фақат **XBOROT RESURS** **TRAVAZI** билмаслиги мумкин. Лекин, бошка қизик томони бор: ахир, кўп қаватли уйларга кўзга бўлган шундай замонавий катта шаҳарнинг ўртасида, **TRAVAZI** ҳам, **KOLLEN** ҳам, **XBOROT RESURS** ҳам, элат кувур ҳам бўлган уйларнинг орасида бирдан

кичкинагина уйча қаёқдан пайдо бўлиб қолди? Бу уйда оддий электр лампочкаси ҳам йўқ, унинг ўрнида шифтда «фақат парма, ёнғок солинган халта, пистон тўла пакет, омбирлар, бир жуфт қавуш, ранда, Карлсоннинг кечкурун қиядиган кўйлаги, қозон сочик, темир қосов, унча катта бўлмаган саквоаяж, бир қоп туршак ослиб турарди, бошка ҳеч нимаси йўқ эди». Қамини бор уйча, унда ўт ловиллаб ёнади... Темир қосов, лампа... Хайрон бўлманг! Стокгольмда шунақа уйлар бор. Шахар жойлашган оролардан бирида каттакон Скансен музейи бор. Бу музей очик жойда. Унга мамлакатнинг ҳамма томонидан қадимий дехқон уйлари, омборлар, асалари инлари олиб келинган. Мўрилардан буралиб-буралиб тутун чиқади, инлар тепасида асаларилар гўнғиллаб учиб юришади. Швед ўқувчилари ўтзорлар, кир-адирлар, қизил ёғоч уйлар, дарахт қесувчилар, балиқчилар, дехқонлар диёри бўлмиш кўҳна Швецияни кўргани шу ерга келишади.

Швед ёзувчиси Сельма Лагерлефнинг «Нильснинг ёввойи ғозлар билан бирга саёҳати» номи эртақ-қиссасининг қахрамони Нильс Хольгерсон бир вақтлар мана шу мамлакат устидан учиб ўтган. Сиз бу китобчани ўқиганмисиз? Ўқимган бўлсангиз, албатта ўқиб чикинг.

Нильс ёввойи ғозлар галасига эргашган Мартин лақабли хонаки ғозда бутун Швецияни: жанубдан шимолгача, шимолдан то Лапландиягача учиб ўтган. Лапландияда буғу боқувчи саамлар яшашиди, у ерда фақат мох ва қурбақа ўт ўсади. Кейин Нильс шимолдан жанубга — ўзининг жонажон қишлоғига қайтиб учиб келган. У бу ерда илгарилари ғоз боқарди. Чирок ёруғида истар-истамас дарс тайёрларди. Нильснинг саёҳати ҳақидаги китобни ўқиб, сиз ҳозирги замон швед ёзувчиси Астрид Линдгрэн китобининг қахрамонлари — Миттивой лақабли Сванте Свантесон, унинг галати дўсти Карлсон ҳақида, улар ҳозир яшаётган мамлакатнинг ўтмиши ҳақида кўп нарсаларни билиб оласиз.

Қадим замонларда одамлар отда юришарди, ўша замонлар ҳақида ҳикоя қилувчи эртақдаги боланинг ғозда учуши табиийдир. Астрид Линдгрэн китобидаги болага ўхшаш қичкина одамча — Карлсон ғозда учмайди, ҳатто самолёт ёки вертолётда ҳам учмайди, балки «ўз-ўзидан» учади. «Қорнидаги қнопкасини босса бас, дарров ишга тушади. То паррак яхши айланиб кетмагунча, яъни бир минутча Карлсон жойида қимир этмай туради, бироқ мотор бор қучи билан ишлаганидан кейин Карлсон осмонга кўтариледи-ю, сал чайқалиб уча бошлайди, гўё катта бир ишда ишлайдиган директордай ўзини мағрур тутеди...»

Тўғри, орқасида парраги бор бу қичкина одамча эски уйда туради, швед эртақларидаги афсонавий одамлар донм мана шунақа уйларда туришган. Бироқ Карлсоннинг уйчаси бугунги Стокгольмдаги катта бир уйнинг томида жойлашган. Карлсон пойтахт тепасида айланиб учиб юради — гоҳ бировнинг балқонига тушади, гоҳ тариллаганича Миттивойнинг деразасидан қиради-ю, хона ўртасига кўнади.

Фақат шуниси қизиқки, Карлсон — бу Миттивойнинг ўйлаб топган нарсаси эмас, унинг борлигига нега шу вақтгача на ойниси, на дадаси, на Бетан, на Боссе ишонишмаганига хайрон. Балки шунинг учундирки, шу вақтгача бирорта боланикига ҳеч қандай Карлсонлар учиб келишмаган, ўйин ўйнашмаган, буғ машиналари ясашмаган. Бироқ баъзида ҳаётда сира ўйламаган нарсалар бўлади. Айниқса болалар китобларида — қадимий ва замонавий эртақларда. Ойниси, дадаси, Боссе ва Бетан ҳаммасини ўз кўзлари билан кўриб, ўзлари тан беришлари, ишонч ҳосил қилишлари керак. Бора-бора ҳаммалари Карлсонга шундай ўрганиб, кўникиб келишди. Хайрон бўлмай кўйинишди. «Ўй қозимаси» Бок хоним ҳатто: «Паррак қнопкалар... бизнинг давримизда болаларда нималар бўлмайди дейсиз! Ҳадемай улар мактабга бормай туриб ойга учиб чикишди», дейди.

Бу учадиган Карлсон жулиқ афсонавий одам. У доимо кўзимизга иссиқ

кўринади, танишдек туюлади — кимгадир ўхшаб кетади. Эҳтимол вертолёт ўйнаётган Миттивойга ўхсаса керак? Факат Миттивой ўйнайди-ю, Карлсон эса чинакамига учеди. Балки бураладиган ўйинчоқка — учадиган семиз одамчага ўхшар? Факат жонлисига ўхшайди.

Ҳатто Карлсоннинг фель-атвори, табиати, одатлари, гап-сўзлари, улар қанчалик кулгили, ғалати бўлмасин, бизга танишдек туюлади. Мана, Карлсон тинимсиз валдираб, хонада айланиб учиб юрибди, кўлига тушган нарсани ушлаб кўради, яшиқларни очиб-ёпади, Миттивойнинг бисотидаги бор нарсаларни — рангли бўрларни, маркаларни, денгиз тошларини бирма-бир кўздан кечиради. Мана у Миттивойдан, нега мени бир оз кидирмадинг, каравотнинг тагига қарамай, дарров шкафдан топиб олдинг, деб хафа бўлади... Мана, у кўзлари жавдираб кубикларга ташланади, уларни бир-бирига қўйиб, «дунёда энг яхши» минора куради. Мана, у Бок хоним яшириниб олган ваннахонанинг эшигини коқади: «Ҳозирок очинг! Бўлмаса ўйнамайман!» — деб қичқиради.

Биз буларнинг ҳаммасини қаердадир кўрганмиз, бир вақтлар эшитганмиз, буларнинг ҳаммаси бўлиб ўтган гап. Бу ишларни ким қилган? Ўзинг, дўстларинг, дўстларингнинг дўстлари — ёши тўртдан ошган, лекин ўн тўртдан кичик ҳамма болаларнинг иши.

«Кел, гаров ўйнаймиз, сенинг бувингга қараганда менинг бувим кампирга кўпроқ ўхшайди, — дейди Карлсон Миттивойга, у билан кузда учрашганида. — Гаров ўйнаймиз». Карлсоннинг ўзи эса бошқа болаларга қараганда ҳамма болаларга кўпроқ ўхшаши, айниқса баъзи болаларга кўпроқ ўхшаши ҳақида баҳслашиб ўтирмаса ҳам бўлади. Ўйнашда, вақтичоғлик, хурсандчилик қилишда, шўхликда ким Карлсондан ўта олади? Хар хил ўйинлар ўйлаб топишда Карлсондан зўри борми? У бекинмачоқ ўйнайди, касал бўлишга уста, фокуси чодир ўйлаб топади, қувлашга суяги йўқ. «Ажойиботлар кечаси»ни ўйлаб топган ҳам ўша. Тефтелини, шоколадли конфетни, қаймоқли тортни Карлсондан ҳам кўпроқ яхши кўрадиган одам топилармикин? «Йўқ, мен бунақада ўйнамайман!», «Бу адолатсизлик!» деб Карлсондан кўра ким кўпроқ гапиради. Гина-кудуратни, хафаликни ким Карлсончалик тез унута олади? Бунинг учун унга эски фонарча беришса бас, яна у ёнадиган бўлса.

Балки Карлсон чиндан ҳам «хўроз суратини чизувчи энг зўр рассомдир», «Дунёда энг зўр ажинадир», «Дунёда энг яхши невар»дир. Ўзи шундай дейди-ю, лекин хар холда ўйин ўйнашда энг яхши ўрток, у умуман ажойиб дўст. Керак вақтида Карлсон қўлидан келган ёрдамни аямайди — сирпаниб кетган Миттивойнинг кўлидан тортиб, томга чиқариб қўяди, «фавқулодда ташлаб кетилган чақалоқ» — оч қолган Гулфия учун шишада сут олиб келиб беради, безориларни лакилатиб, Оскар исмли кишлоқи содда йигитнинг жонига ора қиради, уни кулфатдан қутқаради, пирогдан кеч қолишини билса ҳам, Миттивойга ҳуштагини совға қилишни унутмайди.

Тўғри, у «хуштагимни тез-тез, деярли хар кун олиб тураман», деб Миттивойни ўша захотиёқ огоҳлантириб қўяди. Бирок Миттивой ундан хафа бўлмайди. Арзиманг нарсага хафа бўлишнинг нима кераги бор? Дунёдаги энг яхши Карлсондан ранжиб бўладими, ахир?

Миттивой ҳеч нимани сезмади, пайкамади деб бўлмайди, албатта. У Карлсон билан танишган биринчи кун, унинг «минглаб буг машинаси», «хўрозлар сурати солинган минглаб картиналар», «минг-минглаб учар итлар» ҳақидаги гапларини ағрайиб тинглади. Лекин ҳамма машиналарнинг «тўсатдан портлагани», ҳамма итларнинг «учиб кетгани», ҳамма хўрозлар «ёлғиз, сўққабош хўроз» қошига «кетгани» аста-секин маълум бўлганидан кейин Миттивойнинг баъзи нарсаларга фаҳми ета бошлади. Китобнинг биринчи қисми охирига келиб Карлсоннинг

хамма конфетни «хайр-эхсон йўлига» сарфлайлик деганида, нимани назарда тутганини Миттвойи жуда яхши тушунадиган бўлди. «Бўпти,— деб жавоб берди у Карлсонга,— агар бир кути конфет олсам, уни сенга бераман». У Карлсон билан гаров ўйнашнинг нима эканлигини, уни ютиш ёки унга ютқазिशнинг оқибатини, у билан ширинликни қандай баҳам кўришни, «Қани, топ-чи, дунёда энг зўр...» деган сўзлар билан бошланадиган саволга қандай жавоб беришни жуда яхши билади. Уларга донм бир хилда: «Албатта, сен, Карлсон», деб жавоб бериш керак.

Китобхонлар ҳам ҳеч нимани фахламаяпти деб бўлмайди. Карлсоннинг дунёдаги ҳамма болаларга, айниқса айримларига жуда ўхшашлигини улар ҳам пайқашди. Энг муҳими, ўша айримларининг Карлсонга ўхшашлигини сезишди. Карлсоннинг гап-сўзларини, одатларини қайта-қайта эшитиш, кўриш жуда кулгилида. Лекин ўша одатларни, қилиқларни танишларингга ва ўзингга сезиш яна ҳам кулгили. Ҳаммага маълумки, кулги Карлсон даволаган «кўнгилни айнитадиган порошок»ка ўхшаган «дунёда энг яхши дори».

Болаларнинг баъзилари Миттвойилардан — Карлсоннинг ўртоқлари ва ўқувчиларидан ўсиб етишади, бошқалари — ўсиб-улғаяди ва унинг ўқувчиларига айланади, қорнида кнопокаси бор семизгина кичкина одам эса бир умрга «дунёда энг яхши Карлсон» — ширинтомок, «хасис», хазилқаш, шўх, мактанчок бўлиб қолади. Лекин Миттвойи ҳам, унинг дўстлари — Кристер билан Гунилла ҳам, ҳамма китобхонлар ҳам бари бир Карлсонни, унинг шўхлиги, довлораклиги, мулойим табиати, уддабуронлиги, топқирлиги учун яхши кўришади. Улар «тобида семирган, куч-қувватга тўлган» бу эркакнинг болаларга хос камчиликларини, ожизликларини кечиришадию ўзларича кулиб қўйишади. Миттвойи ҳам Карлсонга «туккан онаси» бўлишга бажону дил рози бўлади, «кўнгилни айнитадиган порошок»ни жон деб тайёрлайди, уйдаги ёнғок пўчқаларини, супуриб-сидиради, чирок ёруғида унга «ажина кийимларини» тикиб беради. «Ахир, минг қилса ҳам ҳеч ким билмайдиган, эшитмаган кичкина уйчада якка-ёлғиз яшаш осон эмас-да».

Миттвойи билан Карлсон хақидаги китобча биринчи марта рус тилига таржима қилинганида, Москвадаги болалар кутубхоналаридан бирининг ўқувчилари Астрид Линдгрэнга хат ёзишиб, қахрамонларингизни — «Дунёдаги энг яхши» Карлсон билан дўстликнинг қадрига етадиган, ахил дўст бўла оладиган Миттвойини биз ҳам яхши кўриб қолдик, дейишди. «Ёзган хатингни олдим,— деб ёзганди Астрид Линдгрэн бир кизчага,— ўқиб жуда хурсанд бўлдим. Мен илгарилари ҳеч қачон Москвадан хат олмагандим... Ёзда Стокгольмдаги майда ороллар кўйнида жойлашган Фурусунда тураман. Уйим шундай денгиз бўйида, соҳилда. Финляндияга кетаётган пароходларни кўриб тураман. Финляндиядан эса сен яшаётган Россиягача унча узок эмас. Ҳозир бизда ой нур сочиб турибди, кизик, сизларда ҳам у нур сочяптими? Карлсоннинг сенга ёққанидан жуда хурсандман...» Болалар Астрид Линдгрэндан «Миттвойи билан Карлсон»нинг давомини ёзишни илтимос қилдилар. Ҳамма Миттвойи бувисиникидан қайтиб келгандан кейин Карлсон унинг олдига келадими-йўқми, билгиси келарди. Астрид Линдгрэн шундай жавоб қилди:

«Вақти-соати келиб давомини ёзаман, лекин бу ҳали-вери бўлмайди, чунки мен жуда кўп бошқа китобларни ёзишим керак».

Астрид Линдгрэн билан хат ёзишиб туришган болалар ўсиб-улғайишди, катта бўлишди, сизлар эса, болалар, «Миттвойи билан Карлсон»ни бир йўла давомига қўшиб ўқийсизлар. Астрид Линдгрэн болалар учун жуда кўп китоблар ёзди. Уларни дунёнинг ўн тўққиз мамлакатида турли тилларда ўқишади. Астрид Линдгрэн ўзининг кизикарли, ажойиб китоблари учун халқаро мукофот — буюк эртақчи Ганс Христиан Андерсен номидаги медални икки марта олишга муяссар бўлди.

Сал катта бўлганингизда Астрид Линдгренинг рус тилига таржима қилинган бошқа китобларини: «Калле Блюмквистнинг саргузаштлари» ва «Дайди Расмус» асарларини ҳам албатта ўқиб чиқинг. Улар, хойнахой, сизларга ёқади!

* * *

Антуан де Сент-Экзюпери 1900 йилнинг 29 июнида Лион шаҳрида, илдири тарих қаърига чуқур ботган, вақт ўтиб қашшоқлашиб қолган аристократлар оиласида дунёга келди. Қичкина Антуандаги қизиқувчанлик, турли фанларни эгаллашдаги билагон қобилият жуда эрта кўзга ташланди. У ўзига тенгкур болалар даврасида қувноқ, ҳазилкаш, турли ўйинларни ўйлаб топишга устаси фаранг сифатида машҳур эди. Болакай ўчоқда ёниб турган оловга қараб туриб соатлаб ўй суришни жуда-жуда ёқтирарди. Тонио (уни эркалаб шундай қақирларди) шеър ёзишни жуда эрта бошлади. Унинг шеърлари болаларга хос бўлмаган аллақандай сирли ғамгинлик ва ўйчанлик билан йўғрилган бўларди. У расм чизишни, скрипка чалишни ҳам қойил қилса-да, аммо унинг бутун борлигини ўзига тортган машғулот — машиналару техникага оид китобларни мутолаа қилиш, совға қилинган ўйинчоқларнинг ичини кавлаштириш, уларни қандай тузилганини билишга интилиш бўлди. У олти яшарлигидаёқ машиналар ҳақида анча-мунча тушунчага эга эди.

1910 йилда Антуанни Ман шаҳридаги коллежга ўқишга юборишди. У бошқа ўқувчилардан фарқли равишда, ётоқхонада қолмай, ўқишдан кейин уйига қайтарди. Антуаннинг дарсларни ўзлаштириши бир савияда кечмади, бунинг устига у тўполончи сифатидаям ном чиқарди. Аммо, уйга қайтганда Тонио бутунлай ўзгариб қоларди. Ҳатто у пинҳона Цезарнинг уруш ҳаракатларига оид бир рисоласини лотинчадан таржима қилишга киришиб, қадимий римликларнинг ҳарбий техникаси ва ўша замон уруш ҳаракати ҳақида батафсил тушунчага эга бўлишни мақсад қилиб кўйганди.

Сент-Экзюпери ўн икки ёшга тўлганда биринчи бор ҳавога кўтарилди: ўша пайтлардаги машҳур француз учувчиси Ведрен уни Амборье шаҳарчаси яқинидаги аэродромдан бирга олиб осмонга учади. Парвоз ишки мана шу лаҳзадан бошлаб ёш Антуаннинг ҳаётдаги асосий, бир умрлик мақсади бўлиб қолади.

Бу воқеадан икки йил ўтар-ўтмас Европада Биринчи жаҳон уруши бошланади. Антуан ўз ўқишини дастлаб Швейцарияда, кейинчалик Парижда давом эттирди. 1919 йилда эса у Париждаги Санъат мактабининг архитектура бўлимига ўқишга киради. Бутун вужуди билан осмонга — парвозга интилаётган ёш йигит тақдирдаги кескин бурилиш нуктаси 1921 йил бўлди. Худди мана шу йили ҳарбий хизматга қақирилди. Омадми ё тасодифми, ҳулас, у ҳарбий қирувчилар авиополкига тушади. Дастлабки пайтларда у устахонадаги юмушлар — самолётларни ремонт қилиш ишлари билан шуғулланди, кейинчалик самолётни бошқариш бўйича ўтказиладиган машғулотларда қатнаша бошлади.

Сент-Экзюперининг биринчи мустақил ҳавога кўтарилиши жуда кўнгилсиз ўтди. Ҳадеганда келавермаган инструкторни кутишга сабр-тоқати қолмаган ёш учувчи ёлғиз ўзи осмонга кўтарилади, аммо қўнишга келганда, самолёт унга бўйсунмаётганини сезади. Антуан аэродром атрофида айланиб учаркан, боз устига, тўсатдан самолёт мотори ҳам ёна бошлайди. Самолётда тириклайин қуйиб кетгандан кўра, ерга бир бало қилиб қўниш зарурлигини англаган Экзюпери қийналиб бўлса-да («Тасодифан»,— деб ёзади кейинчалик ёзувчининг ўзи), ерга қўнади. Биринчи мустақил парвоз унга қимматга тушди: қаттиқ жароҳатланди, бошлиқлардан аччиқ дашном эшитди.

Аммо, бари бир, Сент-Экзюперининг учувчи бўлиш истаги шу воқеадан кейин

узил-кесил катъий мақсадга айланди. Кўп ўтмай ҳарбий хизмат муддати тугаб, армия сафидан бўшатилган Антуан ўз мақсадига осонлик билан эришмайди. У дастлаб томлар устига ёпиладиган черепица ишлаб чиқарувчи заводга хизматга қиради. Кейин автомобиллар сотиш бўйича агент вазифасида ишлай бошлайди. Факатгина 1926 йилга келибгина у ўз орзусига эришади: Антуан де Сент-Экзюпери «Латекс» авиакомпаниясига қабул қилинади.

Айнан мана шу лаҳзадан бошлаб Экзюперининг тасодифлару ғаройиботларга тўла ҳаёти бошланади. Авиалиниялар бошлиғи Дидье Дора («Тунги учиш» романидаги Ривьернинг, прототиби) раҳбарлиги остида ёш учувчи янги учиш линияларини, янги самолётларни ўзлаштиришга қизғин киришади.

Кейинчалик у Марокашдаги Кап-Жуби шаҳарчасида жойлашган аэродром бошлиғи этиб тайинланади. Роса бир ярим йилдан кейин Антуан де Сент-Экзюпери ўзининг биринчи асари билан Францияга қайтади. Бу «Жанубий почтачи» киссаси эди. Унинг бу асари 1928 йилда нашр этилади. Худди мана шу биринчи асарида ёзувчи ижодининг асосий мавзуси кўзга ташланади.

Авиация — Антуан де Сент-Экзюпери учун биринчи навбатда дунёни ўрганиш, уни кашф этиш, инсондаги нодир фазилатларни тарбияловчи; одамлар ва мамлакатлар ўртасида ҳамкорликка, биродарликка йўл очувчи восита эди. «Муҳимми? Муҳими, менимча, бу бизнинг касбимизнинг буюк қувончлари-ю, фақат бизнинг касбимизга хос бўлмаган изтироблари эмас; муҳими, мана шу қувончлару изтироблар туйғули шаклланган ва бизни юксалтириб турувчи фазилат — ҳаётга бўлган муносабатимиз», деб ёзган эди 1933 йилда Сент-Экзюпери.

Сент-Экзюпери ўзини ҳеч қачон профессионал ёзувчи деб ҳисобламаган эди. «Ёзишдан аввал яшаш керак» — бу сўзлар унинг шиори бўлди. У ҳаётга фаол муносабатда бўлган ёзувчилар — Конрад, Шолохов, Хемингуэй, Камью каби четдан туриб кузатишдан, воқеликдан узоқ мулоҳазалар чиқаришдан кўра, содир бўлаётган воқеаларнинг фаол иштирокчиси бўлишни маъқул кўрарди. Шу сабабдан ҳам у Хемингуэй, Мальро каби Испанияда гражданлар уруши бошланиши билан «Пари суар» газетасининг муҳбири сифатида бу мамлакатга жўнайди.

У Совет Иттифоқида бўлганидаям, кузатувчи бўлиб эмас, жамиятимизда содир бўлаётган ўзгаришларнинг фаол иштирокчиси сифатида совет кишиларининг хотирасида қолди. «Мен «Максим Горький» самолётида учдим... Бу мен кўниккан учишларга асло ўхшамасди... Мен бу самолётнинг техник фазилатларидан кўра, уни бошқариб бораётган навқирон экипаждан, уларни бирлаштириб турган ягона мақсадни амалга ошириш истагидан хайратланардим... Мен уларнинг ҳам жиддий, ҳам юракларини тўлқинлантирган қувончлари кўзларида чакнаб ишлашларини кўриб хайратланардим... Уларнинг юрагини тўлқинлантирган туйғулар самолётда ўрнатилган саккизта кучли мотордан ҳам қудратлироқ ҳаракат манбаи эди», — деб ёзган эди Сент-Экзюпери 1935 йил «Известия» газетасида.

1939 йилда фашистлар Германияси Францияга бостириб кирганида, Сент-Экзюпери ҳам ҳарбий хизматга қакирилиб, ўқув полкига инструктор этиб тайинланади. «Ялинаман, Ш.га айтиб кўр, мени қирувчи самолётда учимизга рухсат беришсин, — деб ёзган эди у ўша йили яқин дўстига. — Бу ерда бўғилиб кетдим... Тўйиб нафас олиб бўлмапти. Ахир, нимани кутяпмиз?.. Токи бу урушда катнашмас эканман, мен маънавий жиҳатдан хастаман. Мен бўлаётган воқеалар ҳақида ёзишим керак. Фақат турист сифатида эмас, жангчи сифатида ёзишим керак...»

1928 йилда босилиб чиққан «Жанубий почтачи» асарини ўша замон адабиёт аҳли жуда хотиржамлик билан кутиб олди. Кўпчиликнинг назарида бу асар фақат учиш ғаройиботлари, бир муҳаббат тарихидан иборат эди.

«Жанубий почтачи» ҳақидаги дастлабки маълумот 1923 йилнинг октябрида ёзув-

чининг онасига ёзган мактубида қайд этилган. Дастлаб бу асар «Жак Берниснинг тарки дунёси» деб номланган эди. 1926 йилда эса «Ле Невар д' Аржен: журналида Сент-Экзюперининг «Учувчи» деб номланган хикояси чоп этилади. Аслида, бу ёзилаётган асардан бир лавха эди, холос. Асарнинг ёзиб тугаллангани ҳақида эса ёзувчи синглисига ёзган мактубида маълум қилади.

«Жанубий почтачи» асари устида Сент-Экзюпери роппа-роса олти йилча ишлади. Асар қахрамонлари — учувчи Бернис ҳам, унинг машукаси Женевьева ҳам ҳалок бўлишади. Улар бир-бирларини қанчалик севишмасин, лекин уларнинг ҳар бири ўз дунёси, ўз тушунчаси доирасини ёриб чиқолмайди. Улар ўртасидаги айрилик уларни қурбон қилади. Жак Бернис қалбидаги айрилик унга учиш давомида дуч келган синовлар қаршисида ожизликка олиб келади. Езувчи учувчи ҳалокати сабабларини очмайди — бу тарки дунё эдими ёки бахтсиз ходиса эдими? — номаълумлигича қолади. «Жанубий почтачи» асаридаги кўп оҳанглар «Тунги учиш» ва «Кичкина шаҳзода»да мазмунан давом эттирилади.

«Тунги учиш» 1930 йилда Буэнос-Айресда ёзилади. 1931 йилда Францияда, мавкеи баланд Галлимар нашриётида чоп этилади. Ўша йилдаёқ у «Фемина» адабий мукофоти билан тақдирланади.

Езувчи замондошлари учун бу роман улар яшаётган жамиятда авж олган худбинликка қарши ёзилган, бурчининг гўзаллиги ҳақида хикоя қилувчи асар эди.

Сент-Экзюпери «Кичкина шаҳзода» асарини иккинчи жаҳон уруши авжига чиққан кунларда бошлади. Езувчи бу қайгули эртани ўзининг бешафқат замонасига қарши қўяди. «Мен жуда оғир қайғуряпман, эзилиб кетдим,— деб ёзган эди у ўша кунларда ёзилган мактубларининг бирида.— Мен инсонга хос бўлган фазилатлардан маҳрум авлодимни кўриб қайғуряпман... Бутун вужудим билан ўз замонамдан нафратланаман. Бу замонада инсон ташналикдан ҳалок бўлмоқда.

О, бу дунёда фақат бир муаммо бор: одамларга ҳаётдан маънавий қониқиш ҳиссини қайтариш керак... Шеърингизсиз, рангин бўёқларсиз, муҳаббатсиз яшашнинг қизиғи йўқ... Биз нақадар тубанлашиб кетганимизни англамоқ учун XV асрда дехқонлар қуйлаган қўшиқни тинглашининг ўзи кифоя...»

Кичкина шаҳзода ўз саёхати давомида дуч келган сайёраларда яшовчи одамларнинг ҳар бири алоҳида бир рамзга эгадир. Уларда инсон фазилатларини камчиликлари намойён бўлади.

Кичкина шаҳзода Ердаги биринчи учратган тирик жонзот — илон бўлди. Илон ҳамиша қадим халқлар назарида донишмандлик рамзи бўлиб, бу халқлар мифологиясида жуда муҳим ўрин эгаллаган. Антуан де Сент-Экзюпери эртагидаги илон ҳам шундай муҳим вазифани бажаради.

Асардаги иккинчи муҳим рамзий образ — Тулки. Тулки «Кичкина шаҳзода»га халқ эртақларидан кириб келган бўлса, ажабмас. Чунки Европадаги катор халқларнинг эртақларида Тулки кўпроқ оддий одамларга хос бўлган донишмандлик тимсоли бўлиб гавдаланади. Тулкининг сўзларида Сент-Экзюпери бутун ижоди давомида тарғиб қилган ишонч рамзини кўрамыз:

«Бирон-бир нарсани англаш учун уни қўлга ўргатиш лозим. «Қўлга ўргатиш» эса ҳамиша ўзаро «ришталар боғламоқ»ликка олиб келади. Бу дегани: «Қўлга ўргатилган» жонивор ёки одам бизга қанчалик муҳтож бўлса, биз ҳам унга шунчалик муҳтож бўламыз. Чунки энг аввало уларни «Қўлга ўргатганимиз» учун жавобгар бўламыз.

«Ҳозир сен мен учун дунёдаги ўзингга ўхшаган юз минг боланинг бирисан, холос,— дейди Тулки Кичкина шаҳзодага.— Ҳозирча сен менга керак эмассан, мен ҳам сенга керак эмасман. Мен ҳам сенга ҳозир дунёдаги юз минглаб тулкининг бириман, холос. Аммо борди-ю, сен мени қўлга ўргатсанг, иккимиз бир-биримизга керак бўлиб қоламыз. Сен мен учун дунёдаги ягона одамга айланасан. Мен ҳам сен учун

дунёда ягонага айланаман... ..Сен мени қўлга ўргатсанг, қоронғи турмушимга нур қиради. Шунда сенинг оёқ товушларингни мен минглаб одам ичидан ажрата оладиган бўламан. Ҳозир одам шарпасини сезсам бас, дарҳол бекиниш пайга тушаман. Аммо мени қўлга ўргатсанг борми, кадам олишинг худди оҳанрабо мусика янглиғ мени ўзига қорлайдию яшириниб ётган жойимдан истикболингга югуриб чиқаман. Ундан кейин, хув, анови бугдойзорни кўряпсанми? Қара, бугдой ғарқ пишиб ётибди. Мен дон-дун емайман, галла билан ишим йўқ. Бугдойзор далаларнинг мен учун ҳеч қандай маъноси йўқ. Бунинг қанчалик қайғули эканини билсанг эди! Сенинг сочларинг ажойиб, тилларанг товланади. Агар мени қўлга ўргатсанг, шундай саз бўладики! Олтин тусли бугдойзор энди менга сени эслата бошлайди. Ва шунда мен бошоқларнинг шамолда чайқалишини яхши кўриб қоламан.

Ҳа, гап «қўлга ўргатишда эмас, мана шу яхши кўриб қолишда — муҳаббатда», деб уқтиради Сент-Экзюпери. Езувчи назарида муҳаббат — фақат бизни бошқа одам ёки жонзот билан боғлаб турувчи риштагина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга у бизни қуршаб турган муҳитни англашимизга кўмаклашади, уни мазмуна тўйинтиради, бу эса ўз навбатида бизни бойитади. «Фақат кўнги қўзигина очик. Энг асосий нарсани кўз билан кўролмайсан» — Тулкининг Қичкина шахзодага айтган бу сўзларида мана шу муҳаббат асосини кўрамиз.

Эртақдаги учинчи рамзий образ — Қичкина шахзода ўз сайёрасида авайлаб ўстирган феруза гул. Бу мағрур ва ўзбошимча гул Қичкина шахзодага жуда кўп ташвишлар келтиради, уни не-не азобларга дучор қилади. Ҳатто уни ўз сайёрасидан кетиб қолишига сабаб бўлади. Бу айрилик жуда оғир кечди — чунки Қичкина шахзода феруза гулни севарди. Сент-Экзюпери ижоди ва ҳаётини ўрганган қатор адабиётшунослар адиб бу феруза гул тимсолида ўзининг хотини Консуэло де Сент-Экзюперини тасвирлаган, деган хулосага келишади. Дарҳақиқат, адибнинг шахсий ҳаётида рўй берган жуда кўп қийинчиликлар Қичкина шахзода билан феруза гул ўртасидаги муносабатларда акс этган бўлиши ҳақиқатдан узоқ эмас.

Донишманд Тулки Қичкина шахзодага яна бир муҳим гапни айтган эди: «Одамлар бир ҳақиқатни унутдилар, аммо сен асло ёдингдан чиқарма: кимники «қўлга ўргатган» бўлсанг, унинг тақдирига ҳамиша жавобгарсан. Унутма, феруза гулинг учун ҳам жавобгарсан».

Худди мана шу сўзлар Қичкина шахзоданинг ўз гулига бўлган муносабатини ўзгартиради. У яна ўз сайёрасига қайтмоқчи бўлади. Ҳатто ўлим олдидан: «Мен гулимга жавобгарман», — деган сўзларни такрорлайди.

Қичкина шахзоданинг саҳрода, ҳалокатга учраган учувчи ёнида пайдо бўлиши ҳам рамзий ифодага эга. Бу ҳар бир инсон ўз болалигини унутмаслиги, энг оғир дамлардаям уни қурбон қилмаслиги кераклигини уқтиришдир.

«Қичкина шахзода» асари бизнинг тасаввуримиздаги жуда кўп тушунчаларни ўзгартириш кучига эга. Балки бизнинг еримиз ҳам, биз ўйлаганчалик катта эмасдир, балки бу чексиз ва ҳадидсиз коинотда у Қичкина шахзода яшаган сайёрачалик қичкинадир? Балки Она сайёрамизда ҳар биримизнинг феруза гулимиз бордир?

«Аминманки, сиз ҳам, Қичкина шахзодани яхши кўриб қолган бошқа ҳар қандай одамга ҳам, худди мен каби, коинотнинг аллақайси бурчагида биз ҳеч қачон кўрмаган бир қўзичоқ бизга нотаниш бир гулни еб қўйган-қўймагани асло бари бир бўлмаса керак; дунёнинг кўзимизга қандай кўриниши ана шунга жуда-жуда боғлиқ...

Бошингизни кўтариб, бепоён осмонга боқинг. Сўнгра ўзингиздан «Уша феруза гул омон бормикан?..» деб сўранг. Ана шунда кўрасиз — олам кўз ўнгингизда буткул бошқача жилвалана бошлайди».

*А. Исаева,
Хуриш Даврон*

Астрид Линдгрен

МИТТИВОЙ ВА КАРЛСОН

ЭРТАК-КИССАЛАР

Русчадан
Хусан Рўзиматов таржимаси

МИТТИВОЙ ВА ТОМДА ЯШОВЧИ ҚАРЛСОН

1. ТОМДА ЯШОВЧИ ҚАРЛСОН

Стокгольм шаҳридаги одатдаги кўчаю одатдаги уйлардан бирида Свантесон фамилияли оддийгина швед оиласи яшарди. Бу оиладаги ота ҳам, она ҳам кўпчилик ота-оналардан фарқ қилмасди. Боссе, Бетан ва Миттивой исмли уч болакай ҳам ўз тенгқурларига жуда ўхшашарди.

— Мен ҳечам оддийгина миттивой эмасман,— дейди Миттивой.

Бу тўғри эмас, албатта. Ахир, бу оламда етти яшар, кўзлари кўм-кўк, кулоқлари кир, иштонининг тиззаси йиртилган болалар камми! Бунга шубҳаланмас ҳам бўлади: Миттивой кўча чангитиб юрган минглаб болаларнинг бири.

Боссе ўн бешга кирган, у доска олдида тургандан кўра, футбол дарвозасида туришни афзал кўради. Демак, у ҳам оддий болалардан.

Бетан ўн тўрт ёшда, унинг сочи ҳам оддий тенгдошларининг сочига жуда-жуда ўхшайди.

Бугун бошли уйда битта зот ўзгаларга сира ўхшамасди — бу томда яшовчи Қарлсон. Ҳа, у чиндан ҳам томда яшарди. Шунинг ўзиёқ антиқа эди. Балки бошқа шаҳарларда сал бошқачарокдир, бироқ Стокгольмда бирорта одамнинг томда, яна алоҳида кичкина уйчада яшаганини ҳеч учратишмаган. Лекин буни қарангки, Қарлсон худди шу биз айтган томда яшайди.

Қарлсон — кичкинагина, бақалок, кеккайган бир одамча, бунинг устига учиш қобилиятига эга. Самолёту вертолётларда ҳамма ҳам уча олади, лекин Қарлсоннинг ўзи уча олади. Қорнидаги тугмачани босса бас, орқасидаги кичкина ажойиб моторча тариллаб ишлай бошлайди. Паррак пириллаб айлангунча Қарлсон бир зум кимири этмай туради, мотор роса ишлагандан кейин Қарлсон осмонга кўтарилади-да, енгил чайқалиб учиб кетади. Унинг худди директорга ўхшаб керилишни кўрсангиз. Бироқ орқасида парраги бор директорни тасаввур этиш мумкинми ўзи?!

Қарлсон томдаги кичкинагина уйда роҳатда яшайди. Кечқурунлари остонада ўтириб, трубкасини чекиб, юлдузларни томоша қиладди. Деразалардан кўра томдан юлдузлар яхшироқ кўринади, шунинг учун ҳам нега одамлар томда кам яшашади-я, деб ҳайрон бўласан-да киши. Балки, бошқа одамлар бунинг фаҳмига боришмас. Ахир, улар Қарлсоннинг у ёқда уйчаси борлигини билишмайди, чунки уни каттақон мўри тўсиб туради. Умуман, катталар унга қоқилиб кетишганда ҳам кичкинагина уйчага эътибор қилишармиди.

Қушлардан бир кун мўри тозаловчи Қарлсоннинг уйчасини кўриб қолди. У жуда ҳайрон бўлиб, ўзига-ўзи:

— Тавба... уйчами? Йўғ-э, кўзимга шундай кўринаётгандир!

Томда кичкина уйча турибдими?.. Қаёқдан келиб колди? — деди.

Мўри тозаловчи мўрига тирмашиб чикди-ю, шу захоти уйча ёдидан кўтарилди, шу-шу бошқа эсига олмади ҳам.

Миттвой Карлсон билан танишганидан жуда хурсанд бўлди. Карлсон учиб келиши биланок, жуда ғалати саргузаштлар бошланарди. Афтидан, Миттвой билан танишганидан Карлсоннинг ҳам кўнгли чоғ эди. Ахир кичкинагина уйда якка ўзи тургач, зерикади-да. Яна бу уйни ҳеч ким кўрмаса, нимаси яхши? Учиб ўтаётганигда битта-яримта «Салом, Карлсон» деб кичкирмаса, сўрашмаса, кишига алам қилмайдими?!

Миттвой билан Карлсон нобоп кунда танишишди-да. Ўша куни Миттвой бўлишнинг ҳеч қизиғи йўқ эди. Холбуки, одатда Миттвой бўлиш жуда кўнглили. Миттвой оиланинг эркатойи. Унинг оғзидан чикканини муҳайё қилишади. Бирок бугун негадир иш чаппасига кетди. Ойиси уни яна иштонини йиртгани учун койиди, Бетан унга «Бурнингни артиб юрсанг-чи» деб ўшқирди, мактабдан кеч қайтганига дадасининг жаҳли чиқди.

— Кўча-кўйда санкиб юрасан-а! — деди дадаси.

«Кўча-кўйда санкиб юрармиш!» Ахир, уйга келаётиб йўлда кучукчани учратиб колганини дадаси билмайди-да. Кучук шундай ёқимтой, шундай чиройли эдики, асти қўяверасиз. У гўё Миттвойга эргашиб кетгиси келгандай, уни хидлаб, ҳадеб думини ликиллатарди.

Миттвойга колса, кучукни жон-жон деб олиб келишга қарши. Бунинг устига муюлишдан бир хотин чиқиб: «Рики! Рики! Буёққа кел!» — деб кичкириб колса бўладими. Ушандан кейин Миттвой кучукдан бутунлай умидини узди.

— Бутун умр итсиз ўтиб кетадиганга ўхшайман, — деди Миттвой куюниб, иши ўнгидан келмагач. — Ойи, сиз дадам билан биргасиз, Боссе билан Бетан ҳам сира ажралишмайди, доим бирга, менинг-чи? Менинг ҳеч кимим йўқ!..

— Оппоғим, Миттвой, ахир, биз ҳаммамиз сени яхши кўрамиз-ку, — деди ойиси.

— Билмадим... — деди Миттвой кўнгли баттар чўкиб, чунки унга чиндан ҳам бу дунёда ҳеч кими ва ҳеч нарсаси йўқдай туюлди.

Ҳа, айтмоқчи, унинг ўз хонаси бор эди, у шу хонасига кириб кетди. Баҳор окшомларидан бири, деразалар очиб қўйилган, оқ пардалар гўё хозиргина мусаффо осмон қўйнида пайдо бўлган митти хира юлдузлар билан саломлашаётгандек секин ҳилпирарди. Миттвой тирсагини дераза токчасига тираганича кўчага қараб ўтирди. У бугун йўлда кўрган чиройли кучук ҳақида ўйларди. Балки, ўша кучук хозир ошхонада сават ичида ётгандир. Миттвой эмас, аллақандай бошқа бола унинг ёнида ўтириб, «Рики, сен ажойиб кучуксан!» деб пахмоқ бошини силаётгандир.

Миттвой оғир хўрсиниб қўйди. Бирдан унинг қулоғига гўнғиллаган товуш эшитилди. У тобора кучайиб, кейин деразаси ёнидан лўппигина кичкина одам учиб ўтди. У кўзларига ишонмай ағрайиб колди. Бу, томда яшовчи Карлсон эди. Лекин Миттвой ҳали уни танимас эди.

Карлсон Миттивойга бошдан-оёк караб чикди-да, кейин яна учиб кетди. У баланд кўтарилиб, том устида, мўри атрофидан бир айланди-да, яна оркасига, дераза томонга қайтди. Тез учиб, Миттивойнинг ёнидан худди кичик самолётдай гувиллаб ўтиб кетди. Кейин Карлсон иккинчи марта айланиб келди. Сўнг учинчи марта.

Миттивой, бу ёғи нима бўларкин, деб кимираб турмади. Унинг хаяжондан нафаси тикилиб, юраги шигиллаб кетди — ахир, бундай семиз, кичкина одамча деразаси ёнидан ҳар куни ҳам учиб ўтавермайди-да.

Кичкина одам бу орада учишини секинлатиб, дераза рўпарасига келганда:

— Салом! Шу ерга бирпасга қўнсам майлими? — деди.

— Ҳа, ҳа, бемалол, — деди Миттивой шоша-пиша, кейин: — Нима, учиш қийинми? — деб қўшиб қўйди.

— Менга чўт эмас, ҳечам оғирмас, — деди Карлсон керилиб, — чунки дунёда энг зўр учармонман! Бироқ тўнкадай қўпол, бесўнакай одам менга тақлид қилишни ўйламаса ҳам бўлади.

Миттивой, унинг «тўнкадай қўпол» деган гапига хафа бўлмаса ҳам бўлади, деб ўйлади ўзича, бироқ учишни ҳеч қачон ҳавас қилмасликка аҳд этди.

— Отинг нима? — деб сўради Карлсон.

— Миттивой. Лекин асли отим Сванте Свантесон.

— Менинг отим Карлсон. Ҳа, ҳайрон бўлма. Карлсон, вассалом! Салом, Миттивой!

— Салом, Карлсон! — деди Миттивой.

— Ёшинг нечада? — деб сўради Карлсон.

— Ёттидаман, — деб жавоб берди Миттивой.

— Жуда соз. Кел, бир гаплашайлик, — деди Карлсон.

Шундай деб, калта, семиз оёқчаларини дераза тоқчасидан тушириб, лип этиб хонага қўнди.

— Сенинг ёшинг нечада? — деб сўради Миттивой кап-катта одамнинг ўзини болалардай тутишидан ҳайрон бўлиб.

— Нечага кирдинг дейсанми? — деб такрор сўради Карлсон. — Айни кирчиллама пайтим, бошқа ҳеч нима деёлмайман.

Миттивой кирчиллама пайтнинг нималигини аниқ билмасди. Балки ўзининг ҳам кирчиллама пайтидиру, ҳали буни ўзи билмас? Шунинг учун ҳам секин ўсмоқчилаб сўради:

— Қирчиллама пайт қайси ёшда бўлади?

— Ҳар қандай ёшда, — деб жавоб килди Карлсон мамнун кулимсираб. — Айниқса мен тўғримда гап кетганда ўша ёшдаман. Мен чиройли, ақлли, тобида семирган, қуч-қувватга тўлган эркакман!

У Миттивойнинг китоб жавони олди-да, ўша ерда турган ўйинчок буғ машинани олди.

— Кел, юргизамиз, — деб тақлиф килди Карлсон.

— Дадамсиз юргизиш мумкинмас, — деди Миттивой. — Машинани фақат дадам ёки Боссе борида юргизиш мумкин.

— Даданг, Боссе ёки томда яшовчи Карлсон билан бирга юргизиш мумкин. Буғ машиналари бўйича жаҳондаги энг зўр мутахассис — ўша томда яшовчи Карлсон бўлади. Дадангга ҳам худди шундай дегин! — деди Карлсон.

У машина ёнида турган денатурат кўйилган шишани чаккон олди-да, кичкинагина спиртовкани тўлдириб, пиликни ёкди.

Карлсон буғ машиналари бўйича дунёдаги энг зўр мутахассис бўлса ҳам денатуратни эплаб куёлмай, тўкиб юборди. Жавонда денатуратдан халқоб ҳосил бўлди. У лоп этиб ёниб, аланга бутун жавонга ўрмалади. Миттивой кўркканидан кичкириб юборди ва ўзини четга олди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Карлсон ва оғохлантирган бўлиб семиз кўлини кўтарди.

Бирок Миттивой алангани кўриб, хотиржам турулмади. У дархол латта олиб, алангани уриб ўчирди. Ялтироқ жавоннинг бетида бир нечта катта-катта хунук доғ қолди.

— Қара, жавон расво бўлди! — деди Миттивой ташвиш билан. — Энди оймга нима дейман?

— О, парво қилма, бу рўзғорда бўладиган гап-ку! Қитоб жавоннинг беш-олти жойи жиндак доғ бўлди, холос — бу рўзғорда бўладиган гап. Ойингга худди шундай дегин.

Карлсон буғ машинаси ёнига чўккалаб ўтирди-да, кўзларини пирпиратиб:

— Ҳозир юриб кетади, — деди.

Чиндан ҳам бир секунд ўтар-ўтмас буғ машина ишлаб кетди. «Пш, пш, пш» деб пишилларди у. У дунёдаги бор буғ машиналарининг энг яхшиси эди. Карлсон, гўё бу машинани ўзи ихтиро қилгандай мамнун ва мағрур турарди.

— Мен сақлагич клапанини текшириб кўришим керак, — деди тўсатдан Карлсон ва қандайдир кичкина дастани айлантира бошлади. — Сақлагич клапанларини текширмасанг, авария бўлиши мумкин.

«Пш, пш, пш, — деб тобора тезроқ пишилларди буғ машина. — Пш, пш, пш!» Бора-бора, гўё жуда тез чопган одамдай хансирай бошлади. Карлсоннинг кўзлари чакнаб кетди.

Миттивой жавондаги доғларни ўйламай ҳам кўйди. У ажойиб буғ машинаси борлигидан, сақлагич клапанларини усталик билан текшириб турган буғ машиналари бўйича жаҳондаги энг зўр мутахассис Карлсон билан танишганидан ўзида йўқ хурсанд, бахтиёр эди.

— Хўш, Миттивой, — деди Карлсон, — мана бу чинакам «Пш, пш, пш!» Қойил-э! Дунёда энг зўр...

Бирок Карлсон гапини тугатолмади, чунки худди шу пайт кучли портлаш эшитилди-ю, буғ машинасидан ном-нишон қолмади. У парча-парча бўлиб, ҳар томонга учиб кетди.

— У портлаб кетди! — деб кичкириб юборди Карлсон гўё буғ машинасида ажойиб фокус кўрсатган одамдай севинчи ичига сиғмай. — Ростданам портлаб кетди. Гумбурлашини эшитдингми! Қойил-а!

Бирок Миттивой Карлсондек хурсанд бўлмади. У кўзлари ёшга тўлиб, серрайиб қолганди.

— Буғ машинам... — деди у пик-пик йиғлаб. — Буғ машинам парча-парча бўлиб кетди.

— Хечқиси йўқ, рўзғорда бўлиб туради! — Карлсон бепарволик

билан кичкина семиз кўлини силтади.— Сенга бундан ҳам яхши машина бераман,— деди Миттивойни юпатган бўлиб.

— Сен-а? — деб сўради Миттивой.

— Бўлмаса-чи. Тепада неча минг хилма-хил буғ машина ётибди.

— Тепада деганинг қаерда?

— Тепада, томдаги уйчамда.

— Нима, томда уйчанг борми? — деб такрор сўради Миттивой.—

Бир неча минг буғ машинанг борми?

— Ҳа-да. Ҳар холда, икки юзтача бор.

— Уйчангни жуда кўргим келяпти-да,— деб хитоб қилди

Миттивой.

Томда, кичкина уйчада Карлсон яшашига ишонгинг келмайди...

— Тавба, бир уй тўла буғ машина бўлса-я! — деди Миттивой ажабланиб.— Икки юзта машина-я!

— Тўғриси, қанча колганини аниқ билмайман, ҳисоблаганим йўқ,— деди Карлсон,— ҳар холда элликта-олтмиштача чикса керак.

— Менга битта машина берасанми?

— Ие, бўлмасам-чи!

— Ҳозир-а?

— Йўқ, аввал уларни бир кўздан кечириб чиқишим, саклагич клапанларини текшириб кўришим керак... яна бошқа ишлар бор. Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! Яқин кунларда машиналик бўласан.

Миттивой полда сочилиб ётган буғ машинасининг парчаларини тера бошлади.

— Дадамнинг роса жахли чиқади-да,— деди ташвишланиб Миттивой.

Карлсон хайрон бўлиб, кошларини чимирди.

— Шу арзимаган буғ машина учун-а? Ахир, бу рўзгорда бўладиган гап-ку! Қуйиб-пишинингга арзимайди. Дадангга худди шундай дегин. Бу гапни унга ўзим ҳам айтардим ушоиб турибман-да, кетишим керак, ортиқ коллолмайман... Бугун даданг билан учрашолмасам керак. Уйга учиб боришим, у ёқда нималар бўлаётганини кўришим керак.

— Бизникига келганинг жуда яхши бўлди-да,— деди Миттивой.— Фақат, шу буғ машинанинг... Яна келасанми?

— Хотиржамлик бўлсин! Хотиржамлик! — деди Карлсон ва корнидаги тугмани босди.

Мотор гуриллади-ю, лекин Карлсон жойидан қимирламай, паракнинг роса айланишини кутиб турди. Мана, Карлсон полдан кўтарилиб, хонада бир неча бор айланди.

Мотор негадир яхши ишламаяпти. Устахонага бориб келишим керак, мойлаб кўйишсин. Ўзим ҳам мойлаб кўярдим бахтга қарши, ҳеч вақтим йўқ... Ҳа, устахонага бирров бориб келмасам бўлмайдиганга ўхшайди.

Миттивой ҳам ўзича, унинг устахонага боргани маъқул деб ўйлади.

Карлсон очик деразадан учиб чиқиб кетди; унинг бақалок, кичкина гавдаси юлдузлар жимирлаган тиниқ баҳор осмонидан аниқ кўриниб турарди.

— Кўришгунча хайр, Миттивой! — деб қичкирди Карлсон семиз кўлчасини силкитиб ва зум ўтмай кўздан ғойиб бўлди.

КАРЛСОН МИНОРА ҚУРАДИ

— Унинг исми Карлсон, тепада, томда яшайди деб сизга бир неча бор айтдим-ку, — деди Миттивой. — Ахир, бунинг нимасига хайрон бўласиз? Ахир, одамлар хоҳлаган ерида яшашади-да, нима, мумкин эмасми?

— Ўжарлик қилма, Миттивой, — деди ойиси. — Биласанми, бизни жуда кўрkitиб юбординг-ку! Чинакамига портлади. Ахир ўлиб қолишинг мумкин эди-я! Наҳотки тушунмасанг.

— Тушунаман, лекин, бари бир, Карлсон буғ машинаси бўйича жаҳонда энг зўр мутахассис, — деб жавоб берди Миттивой ва ойисига жиддий қараб қўйди.

Ахир, наҳотки ойиси тушунмаса, буғ машинаси бўйича дунёдаги энг зўр мутахассис сақлагич клапанларини текшириб кўришни таклиф қилади-ю, «йўк, бермайман» деб бўладими!

— Қилмишингга ўзинг жавоб беришинг керак, — деди дадаси жаҳл билан, — ҳамма айбни томда яшовчи қандайдир Карлсонга ағдаришнинг нима кераги бор, умуман, бунақа одамнинг ўзи йўк.

— Йўк, — деди Миттивой, — у бор!

— Уча олади ҳам дегин! — деди Боссе масхараомуз.

— Нега куласан, ха уча олади, — деди Миттивой шартта. — Мана кўрасан, у бизнинг уйга учиб келади, ўз кўзинг билан кўрасан.

— Эртага учиб келса яхши бўларди-да, — деди Бетан. — Агар томда яшовчи ўша Карлсонни ўз кўзим билан кўрсам, сенга бир крон бераман, Миттивой.

— Йўк, сен уни эртага кўролмайсан — эртага у устахонага бориб, моторини мойлаб олиши керак.

— Ке, бўлди, кўп валдирайверма, — деди ойиси. — Китоб жавонингни бир кўргин, расво бўлибди-ку.

— Парво қилма, бу рўзгорда бўладиган гап-ку! — Миттивой худди Карлсонга ўхшаб кўлини силтаб қўйди. Бу унинг, жавондаги доғлар хафа бўлишга арзимади-ю, дегани эди.

Бироқ онаси Миттивойнинг гапларига ҳам, ҳаракатларига ҳам парво қилмади.

— Карлсон шундай дедими-а? — деди ойиси жаҳл билан. — Бориб айт, агар у яна уйимизга кадам босгудай бўлса, шундай дўппослайки, бир умр эсидан чикмасин.

Миттивой ҳеч нима демади. Ойисининг буғ машиналар бўйича дунёдаги энг зўр мутахассисни дўппосламокчи бўлгани Миттивойга жуда даҳшатли туюлди. Ха, ҳамма иш чаппасига кетган бундай кутмаса ҳам бўлади.

Бироқ, бу ҳақиқатнинг Карлсонни, «Кўнгилсизликлар — бу арзимас нарса, бу рўзгорда бўладиган гап, бунинг учун куйиб-пишмаса кўроқлиқ бўлади» деб семиз кўлчасини ғалати силтаб қўйган ўша тийрақ, хушчақчақ одамнинг кўргиси келиб қолди. «Наҳотки бу Карлсон билан учиб келмасам?» деб ўйлади Миттивой ташвишланиб.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Миттивой ўзига-ўзи Карлсонга таклид қилиб.— Ахир, Карлсон келаман деб ваъда берди-ку, бунақа одамлар алдамайди. Бу шундок кўриниб турибди. Бир-икки кундан кейин келади, албатта келади.

...Миттивой ўз хонасида, полга ётиб олиб китоб ўқиётган эди, яна кулоғига ғалати ғўнғиллаган товуш эшитилди, сал ўтмай хонага каттакон аридай Карлсон учиб кирди. У аллақандай шўх бир кўшикни хиргойи қилиб шифт остида бир неча бор айланди. Карлсон деворга осиб кўйилган суратлар олдидан учиб ўтаркан, уларни яхшилаб кўриб олиш учун ҳар гал учишини секинлатарди. У бошини кийшайтириб, кўзларини кисиб қарарди.

— Чиройли суратлар,— деди у ниҳоят.— Жудаям чиройли. Бирок, меникига етмайди, албатта.

Миттивой ўрнидан сапчиб турди: Карлсон қайтиб келганидан у жуда хурсанд эди.

— Томда суратларинг кўпми? — деб сўради у.

— Бир неча минг. Ахир, бўш вақтларимда ўзим ҳам сурат соламан-да. Мен кичкина хўроз ва қушларнинг суратини, кейин энг чиройли нарсаларнинг расмини соламан. Хўрозларнинг суратини дунёда ҳеч ким мендан яхши солалмайди,— деди Карлсон ва бир айланди-да, Миттивойнинг ёнига кўнди.

— Нималар деяпсан! — деди Миттивой ҳайрон бўлиб.— Сен билан бирга томга чикасам майлими? Уйингни, буғ машиналарингни, суратларингни шундай кўргим келяптики...

— Бўлмасам-чи, бемалол,— деб жавоб қилди Карлсон,— бирга чикасан, азиз меҳмоним бўласан... Фақат бошка сафар.

— Сабрим чидамаяпти! — деди Миттивой.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Карлсон.— Уйимни у ёқ-бу ёғини йиғиштириб олишим керак. Бирпасда бўламан. Уйни тез йиғиштиришда жаҳонда энг уста одам кимлигини ўзинг фахмлаб тургандирсан?

— Ҳойнаҳой сендирсан,— деди Миттивой, ийманибгина.

— «Ҳойнаҳой эмиш!»— деди Карлсон жаҳли чиқиб.— «Ҳойнаҳой» деганинг нимаси. Ҳали шубҳа ҳам қиласанми?! Томда яшовчи Карлсон — уйни тез йиғиштиришда жаҳонда тенги йўқ уста. Бу ҳаммага маълум.

Карлсоннинг ҳамма нарсада «зўрлигига» Миттивой ҳеч ҳам шубҳа қилмасди. Ҳар хил ўйинлар ўйнашда дунёда ҳеч ким ундай ўртоқни тополмаса керак. Миттивой буни ўз кўзи билан кўриб, ишонди... Тўғри, Кристер билан Гунилла ҳам яхши ўртоғу, лекин улар томда яшовчи Карлсоннинг тирноғига ҳам арзимади! Кристер бўлса, ити Еффани мактагани мактаган. Миттивойнинг кўпдан буён Еффага ҳаваси келиб юради.

«Агар у эртага ҳам Еффасини мактаса, унга Карлсон ҳақида гапириб бераман. Кристернинг Еффаси томда яшовчи Карлсон олдида нима бўпти! Унга худди шундай дейман».

Лекин Миттивой итни жуда яхши кўради, ит деса дунёдаги ҳамма нарсадан воз кечишга тайёр, ўзининг ити бўлишини эртаю кеч орзу қилади...

Миттивойнинг хаёлини Карлсон бўлди.

— Ҳозир жон деб бир кўнгилхушлик килардим,— деди у атрофига кизиксиниб алангларкан.— Сенга янги буғ машинаси олиб беришмадими?

Миттивой бошини чайқади. У буғ машинасини эслаб: «Мана ҳозир, Карлсон шу ердалигида ойиси билан дадаси унинг чиндан ҳам борлигига ишонишлари мумкин эди», деб ўйлади. Агар Боссе билан Бетан уйда бўлишса, Карлсонни уларга ҳам кўрсатади.

— Ойим билан дадамни кўрасанми, улар билан танишишни истайсанми? — деб сўради Миттивой.

— Ие, бўлмаса-чи! Жоним билан! — деб жавоб килди Карлсон.— Улар мени кўриб хурсанд бўлишади. Ахир мен шундай чиройли ва ақллиман...— Карлсон хонада у ёқдан-бу ёққа мамнун юра бошлади.— Семизлигим ҳам меъёрида,— деб кўшимча килди,— хуллас, куч-қувватга тўлган, кирчиллама вақтим. Ҳа, ота-онанг мен билан танишганидан хурсанд бўлишади.

Ошхонадан келаётган юмалоқлаб ковурилган тефтелининг хидидан Миттивой ҳозир тушки овқатга ўтиришларини фаҳмлади. У ўйлаб-ўйлаб, ота-онаси билан Карлсонни тушликдан кейин таништиришга аҳд килди. Биринчидан, тефтели ковурилаётганда онасига ҳалақат берилса, бунинг оқибати яхши бўлмайди. Бундан ташқари, ойисими ёки дадаси бирдан Карлсон билан буғ машина ёки китоб жавонидаги доғлар ҳақида гаплашиб қолишса-я. Бунга ҳеч йўл қўймаслик керак. Тушки овқат пайтида Миттивой буғ машиналар бўйича дунёдаги энг зўр мутахассисга қандай муомала қилиш зарурлигини ота-онасига бир амаллаб тушунтириб қўяди. Улар овқатланиб бўлиб, ҳамма гапга тушунишганидан кейин Миттивой ҳаммаларини ўз хонасига таклиф қилади.

«Илтимос,— дейди Миттивой,— менинг хонамга кирсанглар. Томда яшовчи Карлсон бугун меникига меҳмон бўлиб келган».

Улар хангу манг бўлиб қолишади! Ўшанда уларнинг афтини роса томоша қилади-да!

Хонада у ёқдан-бу ёққа юриб турган Карлсон тўсатдан тўхтади. У бир жойда қотиб қолди-да, худди исковуч итга ўхшаб хидлай бошлади.

— Ковурилган тефтели,— деди у.— Ох, ох ковурилган тефтелини ўлгудай яхши кўраман-да.

Миттивой хижолат бўлди. Ахир, Карлсоннинг бу гапига: «Агар хоҳласанг, қолиб биз билан овқатлан», деб жавоб қилиш керак эди, холос. Бироқ Миттивойнинг бундай дейишга юраги бетламади, олдиндан ота-онаси билан гаплашиб, келишиб олмай, Карлсонни тушки овқатга таклиф қилиш мумкин эмас-да. Кристер билан Гунилланинг йўриғи бошқа: Миттивой уларни ҳаммалари стол атрофига ўтириб бўлганларидан кейин олиб келиши, эшикдан кириши биланок: «Ойижон, Кристер билан Гуниллага нўхат шўрва ва қуймоқ беринг», дейиши мумкин. Бироқ кичкинагина, бақалок, мутлақо бегона бир одамни, бунинг устига буғ машинани портлатиб, китоб жавонини қуйдириб юборган кишини уйга дабдурустан олиб келиб бўладими, ахир! Йўқ, бу осонмас! Лекин Карлсон ҳозиргина, ковурилган қиймани жуда яхши кўраман, деди, демак, қандай бўлса ҳам, уни меҳмон қилиш керак. Яна Миттивойдан

хафа бўлиб, у билан ўйнамай кўйса-я... Ҳа, hozир ҳамма гап шу мазали тефтелида бўлиб колди!

— Бирпас сабр қилгин,— деди Миттивой.— Ҳозир ошхонадан ковурилган тефтели олиб чиқаман.

Карлсон маъқуллагандек бош ирғади.

— Тезроқ олиб кел,— деб кичкирди у Миттивойнинг кетидан.— Суратларни томоша қилган билан қорин корин тўярмиди?

Миттивой физиллаб ошхонага кириб кетди. Катак-катак пешбанд тутиб олган ойиси плита олдида туриб, ажойиб тефтели пиширарди. У ўқтин-ўқтин товани силкитиб кўяр, ёнғокдай-ёнғокдай тефтелилар дик-дик сакраб, бошқа томонига ағдариларди.

— Э, бу сенмидинг, Миттивой? — деди ойиси.— Ҳозир овқатланамиз.

— Ойижон,— деди Миттивой мулоим бўлишга уриниб,— ойижон, илтимос, тарелкага тефтелидан беш-олти дона солиб беринг, хонамга олиб чиқаман.

— Ҳозир ҳаммамиз бирга овқатланамиз, ўғлим,— деб жавоб килди онаси.

— Биламан, бироқ бари бир олиб чиқишим керак... Овқатдан кейин сизга ҳамма гапни тушунтириб бераман.

— Ҳа, майли, майли,— деди ойиси ва кичкина тарелкага олти тефтели солиб берди.— Ма, ол.

Оҳ, мазали тефтели! Ҳидини айтмайсизми, хидини! Қизариб пишган, есанг, таъми оғзингда қоладиган қийма.

Миттивой тарелкани икки қўли билан ушлади-да, эҳтиётлаб ўз хонасига олиб чиқиб кетди.

— Мана, мен келдим, Карлсон! — деб кичкирди Миттивой эшикни очаркан.

Бироқ Карлсон ғойиб бўлганди. Миттивой тарелкани ушлаганича хона ўртасида туриб, атрофга аланглаб қарарди. Карлсондан эса ном-нишон йўқ. Миттивойнинг таъби хира бўлди.

— У кетиб қолибди,— деди Миттивой овозини чиқариб.— У кетиб қолибди.

Бироқ шу пайт бирдан...

— Пип! — деган ғалати товуш эшитилди Миттивойнинг кулоғига.

Миттивой ўгирилиб қаради. Қаравотда, адёл тагида ёстикка яқин ерда нимадир гимирлаб, чийилларди:

— Пип! Пип!

Бир оздан кейин адёл тагидан Карлсоннинг айёрона юзи кўринди.

— Хи-хи! Сен «у кетиб қолибди», «у кетиб қолибди...» дединг-а... Хи-хи. «У» ҳеч қаёққа кетмаганди, «у» фақат яшириниб олувди!..— чийиллади Карлсон.

Бироқ шу пайт Карлсон Миттивойнинг қўлидаги тарелкани кўриб колди-ю, шу заҳоти корнидаги тугмасини босди. Мотор гуриллади, Карлсон қаравотдан тўғри тефтели солинган тарелка олдига учиб борди. Учиб ўтаётиб тефтелидан биттасини олди-да, кейин шифтга кўтарилиди, сўнгра лампа тагида бир айланди-да, тефтелини маза килиб чайнай бошлади.

— Тефтели жуда зўр экан! — деди Карлсон.— Мен бунақа

мазали кийма емовдим! Дунёдаги энг зўр пазанда пиширган деб ўйлаш мумкин!.. Лекин бундай эмаслигини ўзинг яхши биласан,— деб кўшиб кўйди у.

Карлсон ўкдай учиб келиб, тефтелидан яна биттасини олди. Шу пайт ошхонадан онасининг овози эшитилиб қолди:

— Миттивой, биз овкатлангани ўтиряпмиз, тез кўлингни юв!

— Мен боришим керак,— деди Миттивой Карлсонга ва тарелкани полга кўйди.— Лекин дарров кайтаман. Мени кутасан-а, кетмайсан-а?

— Бўпти, кутаман,— деди Карлсон.— Бирок сенсиз бу ерда нима киламан? — Карлсон Миттивойнинг ёнгинасига учиб тушди.— Сен келгунча бирор кизик иш қилиб турай. Бошқа буғ машинанг йўқлиги тўғрими?

— Йўқ,— деди Миттивой,— машинам йўғу, лекин кубикларим бор.

— Кўрсат-чи,— деди Карлсон.

Миттивой ўйинчоқлари ётган шкафдан бинокорликка оид хар хил асбоб-ускуналар солинган қутичани олди. Унинг ичида турли рангдаги, хар хил шаклдаги деталлар бор эди. Уларни бири-бирига улаб, бирлаштириб антика нарсалар ясаса бўларди.

— Ма, ўйна,— деди Миттивой.— Мана бу нарсалардан автомобиль ҳам, юк кўтарадиган кран ҳам, умуман, истаган буюмларингни ясаб олишинг мумкин.

— Дунёдаги энг зўр курувчи, бинокор,— деб Миттивойнинг гапини бўлди Карлсон,— бу қурилиш материалдан нималар қуриш мумкинлигини наҳотки билмаса!

Карлсон тефтелидан оғзига яна биттасини ташлади-да, кубик солинган қутичага ёпишди.

— Мана ҳозир кўрасан,— деди у кубикларнинг ҳаммасини полга тўкиб.— Мана ҳозир кўрасан...

Миттивой бу ерда қолиб, жаҳондаги энг зўр курувчи-бинокорнинг ишини жон деб томоша қиларди-я, лекин бориб овқатини ейиши керак. У чиқиб кетаётиб останада Карлсонга ўгирилиб қаради. Карлсон аллақачон полга, тоғ-тоғ кубиклар олдига ўтириб олиб, аллақандай шўх кўшиқни хиргойи қиларди:

Ура, ура, ура!

Зўр ўйин, кара!

Чиройлиман билағон,

Ҳам эпчилман паҳлавон.

Ўйнашни ҳам севаман,

Чайнашни ҳам севаман.

У кўшиқнинг охирги сўзларини айтаркан, тўртинчи тефтелини оғзига солди.

Миттивой емакхонага кирганида ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан стол атрофида ўтиришарди. Миттивой ўз жойига лип этиб ўтирди-да, бўйнига салфетка боғлади.

— Менга битта нарсани ваъда қилинг, ойи. Сиз ҳам дада,— деди у.

— Хўш, биз сенга нимани ваъда қилишимиз керак? — деб сўради ойиси.

— Йўқ, сиз аввал ваъда беринг.

Дадасининг нима гаплигини билмасдан туриб ваъда бергиси келмади.

— Борди-ю, яна кучукча олиб беринг, деб туриб олсанг-чи,— деди дадаси.

— Йўқ, кучукча эмас,— деб жавоб қилди Миттивой.— Ҳа, айтгандай, агар хоҳласангиз кучукча ҳам ваъда қилишингиз мумкин!.. Йўқ, айтаётганим бутунлай бошқа нарса, ҳечам хавфли эмас. Ваъда берамиз деб ваъда қилинглар!

— Ҳа, майли, майли,— деди ойиси.

— Демак, сизлар,— деди Миттивой хурсанд бўлиб.— Томда яшайдиган Карлсонга буғ машинаси ҳақида оғиз очмаймиз деб ваъда берасизлар-а...

— Тавба, бу жуда қизиқ бўлди-ю,— деди Бетан,— ахир, улар Карлсонни ҳеч қачон кўришмаса, қандай қилиб унга буғ машинаси ҳақида бир нима дейишлари мумкин?

— Йўқ, кўришади,— деди Миттивой хотиржамлик билан,— чунки Карлсон ҳозир менинг хонамда ўтирибди.

— Вой, ҳозир тикилиб қолади,— деб юборди Боссе.— Карлсон унинг хонасида ўтирганмиш-а!

— Ҳа, ўтирибди, қулмай қўя қол! — Миттивой «койил қилдимми» дегандай атрофига қараб қўйди.

Қани энди улар тезроқ овқатланиб бўлишса-ю, тезроқ кўра қолишса...

— Карлсон билан танишсак, жуда хурсанд бўлардик,— деди ойиси.

— Карлсон ҳам шундай деяпти,— деб жавоб берди Миттивой.

Мана, ниҳоят компотни ҳам ичиб бўлишди. Ойиси ўрнидан турди. Ҳал қилувчи дақиқа келди.

— Ҳамманглар бора қолинглар,— деб таклиф қилди Миттивой.

— Бўпти, чиксак чиқаверамиз, ялинтириб ўтирмаймиз. Ўша Карлсонни кўрмагунимча кўнглим ўрнига тушмайди.

Миттивой йўл бошлади.

— Фақат ваъдаларингда турунглар,— деди у хонасининг эшигига келиб.— Буғ машинаси ҳақида оғиз очмайсизлар.

Кейин у эшикни очди.

Карлсон хонада йўқ эди. Бу сафар у чиндан ҳам йўқ эди. Ҳеч қаерда кўринмасди. Ҳатто Миттивойнинг қаравотида ҳам ҳеч нима кимирламасди.

Бироқ полда кубиклардан қурилган минора қад кўтариб турарди. Жудаям баланд минора. Карлсон кубиклардан юк кўтарадиган крану яна аллақанча бошқа нарсаларни ясаши мумкин эди, албатта. Лекин бу гал у кубикларни шунчаки устма-уст қўйиб қўя қолди. Ниҳоят, узундан-узун ингичка минора ҳосил бўлди. Минора шаклини билдириш учун Карлсон энг юқоридаги кубик устига тефтелини қўйиб қўйганди.

КАРЛСОН ЧОДИР ТИКДИ

Ҳа, ҳозир Миттивойнинг юраги жуда ғаш эди. Ойиси ўзи пиширган тефтели билан кубиклардан қурилган бинони безашганидан ранжиган эди. Бу Миттивойдан келган иш деб ўйларди ойиси.

— Томда яшовчи Қарлсон...— деб гап бошлаган эди Миттивой, лекин дадаси гапини шартта бўлди:

— Менга қара, Миттивой, Қарлсон ҳақидаги бемаъни гапларингнинг ортиқ эшитишни истамаймиз!

Боссе билан Бетан хахолаб кулиб юборишди.

— Ўша Қарлсоннинг ўлгудек айёр экан-а,— деди Бетан.— Худди биз кирган пайтда яшириниб олади-я.

Миттивой хафа бўлиб, совиб қолган тефтелини оғзига тикди-да, кубикларини йиғиштириб олди. Ҳозир Қарлсон ҳақида гапириш ортиқча эди.

Қарлсон уни уялтириб яхши иш қилмади-да.

— Юринглар, бориб қаҳва ичамиз. Бўлди, ўша Қарлсонни энди гапирмайлик,— деди дадаси ва Миттивойни юпатгандек бошини силаб қўйди.

Қаҳвани доимо емакхонада, камин¹ олдида ичишарди. Ҳаво яхши бўлса ҳам, ҳар галгидай улар бугун кечқурун қаҳвани емакхонада ичишди. Миттивой қаҳвани ёқтирмасди, бироқ ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан билан олов гуриллаб турган камин олдида ўтиришни яхши кўрарди...

— Ойи, бирпас ўгирилиб туринг,— деди Миттивой.

Ойиси қаҳва солинган идишни патниси билан кичкина столга кўяркан:

— Нега энди ўгирилиб турарканман? — деди.

— Қандни қисирлатиб еганингни ёмон кўраман дейсизу ўзингиз, ҳозир бир чакмоғини олмоқчиман,— деди Миттивой.

Миттивой нима биландир овуниши керак эди. Қарлсон кетиб қолганидан у жуда хафа бўлди. Ахир, кубиклардан қурилган минорадан бўлак ҳеч нима қолдирмай, тўсатдан ғойиб бўлиши яхши эмас-да!

Миттивой ўзининг севган жойи — каминга иложи борица яқин ўтирди.

Ҳозир, бутун оила тушлиқдан кейин қаҳва ичаётган дақиқалар Миттивой учун энг ёқимли дамлар эди. У дадаси, ойиси билан хотиржам, бемалол гаплашиши мумкин, улар Миттивойнинг гапини охиригача чидам билан тинглашарди, чунки бошқа пайтда бундай қулайлик бўлмаслиги мумкин. Боссе билан Бетаннинг бир-бирларига тегажаклик қилишлари, «ёдлаш» ҳақидаги гаплари жуда ғалати эди. «Ёдлаш» дегани дарс тайёрлашнинг энг оғир, энг мураккаб усули бўлса керак. Миттивойга бошланғич мактабда бошқача ўргатишганди. Миттивой ҳам ўзининг мактабдаги ўқишлари ҳақида жуда-жуда гапириб бергиси келарди-ю, лекин бу билан ойиси ва дадасидан бўлак ҳеч ким қизиқмасди. Боссе билан Бетан бўлса унинг гапларидан қулишгани-қулишган эди. Миттивой калака бўлишдан

¹ Камин — Ўчоксимон, олди очик печь.

кўркиб, гапирмай кўя қоларди. Ха, айтмоқчи, Боссе билан Бетан Миттивойни мазах қилишмасди, чунки Миттивой ҳам уларга ҳақини юбормасди. Миттивой мазах қилишни ҳам жуда ўрнига кўярди. Ахир, акаси Боссе, опаси Бетан бўлгандан кейин нима бўларди.

— Миттивой, дарсингни тайёрлаб бўлдингми?— деб сўради ойси.

Бунака саволларни Миттивой унчалик ёқтирмасди, албатта. Бирок ойси унинг бир чакмоқ қандни қисирлатиб еганига индамай чидагани учун, Миттивой ҳам бу кўнгилсиз гапни мик этмай эшитишга аҳд қилди.

— Бўмасам-чи, тайёрлаб қўйдим,— деб жавоб қилди у қовоғини солиб.

Миттивойнинг фикр-хаёли Қарлсонда эди. Қарлсоннинг қаёққа гойиб бўлганини билмагунча унинг қалласига дарс кирармиди. Нахотки одамлар шуни тушунмаса-а!

— Уйга нима вазифа беришди? — деб сўради дадаси.

Миттивойнинг жуда жаҳли чиқиб кетди. Афтидан, бугун бу гаплар тугамайдиганга ўхшайди. Ахир, улар қамин олдида фақат дарслар ҳақида гаплашгани ўтирганлари йўқ-ку!

— Алифбени ёд олишни топширишди,— деди дарров Миттивой,— узундан-узун алифбе. Уни ўрганиб олдим, аввалига «А» келади, кейин бошқа ҳамма ҳарфлар.

У яна бир чакмоқ қанд олди-да, тагин ўша Қарлсонни ўйлай кетди. Майли, улар истаган нарсалари ҳақида гапираверишсин, у эса фақат Қарлсонни ўйлайди.

Унинг фикрини Бетан бўлди:

— Нима, эшитмаяпсанми, Миттивой? Йигирма беш эре¹ ишлаб олишни истайсанми?

Миттивой Бетаннинг нима деяётганига дарров тушунмади. У йигирма беш эре пули бўлишини жуда истарди, албатта. Бирок, энг муҳими, ўша пулни олиш учун нима қилиш керак, гап мана шунда.

— Йигирма беш эре — жуда кам,— деди у қатъий.— Ҳозир шундай қимматчиликки... Қани айт-чи, стакандаги эллик эрелик мороженое неча пул туради?

— Менимча, эллик эре туради,— деди Бетан муғамбирона қулимсираб.

— Бўпти-да,— деди Миттивой.— Йигирма беш эренинг жуда камлигини ўзинг ҳам яхши биласан.

— Гап нима ҳақда кетаётганини ҳали билмайсан-ку,— деди Бетан.— Сен ҳеч нима қилмайсан. Фақат баъзи бир нарсаларни қилмаслигинг керак.

— Ҳўш, нималарни қилмаслигим керак?

— Сен бугун емақхонага кадам босмаслигинг керак.

— Биласанми, Пелле келади, у Бетаннинг янги эрмаги,— деди Боссе.

Миттивой бош ирғади. Э, қойил-э, жуда пухта ўйлашибди-да: ойси билан дадаси кинога боришади. Боссе футболга кетади.

¹ Эре — Швецияда майда танга

Бетаъ бўлса Пеллеси билан емакхонада ярим кечагача валак-лашиб ўтиради. Биргина Миттивой ўз хонасида кўмилиб ўтириши керак, яна арзмаган йигирма беш эре учун... Оиласидагиларнинг қанақа одамлигини мана энди билиб олди!

— Янги эрмагингни қулоғи қанақа? У ҳам олдингисига ўхшаб шалпангкулокми?

У жўрттага Бетаннинг жаҳлини чиқармоқчи эди.

— Мана, гапини эшитдингизми, ойи? — деди Бетан. — Миттивойни бу ердан чиқариб юбормасам бўлмаслигига энди тушундингизми? У олдимга келганларнинг ҳаммасини чўчитиб юборади.

— У бошқа бундай қилмайди, — деди ойиси ишонқирамай. У болаларининг жанжаллашганини ёқтирмасди.

— Йўқ, у, хойнаҳой, яна бирор қилик ўйлаб топади, — деди Бетан гапида қаттиқ туриб. — Клаасни уйдан ҳайдаб чиқаргани эсингиздами? У Клаасга тикилиб туриб: «Йўқ, Бетанга бунақа қулоқ ёкмайди», деса бўладими. Ушандан кейин Клаас уйимизга кадам босармиди?!

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Миттивой Карлсонга тақлид қилиб. — Мен ўз хонамда қоламан, ҳа, пулсиз, текинга қоламан. Мени кўргиларинг йўқ экан, сизларнинг ҳам пулларинг менга керакмас.

— Бўпти, — деди Бетан. — Ундай бўлса, кечкурун олдингга кирмайман деб ваъда бергин, қасам ичгин.

— Қасам ичаман! — деди Миттивой. — Гапимга ишон, Пеллеларинг билан ишим йўқ, бошимга ураманми уларни. Уларни кўрмасам дейман. Қайтага уларни кўрмаслик учун ўзим йигирма беш эре беришга розиман.

Мана, ойиси билан дадаси кинога кетишди, Боссе стадионга жўнаб қолди. Миттивой ўз хонасида ўтирибди, яна текинга денг! У эшикни қия очганида емакхонадан Бетаъ билан Пелленинг минғирлаб гаплашганлари эшитиларди. Миттивой уларнинг нима ҳақда гаплашаётганликларини, айрим сўзларни илиб олишга уринди-ю, бироқ урдасидан чиқолмади. Ушандан кейин у дераза олдига бориб, қоронғиликка тикилди. Сўнгра у Кристер билан Гунилла ўйнаб юришмаганмикин деб пастга, кўчага қаради. Эшик олдида болалар ғимирлашиб юришарди, кўчада улардан бошқа ҳеч ким йўқ эди. Улар бир-бирларини қувлашар, муштлашишарди. Миттивой бир оз томоша қилиб турди, бироқ афсуски бу ёқалашишлар бирпасда тугади-ю, у яна зерика бошлади.

Худди шу пайт у ўша таниш ёқимли товушни эшитиб қолди. У моторнинг тириллаган овозини аниқ эшитди, бир зум ўтмай деразадан Карлсон учиб кирди.

— Салом, Миттивой! — деди у бепарво.

— Салом, Карлсон! Қаёқдан келиб қолдинг!

— Нима?.. Нима демокчисан, гапингга тушунолмаяпман.

— Ахир, сени ойим билан дадамга таништирмоқчи бўлиб турганимда бирдан ғойиб бўлиб қолдинг-ку. Нега қочиб кетдинг?

Карлсоннинг жаҳли чиқиб кетди. У икки қўлини белига қўйиб керилиб:

— Тавба, шу ҳам гап бўлди-ю! Нима, уйимдан хабар олишга ҳақ-ким йўқми? Уй эгаси рўзгорига қараб туриши керак-да. Ойинг билан даданг келиб-келиб уйимнинг у ёқ-бу ёғини йиғиштирмоқчи бўлганимда танишгани келишибди-да. Нима, шунга мен айбдорманми? — деб хитоб қилди.

Карлсон хонага кўз югуртириб чикди.

— Ие, мен қурган минора қани? Ажойиб, гўзал минорани ким бузди, тефтели қани?

Миттивой хижрлат бўлди.

— Энди қайтиб келмассан деб ўйловдим,— деди у.

— Ие, шунақами ҳали? — деб бақирди Карлсон.— Дунёдаги энг зўр бинокор, қурувчи минора қуради-ю, кимдир бузадими? Унинг атрофини ким девор билан айлантириб олади? Унинг асрлар оша мустаҳкам туриши учун ким унга кўз-қулоқ бўлади? Хеч ким! Аксинча, минорани бузишади, хонавайрон қилишади, бу етмагандай, бировнинг тефтелисини пок-покиза туширишади!

Карлсон бир чеккага бориб ковок-тумшугини осилтириб, паст-таккина курсига ўтирди.

— Парво қилма,— деди Миттивой,— бу рўзгорда бўладиган гап-ку! — у шундай деб худди Карлсонга ўхшаб қўл силтади.— Хафа бўлганингга арзимади.

— Сенга нима, гапираверасан-да! — тўнғиллади Карлсон жаҳли чиқиб.— Бузишдан осони борми? Бузишга бузиб қўйиб, э, бу рўзгорда бўладиган гап-ку, хафа бўлганингга арзимади, дейиш ҳамманинг ҳам қўлидан келади. Менга қийин, менга! Эссиз, минорани мана шу жажжи қўлларим билан қурувдим-а!

Карлсон шундай деб дўмбок қўлларини Миттивойнинг худди тумшугига тиради. Сўнгра у ковоғидан қор ёғиб яна курсига ўтирди.

— Йўқ, сира чидолмаяпман,— деб тўнғиллади у.— Ғазабим кайнаб кетяпти!

Миттивой жудаям довдираб қолди. У нима қиларини билмай, серрайиб турарди.

Орага узок жимлик чўқди.

Нихоят Карлсон ғамгин бир оҳангда гапириб қолди...

— Агар яна бирор кичкина совға олсам, балки хурсанд бўларман. Тўғри, ишонтирмайману, лекин менга бирор нарса совға қилишса балки шу билан хурсанд бўларман...

Миттивой стол ёнига чопиб борди-да, унинг тортмаларини титқилай бошлади; энг қимматбаҳо нарсалар ўша ерда турарди: хилма-хил маркалар, ранг-баранг денгиз тошлари, рангли бўрлар, қалай солдатчалар.

Кичкина электр фонарча ҳам ўша стол тортмасида эди. Миттивой бу фонарчасини жуда эҳтиёт қиларди.

— Сенга шуни совға қилайми? — деди у.

Карлсон фонарчага ялт этиб қаради-ю, дарров унга жон кирди:

— Ха-ҳа, кайфим чоғ бўлиши учун худди шунга ўхшаш бир нима керак эди. Қурган минорам бундан минг марта ортик эди-я, албатта. Лекин сен менга шу фонарчани берсанг, сал-пал хурсанд бўлишим мумкин.

— У сеники,— деди Миттивой.

— Енадими? — деб сўради Карлсон шубхаланиб, тугмачасини босаркан.— Ура! Енди! — деб кичкириб юборди у, унинг кўзлари ҳам севинчдан порлаб кетди.— Жуда яхши бўлди-да, кечкурунлари уйимга кетаётганимда шу фонарчани ёкаман. Энди қоронгида, трубалар орасида адашиб юрмайман,— деди Карлсон фонарчани силаб.

Бу гапларни эшитиб Миттивой жуда хурсанд бўлди. Энди унинг бирдан-бир орзуси — Карлсон билан атиги бир марта томма-том юриш, қоронгида бу фонарча уларнинг йўлини қандай ёритишини ўз кўзи билан кўриш эди.

— Мана, Миттивой, яна қайфим чоғ бўлди! Бор, даданг билан олингни чақир, танишиб олайлик.

— Улар кинога кетишди,— деди Миттивой.

— Мен билан учрашиш ўрнига кинога кетишдими? — деди Карлсон хайрон бўлиб.

— Ҳа, ҳаммаси кетишди. Уйда фақат Бетан билан унинг янги эрмаги қолди. Улар емакхонада ўтиришибди. Бироқ уларнинг олдига кириш мумкинмас.

— Ие, нималар деясан! — деди Карлсон.— Нима, сен хоҳлаган ерингга боролмайсанми? Йўқ, бунга биз йўл қўймаймиз. Қани, кетдик, олға!

— Ахир, мен қасам ичганман...— демоқчи бўлган эди Миттивой Карлсон унинг гапини бўлди:

— Мен ҳам, агар бирор адолатсизликни кўрсам, унга ўша захотиёқ худди қарчиғайдай чанг соламан, деб онт ичганман...

У Миттивойнинг ёнига келди-да, елкасига қоқиб қўйди:

— Хўш, нима деб ваъда қилувдинг?

— Бугун ҳеч кимга кўринмайман, деб ваъда берувдим.

— Бўпти, ҳеч кимга кўринмайсан,— деди Карлсон.— Айт-чи, Бетаннинг янги эрмагини жуда кўрдинг келяптими?

— Ростини айтсам, жуда кўргим келяпти! — деди Миттивой куйиб-пишиб.— Илгари у бир шалпангқулоқ бола билан дўст эди. Бунисининг қулоғи қанақа экан, шуни жуда кўргим келяпти.

— Ҳа, мен ҳам унинг қулоғини жон деб кўрардим,— деди Карлсон.— Бир минут сабр қил! Ҳозир бир йўлини ўйлаб топаман. Ҳар хил шўхликлар, хийла-найрангларнинг дунёда энг устаси — томда яшовчи Карлсон мана мен бўламан.— Карлсон теварак-атрофга бир қараб қўйди.— Биласанми, нима қиламиз,— деб бақириб юборди у, аёлни имлаб кўрсатиб.— Худди шу аёл бизга иш беради. Бирор чора ўйлаб топишимизга сира шубҳа қилмасдим...

— Хўш, нима ўйлаб топдинг? — деб сўради Миттивой.

— Емакхонада кечкурун ҳеч кимга кўринмайман деб онт ичгансан-а? Шундайми? Бироқ устингга аёл ёпиб олсанг сени ҳеч ким кўрмайди.

— Тўғри... лекин...— деб эътироз билдирмоқчи бўлди Миттивой.

— Ҳеч қандай «лекин» йўқ!— деб шартта унинг гапини бўлди Карлсон.— Агар аёл ёпиниб олсанг, аёлни кўришади-ю, сени кўришмайди. Мен ҳам аёл ёпиниб оламан, мени ҳам кўришмайди. Бу Бетан учун жуда оғир жазо бўлади. У шунчалик нодон эканми,

энди ўзидан кўрсин... Бечора Бетан мени кўролмайдиган бўлди-да!
Карлсон каравотдан адёлни сидириб олди-да, устига ёпди.

— Бу ёкка кел, тезроқ келсанг-чи,— деб чақирди у Миттивойни.— Кел, менинг чодиримга кир.

Миттивой лип этиб адёл тагига кирди, иккови ҳам хурсанд бўлиб, пиқиллаб кулиб юборишди.

— Ахир, Бетан емакхонада чодир кўришни истамайман деб гапиргани йўқдир. Чодирни кўрганда ҳамма одамлар ҳам хурсанд бўлишади. Айниқса ичида чироқ ёниб турса жудаям севинишади! — Карлсон фонарчасини ёкди.

Бетан чодирни кўриб хурсанд бўлишига Миттивой унчалик ишонмасди. Бироқ коронгида, адёл тагида Карлсон билан ёнма-ён туриш, фонарча билан йўлни ёритиш шундай маза, шундай кизиқарли эдики, Миттивой хурсандлигидан ҳамма нарсани унутиб юборганди.

Миттивой Бетанга халақит бермай, хонасида чодир тагида маза килиб ўйнаса бўлади, деб хисобларди-ю, бироқ Карлсон кўнмасди.

— Адолатсизликка ҳечам чидаёлмайман,— деди у.— Нима бўлса ҳам емакхонага киришимиз керак!

Мана, чодир эшик томонга силжий бошлади. Миттивой Карлсоннинг орқасидан изма-из борарди. Адёл тагидан кичкинагина дўмбок кўлча чиқиб секин эшикни очди. Чодир қалин парда билан тўсилган даҳлизга чиқди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деб пичирлади Карлсон.

Чодир аста даҳлиздан ўтди-да, парда олдида тўхтади. Бетан билан Пелленинг гўнғиллаб гаплашганлари энди анча аниқ эшитилиб турарди-ю, лекин бари бир сўзларини англаб олиш қийин эди. Бетан билан Пеллега кўчадан тушиб турган ёруғлик етарли бўлса керак. Емакхонадаги чироқ ўчириб қўйилган эди.

— Бу жуда яхши бўлди,— деб шивирлади Карлсон.— Коронгида фонарчамнинг нури яна ҳам ёруғроқ бўлади.

Лекин у ҳар эҳтимолга қарши ҳозирча фонарчасини ўчириб қўйди.

— Биз улар сира қутмаганда, тўсатдан, лоп этиб кириб борамиз...— Карлсон адёл тагида кикирлаб қулди.

Чодир пардани аста-секин суриб емакхонага кирди. Бетан билан Пелле рўпарадаги кичкина диванда ўтиришарди. Чодир уларнинг олдига секин яқинлаша борди.

— Мен ҳозир сени ўпаман, Бетан,— Миттивой болаларникидай ингичка овозни эшитди.

Бу Пелле жуда ғалати экан-ку!

— Майли,— деди Бетан, кейин яна жимлик чўкди.

Чодирнинг қора сояси полда товушсиз сирғалиб борарди; диванга атиги бир неча қадам қолганди, бироқ Бетан билан Пелле ҳеч нимани сезишмай мик этмай ўтиришарди.

— Энди сен мени ўпгин, Бетан,— Пелленинг кўрка-писа гапиргани эшитилди.

Бироқ жавоб эшитилмади, чунки худди шу пайт фонарча бирдан ёниб, Пелленинг юзини ёритди. Пелле ўрнидан сапчиб

турди, Бетан кичкириб юборди. Бирок шу захоти қаттиқ кулги ва дахлиз томонга кетаётган оёк товушларининг дупур-дупури эшитилди.

Ёркин нурдан кўзлари камашган Бетан билан Пелле ҳеч нимани кўришолмасди, бирок улар парда орқасидан чиқаётган кучли қахқахани эшитишди.

— Бу безори укамнинг иши,— деди Бетан.— Ҳозир бир таъзири-ни бериб қўяйки!

Миттивой бўлса котиб-котиб куларди.

— Бўлмасам-чи, у сени албатта ўпади,— деб кичкирди у.— Нега энди сени ўпмас экан?! Бетан ҳаммани ҳам ўпаверади, бу аниқ.

Кейин гурсиллаган товуш эшитилди, унга яна қахқаха уланиб кетди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деб шивирлади Карлсон, қочаётганларида қокилиб, полга гурсиллаб йиқилиб тушишганда.

Миттивой ўзини тутишга уришиб кулгисини аранг тийди. Карлсон унинг устига йиқилиб тушди. Миттивой ўз оёқларини Карлсоннинг оёқларидан ажратолмай қолди. Бетан уларни бемалол ушлаб олиши мумкин эди, шунинг учун эмаклаб қочишга мажбур бўлишди. Бетан энди ушлайман деганда, улар жонхололда Миттивойнинг хонасига ўзларини уришди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деб шивирлади Карлсон аёёл тагида, унинг кичкина, калта оёқчалари худди ноғора таёкчасидай полда дўпирлаб юарди.— Томда яшовчи Карлсон дунёдаги энг зўр чопоғон,— деб кўшимча қилди у нафасини ростлаб.

Миттивой ҳам жуда тез чопа оларди, ҳозир айна хонаси эди. Улар Бетан остонага етганда эшикни шартта ёпиб, аранг кутулиб қолишди. Карлсон шоша-пиша калитни буради-ю, хурсанд бўлиб кулиб юборди. Бетан бўлса кучининг борича эшикни дўпиллатиб тақиллатарди.

— Шошмай тур, Миттивой, ҳали қўлимга тушарсан! — деб кичкирди Бетан жаҳли чиқиб.

— Хар ҳолда, мени ҳеч ким кўргани йўқ-ку! — деб жавоб берди Миттивой эшик орқасидан. Бетаннинг кулоғига яна кулги эшитилди.

Агар Бетан бунчалик хуноб бўлмаганида, бир эмас, икки киши кулаётганни эшитган бўларди.

ҚАРЛСОН ГАРОВ УИНАДИ

Бир куни Миттивой мактабдан пешонаси гурра бўлиб, жаҳли чиқиб келди. Ойиси ошхонада эди. Миттивойнинг пешонасидаги гуррани кўриб, ойиси унга ачинди.

— Бечора Миттивой, пешонангга нима қилди? — деб сўради ойиси уни кучоқлаб.

— Қристер тош билан тушириб қолди,— деб жавоб қилди Миттивой, кош-қовоғи осилиб.

— Тош билан? Вой, ярамас бола экан-ку, у!— деди ойиси жаҳл билан.— Нега менга дарров айтмадинг?

Миттивой елкасини кисди:

— Нима фойдаси бор? Сиз тош отолмайсиз-ку, ахир. Сиз тошни ҳатто сарой деворига ҳам теккизолмайсиз-ку.

— Вой, тентаг-эй! Нахотки мени Кристерга тош отади деб ўйласанг?

— Унга бошқа нима отишингиз мумкин? Ҳар ҳолда, тошдан тузукрок бошқа нарса тополмайсиз.

Ойиси хўрсиниб кўйди. Хонаси келганда биргина Кристер эмас, ҳамма болаларнинг ҳам тош отиши маълум эди. Унинг эркатойи, арзандаси ҳам улардан қолишмайди. Мовий кўзлари меҳр билан боқувчи шу ёқимтой бола нахотки уришқок бўлса?

— Менга қара, нима, уришмасдан ўйнаса бўлмайдими? Ҳар қандай нарса ҳақида уриш-жанжалсиз, дўстона келишиб олса бўлади-ку. Биласанми, Миттивой, агар ўйлаб иш тутилса, дунёда келишиб бўлмайдиган нарса йўқ.

— Йўқ, ойижон, келишиб бўлмайдиган нарсалар бор. Мана, масалан, мен ҳам кеча Кристер билан уришган эдим...

— Бекор қилибсан-да,— деди ойиси.— Сизлар муштлашмасдан, шундай тинчгина келишиб олишларинг мумкин эди.

Миттивой ошхонадаги стулга ўтириб, ёрилган бошини чангаллаб олди.

— Нима? Сиз шундай деб ўйлайсизми? — деб сўради у ва ойисига хўмрайиб қараб кўйди.— Кристер менга: «Сени дўппослашим мумкин», деди. У худди шундай деди. Мен унга: «Йўқ, дўппослаёлмайсан», дедим. Қани, айтинг-чи, жанжални сиз айтгандай ҳеч қанақа муштлашишсиз — гап билан ҳал қилишимиз мумкин эдими?

Ойиси нима жавоб қилишини билмай қолди-ю, панд-насихатини йиғиштирди. Унинг уришқок ўғли тумшайиб ўтирарди, ойиси шоша-пиша унинг олдига бир чашка иссиқ қаҳва билан ёғли ширин булочка кўйди.

Миттивой ёғли ширин булочкани жуда яхши кўрарди. Ҳали зинадан чиқиб келаётганидаёқ эндигина пиширилган булканнинг тотли ҳиди димоғига урилганди. Ойисининг пиширган ширин булочкасини еса ҳамма хафаликлари тарқалиб кетарди.

У ойисидан миннатдор бўлиб, булочкадан бир тишлади. У оғзидагини чайнаб ютгунича ойиси пешонасидаги гуррасига пластир ёпиштириб кўйди. Кейин оғриётган жойини авайлабгина ўпди-да:

— Хўш, бугун Кристер билан нима талашдиларинг? — деб сўради.

— Кристер билан Гунилла, томда яшовчи Карлсон ҳақидаги ҳамма гапинг ёлғон, ўзинг тўқиб чиқаргансан дейишяпти.

— Чиндан ҳам шундай эмасми? — деб сўради ойиси эҳтиётлик билан.

Миттивой бошини кўтарди-да, ойисига ўқрайиб қараб кўйди.
— Ҳатто сиз ҳам гапларимга ишонмаяпсиз-а? — деди у.— Мен Карлсондан, сен чиндан ҳам бормисан, хаёлий эмасмисан, деб сўрадим...

— Хўш, у нима деб жавоб қилди? — деб қизиқиб сўради ойиси.

— У, агар мен хаёлий бўлсам, дунёда энг зўр хаёллардан бўлардим, дейди. Лекин гап шундаки, у хаёлий эмас, — Миттивой яна битта булочкани олди. — Карлсон, аксинча, Кристер билан Гунилланг ўзлари хаёл деяпти. «Хаёл бўлгандаям жуда бемаъни, бачкана хаёл», дейди у. Мен ҳам шундай деб ўйлайман.

Ойиси ҳеч нима демади, чунки ҳозир Миттивойнинг хаёлларига эътироз билдиришнинг фойдаси йўқлигини у яхши тушунарди.

— Менимча, — деди ойиси ниҳоят. — Сен яхшиси Гунилла ва Кристер билан кўпроқ ўйнаб, Карлсон ҳақида камроқ ўйлагин.

— Карлсон ҳар ҳолда менга тош отмайди-ю, — деб тўнғиллади Миттивой ва пешонасидаги ғуррани ушлаб қўйди. У тўсатдан ниманидир эслади-да, ойисига кулимсираб қўйди. — Ҳа, сал бўлмаса айтиш эсимдан чиқаёзибди, бугун Карлсоннинг уйини кўраман.

Лекин шу заҳоти бунни айтганига пушаймон бўлди. Ахир, ойисига бунақа гапни айтиб бўладими, бу ахлоқлик-ку!

Бирок Миттивойнинг бу гаплари, унинг Карлсон ҳақидаги бошқа гапларига қараганда ойисига хавfli ва ташвишли бўлиб туюлмади. Шунинг учун ҳам ойиси:

— Ҳа, майли, жуда қизиқ бўлса керак, — деди бепарвогина.

Агар ойиси Миттивойнинг гапларининг маънисига етганда ҳечам хотиржам, беташвиш ўтиролмасди, албатта. Ахир, Карлсоннинг каерда яшашлигини бир ўйлаб кўринг-а!

Миттивой стол ёнидан қорни тўйиб, жуда хурсанд бўлиб турди. Пешонасидаги ғурра энди оғримасди, ёғли ширин булочканинг таъми оғзида қолганди, емакхона деразасидан қуёш нури тушиб турарди, ойиси ҳам катак-катак пешбандида жуда меҳрибон, дилбар кўринди.

Миттивой ойисининг олдига келди-да, унинг семиз, лўппи қўлини чўлп эткизиб ўпди-да:

— Ойижон, сизни шундай яхши кўраманки, — деди.

— Мен жуда хурсандман, — деди ойиси.

— Ҳа... Сизни яхши кўраман, чунки жуда меҳрибонсиз.

Кейин Миттивой хонасига кириб, Карлсонни кута бошлади. Улар бугун иккови биргалашиб томга чиқишлари керак эди. Агар Карлсон Кристер айтганидек, шунчаки бир хаёл бўлса, Миттивой ҳеч вақт унинг томига чиқолмаган бўларди.

«Мен олдинга соат тахминан уч-тўрт ёки бешларда учиб келаман, лекин ҳар ҳолда соат олтидан олдин учрашолмасак керак», деди унга Карлсон.

Миттивой унинг қачон келишини аниқ билолмади, шунинг учун такрор сўради.

«Ҳар ҳолда еттидан кеч қолмайман, бироқ соат саккиздан олдин келолмасам керак... Мени соат тўққизларда, соат бонг ургандан кейин кутгин».

Миттивой жудаям узоқ кутди, охири унга Карлсон чиндан ҳам йўқдек туюла бошлади. Миттивой, Карлсоннинг шунчаки хаёл эканлигига энди ишонай деб турганида, бирдан ўша таниш ғувил-

лаган товуш эшитилиб қолди-ю, хонага хурсанд ва тетик Карлсон учиб кирди.

— Жудаям куттириб қўйдинг-ку,— деди Миттивой.— Соат нечада келаман деб ваъда берувдинг?

— Мен тахминан айтувдим,— деб жавоб қилди Карлсон.— Худди айтганим бўлди: тахминан келдим-да.

У Миттивойнинг аквариуми олдига келди. Унда ола-була балиқчалар сузиб юришарди. Карлсон юзини сувга ботирди-да, қўлқиллатиб ича бошлади.

— Эхтиёт бўл! Балиқчаларим бор! — деб кичкирди Миттивой. У Карлсон билмасдан балиқчаларимни ютиб юборади деб қўрққанди.

— Одамни иситмаси бўлганида кўп сув ичиши керак,— деди Карлсон.— Агар у икки-уч ёки тўртта балиқчани ютиб юборса ҳам ҳеч нима қилмайди, бу рўзгорда бўладиган гап-ку.

— Нима, иситманг борми? — деб сўради Миттивой.

— Ие, бўлмаса-чи! Ушлаб қўр.— У Миттивойнинг қўлини пешонасига босди.

Бирок Миттивойга унинг пешонаси иссиқ туюлмади.

— Иссиғинг қанча? — деб сўради Миттивой.

— Ўттиз-қирк градус, кам эмас!

Миттивой яқиндагина қизамик билан оғриганди, иссиғи баланд бўлиш нималигини жуда яхши биларди. У шубҳаланиб бош чайқаб қўйди:

— Йўк, менимча, сен касал эмассан.

— Ие, сен жуда ярамас экансан-ку! — деб кичкирди Карлсон ер депсиниб.— Нима, бошқа одамлардек касал бўлишим мумкин эмасми?

— Сен касал бўлишни истайсанми? — деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.

— Бўлмасам-чи, албатта-да. Ҳамма одамлар ҳам касал бўлишни хошлашади! Иситмам кўтарилиб, кўрпа-тўшак қилиб ётишни истайман. Сен холимдан хабар олгани келасан. Мен дунёда энг оғир касалман дейман. Сен, нима олиб келай деб сўрайсан. Менга ҳеч нима керакмас, деб жавоб бераман. Каттакон торт, бир неча кути печенье, бир уюм шоколад ва бир коп конфетдан бошқа ҳеч нима керакмас дейман!

Карлсон Миттивойга умид билан қараб қўйди, бироқ Миттивой Карлсон айтган нарсаларни қаердан олишини билмай, боши котганича ҳайрон бўлиб турарди.

— Сен менга ўз онамдай бўлишинг керак, менга аччиқ дори ичирмоқчи бўласан, агар шу дорини ичсанг, беш эре бераман деб ваъда қиласан. Бўйнимга иссиқ шарф боғлайсан. Мен, шарф қичитяпти деб тихирлик киламан, лекин яна беш эре беришингни эшитиб майли, бўйнимдан олиб ташламайман, деб ваъда бераман.

Миттивой Карлсонга ўз онаси ўрнида бўлишни жудаям истарди, лекин бу бор пулини ҳарж қилиш деган сўз эди. Пул йиғилган чиройли қутчаси китоб жавонида турарди. Миттивой ошхонага кириб пичоқ олиб чикди-да, шу пичоқ билан қутичадан тангаларини бирма-бир ола бошлади. Карлсон унга жон-дилдан ёрдам берар ва полга танга юмалаб тушганида ўзида йўк севинарди. Ун ва йигирма

беш эрелик тангалар ҳам бор эди, лекин Карлсон кўпроқ беш эрелик тангаларга хурсанд бўларди.

Миттивой уйларининг ёнидаги дўконга бориб, ҳамма пулига обаки, ширали ёнғоқ ва шоколад олиб келди. У сотувчига ҳамма пулини берганидан кейин, бу пулларни ит сотиб олиш учун тўплаганини эслаб, хўрсиниб қўйди. Бирок Карлсонга она бўлмоқчи экан, ит сотиб олишдек ортиқча харажатга йўл қўёлмайди.

Миттивой чўнтакларига ширинликлар тўлдириб уйга кайтиб келиб қараса, емакхонада ойиси, дадаси, Бетан ва Боссе тушки овқатдан кейин қахва ичиб ўтиришибди. Бирок Миттивойнинг улар билан ўтиришга вақти йўқ эди. Бирдан унинг хаёлига ҳаммаларини хонасига чақириб Карлсон билан таништириш фикри келди. Бирок, яхшироқ ўйлаб кўриб, бугун бу ишни қилиш мумкин эмаслигини тушунди, чунки улар унинг Карлсон билан бирга томга чиқишига ҳалақат беришлари мумкин. Яхшиси, таништириш маросимини бошқа кунга кўчириш керак.

Миттивой вазадан чиғанокка ўхшаш бодомли печеньедан бир сиқим олди-да, ўз хонасига кириб кетди. Ахир, Карлсон печеньеи ҳам яхши кўраман деганди-да.

— Мени шунчалик узоқ куттириб қўйдинг-а. Мени, шундай касал ва бахтсиз одамни-я,— деди Карлсон таъна қилиб.

— Иложи борича тез келдим,— деб ўзини оқлаган бўлди Миттивой,— сенга бир талай ширинлик олиб келдим...

— Битта ҳам танганг қолмадими? Ахир, шарф бўйнимни қичитгани учун беш эре олишим керак-ку! — деди Карлсон Миттивойнинг сўзини бўлиб.

Миттивой, бир неча танга олиб қўйганман, деб уни тинчитди.

Карлсоннинг кўзлари ўйнаб кетди, хурсанд бўлганидан турган ерида дик-дик сакрай бошлади.

— Вой, мен дунёда энг оғир касалман! — деб қичқирди у.— Мен тезроқ ўринга ётишим керак.

Шу орада Миттивой, ахир, учишни билмасам, томга қандай чикаман, деб ўйланиб қолди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деб жавоб қилди Карлсон.— Сени елкамга ўтқизаману учаман-кетаман. Фақат эҳтиёт бўлгин, бармоқларинг парракка тегиб кетмасин.

— Мени елкангда кўтариб, томга учиб чиқишга кучинг етар-микин?

— У ёғи бир гап бўлар,— деди Карлсон.— Шундай касал, ночор ҳолимда сен билан йўлнинг ярмини ҳам учиб ўтишга кўзим етмаяпти, албатта. Бирок доим чораси топилади: агар тинкам қуриётганини сезсам, сени ташлаб юбораман...

Миттивой, энг яхши чора ўзини ерга ташлаб юбориш деб ўйламасди, лекин у бари бир ташвиш торта бошлади.

— Лекин, менимча, ҳаммаси жойида бўлади. Ишкилиб мотор бузилиб қолмаса бўлгани.

— Борди-ю, ишламай қолса-чи? Унда икковимиз йиқилиб тушамиз-ку! — деди Миттивой.

— Бўлмаса-чи, албатта йиқиламиз-да,— деб маъқуллади Карл-

сон,— биров парво қилма, бу рўзгорда бўладиган гап-ку! — деди у қўл силтаб.

Миттивой ўйлаб турди-да, ҳа, чиндан ҳам бу арзимас нарса, деб қўйди кўнглида.

У бир парча қоғозга ойиси ва дадасига хат ёзди-да, стол устида қолдирди: «Мен томда яшовчи Қалсонникидаман».

Дадаси билан ойиси бу хатни топиб ўқигунча уйга қайтиб келишга улгурса яхши бўларди-я, албатта. Биров келолмаса, унинг қаердалигини билиб қўйишин-да! Бир куни Миттивой қишлоқда яшовчи бувисиникига меҳмонга бориб, бирдан поездга ўтириб, уйга қайтгиси келиб қолганди. Яна ўшандагидай бўлмасин.

Ўшанда ойиси йиғлаб туриб унга:

«Миттивой, поездда кетгинг келган экан, нега менга бир оғиз айтмадинг?» — деганди.

«Чунки бир ўзим кетгим келувди», — деб жавоб қилганди Миттивой.

Мана ҳозир ҳам худди шундай бўляпти. У Қарлсон билан томга чикмоқчи, шунинг учун яхшиси ойисидан жавоб сўраб ўтирмагани маъқул. Агар улар Миттивой уйда йўқлигини пайкаб қолишса, хат қолдиргандим-ку, деб ўзини оқлаши мумкин.

Қарлсон учишга тайёр эди. У корнидаги тугмачани босувди, мотор гуриллаб кетди.

— Қани, тезроқ елкамга чик, — деб қичқирди Қарлсон, — ҳозир учиб кетамиз.

Чиндан ҳам улар ойнадан учиб чиқишди-да, баландга кўтарилди бошлашди. Қарлсон моторни синаб кўриш учун шу уй яқинидаги том устида бир айланди. Мотор бир текисда, равон ишларди, шунинг учун ҳам Миттивой зигирча кўрқкани йўқ.

Нихоят Қарлсон ўз томига кўнди.

— Қани, кўрайлик-чи, менинг уйимни топа олармикансан. Уйимнинг қайси мўри орқасида эканлигини айтмайман. Ўзинг қидириб топ.

Миттивой ҳеч томга чикмаганди, лекин бир кишининг белидаги арқоннинг бир учини мўрига боғлаб олиб, томдан қор қураганини кўп кўрган. Миттивойнинг унга хаваси келарди. Мана энди ўзи ҳам томда юрибди. Фақат арқон билан мўрига боғланган эмас, албатта. Лекин бир мўридан иккинчисига ўтаётганида юраги шиғиллаб кетарди. У мўрилардан биттасининг орқасида чиндан ҳам кичкина уйчани кўриб қолди. Уйча чиройлигина бўлиб, дераза дарчалари кўм-кўк, пиллапояси кичкинагина эди. Миттивойнинг тезроқ уйга киргиси, ҳамма буғ машиналарини, хўрозларнинг суратларини ва бошқа ажойиб нарсаларни ўз кўзи билан кўргиси келарди. Бу уйчада ким туришини ҳамма билсин учун, тахтача қоқиб қўйилганди. Миттивой унда:

«Томда яшовчи Қарлсон»

деган сўзларни ўқиди.

Қарлсон эшикни ланг очиб: «Хуш келибсиз, азиз Қарлсон, сен ҳам Миттивой!» — деб қичқирди ва уйга ўзи биринчи бўлиб кирди.

— Мен дарров ётишим керак, чунки дунёдаги энг оғир касалман! — деди у ва деворга такаб кўйилган қизил диванга ётиб олди.

Миттивой уйга унинг орқасидан кетма-кет чопиб кирди. У уйни зўр қизиқиш билан томоша қила бошлади.

Карлсоннинг уйи, жуда саранжом-саришта эди. Миттивой буни дарров пайқади. Хонада ёғоч диванчадан бўлак яна дастгоҳ (у стол ўрнида ҳам ишлатиларди), шкаф, икки стул, темир панжарали камин ҳам бор эди. Унда Карлсон овқат пиширарди. Бироқ буғ машиналар негадир кўринмасди. Миттивой уйни узоқ кўздан кечирди, лекин буғ машиналарини тополмагач, сабри чидамай, охири:

— Буғ машиналаринг қани? — деб сўради.

— Ҳм... — деб минғирлади Карлсон, — буғ машиналаримми... Улар тўсатдан портлаб кетса бўладими? Эҳтиёт клапанлари сабаб бўлган, ҳа, фақат клапанлар, бошқа нарса бўлиши мумкинмас. Ҳа, майли, дунёнинг ишлари шунақа, хафа бўлишгаям арзимаиди.

Миттивой яна у ёқ-бу ёққа аланглаб қаради.

— Хўш, чизган хўрозларингнинг расми қани? Нима, улар ҳам портлаб кетишдими? — деб сўради у истехзо билан Карлсондан.

— Йўқ, улар портлагани йўқ, — деди Карлсон. — Мана, кўр. — У шкаф ёнида, деворга осиб кўйилган бир парча картонни кўрсатди.

Қаттакон картон қоғознинг фақат пастдаги бурчагига кичкинагина қилиб хўроз сурати солинганди.

— «Сўкқабаш хўроз» деб аталади бу сурат, — деб тушунтирди Карлсон.

Миттивой кичкинагина хўроз суратини томоша қила бошлади. Ахир Карлсон, хилма-хил хўрозлар расми солинган минглаб суратларим бор деганди-ю! Қани, ўша суратлар? Уларнинг ўрнига хўрознусха қизил бир нарсани кўрсатиб ўтирибди-я.

— Бу «Сўкқабаш хўроз» суратини хўрозларнинг расмини чизишда жаҳонда энг зўр рассом ишлаган, — деб сўзида давом этди Карлсон ва овози бир оз титраб кетди. — Эҳ, суратни жуда боплаганман-да, кўриб юрагинг эзилиб кетади!.. Лекин мен ҳозир йиғламайман, чунки кўз ёшидан иситман кўтарилиб кетади... — Карлсон ўзини ёстиққа ташлади-да, бошини чангаллади. — Сен менга онамдай бўлмоқчи эдинг-ку, қани, хунарингни кўрсат, — деди у инграб.

Миттивой ишни нимадан бошлашни аниқ билмасди, шунинг учун иккиланиб сўради:

— Бирор дори-поринг борми?

— Ҳа, бор, лекин уни ичгим келмаяпти... Беш эрели танганг борми?

Миттивой чўнтагидан тангани олди.

— Бу ёққа бер.

Миттивой унга тангани берди. Карлсон уни шартта олиб, муштира яширди. Унинг кўриниши айёрона ва мамнун эди.

— Биласанми, ҳозир қанақа дори ичардим?

— Қанақа? — деб қизиқиб сўради Миттивой.

— Томда яшовчи Карлсон рецепти бўйича тайёрланган «кўнгилни айнатадиган дори» ичардим. Озгина шоколад, озгина конфет оласану ўшанга печенье қўшасан, кейин уларни майдалаб, яхшилаб аралаштирасан. Дорини тайёрлаб бўлишинг билан дарров ичаман. Иситмага жуда фойдаси бор.

— Ишонмайман,— деди Миттивой.

— Кел, битта шоколаддан гаров ўйнаймиз. Айтганим тўғри чиқади.

Миттивой ойим жанжални мушт билан эмас, сўз билан хал этиш керак, деб маслахат берганида худди шу нарсани назарда тутган бўлса керак, деб ўйлади ўзича.

— Кани, кел, гаров ўйнаймиз! — деб қистади Карлсон.

— Бўпти,— рози бўлди Миттивой.

У битта шоколадни олди-да, нимага гаров ўйнашганини иккови ҳам аниқ билишсин учун дастгоҳ устига қўйди. Шундан кейин Карлсон рецепт бўйича дори тайёрлашга киришди. У пиёлага бир неча дона обаки, ўшанча ёнғоқ ташлади, жиндек шоколад қўшди, кейин ҳаммасини туйди-да, яхшилаб аралаштирди. Миттивой бунақа дорини умрида ҳеч кўрмаганди, лекин у жуда ажойиб чикди. Бу дорини ичиш учун Миттивойнинг ўзи ҳам бирпас касал бўлишга рози эди.

Карлсон диванда тик туриб, худди полапон кушчадай оғзини очди. Миттивой бу «кўнгилни айнатадиган дори»дан ўзига атиги бир қошиқ олишга ҳам уялди.

— Оғзимга кўпроқ солгин,— деб илтимос қилди Карлсон.

Миттивой унинг айтганини қилди. Кейин иккови ўтиришиб, Карлсоннинг иссиғи тушишини кутишди.

Орадан бир минут ўтар-ўтмас, Карлсон:

— Сен ҳақ экансан, бу дорининг иситмага фойдаси йўқ экан. Қани, шоколадни бер-чи,— деди.

— Сенгами? — деди Миттивой ажабланиб.— Ахир, гаровда мен ютдим-ку.

— Ҳа, тўғри, сен ютдинг, демак, ўзимга тасалли беришим учун шоколадни олишим керак. Бу дунёда ҳақиқат йўқ экан! Сен-чи, сен ярамас бола, иситмам тушмагани учун шоколадни емокчисан.

Миттивой истар-истамас шоколадни Карлсонга узатди. Карлсон шоколаднинг ярмини оғзига солди-да, чайнаб туриб деди:

— Намунча кош-қовоғинг осилиб кетди: бошқа сафар, гаровда мен ютганимда шоколадни сен оласан.

Карлсоннинг жағи бир зум тинмади, ҳаш-паш дегунча шоколадни еб ҳам бўлди, кейин ёстикка суяниб, оғир хўрсинди.

— Барча касаллар қанчалик бахтсиз-а! Мен бечорага ҳам осонмас! Ҳа, майли, дардимга даво бўлишига заррача ишонмасам ҳам «кўнгилни айнатадиган дори»дан икки ютум ичишга тўғри келади.

— Нега энди? Икки ютумнинг сенга ёрдам беришига ишонаман. Кел, гаров ўйнаймиз! — деб таклиф қилди Миттивой.

Тўғрисини айтганда, энди Миттивой ҳам жиндек айёрлик қилса, гуноҳ бўлмасди. У Карлсон «кўнгилни айнатадиган доридан»

уч ютумни ичганда ҳам иситмаси тушишига мутлако ишонмасди, бироқ Миттивой бу гал гаровда ютқазишни жуда истарди! Яна битта шоколад қолганди, агар Карлсон ютса, бу гал шоколад Миттивойга тегарди.

— Бўпти, кел, гаров ўйнаймиз! Қани, «кўнгилни айнитадиган доридан» икки ютумни ҳозирлаб қўйгин. Иситмани тушириш учун ҳеч нимадан тап тортмаслик керак. Биз энди ҳамма доридармонларни ичиб кўрамизу натижасини чидам билан кутамиз.

Миттивой дорининг икки ютумини Карлсоннинг катта очилган оғзига солиб юборди.

Кейин улар яна ўтиришди-да, жимгина кутишди.

Ярим минутдан кейин Карлсоннинг чехраси ёришиб, дивандан сапчиб турди.

— Қойил-е, мўъжиза бўлди! — деб кичкирди у. — Иссиғим пасайди! Сен яна ютдинг. Қани, шоколадни чўз.

Миттивой хўрсинди-да, охирги шоколадни Карлсонга берди. Карлсон унга ўқрайиб қараб қўйди:

— Сенга ўхшаган ўжарлар умуман гаров ўйнамасликлари керак. Менга ўхшаган одамларгина гаров ўйнаса бўлади. Карлсон ютадим, ютқазадими, доим бир хил, жилмайиб туради.

Орага жимлик чўқди, бу орада Карлсон шоколадни еб ҳам бўлди. Кейин у:

— Сен шунчалик мазахўрак, мечкай экансан, қолган ширинликларни яхшиликча бўлишиб олайлик. Конфетингдан қолдимиз? — деди.

Миттивой чўнтақларини тимироскилаб қаради.

— Мана, учтаси қолибди. — У шундай деди-да, чўнтагидан иккита ширин ёнғоқ ва битта обаки конфет олди.

— Учтани тенг қилиб бўлиб бўлмайди, — деди Карлсон, — бунга ёш болалар ҳам билишади-ку. — У Миттивойнинг кафтидаги обаки конфетни чаққон олди-да, ютиб юборди. — Мана энди бўлса бўлади, — деб давом этди Карлсон ва қолган икки ёнғоққа очкўзлик билан қараб қўйди: улардан биттаси сал каттарок эди. — Мен жуда хушфезъл, камтар бўлганим учун биринчи олган одам доим кичкинасини олиши керак дейман, — деди Карлсон ва Миттивойга ўқрайиб қараб қўйди.

Миттивой бир зум ўйланиб қолди, кейин дарров фаҳмлаб:

— Майли, мен ўзиман, биринчи бўлиб сен олгин, — деди.

— Ҳа, майли, ўжарлик қилсанг олганим бўлсин! — деб кичкирди Карлсон, кейин катта ёнғоқни шартта олиб, оғзига солди. Миттивой кафтидаги ёнғоққа қараб қўйди-да:

— Менга қара, — деди, — биринчи олган одам кичкинасини олиши керак, деб ўзинг гапирдинг-ку, ахир.

— Ҳой, мазахўрак, мечкай бола, биринчи бўлиб танлаганингда қайси бирини олардинг?

— Шубҳа қилмасанг ҳам бўлади, кичкинасини олардим, — деди қатъий Миттивой.

— Хўш, нега энди қуйиб-пишасан бўлмаса? Ҳали ҳам кичкинасини олдинг-ку.

Миттивой, ойм жанжални мушт билан эмас, сўз билан ҳал

килиш керак деганлари шу бўлса керак, деб яна бир бор ўйлади.

Бирок Миттивой узок аразлаб юролмасди. Бунинг устига у Карлсоннинг иситмаси тушганидан жуда хурсанд эди. Карлсон ҳам бу ҳақда эслаб қолди.

— Мен дунёдаги ҳамма врачларга иситмага қандай дори ёрдам беришини хабар қиламан,— деди у,— «Томда яшовчи Карлсон рецепти бўйича тайёрланган «кўнгилни айнитадиган дори» ичинглар», деб ёзаман. «Иситмага ёрдам берадиган дунёдаги энг яхши дори», деб ёзаман.

Миттивой ўзининг ёнғоғини хали ҳам егани йўқ. Ёнғок унинг кўзини ўйнатиб, иштаҳасини қитиклаб, кафтида ўзини кўз-кўз қилиб ётарди. Миттивой унга бир оз қараб тургиси, хузур қилгиси келди. Ахир, конфетни оғзингга солсанг, дарров эриб кетади-да.

Карлсон ҳам Миттивойнинг ёнғоғига қараб турарди. У анчагача ёнғокдан кўзини узмади, кейин энгашиб шундай деди:

— Кел, ёнғоғингни ўзингга билдирмай олиб қўйишдан гаров ўйнаймиз.

— Йўқ, ололмайсан, чунки мен уни кафтимга қўйиб, ундан кўзимни узмайман.

— Бўпти, кел гаров ўйнаймиз,— деди яна Карлсон.

— Йўқ,— деди Миттивой.— Биламан, мен ютаман, кейин сен яна конфетни оласан.

Бу хилда гаров ўйнашнинг нотўғри эканлигига Миттивойнинг ишончи комил эди. Ахир, у Боссе ёки Бетан билан гаров ўйнаганида ютукни ютган одам оларди-да.

— Мен гаров ўйнайману, фақат эскича, хақикийчасига ўйнайман, конфетни ютган одам олсин.

— Ихтиёринг, нима десанг шу, мечкай. Демак, гаров ўйнаймиз-а: кафтингдаги ёнғокни олганимни сезмай ҳам қоласан.

— Бўпти,— рози бўлди Миттивой.

— Фокус-покус-филипокус! — деб қичқирди Карлсон ва ёнғокқа шартта чанг солди.— Фокус-покус-филипокус,— деб такрорлади у ва ёнғокни оғзига солди.

— Шошма!— деб қичқирди Миттивой.— Ёнғокни олганингни кўрдим.

— Нималар деяпсан! — деди Карлсон ва шоша-пиша ёнғокни ютиб юборди.— Демак, сен яна ютибсан-да. Гаровда бунчалик омади келган болани сира кўрмодим.

— Ҳа... лекин конфетни...— деб гўлдиради Миттивой саросимага тушиб.— Ахир, конфетни ютган одам олиши керак эди-ку.

— Ҳа-да,— тасдиқлади Карлсон.— Лекин конфет йўқ бўлиб қолди. Уни қайтариб беролмайман, деб гаров ўйнашга тайёрман.

Миттивой индамади-ю, бироқ ким ҳақ, ким ноҳақлигини сўз билан аниқлаб бўлмаслигини, бу восита ҳеч тўғри келмаслигини ўйлаб қолди; у бу ҳақда ойисига айтмоқчи бўлди. Миттивой қўлини бўш чўнтагига солди. Буни қаранг-а, чўнтагида яна бир ёнғок қолибди, аввал сезмаган экан. Қатта, ажойиб ёнғок.

— Гаров ўйнаймизми, менинг яна ёнғоғим бор! Гаров ўйнайсан-

ми, мен ҳозир уни еб қўяман,— деди Миттивой ва чакконлик билан ёнғокни оғзига солди.

Карлсон ўтириб қолди. У дарров хомуш тортди.

— Сенга туккан онангдай бўламан деб ваъда берувдинг-ку, ширинликларни нуқул ўзинг еяпсан. Сендақа мечкай, очкўз болани ҳеч кўрмагандим!

У бир зум индамай ўтирди, ковок-тумшуғи баттар осилиб кетди.

— Биринчидан, шарф бўйнимни қитиклагани учун беш эрелик тангани олганим йўқ.

— Тўғри. Ахир, бўйнингга шарф ўраганимиз йўқ-ку,— деди Миттивой.

— Нима, шарфим бўлмаса мен айбдорманми! Агар шарф бўлганда бўйнимга албатта ўраган бўлардим, у бўйнимни кичитган бўларди, беш эрени албатта олган бўлардим...— Карлсон Миттивойга илтижо билан қараб қўйди, кўзларига ёш олди.— Шарфим йўқлигидан озор чекишим керакми? Нима, сенингча, шу тўғрими?

Йўқ, Миттивой буни нотўғри деб ҳисобларди. Шунинг учун ҳам у ўзининг охирги беш эрелик тангасини томда яшовчи Карлсонга берди.

КАРЛСОННИНГ ҚИЛМИШЛАРИ

— Хўш, энди бир кўнгилни ёзайлик,— деди Карлсон бир зумдан кейин.— Кел, аввал, томма-том чопамиз, кейин нима қилишимизни ўйлаб оламиз.

Миттивой жон деб рози бўлди. У Карлсоннинг қўлидан ушлаб олди, иккови томга чиқишди. Қош қорая бошлаган эди, теварак-атрофдаги ҳамма нарсалар кўзга жуда чиройли бўлиб кўринарди: осмон худди баҳор кунларигагидек кўм-кўк эди; уйлар ғира-шира қоронғиликда қандайдир сирли бўлиб кўринарди. Пастда, Миттивой кўпинча ўйнайдиган боғ кўкариб кўринарди, ҳовлидаги баланд-баланд тераклардан ажойиб, ўткир, хушбўй хид тараларди.

Бугунги кеча айни томма-том сайр қилиш учун яратилгандек. Очик деразалардан хилма-хил товуш ва ғовур-ғовур: аллақандай одамларнинг пичирлашиб гаплашишлари, болаларнинг шўх кулгисю аччик йиғиси эшитиларди; кимдир жаранглатиб ошхонада идиш-товоқ юварди; итлар вовулларди; пианинонинг даранг-дурунги кулоққа чалинарди. Қаердадир мотоцикл тариллади. У ўтиб кетгач, от туёқларининг дукур-дукурию арава ғилдирақларининг тарақа-туруқи эшитилди.

— Агар одамлар томда юриш қандай маза эканлигини билишса, улар аллақачон кўчаларда юрмай қўйишарди,— деди Миттивой.— Бу ер жуда маза-я!

— Ҳа, бироқ жуда хавфли,— деди дарров Карлсон,— чунки йикилиб кетиш ҳеч гап эмас. Мен сенга бир неча жойни кўрсатаман, пастга карасанг, юрагинг орқанга тортиб кетади.

Уйлар бир-бирига шундай яқин, жипс эдики, томдан-томга бемалол сакраб ўтиш мумкин эди. Бўғотлар, болохоналар, мўрилар томдан жуда ғалати бўлиб кўринарди.

Тўғри, томда юриш жуда хавфли эди, пастга қарасанг, бошинг айланиб кетарди. Бир жойда, уйлар орасида кенг ковак бор экан, Миттивойнинг ўша ковакка йиқилиб тушишига сал қолди. Бир оёғи бўғотдан сирғалиб тушганда, бахтига Карлсон кўлидан ушлаб қолди.

— Хўш, қалай? — деди Карлсон Миттивойни томга тортиб оларкан.— Мана шунақа жойлар ҳақида гапиргандим. Олдинга кетдикми?

Бирок Миттивойнинг юраги гуп-гуп уриб, ортиқ юргиси келмай қолди. Улар шундай хавфли жойлардан юришдики, йиқилиб кетмаслик учун кўл ва оёқлари билан тирмашиб олишди. Карлсон бўлса, Миттивойга кизиқарли бўлсин учун жўрттага қалтис йўлларни танларди.

— Менимча, энди бир оз кўнгилхушлик қилсак ҳам бўлади,— деди Карлсон.— Мен кўпинча кечкурунлари томда айланиб юриб, болохонада турадиган одамлар билан ҳазиллашишни яхши кўраман.

— Ҳазиллашганинг нимаси? — деб сўради Миттивой.

— Ҳар хил одамлар билан ҳар хил ҳазил қиламан. Битта ҳазилни ҳеч қачон икки марта такрорламайман. Қани, айт-чи, дунёда энг зўр ҳазилкаш ким?

Бирдан яқин жойда чакалокнинг йиғиси эшитилди. Миттивой кимдир йиғлаётганини аввал ҳам эшитганди-ю, лекин сал ўтмай йиғи тинганди. Афтидан, чакалок бирпас дам олганга ўхшайди, ҳозир яна йиғисини бошлади. Қичқирик энг яқин болохонадан эшитиларди, чакалокнинг йиғиси жуда мунгли, аянчли эди.

— Бечора бола! — деди Миттивой.— Балки, унинг қорни оғриётгандир.

— Ҳозир биламиз-да,— деди Карлсон.

Улар болохонанинг деразасигача қарниздан эмаклаб боришди. Карлсон бошини кўтариб, эҳтиётлик билан хонага қаради.

— Бола бечоранинг битта ўзини ташлаб кетишибди-я,— деди у.— Турган гап, ота-онаси қаерлардадир санкиб юришибди.

Бола бечора биғиллаб йиғларди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — Карлсон ўрнидан турди-да, бақириб гапирди.— Томда яшовчи Карлсон — дунёда энг яхши энага келяпти.

Миттивойнинг томда ёлғиз ўзи қолгиси келмади. У ҳам Карлсоннинг орқасидан кетма-кет деразадан ошиб тушди. Тушишга тушди-ю, чакалокнинг ота-онаси келиб қолса, нима бўлади, деб ўйлади кўркув аралаш. Карлсон бўлса жуда хотиржам, пинагини бузмасди. У чакалокнинг қаравоти ёнига келди-да, йўғон бармоғи билан унинг бағбақасини китиклади.

— Биди-биди-биди! — деди у эркалаб, кейин Миттивойга ўгирилиб тушунтира кетди.— Чакалоқлар йиғлаганда доим шундай дейилади.

Чакалоқ хайрон бўлиб, бир зум жимиб қолди, кейин яна йиғлаб юборди.

— Биди-биди-биди! — деб такрорлади Карлсон, кейин:— Чака-

лоқларни яна мана бундай қилишади...— деб қўшиб қўйди. У чакалоқни қўлига олди-да, бир неча бор каттиқ силкитди.

Чакалоққа бу ёқди шекилли, бирдан йиғидан тўхтаб, тишсиз оғзини очиб кулимсиради.

Карлсон ўзида йўқ хурсанд эди.

— Чакалоқни овунтириш жуда осон-да! — деди у.— Дунёдаги энг яхши энага...

Бирок унинг гапи оғзида қолди, чунки чакалоқ яна йиғлаб юборди.

— Биди-биди-биди! — деб тўнғиллади Карлсон аччиғи чикиб ва қизчани яна каттиқроқ силкитди.— Эшитяпсанми, йўқми? Биди-биди-биди! Тушунарлими?

Бирок қизча баттар чинқириб йиғларди; Миттивой унга қўлини чўзди.

— Кел, уни мен олай-чи, — деди у.

Миттивой кичкина болаларни жуда яхши кўрарди, шунинг учун ҳам ойиси билан дадасига, менга сингилча олиб беринглар, деб кўп аялган. Ахир, улар ит сотиб олиб беришга ҳеч кўнмайдилар-ку.

У Карлсоннинг қўлидан йиғлаб турган чакалоқни олди-да, уни кўксига босди.

— Йиғлама, жажжи қиз! — деди Миттивой.— Шундай оппоқ, шундай ширин қизсан-а...

Қизча индамай қолди, у Миттивойга чарақлаган кўзларини тикди-да, яна кулимсиради, кейин алланималар деб чуғуллади.

— Унга биди-биди-биди деганим таъсир қилди,— деди Карлсон.— Биди-биди-биди доимо шунақа тез таъсир қилади. Мен буни минг марталаб синаганман.

— Қизик, унинг оти нима экан? — деди Миттивой ва кўрсаткич бармоғи билан чакалоқнинг юзини силаб қўйди.

— Гулфия,— деб жавоб қилди Карлсон.— Қизчаларга кўпинча шу исми қўйишади.

Миттивой қизларни «Гулфия» деб чақиришганини ҳеч қачон эшитмаганди, лекин чакалоқларга қандай исм қўйишни ҳеч ким билмаганда ҳам дунёдаги энг яхши энага билса керак, деб ўйлади.

— Жажжи Гулфия, қорнинг очганга ўхшайди-я,— деди Миттивой, чакалоқ унинг бармоғини сўрмоқчи бўлиб талпинаётганини кўриб.

— Агар Гулфиянинг қорни очган бўлса, мана бу ерда қолбаса билан картошка бор экан,— деди Карлсон буфетга қараб.— Карлсоннинг қолбаса ва картошкаси бор экан, дунёда битта ҳам чакалоқ очдан ўлмайди.

Бирок Миттивой Гулфиянинг қолбаса билан картошка ейишига ишонмасди.

— Бунақа чакалоқларга менимча сўт беришарди, шекилли,— деб эътироз билдирди у.

— Демак, сенинча, дунёдаги энг яхши энага болаларга нима бериш мумкину нима мумкинмас, билмайдими? — деди Карлсон жаҳли чикиб.— Лекин сен меники тўғри, деб туриб олсанг, учиб бориб сизир олиб келишим мумкин...— Карлсон деразага норози бўлиб

қаради-да, кўшиб кўйди: — Фақат сигирни бу кичкина деразадан олиб кириш анча қийин бўлади-да.

Гулфия Миттивойнинг бармоғини ушлайман деб талпинар ва ҳикиллаб йиғларди. Чиндан ҳам қизчанинг қорни очганга ўхшарди.

Миттивой буфетни текшириб кўрди, сут тополмади: тарелкадаги уч бўлак колбасадан бошқа ҳеч нима йўқ эди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Карлсон. — Сутни қаердан топиш мумкинлигини эсладим... Мен битта жойга учиб бориб келишим керак... Хўп, мен тезда қайтаман! — У қорнидаги тугмачани босди, «хаш-паш дегунча деразадан ўкдай учиб чиқиб кетганини Миттивой сезмай ҳам қолди.

Миттивой жуда кўркиб кетди. Карлсон ҳар галгидай бир неча соат йўқ бўлиб кетса-я? Чақалоқнинг ойиси билан дадаси қайтиб келиб, Гулфияни Миттивойнинг қўлида кўришса-я? Хўш, унда нима бўлади?

Бирок Карлсон бу сафар уни узоқ куттириб қўймади. У деразадан гердайиб учиб кирди, қўлида одатда чақалоқларни эмизадиган эмизгичли шишача бор эди.

— Қаердан олдинг? — деб сўради Миттивой хайрон бўлиб.

— Ўша, ҳар доим сут олиб юрадиган жойимдан-да, — деб жавоб қилди Карлсон, — Остермалъм¹даги болохоналарнинг биридан олдим.

— Нима, ўғирлаб келдингми? — деб сўради Миттивой жаҳли чиқиб.

— Уни... қарзга олдим.

— Қарзга? Қарзингни қачон қайтариб бермоқчисан?

— Ҳеч қачон!

Миттивой Карлсонга ўқрайиб қўйди. Карлсон эса қўлини силтаб кўя қолди:

— Парво қилма... Кичкинагина бир шиша сут-а. Ўша уйда яшовчи оилада бирданига уч бола туғилибди, уларнинг болохонасида, муз солинган челақда бунақа шишачалар тўлиб-тошиб ётибди. Улар Гулфия учун озгина сут олганимга қайтага хурсанд бўлишади.

Гулфия кичкина дўмбок кўлчаларини шишага чўзиб, сабрсизлик билан лабини чўпиллата бошлади.

— Ҳозир сутни иситаман, — деди Миттивой ва Гулфияни Карлсонга берди. У яна биди-биди-биди деб, чақалоқни силкита бошлади.

Миттивой бу орада электр плиткани қўйиб, сутни исита бошлади.

Мана, орадан бир неча минут ўтди, Гулфия ўз каравотчасида маза қилиб ухлаб ётарди. Унинг қорни тўқ, қайфи чоғ эди. Миттивой унинг атрофида елиб-югурарди. Карлсон бўлса каравотчани зўр бериб тебратар ва баланд овозда:

— Биди-биди-биди... Биди-биди-биди... — деб ўзича алла айттарди.

Бирок шунчалик шов-шувга қарамай Гулфия ухлаб қолди, чунки унинг ҳам қорни тўйганди, ҳам чарчаганди.

¹ Остермалъм — Стокгольм чеккасидаги шаҳарлардан бири.

— Энди бу ердан кетишдан аввал бир жиннилик қилайлик,— деди Карлсон.

У буфет олдига келди-да, кесилган колбаса солинган тарелкани олди. Миттивой ағрайганча унинг хатти-ҳаракатини кузатиб турди. Карлсон тарелкадан бир бўлак колбасани олди.

— Жиннилик қилишнинг нималигини ҳозир кўрасан.— Карлсон колбаса бўлагини эшик дастасига илиб кўйди.

— Биринчи номер,— деди у хурсанд бўлиб ва бошини ликилла-тиб кўйди.

Кейин Карлсон чиройли ок чинни каптар турган шкафча олдига борди-да, Миттивой бир нима дейишга улгурмасиданок, каптарнинг тумшугига колбаса тишлатиб кўйди.

— Иккинчи номер,— деди Карлсон.— Учинчи номерни Гулфия олади.

У тарелкадаги охирги колбаса бўлагини олди-да, ухлаб ётган Гулфиянинг қўлчасига тутказиб кўйди. Бу чиндан ҳам кулгили эди. Гулфия ўрнидан туриб, колбасани ўзи олиб, кейин қўлида колбасаси билан ухлаб колган, деб ўйлаш мумкин эди.

Бирок Миттивой тоқати-тоқ бўлиб:

— Утинаман, бундай қилмагин,— деди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Карлсон унга жавобан.— Биз қизчанинг ота-онасини кечкурунлари уйдан кетмас-ликка ўргатиб қўямиз.

— Нега энди? — деб сўради Миттивой хайрон бўлиб.

— Оёғи чиккан, колбасани ўзи бориб оладиган боланинг бир ўзини ташлаб кетишга уларнинг юраклари бетламайди. Кейинчалик бу бола нималарни олмайди? Балки, отасининг кўчага тақиб чиқадиган галстугини олгиси келиб қолар?

Карлсон колбаса Гулфиянинг жажжи қўлчаларидан тушиб кет-масмикин деб текшириб ҳам кўрди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди у гапида давом этиб.— Нима қилишимни жуда яхши биламан. Ахир, мен дунёдаги энг яхши энагаман-ку.

Худди шу пайт Миттивой кимнингдир зинапоядан кўтарилаёт-ганини эшитиб қолди-ю, кўрққанидан ўрнидан сапчиб туриб кетди.

— Улар келишяпти! — деб шивирлади у.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! — деди Карлсон ва Миттивойни дераза олдига етаклаб борди.

Мана, кулф тешигига калит солишди. Миттивой, бўлар иш бўлди, қўлга тушдик деб ўйлади. Лекин бахтига улар томга чиқиб олишга улгуришди. Орадан бир зум ўтмай, эшик очилиб, Миттивойнинг ку-лоғига қуйидаги сўзлар чалинди:

— Бизнинг дўмбок Сусаннамиз халиям ухлаб ётибди-я! — деди аёл киши.

— Ҳа, қизчамиз ухлаб ётибди,— деди эркак киши.

Бирок шу пайт бирдан қичкириқ эшитилди. Гулфиянинг дадаси билан ойиси қизчанинг қўлидаги колбасани кўриб қолишган бўлса керак.

Миттивой Гулфиянинг ота-онаси дунёдаги энг яхши энаганинг қилмишлари ҳақида нималар дейишини кутиб ўтирмади. Энг яхши

энага бўлса, уларнинг овозини эшитиши биланок мўрининг орқасига чакқон яшириниб олди.

— Безориларни кўришни истайсанми? — деб сўради Карлсон Миттивойдан, сал нафасларини ростлаб олишгач.— Болохоналаримнинг бирида икки зўр, ашаддий безорилар туришади.

Карлсон безорилар хақида, гўё ўзининг хусусий мулки хақида гапирётгандай гапирарди. Миттивой унинг гапига ишонмади-ю, бироқ бари бир ўша безориларни кўргиси келиб қолди.

Карлсон кўрсатган болохона деразаларидан ғовур-ғувур, кулги ва кийкирик эшўтиларди.

— Хо, улар кайфи-сафо килишяпти! — деди Карлсон.— Юр, нимани эрмак килишаётганини бориб кўрамиз.

Карлсон билан Миттивой яна бўғот ёкалаб эмаклаб кетишди. Улар болохонага етишганида, Карлсон бошини кўтариб деразага каради. Деразага парда осиб қўйилганди. Бироқ Карлсон пардадан бир тешик топди, ўша тешикдан ҳамма нарса кўринарди.

— Безориларникида меҳмон бор экан,— деб шивирлади Карлсон.

Миттивой ҳам тешикдан ичкарига каради. Хонада кўриниши безорига ўхшаган икки одам билан ювощ, ёқимтой йигит ўтирарди. Миттивой бунақа йигитларни бувисининг қишлоғида кўрганди.

— Биласанми, бу ерда нима гап бор? — деб шивирлади Карлсон.— Менимча, безориларимнинг нияти бузук, улар бирор хунук иш килишмоқчи. Лекин биз уларга халақит берамиз...— Карлсон тешикдан яна бир бор каради.— Гаров ўйнайманки, улар кизил галстук таккан йигит бечорани шилишмоқчи!

Безорилар билан галстук таккан йигит дераза олдидаги столча атрофида овқатланиб ўтиришарди.

Безорилар ўқтин-ўқтин меҳмоннинг елкасига қокиб қўйишар ва:

— Сени учратганимиз жуда яхши бўлди-да, азиз Оскар! Шаҳарга биринчи бор келганигда очикқўнгил, содик, самимий, ишончли дўстлар топгинг келади. Қаллоб, фирибгар одамларнинг қўлига тушиб қолсанг борми, сени бирпасда шилиб кетишади-да,— дейишарди.

Безорилар унинг гапини маъқуллашиб, бошларини ликиллантишарди.

— Бўлмасам-чи, Фирибгарларга ем бўлиш ҳеч гап эмас. Омадинг бор экан, йигит, Филле билан мени учратиб қолганинг.

— Тўғри, Рулле билан мени учратиб қолганинда, билмадим, ҳолинг нима кечарди. Мана энди бемалол маишатингни килавер,— деди Филле исмли йигит ва яна Оскарнинг елкасига қокиб қўйди.

Кейин Филленинг бир ишини кўриб, Миттивой ханг-манг бўлиб қолди: Филле Оскарнинг шимиинг орқа чўнтагига қўлини солиб, ҳамёнини олди-ю, эҳтиётлик билан ўз шимининг орқа чўнтагига солиб қўйди.

Оскар ҳеч нимани сезмай қолди, чунки худди шу пайт Рулле уни маҳкам кучоклаб олган эди. Рулле кучоғини ёзганда, унинг қўлида Оскарнинг соати пайдо бўлди. Рулле соатни ҳам шимининг орқа чўнтагига солиб қўйди. Оскар буни ҳам сезмади.

Бироқ томда яшовчи Карлсон бирдан семиз, дўмбок қўлини пар-

да таъига эҳтиётлик билан сукди-да, Филленинг чўнтагидан ҳамённи олиб қўйди. Филле ҳам ҳеч нимани сезмади. Кейин Карлсон дўмбок қўлини парда тагига сукиб, Рулленинг чўнтагидан соатни олди. Рулле, Филле ва Оскар яна бир мартадан кадаҳ кўтаришиб, у-бу ейишиб, бир оз гаплашиб ўтиргандан кейин, Филле чўнтагига қўлини солиб кўрсаки ҳамён йўқ. У Руллега газаб билан каради-да, шундай деди:

— Менга қара, Рулле, юр, ташқарига бир чикиб келайлик. Икковимиз гаплашиб олишимиз керак.

Худди шу пайт Рулле ҳам қўлини чўнтагига солди, карасаки, чўнтагида соат йўқ. Энди у ҳам Филлега жаҳл билан тикилди-да:

— Юр! Менинг ҳам сенга айтадиган гапим бор! — деди.

Оскар ёлғиз ўзи зерикиб кетди шекилли, янги оғайнилари нима қилишаётганини кўргани даҳлизга чикди.

Карлсон деразадан лип этиб сакраб тушди-да, ҳамённи чинни идишга солиб қўйди. Филле, Рулле, Оскарлар шўрвани аллақачон ичиб бўлишганди, шунинг учун ҳам ҳамён ҳўл бўлмади. Соатни эса Карлсон лампага илиб қўйди. У шундайгина кўринадиган жойда енгил чайқалиб турарди. Филле, Рулле ва Оскар хонага киришлари билан соатни кўришди. Бироқ Карлсонни пайқашмади, чунки у дастурхон ёзилган стол тагига кириб олганди. Митгивой ҳам стол тагида эди. У қанчалик кўркмасин, Карлсонни бундай хавф-хатарда ёлғиз қолдириб кетишни истамади.

— Қаранглар, соатим лампада осилиб турибди-я, — деди Оскар хайрон бўлиб. — Тавба, у ёкка қандай чикиб қолди?

У лампа олдига бориб, соатни олди-да, камзулининг чўнтагига солиб қўйди.

— Ие, ҳамёним косада ётибди, рост, қаранглар-а! — деб қичкириб юборди яна Оскар, косани кўрсатиб. — Жуда қизик бўлди-ку.

Рулле билан Филле Оскарга хайрон бўлиб қараб қолишди.

— Қишлоғингиз йигитлари удабуррон кўринади, бўш келишмайди-я! — деб хитоб қилишди улар бараварига.

Кейин Оскар, Рулле, Филлелар яна стол атрофига ўтиришди.

— Азизим Оскар, — деди Филле, — тўйгунигча еб-ичгин!

Улар яна еб-ичишди, бир-бирларининг елкаларига қокишди.

Бир оздан кейин Филле дастурхонни сал кўтариб, Оскарнинг ҳамёнига стол тагига ташлаб юборди. У ҳамённи ўзининг чўнтагидан кўра полда яхши сақланади, бут туради деб ўйлаган бўлса керак. Бироқ акси бўлиб чикди: стол тагида ўтирган Карлсон ҳамённи олди-да, Рулленинг қўлига кистирди. Ўшандан кейин Рулле:

— Филле, сенга нисбатан ноинсофлик қилдим, сен олижаноб одамсан, — деди.

Орадан бир оз вақт ўтгандан сўнг, Рулле қўлини стол тагига суқиб, соатни полга қўйди. Карлсон соатни олди-да, Филленинг қўлига тутказди. Энди Филле бундай деди:

— Сендай содиқ дўст кам топилади, Рулле!

Бироқ шу пайт Оскар бақириб қолди:

— Ҳамёним қани? Соатим қани?

Ўша заҳоти ҳамён билан соат стол тагига қўйилди, чунки Оскар ғалва кўтарса Филле ҳам, Рулле ҳам қўлга тушишни истамасди.

Оскарнинг каттиқ жаҳли чиқиб, нарсаларимни қайтариб беринглар, деб туриб олди. Филле ҳам:

— Бемаъни, ҳамёнингни қаёққа қўйганингни мен қаёқдан билай,— деб бақириб қолди.

Рулле бўлса:

— Биз сенинг бир пулга киммат соатингни кўрганамиз йўк! Ўзингга эҳтиёт бўлмайсанми,— деб қўшимча қилди.

Шу пайт Карлсон полдан ҳамён билан соатни олди-да, икковини ҳам Оскарнинг кўлига тутқазди. Оскар ҳамён билан соатини олибок:

— Раҳмат сенга, азизим Филле, раҳмат Рулле, бошқа бунақа ҳазил қилмадаринг! — деб хитоб қилди.

Шу пайт Карлсон кучининг борича Филленинг оёғига мушт тушириб қолди.

— Шошмай тур ҳали, бу қилиғинг учун додингни бераман, Рулле! — деб ўшқирди Филле.

Карлсон бу орада Рулленинг оёғига шундай каттиқ урдики, у оғриқдан додлаб юборди.

— Нима бало, эсингни едингми? Нега урасан? — деб кичқирди Рулле.

Рулле билан Филле стол ёнидан туриб, бир-бирларини дўппослаб кетишди, ҳамма тарелкалар полга тушиб, чил-чил бўлди. Ҳақаси ёрилиб кетган Оскар ҳамён билан соатини чўнтагига солди-ю, тирақайлаб қочиб қолди.

Шу-шу Оскар бу томонларга қадам босмади.

Миттивойнинг ҳам эсхонаси чиқиб кетди-ю, лекин қочиб кетолмади. Шунинг учун ҳам стол тагида қимир этмай ўтирди.

Филле Рулледан бақувватроқ эди, у Руллени ўласи қилиб уриш учун даҳлизга судраб олиб чикди.

Пайтдан фойдаланиб Карлсон билан Миттивой стол тагидан чаккон чиқиб олишди. Карлсон полда сочилиб ётган тарелка синиқларини кўриб, деди:

— Ҳамма тарелкалар синибди-ю, лекин чинни қозонча бутун-а. Энди бу бечора ёлғизликдан сиқилса керак.

У шундай деб идишни кучининг борича полга урди.

Кейин Миттивой иккови деразадан лип этиб томга чиқиб олишди.

Миттивой Филле билан Рулленинг уйга қайтиб киришганини, Филленинг:

— Менга қара, нега энди ҳамён билан соатни қайтариб бердинг, нодон? — деб сўраганини эшитди.

— Нима, жинни бўлдингми? — деб жавоб қилди Рулле.— Ахир, сен бердинг-ку!

Карлсон уларнинг уришганини эшитиб, қотиб-қотиб қолди.

— Ҳа, бугун шунча ўйнаганимиз етар! — деди у хахолаб куларкан.

Миттивой ҳам бугун роса жиннилик қилди.

Миттивой билан Карлсон бир-бирларининг кўлларидан ушлашиб, Карлсон яшайдиган, мўри орқасига яширинган кичкина уйча томон кетишганда қош қорайган эди. Улар Карлсоннинг уйчасига етай деб қолишганда, кўчадан ўт ўчирувчи машинанинг сигнал бериб ўтганини эшитиб қолишди.

— Бирор жойда ёнғин чиққанга ўхшайди, — деди Миттивой. — Эшитдингми, ўт ўчирувчилар ўтиб кетишди.

— Балки сенинг уйингдадир, — деди умид билан Карлсон. — Ўт тушган бўлса, менга дарров айт. Уларга жон деб ёрдам бераман, чунки мен жаҳонда энг зўр ўт ўчирувчиман.

Улар томда туришиб, ўт ўчириш машинасининг эшик олдига келиб тўхтаганини кўришди. Машинани одамлар ўраб олишди. Бирок негадир ёнғин кўринмасди. Лекин бари бир машинадан то томгача худди ўт ўчирувчиларникига ўхшаган узун нарвон кўйишди.

— Балки, улар мени олиб тушгани келишгандир? — деб сўради Миттивой ташвиш аралаш, бирдан уйда қолдирган хатини эслаб; ахир, кун анча кеч бўлиб қолганди.

— Ҳайронман, нега энди ҳаммалари типирчилаб қолишди. Нахотки сенинг томда бир оз айланиб юришинг битта-яримтага ёкмаган бўлса? — деди Карлсон жаҳли чикиб.

— Ҳа, — деди Миттивой, — ойимга. Биласанми, ойимни асаб-лари...

Миттивой бу ҳақда ўйларкан, ойсига ачиниб тезроқ уйга қайтгиси келди.

— Ўт ўчирувчилар билан бир оз ҳазиллашсак ёмон бўлмасди... — деди Карлсон.

Бирок Миттивойнинг энди кўнгилхушлик қилишга хоҳиши йўқ эди. У нарвондан кўтарилаётган ўт ўчирувчининг томга етиб келишини кутиб, бир чеккада индамай турарди.

— Ҳа, майли, — деди Карлсон, — бўлмаса мен ҳам ётиб ухлай. Тўғри, биз ўзимизни жуда яхши, сипо тутдик, бошқалар биздан ибрат олса бўлади. Лекин эрталаб иситмам ўттиз-қирк даражадан кам бўлмаганини унутмаслик керак.

Карлсон шундай деди-ю, уйчасига чопиб кетди.

— Ҳайр, Миттивой! — деб кичкирди у.

— Ҳайр, Карлсон! — деб кичкирди унга жавобан Миттивой, нарвондан тобора баланд кўтарилаётган ўт ўчирувчидан кўзини узмай.

— Хой, Миттивой, — деб кичкирди Карлсон, мўри оркасига яширинмасдан аввал, — бу ерда туришимни ўт ўчирувчиларга айта кўрма! Ахир, мен жаҳонда энг яхши ўт ўчирувчиман-ку, бирор уйга ўт тушса, улар менга одам юборишади.

Ўт ўчирувчи жуда яқин қолганди.

— Жойингда кимираммай тур! — деб буюрди у Миттивойга. — Эшитяпсанми, кимираммай деяпман! Хозир чикиб, сени олиб тушаман.

Миттивой, ўт ўчирувчининг бу меҳрибончилигини кўриб, мени огоҳлантиришининг хожати йўқ эди, деб ўйлади ўзича. Ахир, у кечқурун томма-том роса юради, хозир эса нарвонга ўзи бемалол келиши мумкин эди.

— Сизни ойим юбордимиз? — деб сўради Миттивой ўт ўчирувчидан, у Миттивойни кўтариб, пастга тушаётганда.

— Бўлмасам-чи, албатта ойинг-да. Лекин кўзимга томда яна бир бола юргандек кўринувди.

Миттивой Карлсоннинг илтимосини эслаб:

— Йўк, бу ерда мендан бошқа бола йўк эди,— деди жиддий. Ойисининг асаби чиндан ҳам чатоқ эди. Ойиси, дадаси, Боссе, Бетан ва бир канча бегона одамлар кўчада Миттивойнинг тушишини кутиб туришарди. Ойиси югуриб келиб Миттивойни бағрига босди; у ҳам йиғлар, ҳам куларди. Кейин дадаси Миттивойни кўтариб бағрига маҳкам босганича уйга олиб кетди.

— Бизни жуда кўрkitиб юбординг-ку! — деди Боссе.

Бетан ҳам йиғлаб юборди, у кўз ёши аралаш:

— Энди бундай қилмагин. Хўпми, Миттивой, ҳечам бунақа қилмагин,— деди.

Миттивойни ўша заҳотиёқ каравотга ётқизишди, уйдагиларнинг ҳаммаси, гўё бугун унинг туғилган кунидек, атрофида парвона бўлишарди. Бирок дадаси:

— Наҳотки бизни хавотир олади деб ўйламадинг? Наҳотки, ойингни ўтақаси ёрилиб кетишини, куйиб-пишини, йиғлашини билмадинг? — деди жиддий оҳангда.

Миттивой кўрпасида ғужанак бўлиб олди.

— Нега энди ташвишландинглар? — деб минғиллади у.

Ойиси уни маҳкам кучоқлади.

— Гапингни кара-ю! — деди ойиси.— Томдан йиқилиб тушганинда нима бўларди? Сендан ажраб қолганимизда нима бўларди?

— Хафа бўлармидинглар?

— Сен нима деб ўйловдинг? — деди ойиси.— Дунёдаги бор бойликларга ҳам сени алишмасмиз. Буни ўзинг ҳам яхши биласан.

— Юз минг миллион крон беришса ҳам кўнмасмидингиз? — деб сўради Миттивой.

— Ха, юз минг миллион кронга ҳам рози бўлмасдик.

— Демак, мен шунчалик қиммат турарканман-да? — деди Миттивой хайрон бўлиб.

— Албатта-да,— деди ойиси уни яна бир бор кучоқлаб.

Миттивой ўзича ўйлай бошлади: юз минг миллион крон озмунча пулми, бир коп бўлади-я! Наҳотки у шунақа қиммат турса?

Ахир, кучукчани, чинакам чиройли кучукчани атиги эллик кронга сотиб олса бўлади-я...

— Менга қаранг, дада,— деди тўсатдан Миттивой,— агар мен чиндан ҳам юз минг миллион крон турсам, ҳозир менга эллик крон бермайсизларми? Кучукча сотиб олардим.

КАРЛСОННИНГ АРВОҲ-АРВОҲ УЙНАГАНИ

Эртаси куни, тушки овқат маҳалида ойиси билан дадаси Миттивойдан, томга қандай қилиб чиқиб олдинг, деб сўрашди.

— Нима, чордоқдаги туйнукдан чиқиб олдингми? — деб сўради ойиси.

— Йўк, мен томда яшовчи Карлсон билан бирга учиб чиқиб олдим,— деди Миттивой.

Ойиси билан дадаси бир-бирларига қараб қўйишди.

— Йўк, бунга ортик чидаб бўлмайди! — деди ойиси.— Бу Карлсон дегани мени жинни қиладиган бўлди-да!

— Менга кара,— деди дадаси,— томда яшовчи Карлсон деганинг шунчаки бир гап, йўқ нарса.

— «Йўқ нарса эмиш!» — деб такрорлади Миттивой.— Кеча у хар холда бор эди.

Ойиси ташвиш билан бош чайқаб қўйди:

— Яхшиямки, ҳадемай каникулга чикасану бувингникига жўнайсан. У ёққа Карлсон изингдан бормас деб ўйлайман.

Бу кўнгилсизлик ҳақида Миттивой ўйламаган ҳам эди. Ахир, уни яқинда бутун ёзга, кишлокқа — бувисининг олдига жўнатишади-ку! Демак, у Карлсонни икки ой кўрмайди. Тўғри, ёзда бувисиникида маза қилиб дам олса бўлади, бироқ Карлсон-чи... Миттивой кишлокдалигида Карлсон бу томдан кетиб қолса-чи?

Миттивой тирсагини столга суяганича, бошини чангаллаб ўтирарди. У Карлсонсиз яшашини сира тасаввур этолмасди.

— Нима, тирсакни столга қўйиш мумкин эмаслигини билмайсанми? — деб сўради Бетан.

— Яхшиси, ўзингга қарасанг-чи! — деди Миттивой гижиниб.

— Миттивой, тирсагингни столдан ол,— деди ойиси.— Сенга гулқарам олиб берайми?

— Йўқ, қарам егандан кўра очимдан ўлганим маъқул!

— Ие! — деди дадаси хўрсиниб.— Бу нима гап, «йўқ, раҳмат» дейиш керак.

«Юз минг миллион крон турадиган болага нега ҳадеб буйрук қилишаверади», деб ўйлади Миттивой ўзича, лекин бу ҳақда гап очмади.

— Ахир, ўзингиз яхши биласиз-ку, «гулқарам егандан кўра очимдан ўлганим маъқул» деганим, «йўқ, раҳмат» деганим-да,— деб тушунтирди у.

— Тарбия кўрган одамлар бунақа демайди,— деди дадаси.— Ахир, сен одобли, қобил йигит бўлмоқчисан-ку.

— Йўқ, дада, мен сиздай бўлмоқчиман,— деди Миттивой.

Ойиси, Боссе, Бетан хахолаб юборишди.

Миттивой уларнинг нега қулишганини тушунмади, дадамдан қулишяпти деб ўйлади. Бунга сира чидаб туролмади.

— Ҳа, сизга ўхшамоқчиман, дада. Сиз жуда яхшисиз! — деди Миттивой дадасига тикилиб туриб.

— Раҳмат, ўғлим,— деди дадаси.— Нима, чиндан ҳам гулқарам егинг йўқми?

— Йўқ, гулқарам егандан кўра, очдан ўлган маъқул!

— Ахир, у жуда фойдали-ку,— деди ойиси хўрсиниб.

— Овқат қанча бемаза бўлса,— деди Миттивой,— шунча фойдали бўлади, шекилли. Мен шун билмоқчи эдим, нега энди ҳамма витаминлар бемаза овқатда бўлади?

— Витаминлар шоколадда ва сақичда бўлиши керак, албатта,— деди Боссе қалақа қилиб.

— Кейинги вақтларда айтган энг ақлли гапинг шу бўлди-да,— деди Миттивой жеркиб.

Тушки овқатдан кейин Миттивой хонасига кириб кетди. У Карлсоннинг учиб келишини сабрсизлик билан кутарди. Ахир, Миттивой

хадемай кишлокка жўнаб кетади, шунинг учун ҳам улар тез-тез учрашиб туришлари керак.

Афтидан Карлсон Миттивойнинг сабрсизлик билан кутаётганини сезган бўлса керак: Миттивой деразадан шундай караши билан Карлсон учиб келиб колди.

— Бугун иситманг йўкми? — деб сўради Миттивой.

— Мендами? Иситманг нимаси? Менда ҳеч қачон иситма бўлмайти! Бояги шунчаки ўз-ўзини ишонтириш эди.

— Иситмам бор деб ўзингни-ўзинг ишонтирдингми? — деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.

— Йўк, иситмам бор деб сени ишонтирдим, — деди Карлсон хурсанд бўлиб ва хахолаб кулиб юборди. — Қани, топ-чи, дунёда энг зўр лофчи ким?

Карлсон жойида бир зум тек турмасди. Гаплашаркан, хонада у ёқдан-бу ёққа тинмай юрар, тўғри келган нарсани ушлаб кўрар, яшиқларни бирма-бир очиб-ёпар ва ҳар бир нарсани синчиклаб кўздан кечирарди.

— Йўк, бугун ҳечам иситмам йўк. Бугун отдайман, сал кўнгил-хушлик қилмоқчиман.

Миттивойнинг ҳам ўйнагиси бор. Бирок у, аввал дадаси, ойиси, Боссе ва Бетан Карлсонни кўришларини истарди. Миттивой уларнинг Карлсон ҳаёлий нарса дейишларини бошқа эшитгиси келмасди.

— Мени бирпас кутгин, — деди Миттивой шоша-пиша, — ҳозир келаман.

У ошхона томонга физиллаб чошиб кетди. Боссе билан Бетан уйда йўк эди, бу Миттивойга жуда алам қилди. Хайриятки, ойиси билан дадаси камин олдида ўтиришган экан. Миттивой ҳаяжонланиб деди:

— Ойи, дада, тезроқ менинг хонамга қирингла!

У ҳозирча Карлсон ҳақида ҳеч нима демасликка қарор қилди. Ойиси билан дадаси Карлсонни тўсатдан кўришса яхши бўлади.

— Балки биз билан бирга ўтирарсан? — деди ойиси.

Бирок Миттивой ойисининг қўлидан тортди.

— Йўк, сизлар менинг хонамга боришларинг керак. У ерда бир нарсани кўрасизлар...

Миттивой ахири уларни кўндирди. Дадаси билан ойиси Миттивойга кўшилиб унинг хонасига кетишди. Миттивой хурсанд бўлиб хонасининг эшигини ланг очиб юборди — ниҳоят улар Карлсонни кўришади!

Бирок эсанкираб қолган Миттивойнинг йиғлаб юборишига сал қолди. Хонасида ҳеч ким йўк эди. У бир гал бутун оиласини Карлсон билан таништираман деб олиб келганида ҳам хонасида ҳеч ким бўлмаганди.

— Хўш, биз бу ерда нимани кўришимиз керак? — деб сўради дадаси.

— Нима бўларди... ҳеч нимани... — деб гўлдиради Миттивой.

Унинг бахтига телефон жиринглаб қолди. Дадаси телефонда гаплашгани кетди, ойиси духовкада ширин пирог борлигини эслаб қолди-ю, шоша-пиша ошхонага чиқиб кетди. Хуллас, бу гал Миттивой уларга тушунтириб ўтирмади.

Миттивой ёлғиз ўзи колгач, дераза олдига бориб ўтирди. Карлсондан жуда хафа бўлди, агар у учиб келгудай бўлса, кўнглидаги бор гапни тўкиб солишга аҳд қилди.

Бирок ҳеч ким учиб келмади. Бунинг ўрнига шкаф эшиги очилди-ю, Карлсоннинг маккорона башараси кўринди.

Миттивой хайрон бўлганидан қотиб қолди.

— Шкафимда нима қилаётувдинг? — деб сўради Миттивой хангу манг бўлиб.

— У ерда тухум очаётгандим десам ёлғон бўлади, бу гапга ишонмайсан. Ўз гуноҳларим ҳақида ўйладим десам ҳам ёлғон гапирган бўламан. Балки, токчада ётиб дам олдим десам тўғри бўлар? Ҳа, шу гап жуда тўғри,— деди Карлсон.

Миттивой Карлсондан хафа бўлганини шу захоти унутди. У Карлсоннинг топилганидан беҳад хурсанд эди.

— Бу ажойиб шкаф бекинмачок ўйнаш учун ясалган экан-да. Қел, ўйнаймиз. Мен ҳозир яна токчага ётаман, сен мени кидирасан,— деди Карлсон.

Карлсон Миттивойнинг жавобини кутмасданок, шкафга кириб беркиниб олди. Миттивой у шкафнинг юқори токчасига қандай тирмашиб чиқаётганини эшитиб турди.

— Мана энди кидир! — деб кичкирди Карлсон.

Миттивой шкафнинг эшигини очди-ю, дарров токчада ётган Карлсонни кўрди, албатта.

— Қўй-э, жуда бемазасан-да,— деб кичкирди Карлсон.— Нима, каравотнинг тагию ёзув столининг орқаси ёки бошқа жойларга қараб, мени бир оз кидирсанг бўлмасмиди? Рост, шунақа экансан, мен сен билан бошқа ўйнамайман. Жуда ярамас экансан-ку!

Шу пайт ташқаридан кўнғирок товуши эшитилиб, даҳлиздан ойиснинг овози келди.

— Миттивой, Кристер билан Гунилла келишди.

Бу гапни эшитибок Карлсоннинг кайфи чоғ бўлди.

— Шошмай тур, ҳозир уларни кизик қиламиз! — деб шивирлади у Миттивойга.— Орқамдан шкафнинг эшигини қаттиқроқ ёпиб қўй...

Миттивой шкаф эшигини энди ёпиб бўлган эди, хонага Гунилла билан Кристер киришди. Улар ҳам Миттивойларнинг кўчасида туришар, у билан бир синфда ўқишарди. Миттивойга Гунилла жуда ёқарди, шунинг учун ҳам у Гунилла «жуда яхши қиз-да» деб ойисига кўп мактарди. Миттивой Кристерни ҳам яхши кўрарди, пешонасини ғурра қилганини аллақачон кечириб юборганди. Тўғри, улар Кристер билан тез-тез уришиб туришарди. Бирок ўша захотиёқ ярашиб олишарди. Ҳа, айтмоқчи, Миттивой ёлғиз Кристер билан эмас, кўчасидаги ҳамма болалар билан уришарди. Бирок Гуниллани ҳеч қачон урмаган.

— Қизик, нечук Гуниллани шу вақтгача бирор марта ҳам урмадинг? — деб сўраб қолди ойиси бир куни.

— У шунақанги ажойиб кизки, ургани кўлинг бормаиди,— деди Миттивой.

Лекин, бари бир, Гунилла баъзида Миттивойни жуда хуноб қилиб юборарди. Қеча учови мактабдан қайтиб келишаётганда, Миттивой уларга Карлсон ҳақида гапириб берувди. Гунилла бўлмаган

гап деб, хахолаб кулиб юборса бўладими. Кристер ҳам Гунилланинг гапига кўшилди, шунинг учун Миттивой уни бир тушириб қолди. Кристер ҳам бўш келмай, унга тош отди.

Лекин ҳозир улар, гўё ҳеч гап бўлмагандай Миттивойникига меҳмон бўлиб келишди, Кристер бўлса ҳатто кучугини — Еффани ҳам олиб келди. Миттивой Еффани кўриб, шундай севиниб кетдики, ҳатто шкаф тоқчасида ётган Карлсон ҳам бутунлай эсидан чиқаёзди. «Дунёда итдан яхши нарса йўқ-да», — деб ўйлади Миттивой. Еффа дик-дик сакрар, гиншир, Миттивой уни кучоклаб эркалар, силарди. Кристер унинг ёнида туриб, Миттивойнинг Еффани силаб-эркалаганини хотиржам кузатарди. Ахир, у Еффа битта-яримта одамнинг ити эмас, ўзининг ити эканлигини яхши биларди-да. Шунинг учун ҳам у Миттивой кучуги билан бемалол, тўйгунча ўйнасин деб кўйиб қўйганди.

Миттивой Еффа билан ўйнаётганида Гунилла тўсатдан пичинг аралаш сўраб қолди:

— Томда яшовчи Карлсон оғайнинг кўринмайди, кани у? Уни сеникида кўрамиз деб ўйловдик.

Ушандан кейингина Миттивой Карлсоннинг шкаф тоқчасида ётганини эслади. Бироқ у Карлсоннинг бу гал нима қилиқ кўрсатишини билмагани учун ҳам, бу ҳақда Кристер билан Гуниллага ҳеч нима демади.

— Мана, сен Гунилла томда яшовчи Карлсон ҳақидаги гапимни ўзи тўқияпти деб ўйлайсан-а. Кеча сен Карлсонни шунчаки бир хаёл деддинг-а...

— Бўлмасам-чи, албатта хаёл-да, — деди Гунилла ва хахолаб кулиб юборди; юзида кулдиргичлар пайдо бўлди.

— Борди-ю, хаёл эмас, рост бўлса-чи? — деб сўради Миттивой айёрона.

— Ахир, у чиндан ҳам йўқ нарса-ку? — деб гапга аралашди Кристер.

— Ҳеч-да, — деб кичқириб юборди Миттивой.

Миттивой, бу жанжални мушт билан эмас, сўз билан ҳал қилишга уриниб кўрсаммикин ёки Кристерни бир урсаммикин деб ўйлашга улгурмаган ҳам эдики, бирдан шкаф ичидан қаттиқ ва аниқ қий-қирик эшитилиб қолди:

— Ку-ку-ку!

— Бу нима? — деб сўради Гунилла ҳайрон бўлганидан олчадай кип-қизил оғизчасини катта очиб.

— Ку-ку-ку! — Яна шкаф ичидан чинакам хўроз кичқириғи эшитилди.

— Шкафингга хўроз қамаб қўйганмисан? — деб сўради Кристер ажабланиб.

Еффа ириллаб, шкаф томонга қараб қўйди.

Миттивой хахолаб кулиб юборди. У қотиб-қотиб кулганидан сира гапиролмасди.

— Ку-ку-ку! — учинчи марта эштилди.

— Ҳозир шкафни очиб, нима борлигини кўраман, — деди Гунилла ва шкаф эшигини очди.

Кристер ҳам чопиб келиб шкаф ичига қаради. Аввалига улар

кийимдан бўлак ҳеч нарсани кўришмади, сезишмади, лекин бир оздан сўнг юкори тоқчадан кимнингдир кикирлаб кулгани эшитилди. Кристер билан Гунилла юкорига карашиб, тоқчада ётган кичкина семиз одамни кўриб қолишди. У қўлини боши тагига қўйиб, ўнг оёғини осилтирганича узала тушиб ётарди. Унинг мовий, шўх кўзлари кулиб боқарди.

Кристер билан Гунилла бу одамчага котиб индамай қараб туришарди. Фақат Еффагина ўқтин-ўқтин ириллаб қўярди.

Гунилла сал ўзига келгач, эшитилар-эшитилмас қилиб:

— Бу ким? — деб сўради.

— Шунчаки хаёл,— деди ғалати одамча, кейин оёғини кимирлата бошлади.— Кичкинтой хаёл дам олиб ётибди. Қисқаси, бу бир лоф!

— Бу... бу...— деб ғўлдиради Кристер дудукланиб.

— ...кичкинтой хаёл дам олиб ётиб, хўроз бўлиб кичқирипти,— деди одамча.

— Томда яшовчи Карлсон — шу одам! — деб шивирлади Гунилла.

— Албатта-да, бошка ким бўларди! Тўксон икки яшар Густовсон кампир шкафга яширинча кириб, ётиб олди деб ўйлаганмидин!

Миттвой бўлса ўзини тиёлмай котиб-котиб куларди. Чунки додираб қолган Кристер билан Гуниллаларнинг кўриниши кулгили эди.

— Улар соқов бўлиб қолишди, шекилли,— деди аранг Миттвой.

Карлсон тоқчадан дик этиб сакраб тушди-да, Гунилланинг ёнига келиб, юзини чимдиб олди:

— Бу қанака кичкина хаёл?

— Биз...— деб ғўлдиради Кристер.

— Сенинг исминг Август бўлса керак-а? — деб сўради Карлсон Кристердан.

— Нега Август бўларканман?— деди Кристер.

— Яхши. Яна гаплашамиз,— деди Карлсон.

— Уларнинг оти Гунилла ва Кристер,— деб тушунтирди Миттвой.

— Ҳа, баъзида одамларнинг сира иши юришмайди, омади келмайди, туриб-туриб ишонгинг келмайди. Бироқ энди бирор нарса қилишнинг иложи йўқ. Бундан ташқари, ҳаммани ҳам Карлсон деб аташлари мумкин эмас-ку.

Карлсон товарак-атрофга кўз югуртириб чикди-да, шоша-пиша қўшимча қилди:

— Энди бир эрмак топсак дегандим. Балки, стулларни деразадан кўчага отармиз? Ёки бирор бошка ўйин ўйлаб топиш керак.

Миттвой бу ўйиннинг қизиқарли бўлишига унчалик ишонмасди. Бунинг устига ойси билан дадаси буни маъқулламаслигини Миттвой жуда аниқ биларди.

— Э, жуда кўрқоқ экансизлар-ку. Агар бунақа иккиланиб турадиган бўлсак, ҳеч иш чикмайди. Менинг таклифим сизларга ёкмади-ми, ўзларинг бирор нарса ўйлаб топинглар, бўлмаса сизлар билан юрмайман. Мен ўзимга бирор эрмак топишим керак,— деди Карлсон бир оз хафа бўлиб.

— Шошмай тур, биз ҳозир бирор ўйин ўйлаб топамиз!— деб шивирлади Миттивой илтижо билан.

Бирок Карлсон чиндан ҳам хафа бўладиган кўринади.

— Ҳозир шартта учаман-кетаман...— деб тўнғиллади у.

Агар Карлсон учта кетса, ҳамма иш расво бўлишини учови ҳам яхши тушунарди. Шунинг учун ҳам улар бараварига ялина бошлашди.

Карлсон бир зум кош-қовоғини осилтириб, индамай ўтирди.

— Мен аниқ ишонтириб айтолмайману, бирок, агар у,— деди Карлсон семиз бармоғи билан Гуниллани кўрсатиб,— бошимни силаб «Азизим Карлсон» деса, балки яна қоларман.

Гунилла бажонидил унинг бошини силади-да, меҳрибонлик билан илтимос килди:

— Азизим Карлсон, қола қол! Биз албатта бирор ўйин ўйлаб топамиз.

— Ха, майли,— деди Карлсон,— қолсам қола қолай.

Болалар енгил нафас олишди.

Миттивойнинг ойиси билан дадаси кечқурунлари одатда кўча айлангани чиқиб кетишарди. Шунинг учун ҳам ойиси ҳозир даҳлизда туриб тайинлади:

— Миттивой! Кристер билан Гунилла соат саккизгача бизни-кида қолишлари мумкин, кейин дарров ўрнингга ётгин. Биз қайтиб келганимиздан кейин ўзим олдинга кириб: «Яхши ётиб тур», дейман.

Болалар эшикнинг ёпилганини эшитишди.

— Нега ойинг менинг бу ерда қачонгача қолишим мумкинлигини айтмади?— деб сўради Карлсон пастки лабини чўччайтириб.— Агар ҳаммаси мени камситадиган бўлса, сизлар билан ўйнамайман.

— Сен бу ерда истаганингча қолишинг мумкин,— деди Миттивой.

Карлсон лабини баттар чўччайтириб олди.

— Нега энди мени ҳам бу ердан ҳамма қатори соат саккизда хайдаб чиқаришмайди?— деди Карлсон ранжиган бўлиб.— Йўқ, мен бунақада ўйнамайман.

— Бўпти, оймдан илтимос қиламан, сени ҳам ўйингга соат саккизда жўнатсин!— деб ваъда берди Миттивой.— Сен ўйин ўйлаб топдингми?

Карлсоннинг кўнгли дарров кўтарилди.

— Биз арвоҳ бўлиб, одамларни кўркитамиз. Атиги битта кичкина чойшаб билан нималар қилишимни кўрсангиз эди. Агар мен роса кўрқитган одамларнинг ҳар бири беш эредан берганда борми, тоғ-тоғ шоколад сотиб олган бўлардим. Ахир, мен дунёдаги энг зўр арвоҳман-ку!— деди Карлсон кўзларини жавдиратиб.

Миттивой, Кристер ва Гунилла арвоҳ-арвоҳ ўйнашга жон деб рози бўлишди. Бирок Миттивой:

— Одамларни қаттиқ кўркитиш, уларни ўтақасини ёриш жудаям шарт эмас,— деб қолди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик!— деб жавоб қилди Карлсон.— Дунёдаги энг зўр арвоҳга ўзини қандай тутиши кераклигини ўргатмоқчи бўласанми? Мен ҳамма одамларнинг сал ўтақасини ёраман, ҳеч ким буни сезмай ҳам қолади.— У Миттивойнинг қаравоти-

дан чойшабини олди.— Шу чойшабдан арвох учун тузуқкина кийим килса бўлади.

Карлсон ёзув столининг тортмасидан рангли бўрларни олди-да, чойшабнинг бир четига бадбашара расм солди. Кейин қайчи олди-да, кўз учун иккита тешиқча қилди, Миттивой уни тўхтатишга ҳам улгуролмай қолди.

— Чойшаб арзимаган нарса, бу рўзғорда бўладиган гап-ку. Арвох эса теваарак-атрофда нималар бўлаётганини кўриши керак, бўлмаса, у адашиб-улокиб, қаерларгадир тушиб қолиши мумкин.

Кейин Карлсон бошига чойшаб ёпиб олди, фақат кичкина семиз қўлчаларигина кўришиб турарди.

Болалар чойшабга бурканган Карлсоннинг ўзи эканлигини билишса ҳам қўрқиб кетишди: Еффа эса жонининг борича вовиллади. Карлсон моторини юргизиб, қандил атрофида гир айланиб уча бошлаганида чойшаб ҳилпираб яна ҳам дахшатлироқ кўринди. Чиндан ҳам буни кўриб ҳар қандай одамнинг ўтакаси ёрилиши мумкин эди.

— Мен моторли кичкина арвоҳман!— деб қичқирди у.— Кўринишим совуғу, лекин ёқимтойман.

Болалар индамай, Карлсоннинг учишини қўрка-писа кузатишарди.

Еффа бўлса тинмай ақилларди.

— Очиғи,— деб сўзида давом этди Карлсон,— учаётганимда моторнинг гувиллашини яхши кўраман, бироқ ҳозир арвох бўлганим учун моторнинг овозини пасайтириб қўйишим керак, шекилли. Мана бу бошқа гап!

Мотор овози ўчғач, у бир неча бор айланди, арвоҳга яна ҳам кўпроқ ўхшаб кетди.

Энди кўрқитадиган одамни топиш қолганди, холос.

— Зинапоя майдончасига чиқамизми? Битта-яримта уйига кираётиб арвоҳни кўради-ю, эси чиқиб кетади.

Шу пайт телефон жириглаб қолди, бироқ Миттивой бориб трубкани олмади. Майли, жириглайверсин!

Бу орада Карлсон қаттиқ ух тортиб, хўрсиниб, ҳар хил оҳангда инграй бошлади.

— Ҳар хил оҳангда инграёлмаган, оҳ-воҳ қилолмаган арвох арвох бўладими, у бир тийинга ҳам қиммат,— деб тушунтирди Карлсон.— Арвоҳлар мактабида ёш арвоҳчаларни биринчи галда шунга ўргатишади.

Тайёргарлик ишларига анча вақт кетди. Улар эшик олдида ўткинчи одамларни кўрқитиш учун зинапоя майдончасига энди чикмоқчи бўлиб, эшик олдида туришганда қитирлаган товуш эшитилиб қолди. Миттивой ойим билан дадам уйга қайтиб келишяпти, деб ўйлаган ҳам эди, бирдан почта қутисининг тирқишига кимдир пўлат сим тикаётганини кўриб қолди. Миттивой уйларига ўғри тушаётганини дарров фаҳмлади. У яқинда дадасининг ойисига газетадан бир мақолани ўқиб берганини эслади. Унда шаҳарда ўғрилар кўпайиб кетганлиги ҳақида гапирилганди. Улар аввал телефон қилишаркан. Уйда ҳеч ким йўқлигини билишгандан кейин, қулфни бузишиб, ҳамма қимматбаҳо нарсаларни олиб кетишаркан.

Миттивой нималар бўлиши мумкинлигини тушунгандан кейин,

жуда кўркиб кетди. Кристер билан Гунилланинг ҳам эси чикиб кетди. Кристер Еффа вовиллаб, ўйинимизни бузмасин деб уни Миттивойнинг хонасига қамаб қўйганди. Мана энди қилган ишига афсусланиб ўтирибди. Биргина Карлсон пинагини бузмасди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик!— деб шивирлади у.— Бунака пайтда арвоҳ жуда иш беради. Юринглар, секин емакхонага кирамиз, даданг олтину дурларини ўша ерда сакласа керак.

Карлсон, Миттивой, Гунилла ва Кристер оёк учуда секин юриб, емакхонага киришди. Эҳтиётлик билан ҳаммалари яшириниб олишди. Карлсон чиройли, қадимий буфетнинг ичига кириб олди. У ерда ойисининг дастурхону сочиқлари турарди. Карлсон буфет эшигини аранг ёпди. У қаттиқ ёпишга ҳам улгуролмай қолди, чунки худди шу пайт емакхонага ўғрилар писиб кириб келишди. Диван тагида ётган Миттивой секин бошини чиқариб қаради: хонанинг ўртасида икки бадбашара йигит турарди. Буни қаранг-а, булар Филле билан Рулле эди!

— Энди пуллари қаерда эканлигини билиш керак,— деди Филле шивирлаб.

— Мана шу ерда бўлади-да,— деди Рулле тортмалари кўп қадимги жавонни кўрсатиб.

Миттивой ўша тортмалардан бирида ойисининг рўзғорга олиб қўйган пуллари, бошқасида бувиси совға қилган қимматбаҳо узук ва тўғнағичлари, дадасининг мерганликдан олган олтин медаллари борлигини яхши биларди. «Ўғрилар ҳаммасини олиб кетиб қолишса-я»,— деб ўйлади Миттивой.

— Сен бу ерни қараб тур,— деди Филле,— мен ошхонани қарайман, кумуш қошиқ ва вилкалари йўқмикин.

Филле ғойиб бўлди, Рулле стол тортмаларини бирма-бир очиб қарай бошлади, кейин бирдан хурсанд бўлиб, хуштак чалиб юборди.

«У пулни топди шекилли»,— деб ўйлади Миттивой.

Рулле столнинг бошқа тортмасини очди-да, яна хуштак чалиб юборди.

Бирок у бошқа хуштак чалмади, чунки худди шу пайт буфет эшиклари очилиб, даҳшатли инграб, оҳ-воҳлар билан арвоҳ учиб чикди. Рулле ўгирилиб, арвоҳни кўрди-ю, кўркқанидан бақириб юборди, қўлидаги пул, узук, тўғнағич ва бошқа нарсалар полга сочилиб кетди. Арвоҳ унинг атрофида гир айланиб учар, инграр, оҳ-воҳ қиларди; кейин у бирдан ошхонага отилди. Орадан бир зум ўтмай, емакхонага Филле ўқдай учиб кирди. Унинг рангида қон қолмагани.

— Аррулле, у ёқда воҳ!— деб бақириб юборди.

У аслида: «Рулле, у ёқда арвоҳ!» деб қичқирмоқчи эди-ю, лекин кўркқанидан тили дудукланиб: «Аррулле, у ёқда воҳ!» деёлди, холос.

Ха, ҳар қандай одамнинг ҳам юраги чикиб кетарди! Филленинг орқасидан кетма-кет арвоҳ учиб кирди-да, шунақаям даҳшатли инграб, оҳ-воҳ қилдики, эшитган одамнинг ўтақаси ёриларди.

Рулле билан Филле эшикка отилишди, арвоҳ бўлса уларнинг атрофида гир-гир айланарди. Улар кўркқувдан дағ-дағ титрашиб, аввал даҳлизга, кейин зинапоя майдончасига ўқдай отилиб чиқишди. Арвоҳ

хам йзма-из чикиб, уларни пастгача кувиб тушаркан, ўқтин-ўқтин дахшатли овоз билан кичкирарди:

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! Хозир сизларга етиб оламан, ана унда кунингизни кўрсатаман.

Бирок арвоҳ бир оздан кейин ҳориб-чарчаб емакхонага қайтиб келди. Миттивой полдан пул, узук ва тўғнағичларни териб олиб, стол тортмасига солиб қўйди. Гунилла билан Кристер Филле у ёкдан-бу ёкка чопиб юриб тушириб колдирган вилка ва қошиқларни йиғиштириб олишди.

— Дунёдаги энг зўр арвоҳ — бу томда яшовчи Карлсондир, — деди Карлсон ва устидан чойшабни олиб ташлади.

Болалар кулишарди; улар бахтиёр эдилар.

Карлсон қўшимча қилди:

— Ўғриларни қўрқитишда арвоҳга ҳеч ким тенг келолмайди. Агар одамлар билишса эди, шаҳардаги ҳар бир кассанинг олдига биттадан арвоҳ қўйиб қўйишарди.

Миттивой фалокатнинг олдини олишганидан хурсанд бўлиб дик-дик сакрарди.

— Одамлар ҳам жуда аҳмоқ бўлишади, арвоҳга ишонишади-я. Кулгинг келади! — деди у. — Дадам, ғайритабiiй нарсанинг умуман бўлиши мумкинмас дейдилар, — Миттивой буни тасдиқлагандай бошини силкиб қўйди. — Ўша ўғрилар ўлгудек аҳмоқ экан, буфетдан арвоҳ чиқди деб ўйлашди-я! Ахир, томда яшовчи Карлсон эди-ку. Ҳечам ғайритабiiй нарса эмас.

КАРЛСОН АЛЬБЕРГ ЛАҚАБЛИ ЎҚИМИШЛИ КУЧУК БИЛАН ТОМОША КЎРСАТАДИ

Пахмоқ сочли бола эртаси азонлаб, уйкудан туриши билан оёк яланг, йўл-йўл хаворанг пижамада ошхонага, ойисининг олдига чиқиб кетди. Дадаси ишга, Боссе билан Бетан мактабга кетишганди. Миттивойнинг дарси кеч бошланарди, бу унга жуда қўл келарди, чунки Миттивой ойиси билан эрталаблари бирпас бўлса ҳам бирга қолишни яхши кўрарди. Бунақа пайтларда маза қилиб мириқиб гаплашишинг, биргалашиб қўшиқ айтишинг, ёки бир-бирингга эртак айтиб беришинг мумкин бўлади. Гарчи Миттивой мактабга борадиган катта бола бўлса-да, ойисининг тиззасида жон деб ўтирарди, фақат буни битта-яримта кўрмаса бўлди.

Миттивой ошхонага кирганида, ойиси стол ёнида қаҳва ичиб, газета ўқиб ўтирарди. Миттивой индамай ойисининг тиззасига чиқиб олди. Ойиси ҳам уни меҳр билан кучоқлаб, бағрига босди. Миттивойнинг бутун уйкуси кочгунча шу алфозда узок ўтиришди.

Ойиси билан дадаси кеча сайлдан айтган вақтларидан кеч келишди. Миттивой ўз каравотида ётиб аллақачон ухлаб колганди. Уйкусида ҳам бетоқат бўлиб, ҳадеб тўлганаверди. Ойиси унинг устини ёпаётиб чойшабдаги тешиқларни сезиб колди. Чойшаб шундай кир эдики, қараб бўлмасди. Ойиси: «Миттивой шунинг учун ҳам барвақт ухлаб колган экан-да» деб ўйлади ўзича. Миттивой хозир гўё ҳеч гап бўлмагандай ойисининг тиззасида бемалол ўтирарди. Ойиси бор гапни айтмагунча Миттивойни қўйиб юбормасликка аҳд қилди.

— Менга қара, Миттивой, чойшабингни ким тешди, шуни билмоқчи эдим. Фақат ҳамма гапни яна ўша томда яшовчи Карлсонга тўнкамай, тўғрисиини айт.

Миттивой индамай, диккат билан ўйларди. Нима қилсам экан? Ахир, бу чиндан ҳам Карлсоннинг иши-ку. Ойиси бўлса унинг ҳақида эшитишни ҳам истамайди. Миттивой ўғрилар ҳақида ҳам оғиз очмасликка аҳд қилди. Чунки ойиси бари бир ишонмайди.

— Хўш, ким қилди? — деб сўради ойиси катъий, Миттивой жавоб беравермагач.

— Шуни Гунилладан сўрасангиз бўлмайдами? — деди Миттивой муғамбирона ва ўзича: «Яхшиси ҳаммасини Гунилла гапириб бера қолсин. Ойим унга мендан кўра кўпроқ ишонади», деб ўйлади.

«Ҳа! Демак, чойшабни Гунилла қиркибди-да», — деб ўйлади ойиси. Ойиси яна, Миттивой яхши бола, бировга тухмат қилишни истамайди, шунинг учун бор гапни Гунилланинг ўзи гапириб берсин, деяпти-да, деб ўйлади.

Ойиси Миттивойнинг елкасидан кучоклади. У ҳозир ўғлидан бошқа ҳеч нимани сўрамасликка аҳд қилди, хонаси келса Гунилла билан бир гаплашиб кўярман, деб ўйлади.

— Сен Гуниллани жуда яхши кўрасанми? — деб сўради ойиси.

— Ҳа, жуда, — деб жавоб берди Миттивой.

Ойиси яна газета ўқишга тушди. Миттивой унинг тиззасида ўтириб, ўйга толди.

Ҳа, айтмоқчи, чиндан ҳам у кимни яхши кўради? Энг аввал ойисини... кейин дадасини ҳам... У яна Боссе билан Бетанни ҳам севади... Ҳа-да, у чиндан ҳам кўпроқ уларни яхши кўради, айниқса Боссени... Бироқ баъзида улар Миттивойнинг шундай жаҳлини чиқаришадики, ҳатто бола бечоранинг севгисидан асар ҳам қолмайди. У томда яшовчи Карлсонни ҳам яхши кўради. Гуниллани ҳам севади. Ҳа, у катта бўлганида балким Гуниллага уйланар, чунки, бари бир хотин олиши керак. Тўғри, унга қолса ойисига жон деб уйланарди-ю, лекин бу мумкин эмас-да.

Бирдан Миттивой миясига келган бир фикрдан чўчиб кетди.

— Менга қаранг, ойи, — деди у. — Боссе катта бўлганида, бирдан ўлиб қолса, унинг хотинига уйланаманми?

Ойиси пиёлани олдига суриб, Миттивойга ҳайрон бўлиб тикилди.

— Нега бундай деб ўйлайсан? — сўради ойиси, қулгисини аранг босиб.

Миттивой бемаъни гап қилганини фаҳмлаб, индамай кўя қолди. Бироқ ойиси яна суриштира кетди:

— Хўш, гапир, нега бу ҳақда ўйлаб қолдинг?

— Ахир, Боссе катта бўлганидан кейин унинг эски велосипеди билан чанғисини мен олдим... Қонькиси ҳам менга тегди. Мендай вақтида ўша қонькида ўзи учарди... Унинг эски пижамаси, ботинкаси ва бошқа кийимларини ҳам мен кийиб тўздирипман...

— Боссенинг қари хотинини олмайсан, сени бундан халос қиламан, бу ёғига хотиржам бўл, — деди ойиси жиддий.

— Сизга уйлансам бўлмайдами? — деб сўради Миттивой.

— Йўқ, бунинг иложи бўлмаса керак, — деди ойиси. — Ахир мен дадангга эрга текканман-ку.

Ха, чиндан ҳам шундай эди.

— Буни қаранг-а, келиб-келиб, мен ҳам, дадам ҳам сизни яхши кўрамиз-а!— деди Миттивой норози оҳангда.

Ойиси хахолаб кулиб юборди-да:

— Икковинг ҳам мени яхши кўрсаларинг, демак, мен яхши эканман-да,— деди.

— Бўпти, ундай бўлса Гуниллага уйланаман,— деди Миттивой хўрсиниб.— Ахир, кимгадир уйланишим керак-ку!

Миттивой яна ўйланиб қолди. Гунилла билан яхши яшолмасам керак, чунки у билан баъзида келишиш кийин бўлади, деб ўйлади. Умуман, унга қолса, аллақандай бир хотин билан турганидан кўра ойиси, дадаси, Бетан ва Боссе билан тургани минг марта яхши.

— Мен хотиндан ҳам кўра кучугим бўлишини истардим,— деди Миттивой.— Ойи, менга кучук совга қилолмайсизми?

Ойиси хўрсиниб қўйди. Ана холос, Миттивой яна ўзининг севикли кучуги ҳақида гап очди-я! Ойиси томда яшовчи Карлсон ҳақида гапни эшитгиси келмагандай, кучук ҳақида эшитишга ҳам сира тоқати йўқ эди.

— Менга қара, Миттивой,— деди ойиси,— кийинсанг бўларди, бўлмаса мактабга кеч қолсан.

— Ха, бўлди, тушунарли,— деб жавоб қилди Миттивой,— кучук ҳақида гапирдимми, бўлди, сиз дарров мактаб ҳақида гап очасиз!

...Ўша куни Миттивой мактабга боришини ўйлаб, ўзича хурсанд бўлиб қўйди, чунки Кристер ва Гунилла билан кўп нарсани гаплашиб олиши керак эди.

Уйга улар ҳар галгидай бирга қайтишди. Бунга Миттивой жудаям хурсанд эди, чунки Кристер ҳам, Гунилла ҳам энди Карлсон билан топишиб олишган эди.

— У жудаям хушчақчақ, қувнок-а, тўғрими? Сенингча қалай, у бугун ҳам келадими?— деб сўради Гунилла.

— Билмадим,— деди Миттивой.— У, «тахминан» учиб келаман, деди. Демак, у хоҳлаган вақтида келиши мумкин.

— У «тахминан» бугун учиб келади деб умид қиламиз-да,— деди Кристер.— Гунилла икковимиз сеникига борсак майлими?

— Бўлмасам-чи, албатта мумкин,— деди Миттивой.

Шу пайт яна бир жонивор пайдо бўлиб уларга эргашди: болалар энди кўчани кесиб ўтмоқчи бўлиб туришганда, Миттивойнинг ёнига кичкина барок кучук келиб олди. У Миттивойнинг тиззаларини хидлаб-хидлаб вовиллаб қўйди.

— Қаранглар, жуда чиройли кучук экан-а!— деди Миттивой хурсанд бўлиб.— У, машиналардан қўрқиб кетган бўлса керак, кўчанинг нариги бетига олиб ўтишимни сўраяпти.

Миттивой кучукни шаҳарнинг ҳамма кўчаларидан ҳам жон деб ўтказиб қўйишга тайёр эди. Кучук буни сезди шекилли, дик-дик сакраб бораркан, Миттивойнинг оёғига суйқалгиси келди.

— Жуда ёқимтой-а,— деди Гунилла.— Бу ёқка келгин, кучукча!

— Йўқ, у менинг ёнимда бормоқчи,— деди Миттивой ва кучукчанинг бўйинбоғидан ушлаб олди.— У мени яхши кўриб қолди.

— Мени ҳам яхши кўриб қолди,— деди Гунилла.

Кучукчанинг қўринишидан, у дунёдаги ҳамма одамларни ҳам

яхши кўришга тайёр эди, фақат уни яхши кўришса бўлгани. Миттивой уни ёқтириб қолди. У, чиндан ҳам кучукчани шундай яхши кўриб қолдики, асти қўяверасиз! У энгашиб кучукчани силаб-сийпай бошлади, лабларини чўпиллатиб, секин хуштак чалиб қўйди. Бу эркалалашлар, кора кучукча дунёдаги энг ёқимли, энг чиройли жонивор деган маънони англатарди. Кучукча думини ликиллатиб, мен ҳам шу фикрдаман демокчидай бўларди. У хурсанд бўлиб дик-дик сакрар, акилларди. Болалар ўз кўчаларига бурилишгач, кучук ҳам улар орқасидан чопиб кетди.

— Балки унинг уйи йўқдир?— деди Миттивой сўнгги умидим ҳам пучга чикмасайди деб кўрка-писа гапираркан: унинг кучукдан ҳеч ажралгиси йўқ эди.— Эҳтимол, хўжайини йўқдир.

— Тўғри, балки йўқдир,— деди Кристер Миттивойнинг гапини маъқуллаб.

— Э, жим тур!— деб унинг гапини бўлди Миттивой жаҳли чиқиб.— Сен қаёқдан била қолдинг?

Кристернинг Еффа деган кучуги бор. Шунинг учун ҳам кучуги йўқлар қанчалик бахтсиз эканлигини у билмайди-да.

— Бу ёққа кел, жажжи, оппоқ кучукча,— деб чақирди Миттивой, кучукнинг уйи йўқлигига ўзини борган сари ишонтириб.

— Э, эҳтиёт бўл, тагин сенга ёпишиб олмасин,— деб огоҳлантирди Кристер.

— Майли, эргашса эргашар. Менга эргашсин деяпман-да,— деб жавоб қилди Миттивой.

Кучук чиндан ҳам унга эргашди. Шундай қилиб, у Миттивойлар турадиган уйнинг эшигига келиб қолди. Миттивой уни шартта кўлига олди-да, зинапоядан кўтариб чиқиб кетди.

«Ҳозир ойимдан, уни уйимизда олиб қолсам майлими, деб сўрайман».

Бироқ ойиси уйда эмасди. Миттивой ошхонадаги стол устида ётган хатни ўқиди: ойиси, кир ювадиган хонага кетдим, агар бирор нарса керак бўлса, олдимга келарсан, деб ёзганди.

Бу орада кучукча Миттивойнинг хонасига лип этиб кириб олди. Болалар унинг орқасидан чопиб келишди.

— Ана, кўрдингларми, у менинг хонамда турмоқчи!— деб қичкириб юборди Миттивой севинчи ичига сиғмай.

Худди шу пайт томда яшовчи Карлсон деразадан ғиз этиб учиб қирди.

— Салом!— деб қичқирди у.— Нима, кучукни ювдингларми? Унинг жуни танасига ёпишиб қолибди-ку!

— Ахир, бу Еффа эмас, наҳотки кўрмаётган бўлсанг?— деди Миттивой.— Бу менинг итим!

— Йўқ, сеники эмас,— деб эътироз билдирди Кристер.

— Сенинг итинг йўқ,— деб унга кўшилди Гунилла.

— У ёқда, тепада менинг мингта итим бор,— деди Карлсон.— Дунёда энг зўр сакбон, мана...

— Сеникида ҳеч қанака ит кўрганим йўқ-ку,— деб унинг гапини бўлди Миттивой.

— Улар уйда эмасди-да, ҳаммаси учиб кетувди. Ахир, менинг итларим учадиган итлар-да.

Миттивой Карлсоннинг гапларига парво ҳам қилмади. Бу жажжи ёқимтой кучукча олдида мингта учадиган ит бир пул эди.

— Йўқ, менимча унинг эгаси йўқ,— деди яна Миттивой.

Гунилла итга энгашди.

— Ҳар холда, бўйинбоғига «Альберг» деб ёзиб қўйишибди,— деди у.

— Аник, бу эгасининг фамилияси,— деди дарров Кристер.

— Балки, ўша Альберг аллақачон ўлгандир!— деди Миттивой ва ўзича ўйлади: Альберг тирик бўлган тақдирда ҳам, у кучукни яхши кўрмаса керак. Бирдан Миттивойнинг миясига ажойиб бир фикр келди.— Балки, кучукнинг оти Альбергдир?— деб сўради у Кристер билан Гуниллага илтижо билан қараркан.

Бироқ улар мийғида кулиб қўя қолишди.

— Менинг Альберг лакабли бир неча итим бор,— деди Карлсон.— Салом, Альберг!

Кучукча Карлсоннинг олдига чопиб келди-да, хурсанд бўлиб акиллади.

— Ана, кўрдингларми,— деб кичкирди Миттивой,— у ўз отини билади!.. Альберг, Альберг, бу ёкка кел!

Гунилла кучукчани ушлаб олди.

— Бўйинбоғида телефон номери ёзилган,— деди у бағритошлик билан.

— Тўғри, итнинг шахсий телефони бор,— деб тушунтирди Карлсон.— Унга айт, эгасига телефон қилиб, уйга кечроқ бораман деб огоҳлантириб қўйсин. Менинг итларим бирор жойда ушланиб қолишса, доим телефон қилиб, айтиб қўйишади.— Карлсон семиз қўлчаси билан кучукчани силаб қўйди.— Итларимдан биттаси яқинда нима ҳам бўлиб ушланиб қолди. Ҳа, айтмоқчи унинг оти ҳам Альберг,— деб сўзида давом этди Карлсон.— У мени огоҳлантириш ниятида уйга телефон қилмоқчи бўлибди, бироқ телефон номерини адаштириб, Кунгесхольмда яшовчи истеъфодаги бир кекса майорнинг уйига тушиб қолибди. «Карлсон итларидан битта-яримтаси эмасмисиз?»— деб сўрабди Альберг. Майорнинг жаҳли чикиб, уришиб берибди: «Эшак! Мен майорман, ит эмасман!» «Нега бўлмаса акиллайсиз?»— деб мулойимлик билан сўрабди Альберг. У мана шунақа ақлли ит!

Миттивой Карлсоннинг гапига кулоқ солмади ҳам. Ҳозир уни кичкина кучукчадан бўлак ҳеч нима қизиктирмасди. Ҳатто у Карлсоннинг, келинглар, жиндак кўнгилхушлик қилайлик деганига ҳам парво қилмади. Буни сезган Карлсон лабини чўччайтириб, хафа бўлиб деди:

— Йўқ, бундай қилсанг, мен ўйнамайман! Сен доим шу кучук билан овора бўляпсан, мен ҳам бирор нарсани эрмак қилишни истайман.

Гунилла билан Кристер ҳам Карлсоннинг гапини маъқуллашди.

— Келинглар, «Ажойиботлар кечаси» ташкил этамиз,— деди Карлсон чехраси очилиб.— Қани, топинглар-чи, дунёда энг зўр кўз боғловчи ким?

— Албатта Карлсон-да!— деб бақиришди Миттивой, Кристер ва Гунилла бараварига.

— Демак, «Ажойботлар кечаси» деган томоша кўрсатамиз-а?
— Ха,— дейишди болалар.
— Бу томошага битта конфет бериб кирилади, келишдикми?
— Бўпти,— дейишди болалар.
— Тўпланган конфетни хайрли ишларга сарф қиламиз, шунга келишдик-а?

— Канакасига?— сўрашди болалар хайрон бўлишиб.
— Биттагина чинакам хайрли иш бор — у ҳам бўлса Карлсоннинг гамини ейиш.

Болалар бир-бирларига хайрон бўлиб қараб кўйишди.

— Балки...— деб Кристер гап бошлаганди.

— Йўк, биз шунга келишдик! — деб унинг сўзини бўлди Карлсон.— Бўлмаса мен ўйнамайман.

Шундай қилиб, йиғилган ҳамма конфетлар томда яшовчи Карлсонники бўлади, деб келишиб олишди.

Кристер билан Гунилла кўчага чопиб чиқишиб, Миттивойнинг хонасида «Ажойботлар кечаси» деган катта томоша бошланади, деб ҳамма болаларга айтишди. Енида атиги беш эре пули бўлган болаларнинг ҳаммаси дўконга чопиб боришиб, томошага кириш учун конфет сотиб олишди.

Миттивойнинг хонаси эшиги олдида Гунилла турарди; у ҳамма томошабинлардан олган конфетларини «Хайрли мақсад учун» деб ёзиб қўйилган қутичага соларди.

Кристер хонанинг ўртасига томошабинлар учун стуллар қўйди. Хонанинг бир бурчагига адёл тўсиб қўйилганди, орқасидан шивир-шивир товуш ва итнинг ақиллагани эшитиларди.

— Бизга нима кўрсатишади?— деб сўради Кирре исмли бола.— Агар бирор бемаза нарса кўрсатишса, конфетимни қайтиб оламан.

Миттивой, Гунилла ва Кристер Киррени ёктиришмасди, чунки у доим нимадандир норози бўлгани-бўлган.

Мана, ниҳоят адёл орқасидан Миттивой чикди. У кичкина кучукчани кўтариб олганди.

— Ҳозир сиз дунёдаги энг зўр кўз боғловчи билан ўқимишли кучук — Альбергни кўрасиз,— деди Миттивой тантанавор оҳангда.

— Ҳозиргина эълон қилингандай, сизларга ҳозир дунёдаги энг зўр фокусчи томоша кўрсатади,— деган овоз эшитилди адёл орқасидан, бир зум ўтмай томошабинлар олдида Карлсон пайдо бўлди.

У бошига Миттивойнинг дадасининг шляпасини кийиб олганди, елкасига ойисининг катак-катак фартугини ташлаб, бўйнига бант қилиб боғлаб олганди. Бу фартук Карлсон учун фокусчилар қиядиган қора плашч вазифасини ўтаганди.

Ҳамма бараварига чапак чалиб юборди. Биргина Кирре чапак чалмади.

Карлсон таъзим қилди. У кўринишдан жуда мамнун эди. У бошидан шляпасини олиб, худди фокусчилардай ҳаммага кўрсатди, унинг ичи бўш эди.

— Муҳтарам жаноблар, шляпанинг ичида ҳеч нима йўқлигини ўз кўзингиз билан кўрдингиз. Ҳеч нарса йўк,— деди у.

«Ҳозир у шляпанинг ичидан тирик қуён олади,— деб ўйлади Миттивой. У бир марта циркда фокусчининг томошасини кўрган-

ди.— Агар Карлсон шляпанинг ичидан чиндан ҳам тирик куён олса борми, жуда кизик бўларди-да!»

— Хали айтганимдай, ичида ҳеч нима йўқ,— деб гапида давом этди Карлсон бир оз хомуш тортиб.— Агар сиз бунинг ичига бирор нима солмасангиз, ҳеч қачон ҳеч нима бўлмайди. Кўриб турибман, рўпарамда кичкина мечкайлар ўтириб олишиб, конфет ейишяпти. Хозир шляпани бундай бир айлантриб чиқамиз, ҳар бирингиз биттадан конфет ташлайсиз. Буни хайрли иш учун қиласиз.

Миттивой шляпани олиб, ҳамма болаларни айланиб чикди. Конфет шляпанинг ичига дув-дув тўкилаверди. Кейин Миттивой шляпани Карлсонга узатди.

— Негадир у шубҳали гулдираяпти!— деди Карлсон ва шляпани силкитди.— Агар у тўла бўлганда бунақа гулдирамас эди.

Карлсон битта конфетни оғзига солди-да, чайнай бошлади.

— Мана буни хайрли иш деса бўлади!— деди у тез-тез кавшаниб.

Шляпага фақат Қиррегина конфет солмади, холбуки унинг кўлида бир қоғоз халта тўла конфет бор эди.

— Азиз дўстларим, сен ҳам Қирре,— деди Карлсон.— Рўпарангизда ўқимишли ит Альберг турибди. Унинг кўлидан ҳамма нарса келади: телефон қила олади, уча олади, нон ёпа олади, гаплаша олади, оёғини кўтара олади. Хуллас, ҳамма нарсани қила олади.

Шу пайт кучук чиндан ҳам оёғини кўтарди ва Қирре ўтирган стулнинг ёнгинасида кичкина кўлмак ҳосил бўлди.

— Мана энди ўзингиз ҳам кўриб турибсиз, мен ҳечам муболага қилаётганим йўқ: бу чиндан ҳам ўқимишли кучук.

— Бўлмаган гап!— деди Қирре ва стулини кўлмақдан сал нарига суриб кўйди.— Бундай фокусни ҳар қандай кучук ҳам қила олади. Қани, бу Альбергинг жиндек гапириб кўрсин-чи. Ҳа, бу осонмас, ха-ха!

Карлсон кучукчага мурожаат қилиб:

— Нима, сен учун гаплашиш қийинми, Альберг?— деди.

— Йўқ,— деди кучук.— Фақат сигара чекаётганимда гаплашишга қийналаман.

Болалар хайрон бўлишганидан ўринларидан сапчиб туриб кетишди. Бироқ Миттивой кучук ўрнига хойнаҳой Карлсоннинг ўзи гапиряпти деб ўйлади. Хатто у бунга хурсанд бўлди, чунки Миттивой аллақандай гапирадиган ити эмас, одатдаги хонаки ити бўлишини истарди.

— Азизим Альберг, дўстларимиз билан Қиррега итлик ҳаётингдан бирор воқеани гапириб беролмайсанми?— деб сўради Карлсон.

— Жоним билан,— деб жавоб берди Альберг ва ўз ҳикоясини бошлади,— ўтган куни кинога борувдим,— деди у ва Карлсоннинг атрофида дик-дик сакрай бошлади.

— Тўғри,— деб маъқуллади Карлсон.

— Ҳа-да, бўлмасам-чи! Шундай ёнгинамда стулда икки бурга ўтиришса бўладими,— деб гапида давом этди Альберг.

— Нималар деясан!— деди Карлсон ажабланиб.

— Ҳа-да!— деди Альберг.— Кейин кўчага чикқанимизда битта бурганинг иккинчисига шундай деганини эшитиб қолдим: «Хўш, уйга пиёда кетамизми ёки итга миниб оламизми?»

Гарчи «Ажойиботлар кечаси» бўлмаса-да, лекин томоша ҳамма болаларга ёқди. Биргина Кирре норози эди, нохуш ўтирарди.

— Ахир, у ит нон ёпа олади деб ҳаммани ишонтирди-ку,— деди Кирре масхараомуз.

— Альберг, нон ёпиб берасанми?— деб сўради Карлсон.

Альберг бир эснади-да, полга узала тушиб ётиб олди.

— Йўқ, ёполмайман,— деди у.

— Ҳа, ҳа! Ўзим ҳам билувдим-а!— деб кичкириб юборди Кирре.

— Чунки ёнимда хамиртурушим йўқ,— деб тушунтирди Альберг.

Альберг ҳамма болаларга жуда ёқиб колди, бироқ Кирре ҳамон ўжарлик қилиб, ўзиникини маъқулларди.

— Бўлмаса учсин, бунинг учун хамиртуруш керакмас.

— Учасанми, Альберг?— деб сўради Карлсон итдан.

Кучук ухлаб ётгандек эди, лекин у бари бир Карлсоннинг саволи-га жавоб берди:

— Ҳа, майли, фақат сен ҳам мен билан бирга учсанг. Чунки катталарсиз ўзим ёлғиз учмайман деб ойимга ваъда бергандим.

— Ундай бўлса, бу ёққа кел, Альберг,— деди Карлсон ва кучукни полдан кўтариб олди.

Орадан бир зум ўтмай Карлсон билан Альберг уча бошлашди. Улар аввалига шифтга кўтарилиб, қандил устида бир неча марта айланишди, кейин деразадан учиб чиқиб кетишди. Кирре хангу манг бўлиб колди.

Болалар ойнага ёпирилишиб, Карлсон билан Альбергнинг том устида учиб юришини томоша қилишди.

Миттивой кўркканидан кичкириб юборди:

— Карлсон, Карлсон, орқанга қайт, кучукчамни олиб туш.

Карлсон Миттивойнинг гапига кўнди. У шу захоти қайтиб тушиб, Альбергни полга кўйди. Унинг кўриниши гўё умрида биринчи бор учгандай галати эди.

— Ҳа, бугунча шу етар. Бошқа кўрсатадиган нарсамиз колмади. Бу эса сенга, ма, ол!— деб Карлсон Киррени туртиб юборди.

Кирре Карлсоннинг ниятини дарров тушунмади.

— Қани, конфетдан чўз!— деди Карлсон жаҳли чиқиб.

Кирре конфет солинган қоғоз халтасини олди-да, Карлсонга узатди, лекин шу орада яна битта конфетни оғзига солишга улгурди.

— Хасис болага уят-э!..— деди Карлсон ва кўзлари билан ниманидир шоша-пиша қидира бошлади.— Хайрли иш учун қилинган кутича қани?— деб сўради у ташвиш билан.

Гунилла томошага келган болалар конфет солган қутичани Карлсонга узатди. У энди Карлсоннинг конфети кўп, болаларни ҳам мехмон қилса керак, деб ўйлади. Бироқ бу Карлсоннинг хаёлига ҳам келмади. У қутичани олди-да, конфетларни хасислик билан санай бошлади.

— Ўн беш дона,— деди у.— Кечки овқатга етади... Хўп, хайр! Уйга бориб овқатланаман.

У шундай деди-ю, деразадан учиб чиқиб кетди.

Болалар аста-секин таркала бошлашди. Гунилла билан Кристер ҳам кетишди. Миттивой билан Альберг икковигина қолишди, бундан Миттивой ўзида йўқ хурсанд эди. У кучукни тиззасига олди-да,

унга алланималар деб шивирлади. Кучукча Миттивойнинг юзини ялаб, ширин уйкуга кетди.

Кейин кир ювадиган хонадан ойиси келди, келди-ю, ҳамма нарса ўзгарди-қолди. Миттивойнинг жуда таъби хира бўлди. Альбергнинг яшашга бошпанаси йўқлиги ойисининг хаёлига ҳам келмади, у бу ҳақда ўйлагани ҳам йўқ, у Альбергнинг бўйинбоғидаги телефон номерига қўнғирок қилиб, ўгли кичкина барок кучук топиб олганини айтди.

Миттивой Альбергни бағрига босганича, телефон ёнида турар ва ўзича шивирларди:

— Ишқилиб бу кучук уларники бўлмасин-да...

Лекин афсуски бу кучук ўшаларники эди!

— Биласанми, ўғлим, Боббининг эгаси ким экан?— деди ойиси телефон трубкасини қўйиб.— Стефан Альберг исмли бола экан.

— Бобби?— қайтадан сўради Миттивой.

— Ҳа, кучукнинг оти шундай экан. Стефан роса йиғлаётганмиш. У соат еттида келиб, Боббини олиб кетади.

Миттивой ҳеч нима демади-ю, бироқ кўзлари жавдираб, ранги оқариб кетди. У кучукни бағрига яна ҳам қаттиқроқ босиб, ойиси эшитмайдиган қилиб секин шивирлади.

— Жажжи Альберг, менинг кучугим бўлишингни шундай истардимки!

Соат еттида Стефан Альберг келиб, кучукни олиб кетди.

Миттивой каравотда ётиб, ўқсиб-ўқсиб йиғлади, кўриб одамнинг юраги эзилиб кетарди.

КАРЛСОН МИТТИВОЙНИНГ ТУҒИЛГАН КУНИГА КЕЛАДИ

Ёз ҳам келди. Мактабда дарслар тугади, Миттивойни қишлоққа — бувисининг олдига жўнатишга ҳозирлик кўра бошлашди. Бироқ унғача муҳим бир воқеа содир бўлиши керак эди — Миттивой саккиз ёшга тўлаётганди. Миттивой туғилган кунини жуда узоқ, орзикиб кутди! Етти ёшга тўлган кунидан бошлаб кутади-я!

Қизик, туғилган кунлар оралиғи рождество байрамларига ўхшаб жуда узоқ бўлади-я.

Миттивойнинг туғилган кунини нишонлашдан бир кун бурун Карлсон иккови гаплашиб қолишди.

— Эртага менинг туғилган куним,— деди Миттивой.— Бизникига Гунилла билан Кристер келади, хонамда дастурхон ясатиб беришади...— Миттивой индамай қолди; у жуда ғамгин кўринарди.— Сени ҳам жон деб таклиф қилардим,— сўзида давом этди у,— лекин...

Ойиси Карлсондан шундай хафа эдики, уни таклиф этишга рухсат сўрашининг фойдаси йўқ эди.

Карлсоннинг қош-қовоғи осилиб кетди, у тумшайиб олди.

— Агар мени чақирмасанг, сен билан бошқа ўйнамайман! Менинг ҳам ўйнаб-қулгим келади.

— Ҳа, бўпти, келавер,— деди Миттивой шоша-пиша.

У ойиси билан гаплашиб кўрмоқчи бўлди. Ҳа, майли, нима бўлса бўлар, лекин туғилган кунини Карлсонсиз нишонлай олмайди.

— Бизни нима билан меҳмон қилишади?— деб сўради Карлсон сал чехраси ёришиб.

— Ширин пирог билан-да, албатта. Туғилган кунимга атаб, саккизта шам билан безалган пирог пиширишади.

— Жуда соз,— деди Карлсон.— Биласанми, менда бир таклиф бор.

— Қандай таклиф?— деб сўради Миттивой.

— Ойингдан саккизта шамли битта пирог ўрнига, битта шамли саккизта пирог пишириб беринг, деб илтимос қилсанг қалай бўларкин!

Бирок ойисининг бунга рози бўлишига Миттивойнинг кўзи етмасди.

— Сенга ажойиб, чиройли совғалар олиб келишса керак, а?— деб сўради Карлсон.

— Билмадим,— деди Миттивой ва хўрсиниб қўйди.

У ўзи истаган, жонидан ҳам ортик кўрадиган нарсани совға қилмасликларини жуда яхши биларди...

— Менга ҳеч қачон ит совға қилишмаса керак,— деди Миттивой.— Тўғри, жуда кўп совға оламан. Шунинг учун ҳам куни билан хурсандчилик қилишга, ит ҳақида сира ўйламасликка аҳд қилдим.

— Бундан ташқари, мана мен борман. Ахир мен итдан ортик эмасманми?— деди Карлсон ва Миттивойга қараб қўйди.— Қандай совғалар олишингни билсам яхши бўларди-да. Агар сенга конфет совға қилишса, сен уларни дарҳол хайрли ишга сарфлашинг керак.

— Бўпти, агар бир кути конфет олсам, уни сенга бераман.

Миттивой Карлсондан ҳеч нимани аямасди, айниқса кишлокқа кетиш олдидан ҳамма нарсага тайёр эди.

— Биласанми, Карлсон,— деди Миттивой,— индинга кишлокқа, бувимникига кетяпман, бутун ёз ўша ерда бўламан.

Карлсон аввалига маънос тортди, кейин керилиб виқор билан деди:— Мен ҳам бувимникига кетаман, менинг бувим сенинг бувингга караганда бовига кўпроқ ўхшайди.

— Бувинг қаерда туради?— деб сўради Миттивой.

— Қаерда бўларди, уйда-да! Сен, хойнаҳой, у кўчада яшайди, кечаси билан изғиб чиқади, деб ўйлаётган бўлсанг керак.

Улар на Карлсоннинг бувиси, на Миттивойнинг туғилган куни ҳақида бошқа гаплашиша олмади, чунки кош қорайиб қолганди, Миттивой эртага ухлаб қолмаслик учун бугун барвактрок ётиши керак эди.

Миттивой эртасига уйғониб, каравотида кутиб ётди: ҳозир эшик очилиб, ҳаммалари унинг хонасига кириб келишларини, туғилган кунига атаб пиширилган пирог ва бошқа совға-саломларни топширишларини у жуда яхши биларди. Вақт хаддан ташқари секин ўтарди. Миттивойнинг кутаверганидан юраги сикилиб кетди, у совғаларни тезроқ кўргиси келарди.

Мана, ниҳоят, йўлакда оёқ товушлари ва ғала-ғовур эшитилди: «Ҳа, уйғонган бўлса керак»,— деган сўзлар қулоғига чалинди. Эшик ланг очилиб, ҳаммалари: ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан кириб келишди. Миттивой каравотига ўтириб олди, унинг кўзлари ёнарди.

— Табриклаймиз сени, шириним, жонгинам Миттивой!— деди ойиси.

Дадаси ҳам, Боссе билан Бетан ҳам «Табриклаймиз» дейишди. Миттивойнинг олдига патнис кўйишди. Унда саккизта шам қадалган пирог ва бошқа совғалар бор эди.

Совға-салом кўп эди, лекин илгариги туғилган кунларида бугунгидан кўп бўларди: бугун патнисда атиги тўртта тугун ётарди; Миттивой бирпасда санаб чиқди.

Бирок дадаси шундай деди:

— Ҳамма совғаларни эрталаб олишинг шарт эмас, балки кундузи яна бирор нарса оларсан...

Миттивой тўртта тугунни олиб жуда хурсанд бўлди. Уларни очиб каради, тугунчаларда: бўёқлар солинган кутича, ўйинчоқ тўппонча, китоб, янги кўк иштончалар бор эди. Бу совғаларнинг ҳаммаси унга жуда ёқди. «Ойим ҳам, дадам ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам жуда меҳрибон-да!— деб ўйлади Миттивой.— Дунёда ҳеч кимнинг бундай меҳрибон ойиси, дадаси, акасию опаси бўлмаса керак».

Миттивой тўппончани олиб, бир неча марта отди. Тўппонча пакиллаб отиларди. Ҳаммалари Миттивойнинг каравоти ёнига ўтириб олишиб, унинг тўппонча отишини эшитишарди. Улар бир-бирларини жуда яхши кўришарди-да!

— Буни кара, дунёга келганингга ҳам саккиз йил бўлибди-я, ўшанда бир парча гўшт эдинг-а...— деди дадаси.

— Ҳа,— деди ойиси,— вақт жуда тез ўтяпти-да! Эсингиздами, ўша кун Стокгольмда роса жала куювди.

— Ойи, мен шу ерда, Стокгольмда туғилганманми?— деб сўради Миттивой.

— Ҳа, албатта,— деди ойиси.

— Лекин Боссе билан Бетан Мальмада туғилишган-ку?

— Ҳа, Мальмада.

— Дада, сиз ахир Гётеборгда туғилгансиз-ку? Ўзингиз менга айтвдингиз...

— Ҳа, мен гётеборглик бўламан,— деди дадаси.

— Сиз-чи, ойи, сиз каерда туғилгансиз?

— Эскильстунда,— деди ойиси.

Миттивой ойисини маҳкам кучоқлаб олди.

— Ҳаммамизнинг учрашганимиз қандай яхши бўлди-я!— деди у. Ҳаммалари Миттивойнинг гапига кўшилишди.

Кейин ҳаммалари Миттивойга «Кўп йиллар яша» кўшиғини айтиб беришди, Миттивой тўппончасини отди, унинг овози гумбуллаб эшитилди.

Миттивой тўппончасини устма-уст отарди, меҳмонларнинг келишини кутарди, дадасининг: «Кундузи ҳам совға-салом олишинг мумкин», деган сўзлари сира унинг хаёлидан кетмасди. У бир зум ўзини бахтиёр ҳис этди, бахтимга битта-яримтаси ит совға қилиб колса-я, деб ўйлади. Бирок бу орзусининг ҳечам ушалмаслигини у жуда яхши биларди, бунчалик хаёлга берилгани учун ўзидан-ўзи жаҳли чиқди. Ахир у бугун ит ҳақида сира ўйламасликка, ҳамма нарсага хурсанд бўлишга аҳд қилган.

Миттивой чиндан ҳам ҳар бир нарсага хурсанд бўларди. Ойиси

тушликдан кейин унинг хонасидаги столга дастурхон тузай бошлади. Ойиси каттакон гулдастани гулдонга солиб, чиройли, гулдор пиёла-лардан олиб келди. Учта чашка.

— Ойи,— деди Миттивой,— тўртта чашка керак.

— Нега энди?— хайрон бўлиб сўради ойиси.

Миттивой нима дейишини билмай довдираб колди. Энди у тугилган кунига Карлсонни ҳам таклиф қилганини ойисига гапириб бериши керак эди, ойисининг норози бўлишини жуда яхши биларди.

— Томда яшовчи Карлсон ҳам келади,— деди Миттивой ойисининг кўзига дадил бокиб.

— Ох!— хўрсинди ойиси.— Ох! Нима ҳам дердим, майли, келсин. Ахир, бугун сенинг тугилган кунинг.

Ойиси кафти билан Миттивойнинг сочини силаб қўйди.

— Хаёлпарастлигинг сира қолмади-қолмади-да. Саккизга чикканиннга одамнинг ишонгиси келмайди. Нечага чикдинг, Миттивой?

— Айни қирчиллама пайтим,— деди Миттивой виқор билан.— Карлсон билан ёшимиз теппа-тенг.

Вакт ниҳоятда секин ўтарди. Дадаси гапиргани ўша «кундуз» ҳам аллақачон ўтиб кетди-ю, лекин ҳеч ким янги совға олиб келмади.

Мана, ниҳоят Миттивой яна бир совға олди.

Ҳали каникулга чиқмаган Боссе билан Бетан мактабдан қайтиб келишди-да, шу заҳоти Боссенинг хонасига киришди-ю, эшикни ичидан беркитиб олишди.

Миттивойни у ёкка қўйишмади. У йўлакда туриб, опасининг қирқлаб кулганини, қоғознинг шитирлаганини эшитди. Миттивой нима гаплигини билишга жуда кизиқарди.

Бир оздан кейин улар чиқишди. Бетан кулимсираб Миттивойга тугун узатди. Миттивой жуда севиниб, тугун ўралган қоғозни энди йиртмоқчи бўлудди, Боссе унинг қўлини тутиб деди:

— Шошма, аввал устига ёпиштирилган шеърни ўқигин.

Миттивой, ўзи ўқий олсин дейишиб, шеърни йирик-йирик ҳарфлар билан ёзишганди. Миттивой шеърни ўқий бошлади.

Сенга кучук ҳаля этар ака-сингил,

Итлар билан уришмайди ҳеч қачон, бил.

Вовилламас, сакрамайди, тишламайди,

Ҳеч вақт ўзин ҳеч кимсага ташламайди.

Думчаси ҳам, панжаси ҳам, кулоғи ҳам —

Ҳаммаёғи унинг қора духобадан.

Миттивой индамади, у гўё тошдай қотиб қолганди.

— Ана энди тугунни еч,— деди Боссе.

Бирок Миттивой тугунни бурчакка отиб юборди, кўзларидан дув-дув ёш окди.

— Сенга нима бўлди, Миттивой?— деб сўради Бетан чўчиб.

— Йўк, йиғлама, йиғлама, Миттивой!— деб такрорлади Боссе саросимага тушиб; Миттивойнинг жуда каттик хафа бўлгани шундай сезилиб турарди.

Бетан Миттивойни кучоклаб олди:

— Бизни кечиргин! Биз шунчаки ҳазиллашмоқчи эдик. Тушуняпсанми?

Миттивой каттиқ силтаниб Бетаннинг қўлидан чиқиб кетди; юзи кўз ёшидан нам бўлганди.

— Ахир, ҳақиқий итим бўлишини орзу қилиб юрганимни билардиларинг-ку,— деб тўнғиллади у энтикиб-энтикиб йиғларкан.— Мени калака қилишнинг нима кераги бор эди...

Миттивой хонасига чошиб кирди-да, ўзини каравотига отди. Боссе билан Бетан унинг орқасидан чошиб киришди. Ойиси ҳам чошиб келди. Бироқ Миттивой уларга парво ҳам қилмади — йиғидан унинг елкалари титрарди.

Туғилган куни ҳам ўзига татимади, таъби хира бўлди. Миттивой ҳатто унга ит совға қилишмаса ҳам куни билан хурсанд бўлиб юрмоқчи эди. Лекин опаси билан акасининг бахмал кучукча совға қилишгани жудаям ўтиб тушди. Буни эсласа, хўнграб-хўнграб йиглаб юборар, бошини ёстикқа яна ҳам каттиқроқ бо-сарди.

Ойиси, Боссе ва Бетан каравот атрофида туришарди. Уларнинг ҳаммаси ҳам жуда хафа эди.

— Ҳозир даданга телефон қиламан, ишдан эртароқ келсин,— деди ойиси.

Миттивой ҳамон йиғларди... Хўш, дадасининг уйга келганидан нима фойда? Энди Миттивойнинг кўнгли чироқ ёкса ҳам ёришмасди. Туғилган куни ҳам чиппакка чикди, энди буни ҳеч нима билан тузатиб бўлмайди.

У ойисининг телефон қилгани кетганини эшитди, лекин йиғиси тингани йўқ. Миттивой дадасининг уйга қайтиб келганини эшитди, лекин ҳамон йиғларди. Энди у ҳеч вақт хурсанд бўлмайди! Ҳозир унинг ўлгани маъқул. Ундан кейин Боссе билан Бетан бахмал кучукчаларини қайтиб олиб, кичкина укаларини тириклигида, туғилган кунда қандай хўрлашганини, калака қилишганини бир умр эслаб юришсин.

Миттивой ҳаммалари — ойиси ҳам, дадаси ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам унинг каравоти ёнида туришганини сезиб қолди. Лекин у юзини ёстикқа қўйиб беркитиб олди.

— Менга қара, Миттивой, эшик тагида сени кимдир кутиб турибди...— деди дадаси.

Миттивой жавоб бермади.

Дадаси уни елкасидан ушлаб силкитди:

— Нима, эшитмаяпсанми, эшикда сени битта оғайнинг кутиб турибди.

— Гунилла ёки Кристердир-да,— деб пўнғиллади Миттивой.

— Йўқ, сени кутиб турганнинг исми Бимбо,— деди ойиси.

— Ҳеч қанака Бимбони танимамайман!— деб тўнғиллади Миттивой.

— Эҳтимол,— деди ойиси.— Лекин унинг сен билан жуда танишгиси бор.

Худди шу пайт даҳлиз томондан секингина ақиллаган товуш эшитилди.

Миттивой тишини-тишига қўйиб ўжарлик қилиб индамай ётаверди. Ҳа, у энди чиндан ҳам бу хомхаёлларни калласидан чиқариб ташлаши керак...

Бирок яна дахлизда акиллаган товуш эшитилди. Миттвой шартта туриб ўтирди.

— Бу нима, итми? Чинакам итми?— деб сўради у.

— Ха,— деди дадаси,— ит, сенинг итинг.

Боссе дахлизга чопиб чикди-да, бир зум ўтмай, Миттвойнинг хонасига кучукчани кўтариб кирди, Миттвой кўзларига ишонмасди! Тушими ё ўнгими бу!

— Бу менинг итимми?— деб шивирлади Миттвой.

У қўлларини Бимбога чўзганида, кўзларидан ёш чикиб кетди. Миттвой гўё кучукча бирдан буғга айланиб, йўк бўлиб кетишидан кўркаётгандек эди.

Лекин Бимбо ғойиб бўлмади. Миттвой Бимбони қўлида ушлаб турарди, кучукча бўлса унинг юзини ялар, қаттиқ акиллар ва кулокларини ҳидларди.

— Хўш, энди хурсандмисан, Миттвой?— деб сўради дадаси.

Миттвой хўрсиниб қўя қолди. Дадаси хурсандмисан деб сўраб ўтирибди-я! Миттвой шундай бахтиёр эдики, севинчини ичига сиғди-ролмасди, ҳатто каеридир жиз этиб кетгандай бўлди. Балки сен ўзингни бахтиёр ҳис этганингда доим шунақа бўлса керак?

— Бахмал кучукча Бимбонинг ўйинчоғи бўлади. Тушундингми, Миттвой? Сени калака қилмокчи эмасдик... яхши бўлмади,— деди Бетан.

Миттвой ҳаммасини кечирди. Умуман, ҳозир унинг қулоғига гап кирмасди, чунки Миттвой Бимбо билан гаплашарди:

— Бимбо, жажжи Бимбо, сен менинг итимсан!

Кейин Миттвой ойисига деди:

— Менимча менинг Бимбом Альбергдан чиройли, ёқимтой, чунки жуни калта, оёқлари қийшиқ ва калта, бунақа хонаки ит дунёда энг яхши ит бўлса керак.

Шу пайт Миттвой Гунилла билан Кристернинг ҳозир кириб келишларини эслаб қолди.

Эх-ҳа! Бир кунда кишига шунчалик кўп бахт қулиб бокишини у тасаввур ҳам этмаганиди. Ҳозир унинг чинакам ити борлигини ҳамма билади. Энди Миттвойнинг ўз ити бор, яна қандай ит денг? Дунёдаги энг чиройли ит-а. Ахир, бу ҳазилакам гапми?!

Лекин бирдан Миттвой ташвишга тушиб қолди:

— Ойи, бувимникига Бимбони ҳам олиб кетсам майлими?

— Ие, бўлмасам-чи. Сен уни мана бу кичкина саватга солиб олиб кетасан,— деди ойиси ит солиб юрадиган махсус саватни кўрсатиб. Уни хонага кучук билан бирга Боссе олиб кирганиди.

— У, зўру,— деди Миттвой.

Қўнғирок овози эшитилди. Гунилла билан Кристер келишганиди. Миттвой уларга пешвоз чиқаркан, овозининг борича кичкирди:

— Менга ит совға қилишди! Энди менинг ўз итим бор!

— Вой, бунча чиройли-я!— деди Гунилла, кейин бирдан эсига тушиб қолиб:— Туғилган кунинг билан табриклайман,— деди дадаба билан.— Мана, Кристер икковимизнинг совғамиз.— У Миттвойга бир қути конфет узатди, кейин Бимбонинг қаршисида чўккалаб, яна такрорлади:— Вой, мунчаям чиройли экан-а.

Миттвойга бу гаплар ёғдек ёкарди.

— Худди Еффага ўхшайди-я, — деди Кристер.

— Йўғ-э, у Еффадан, хатто Альбергдан ҳам чиройли! — деди Гунилла.

— Ха, у чиндан ҳам Альбергдан яхши, — деб Кристер Гунилланинг гапига қўшилди.

Миттивой Гунилла ва Кристер ажойиб ўрток-да, деб ўйлади ичида ва уларни ясатилган дастурхонга таклиф қилди. Худди шу пайт ойиси тарелкачада устига пишлоқ билан ёғ қўйилган бутерброд ва вазани тўлдириб печенье олиб келди. Миттивойнинг туғилган кунига атаб пиширилган, атрофида саккизта шам ёнаётган махсус пирог стол ўртасида чиройли бўлиб турарди. Кейин ойиси қайноқ шоколадли катта кўзани олди-да, чашкаларга қуя бошлади.

— Нима, Карлсоннинг келишини кутмаймизми? — деб сўради Миттивой секин.

Ойиси бошини чайкади:

— Йўк, менимча, кутиб ўтириш керакмас. Ишончим комилки, у бугун келмайди. Умуман, унинг номини бошқа тилга олмайлик. Ахир, энди сенинг Бимбонг бор-ку.

Тўғри, энди Миттивойнинг Бимбо лақабли ити бор, лекин у Карлсоннинг бу зиёфатда бўлишини жуда-жуда истарди.

Гунилла билан Кристер стол ёнига ўтиришди, ойиси уларни меҳмон қила бошлади. Миттивой Бимбони саватга солди-да, кейин ўзи ҳам ўтирди.

Ойиси чиқиб кетиб, болаларнинг ўзи қолганда, Боссе эшикдан мўралаб:

— Пирогни ҳаммасини еб қўйманглар, Бетан икковимизга ҳам қолсин! — деб қичқирди.

— Бўпти, бир бўлакдан қолдираман, — деди Миттивой. — Лекин, бу адолатдан эмас: мен туғилмасимдан аввал сизлар неча йил ширин пирог егансизлар.

— Каттарок бўлагидан қолдиргин! — деб қичқирди Боссе эшикни ёпаркан.

Худди шу пайт ташқарида моторнинг ғувиллаган таниш овози эшитилди. Бир зум ўтмай хонага Карлсон учиб кирди.

— Ие, стол атрофига ўтирдиларингми? — деди у. — Ҳамма нарсани еб бўлгандирсизлар?

Миттивой дастурхонда ҳали ноз-неъмат қўп, истаганингча еб-ичишинг мумкин, деб уни тинчитди.

— Жуда соз! — деди Карлсон.

— Миттивойни туғилган куни билан табрикламайсанми? — деб сўради ундан Гунилла.

— Ха, ха, албатта табриклайман! — деб жавоб берди Карлсон. — Мен қаерга ўтирай?

Ойиси столга бари бир учта чашка қўйганди, Карлсон бунга сезди-ю, дарров қош-қовоғи осилиб кетди.

— Йўк, бунақа бўлса ўйнамайман! Бу адолатдан эмас. Нега менга чашка қўйишмади?

Миттивой дарров унга ўзининг чашкасини берди, кейин секин ошхонага чиқиб бошқа чашка олиб келди.

— Карлсон, — деди Миттивой, хонага қайтиб киргач, — менга ит

совға қилишди. Унинг оти Бимбо. Мана у.— Миттивой сават ичида ухлаб ётган кучукчани кўрсатди.

— Жуда яхши совға,— деди Карлсон.— Илтимос, менга бутерброддан узатиб юбор, мана бунисини ҳам, буни ҳам... Ҳа!..— деб хитоб қилди Карлсон бирдан.— Сал бўлмаса эсимдан чиқаёзибди-я! Ахир, мен ҳам сенга совға олиб келувдим. Дунёдаги энг яхши совға...— Карлсон шимининг чўнтагидан хуштак олди-да Миттивойга узатди:— Энди сен Бимбонгга хуштак чала оласан. Мен доимо итларимга хуштак чаламан. Гарчи итларимнинг исми Альбергу ўзлари учишни билишса ҳам...

— Ие, ҳамма итларнинг оти Альбергми?— деб хайрон бўлди Кристер.

— Ҳа, мингтасининг ҳам оти Альберг!— деди Карлсон.— Ҳа, бўпти, энди пирогни туширсак ҳам бўлар дейман.

— Раҳмат, азизим, азизим Карлсон, хуштагинг учун раҳмат.— Бимбога жон деб хуштак чаламан.

— Ҳа, билиб кўй,— деди Карлсон,— хуштакни сендан тез-тез олиб тураман, жуда тез-тез.— Кейин бирдан ташвишланиб сўради:— Ҳа, айтмоқчи, сенга конфет совға қилишдимми?

— Албатта-да,— деди Миттивой.— Гунилла билан Кристер олиб келишди.

— Бу конфетларни хайрли ишга сарфлаш керак,— деди Карлсон ва кутичани чўнтагига солиб кўйди; кейин яна бутерброд ея бошлади.

Гунилла, Кристер ва Миттивой ҳам бизга ҳеч нима колмаса-я, деб кўркиб шоша-пиша ейишарди. Лекин бахтларига ойиси бутербродни жуда кўп тайёрлаган экан.

Бу вақтда ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан емакхонада ўтиришарди.

— Қаранглар, болаларнинг хонаси жимжит-а,— деди ойиси.— Миттивойга ит олиб берганимиздан жуда-жуда хурсандман. Ҳали бу кучук бизни кўп овора қилади-ю, лекин иложимиз қанча!

— Ҳа, энди у ўша томда яшовчи Карлсон ҳақидаги бемаъни гапларни унутар,— деди дадаси.

Шу пайт Миттивойнинг хонасидан кулги ва болаларнинг ғовур-ғувури эшитилди. Ушандан кейин ойиси:

— Юринглар, бориб кўрамиз. Улар шундай ажойиб болаларки,— деб таклиф қилиб қолди.

— Бўпти, юринглар, борамиз!— деб қўшилди Бетан.

Ҳаммалари — ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан Миттивой туғилган кунини қандай нишонлаётганини кўргани кетишди.

Эшикни дадаси очди. Бироқ биринчи бўлиб ойиси қичқириб юборди, негаки стол атрофида, Миттивойнинг ёнида пакана, семиз одамчани биринчи бўлиб ойиси кўриб қолганди.

Бу пакана семиз одамчанинг бутун юзи қаймоққа булганган эди.

— Ҳозир хушимдан кетаман...— деди ойиси.

Дадаси, Боссе ва Бетан индамай ағрайиб қараб туришарди.

— Кўрдингизми, ойи, Карлсон бари бир келди,— деди Миттивой.— Бу галги туғилган куним зўр бўлди-да!

Қичкина, пакана одамча бармоғи билан лабини артди-да, дўмбок

кўлчасини Миттивойнинг ойиси, дадаси, Боссе ва Бетанларга шундай силкита бошладики, қаймоқ атрофга сачраб кетди.

— Салом!— деб кичкирди у.— Шу вақтгача мен билан танишиш бахтига муяссар бўлмовдингиз. Менинг исмим Карлсон, томда яшайман... Хой, Гунилла, Гунилла, тарелкангга бунча кўп солмасанг! Ахир, менинг ҳам пирог егим келяпти...

У Гунилланинг кўлини шартта ушлади-да, олган бир бўлак ширин пирогни жойига қўйишга мажбур қилди.

— Мен бундай мечкай, очкўз кизни ҳеч кўрмагандим!— деди Карлсон ва ўз тарелкасига пирогнинг катта бир бўлагини қўйди.— Дунёда пирогни энг кўп истеъмол қилувчи одам — бу томда яшовчи Карлсондир!— деди у ва хурсанд бўлиб кулимсираб қўйди.

— Юринглар, бу ердан кетамиз,— деб шивирлади ойиси.

— Ха, кетганларинг маъқул бўлар, бўлмаса сизлардан уяляпман,— деди Карлсон.

— Менга ваъда беринг,— деди дадаси ойисига, ҳаммалари Миттивойнинг хонасидан чиққанларидан кейин.— Ҳаммангиз менга ваъда беринглар. Сен ҳам Боссе, сен ҳам Бетан. Ҳозир кўрган-билганларингиз ҳақида ҳеч қачон ҳеч кимга оғиз очмаймиз, деб ваъда беринглар.

— Нега энди?— деб сўради Боссе.

— Шунинг учунки, бу гапга бари бир ҳеч ким ишонмайди,— деди дадаси.— Борди-ю, битта-яримта ишонган тақдирда ҳам сўрай-вериб, суриштиравериб жонимизга тегади, ўла-ўлгунигча тинчлик бермайди!

Дадаси, ойиси, Боссе ва Бетан Миттивойнинг орттирган ажойиб ўртоғи ҳақида ҳеч кимга ҳеч қачон оғиз очмаймиз, деб бир-бирларига ваъда беришди.

Улар ваъдаларида каттик туришди.

Дарҳақиқат, Карлсон ҳақида ҳеч ким ҳеч нарса билмади. Шунинг учун ҳам Карлсон ўзининг кичкина уйчасида хотиржам яшайпти, бу уйча ҳақида ҳеч ким ҳеч нарса билмайди. Ҳолбуки, бу уйча Стокгольмнинг оддий кўчаларидан биридаги оддий уйнинг оддий томида жойлашган. Шунинг учун ҳам Карлсон ҳозиргача бамайлихотир юради, хоҳлаган жойига боради, истаганча шумлик қилади. Ахир, шумликда дунёда унга тенг келадигани йўқ-да!

Пишлокли нон, печенье ва пироглар еб бўлиниб, Кристер билан Гунилла уйларига кетишгач, Бимбо саватида донг котиб ухлагач, Миттивой Карлсон билан хайрлаша бошлади.

Карлсон учишга тайёр бўлиб дераза токчасида ўтирарди. Шамол дераза пардаларини хилпиратиб ўйнар, ҳаво бўлса ёз бошлангани учун иссиқ эди.

— Азизим Карлсон, мен бувимникидан қайтиб келгунимча аввалгидай томда яшайверасан-а? Шундайми?— деб сўради Миттивой.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик!— деди Карлсон.— Ха, бувим қайтишимга рухсат берсалар бўлгани. Лекин ҳали маълуммас, чунки у мени дунёда энг яхши неварга деб ҳисоблайди.

— Сен чиндан ҳам дунёдаги энг яхши неварамисан?

— Албатта-да. Мен бўлмай ким бўларди? Қани, сен бошқа бировни айта оласанми?— деб сўради Карлсон.

У шундай деди-да, корнидаги тугмачасини босди, моторча гурил-лаб ишлаб кетди.

— Мен қайтиб учиб келганимдан кейин икковимиз бундан ҳам кўп пирог еймиз!— деб қичқирди Карлсон.— Одам пирогдан семирмайди!.. Хўп, хайр, Миттивой!

— Хайр, Карлсон!— деб қичқирди Миттивой.
Карлсон учиб кетди.

Миттивойнинг каравоти ёнидаги сават ичида Бимбо ширин ухлаб ётарди.

Миттивой энгашиб, кучукчанинг бошини қорайган жажжи қўлчалари билан секин силади.

— Бимбо, эртага бувимникига кетамиз,— деди Миттивой,— яхши ётиб тур, Бимбо! Тинч ухлагин.

4. ТОМДА ЯШОВЧИ КАРЛСОН ЯНА УЧИБ КЕЛДИ

Ер курраси бепоен, ундаги уйларнинг сон-саногии йўқ! Уйларнинг ичида каттаси ҳам, кичиги ҳам бор. Чиройлиси ҳам, хунуги ҳам, янги қурилганлари ҳам, харобалари ҳам бор. Яна томда яшовчи Карлсоннинг кичкинагина уйчаси бор. Бу уйча дунёдаги энг яхши уй эканлигига, унда жаҳондаги Карлсонларнинг энг яхшиси туришлигига Карлсоннинг ишончи комил. Миттивойнинг ҳам бунга ишончи комил.

Миттивойга келсак, у ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан билан бирга Стокгольм шаҳридаги оддий кўчаларнинг биридаги энг оддий уйлардан бирида яшайди, лекин шу оддий уйнинг томида, шундайгина мўрининг орқасида кичкинагина бир уйча яширинган, унинг эшиги тепасига қуйидаги сўзлар ёзилган тахтача қоқиб қўйилган:

{ ~ ~ ~ ~ ~ }
{ Томда яшовчи Карлсон, дунёдаги }
{ энг яхши Карлсон }
{ ~ ~ ~ ~ ~ }

Кимнингдир томда яшашига ҳайрон бўладиган одамлар топилиб қолса керак, лекин бундай одамларга Миттивой шундай дейди:

— Бунинг ҳеч ажабланадиган ери йўқ. Ҳар ким хоҳлаган жойида яшаши мумкин.

Ойиси билан дадаси ҳам, ҳар ким хоҳлаган жойида, кўнгли тусанган ерда яшаши мумкин, дейди. Бирок улар аввалига Карлсоннинг борлигига ишонишмади. Боссе билан Бетан ҳам бунга ишонишмади. Томда кичкинагина семиз одамча яшашлигини, унинг елкасида парраги борлигини, бемалол уча олишини улар тасаввур ҳам этишолмасди.

— Бўлди, вакиллама, Миттивой, — деди Боссе билан Бетан, — сенинг Карлсонинг — бу шунчаки бир хаёл.

Миттивой яна бир бор ишонч ҳосил қилиш учун кунлардан бир кун Карлсондан, сен хаёл эмасмисан, деб сўради. Карлсон жаҳли чиқиб, тўнғиллади:

— Ушаларнинг ўзи хаёлий.

Ойиси билан дадаси: Миттивой ёлғиз ўзи кўпинча зерикади, ёлғиз қолган болалар эса кўпинча эрмак учун ўзларига ҳар хил ўртоқлар ўйлаб топишади, деган фикрга келишди.

— Бечора Миттивой, — деди ойиси. — Боссе билан Бетан ундан анча катта! Унинг ўйнайдиган шериги йўқ, шунинг учун ҳам қаёқдаги нарсаларни ўйлаб топади.

— Тўғри, — деб маъқуллади дадаси. — Биз унга кучук совға қи-

лишимиз керак. У кучукни кўпдан буён орзу қилади. Миттивой кучук билан овуниб, Карлсонни дарров унутиб юборади.

Чиндан ҳам Миттивойга Бимбо лақабли кучук совға қилишди. Энди унинг ўз ити бор. Бу кучукни унга саккиз ёшга тўлган куни совға қилишди.

Ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан худди ўша куни Карлсонни кўришди. Ҳа, ҳа, улар Карлсонни биринчи бор кўришди. Воқеа бундай бўлганди:

Миттивой туғилган кунини ўз хонасида нишонлаётган эди. Кристиер билан Гунилла уникага меҳмон бўлиб келишганди. Улар ҳаммаси бир синфда ўқишарди. Дадаси, ойиси, Боссе ва Бетан Миттивойнинг хонасидан келаётган шўх кулгию гала-ғовурни эшитгач, ойиси:

— Юринглар, уларни бир кўрайлик, жуда ажойиб болалар-да,— деб таклиф қилиб қолди.

— Бўпти, юринглар!— деб маъқуллади дадаси.

Ойиси, дадаси, Боссе ва Бетан эшикни қия очиб, Миттивойнинг хонасига мўралаб, нимани кўришди денг?

Стул тўрида ўтирган, оғзи-бурнига қаймоқ чаплаган, одамнинг ҳавасини келтириб, зўр бериб кавшанаётган ким эди? Бу ўша пакана, семиз одамча эди! У шу заҳоти овозининг борича бақирди:

— Салом! Менинг исмим Карлсон, томда яшайман. Сиз, назарим-да, шу вақтгача мени кўриш бахтига муяссар бўлмагансиз...

Ойиси сал бўлмаса ҳушидан кетай деди. Дадаси ҳам роса хуноб бўлди.

— Уни кўргангиз ҳақида ҳеч кимга оғиз очманг,— деди дадаси.— Эшитдингизми, ҳеч кимга гапирманг.

— Нега энди?— деб сўради Боссе.

Дадаси тушунтира кетди:

— Агар одамлар Карлсон ҳақида билиб қолишса, тинчимиз йўқолади. Уни телевизордан кўрсатишади, албатта, кинога олишади. Зинадан кўтарилаётиб доим телевизион кабелга, ёритиш асбоб-ускуналарининг симларига қоқилиб юрамиз. Карлсон билан Миттивойни суратга олиш учун ҳар ярим соатда мухбирлар келишиб, жонимизга тегиб кетишади. Бечора Миттивойга жабр бўлади, уни ҳамма «Томда яшовчи Карлсонни топган бола..» деб гапирадиган бўлади. Хуллас, ором деган нарсани билмаймиз.

Ойиси, Боссе, Бетан дадаси ҳақ эканлигини тушунишди ва Карлсон ҳақида ҳеч кимга оғиз очмасликка ваъда беришди.

Ўша куннинг эртасига Миттивой бутун ёзга кишлоққа — бувисникига жўнаши керак эди. У жуда хурсанд эди-ю, бироқ Карлсонни ўйлаб ташвиш тортарди. Унинг йўқлигида нималар бўлишини ким билиб ўтирибди дейсиз! Борди-ю, у бирдан ғойиб бўлса-ю, бошқа қайтиб келмаса-я!

— Азизим, Карлсон, мен бувимникдан қайтиб келганимда ҳам сен томда яшайсан-а? Шундай эмасми?— деб сўради Миттивой.

— Ким билади дейсан?— деди Карлсон.— Хотиржамлик бўлсин, фақат хотиржамлик. Ахир, мен ҳам бувимникига кетаман, менинг бувимни чинакам, асл буви деса бўлади.

— Бувинг қаерда туради?— деб сўради Миттивой.

— Уйда-да, қаерда бўларди? Нима, сен у кўчада яшайди, кечаси билан санкиб юради деб ўйлаганмидинг?

Миттивой шу-шу Карлсоннинг бувиси ҳақида ҳеч нима билолмади. Эртасига Миттивой кишлоққа жўнади. У Бимбони ҳам олиб кетди. Миттивой куни бўйи кишлоқ болалари билан ўйнади, Карлсон эсига ҳам келмасди. Езги каникул тугаб, Миттивой шаҳарга қайтиб келди-ю, эшикдан кириши биланок:

— Ойи, мен йўқлигимда Карлсонни ҳеч кўрдингизми?— деб сўради.

Ойиси бош чайқади:

— Йўк, кўрмадим. У энди қайтиб келмайди.

— Йўк, ундай деманг! У бизнинг томда яшасин. Карлсон яна қайтиб келсин!

— Ахир энди сенинг Бимбонг бор-ку,— деди ойиси, Миттивойни юпатмоқчи бўлиб. Ойиси Карлсонни энди бошқа тилга олмасликка аҳд қилган эди.

Миттивой Бимбони силаб қўйди.

— Ҳа, менинг Бимбом бор. У ажойиб кучук, бироқ унинг корнида парраги йўк-да, учолмайди. Карлсон билан ўйнасанг ҳеч зерикмайсан.

Миттивой хонасига чошиб кирди-да, деразасини ланг очиб юборди.

— Ҳой, Карлсон! Сен томдамисан? Жавоб бер!— деб кичкирди у овозининг борича, бироқ ҳеч қандай жавоб бўлмади. Эртасига эрталаб Миттивой мактабга кетди. У энди иккинчи синфда ўқирди. Тушликдан кейин хонасига кириб, дарс тайёрлади. У Карлсон моторчасининг ғувиллаган овозини эшитмай қолмай, деб деразани ёпмади. Бироқ кўчадан автомобилларнинг моторларининг ғувиллашию баъзан эса самолётларнинг гуриллаган овози эшитиларди, холос. Ўзига таниш ўша ғувиллаган товуш қулоғига чалинмасди.

— Ҳа, тушунарли, у қайтиб келмабди,— деди Миттивой алам билан.— У энди ҳеч қачон қайтиб келмайди.

Кечкурунлари Миттивой ўрнига ётаркан, Карлсон ҳақида ўйларди, баъзида Карлсонни бошқа кўролмасам-а, деб каттик қайғуриб, кўрпага бурканиб олиб пик-пик йиғларди. Кунлар ўтаверди, Миттивой мактабга қатнайверди, лекин Карлсондан ҳамон дарак йўк эди.

Кунлардан бир кун, тушки овқатдан кейин Миттивой ўз хонасида маркаларни ёпиштириб ўтирганди. Олдида альбом билан бир талай янги маркалар ётарди. У шу маркаларни саралаб чикмоқчи эди. Миттивой хаш-паш дегунча, бирпасда ҳамма маркаларни ёпиштириб бўлди. У энг яхши, чиройли маркани атайлаб олиб қолди. Бу немис маркаси бўлиб, унда Қизил Шапкача билан Очкўз Бўрининг сурати солинганди. Марка Миттивойга жуда-жуда ёққанди. У маркани олдига қўйиб олиб, томоша қиларди.

Бирдан Миттивойнинг қулоғига кучсиз ғувиллаган овоз эшитилди, буни қарангки, худди Карлсон моторчасининг ғувиллашига ўхшайди-я! Ҳа, чиндан ҳам бу Карлсон эди! У деразадан учиб кирди-да:

— Салом, Миттивой!— деб кичкирди.

— Салом, Карлсон!— деб бақирди Миттивой ва ўрнидан сапчиб

турди. У севинчи ичига сигмай, кандил атрофида бир неча бор айла-ниб, полга ўнғайсизгина кўнган Карлсондан кўзини узмасди. Карлсон моторини ўчириши (бунинг учун қорнидаги кнопкани секингина босса бўлгани эди) билан, Миттивой унга ўзини отиб, кучокламоқчи бўлди, бироқ Карлсон Миттивойни дўмбок қўлчалари билан итариб юборди-да, деди:

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! Ейдиган бирор нарсанг борми? Балки, тефтели ёки шунга ўхшаш бирор нарсанг бордир? Торт бўлса ҳам бўлаверади.

Миттивой бош җайқади:

— Йўқ, ойим бугун тефтели пиширгани йўқ. Торт фақат байрам кунларидагина бўлади.

Карлсоннинг қош-қовоғи осилиб кетди:

— Қойил-э, шу ҳам турмуш бўлди-ю! «Фақат байрам кунлари бўлади» эмиш... Бир неча ой кўришмаган кадрдон дўсти келса-чи? Ойинг бундай учрашув учун бирор нарса тайёрласа бўларди.

— Ие, бўлмасам-чи, ахир биз сенинг келишингни билмовдик-да...— деб ўзини оқламоқчи бўлди Миттивой.

— «Билмовдик эмиш!»— деб тўнғиллади Карлсон.— Сизлар доимо Карлсон келиб қолса керак, деб кутишларинг шарт. Шунинг учун ҳам ойинг бир қўли билан тефтели ковриши, бошқа қўли билан торт тайёрлаши керак.

— Бугун тушликка ойим колбаса ковордилар,— деди Миттивой хижолат бўлиб.— Колбаса ейсанми?

— Бир неча ой кўришмаган кадрдон дўсти мехмон бўлиб келса-ю, унга колбаса қўйишса-я!— деди Карлсон қош-қовоғи баттар осилиб.— Ҳа, тушунарли! Сизникига келсанг, тўғри келган нарсани ейишга ўрганиб коласан. Ҳа, бўпти, олиб кел ўша колбасангни.

Миттивой чопганича ошхонага чиқиб кетди. Ойиси уйда йўқ эди, докторга кетганди. Шунинг учун рухсат сўрайдиган одам йўқ эди. Ахир, Карлсон колбаса ейишга рози бўлди-ю.

Тарелкада тушки овкатдан қолган беш бўлак колбаса ётарди. Карлсон худди карчиғай жўжага чанг солгандай, колбасага ташланди. У оғзига колбаса тўлдириб, хурсанд бўлиб, тиржайиб қўйди!

— Ҳа, дуруст колбаса экан. Умуман, ёмон эмас, еса бўлади. Лекин коворма тефтелига нима етсин. Бироқ баъзи одамлардан бундан ортиғини талаб ҳам қилиб бўлмайди.

Миттивой ўзи ўша «баъзи одамлар» тоифасига киришини жуда яхши тушунди. Шунинг учун Карлсонни бошқа гапга чалғитмоқчи бўлди.

— Бувингникида яхши дам олдингми, зерикмадингми?— деб сўради у.

— Нимасини айтасан, жуда маза қилдим. Шунинг учун гапириб ўтирмайман,— деб жавоб берди Карлсон ва очкўзлик билан колбасанинг бир бўлагини оғзига солди.

— Мен ҳам маза қилдим,— деди Миттивой. У Карлсонга бувисиникида қандай дам олганини гапира кетди.— Бувим жуда, жуда яхши,— деди Миттивой.— Менинг борганимга қанчалик севинганини кўрсанг эди. У мени бағрига босиб, қаттиқ кучоклади.

— Нега энди?— деб сўради Карлсон.

— Чунки у мени яхши кўради-да. Нахотки шуни тушунмасанг? — деди Миттивой хайрон бўлиб.

Карлсон кавшашдан тўхтади.

— Бувим мени камрок севади деб ўйлайсанми? Мени бағрига босиб, кучокламади деб ўйлайсанми? Шунакаям кучокладики, кўкариб кетдим... Бувим мени шундай яхши кўради. Сенга шуни ҳам айтиб қўяйки, бувимнинг қўллари кичкина-ю, лекин темирдай каттик. Агар у мени сал кўпрок яхши кўрганида борми, мен hozir сенинг олдингда ўтирмаган бўлардим. Чунки бувим мени бағрига босиб кучоклаб, ўлдириб қўярди.

— Ростдан-а!— деди Миттивой хайрон бўлиб.— Демак, сенинг бувинг кучоклаш бўйича чемпион экан-да.

Миттивойнинг бувиси Карлсоннинг бувиси билан тенглаша олмасди, албатта. Миттивойни жуда каттик кучокламасди-ю, лекин у ҳам неварасини жуда яхши кўрар ва доим эркаларди. Миттивой буни Карлсонга яна бир бор тушунтирмоқчи бўлди:

— Бирок бувим баъзида жуда эзма бўлиб кетади,— деб қўшиб қўйди Миттивой бир зум ўйланиб тургач.— Оёғимни ҳўл қилсам ёки Лассе Янсон билан уришиб колсам, бувим жаврагани-жавраган.

Карлсон бўш тарелкани бир чеккага суриб қўйди:

— Менинг бувим эзмаликда сеникидан колишади деб ўйлайсанми? Қаёқда. Шуни яхши билиб қўйгинки, бувим ётиш олдидан будильникни бураб қўяди, кейин эрталаб соат бешда туриб олади-да, нега оёғингни ҳўл қилдинг, нега Лассе Янсон билан уришдинг, деб жаврашга тушади.

— Нима, сен Лассе Янсонни танийсанми?— деб сўради Миттивой ажабланиб.

— Яхшиямки танитайман,— деди Карлсон.

— Ундай бўлса бувинг нега жаврайди?— деб сўради Миттивой баттар хайрон бўлиб.

— Чунки у дунёда энг эзма кампир,— деди Карлсон шартта.— Ахир, тушунсанг-чи! Сен Лассе Янсонни билар экансан, бувим энг эзма кампир, деб қандай исбот қила оласан? Сенинг бувинг менинг бувимнинг олдида ип ҳам эшолмайди. Бувим: «Лассе Янсон билан уришмагин, Лассе Янсон билан олишмагин», деб эртадан кечгача жаврагани-жавраган, холбуки мен бу болани ҳеч қачон кўрган эмасман, бундан кейин ҳам кўрмайман.

Миттивойнинг боши котиб қолди. Ахир, бу қанақаси бўлди... У ўзича бувимнинг жаврагани жуда ёмон деб ўйлаб юрарди, энди бўлса у Карлсонни бувим аслида жуда эзма, деб ишонтириши керак.

— Оёғингни жиндек ҳўл қилдингми, бўлди, жаврай бошлайди, носкийингни алмаштириб ол деб ҳол-жонимга қўймайди,— деб Миттивой Карлсонни ишонтира кетди.

Карлсон тушундим дегандай бош ирғаб қўйди:

— Нима, сен бувим доим, кетма-кет носкийингни алмаштир деб зўрлайди деб ўйлайсанми? Биласанми, мен кўлмакка шундай яқин келишим биланок бувим қишлоқнинг бир чеккасидан физиллаб чопиб келади-да, хадеб: «Носкийингни алмаштириб ол, носкийингни алмаштириб ол, Карлсон», деб жаврагани-жавраган, тўнғиллагани-тўнғиллаган. Нима, ишонмайсанми?

Миттивой елкасини кисди.

— Йўғ-э, нега энди ишонмас эканман...

Карлсон Миттивойни бир туртди, кейин уни стулга ўтказди, ўзи рўпарасида икки қўлини белига тираб туриб олди.

— Йўк, назаримда, сен ишонмаяпсан. Менга кара, ҳозир ҳаммасини бирма-бир гапириб бераман. Кўчага чикдим-да, шартта кўлмак кечиб кетавердим... Ўзинг бир ўйлагин-а? Ўзим бўлсам хахолаб куламан. Шу пайт бирдан бувим чопиб келиб қолса бўладими, кишлокни бошига кўтариб бақирди: «Носкийингни алмаштириб ол, Карлсонжон, носкийингни алмаштириб ол!...»

— Хўш, сен нима қилдинг! — деб сўради Миттивой ки-зикиб.

— Мен бувимга: «Алмаштирмайман, алмаштирмайман!» дедим, чунки мен дунёдаги энг дилозор невараман, — деб тушунтирди Карлсон. — Мен бувимдан қочиб кетдим-да, ўз ҳолимга қўйсин деб дарахтга чиқиб олдим.

— Бувинг ўзини йўқотиб қўйгандир, — деди Миттивой.

— Мана, бувимнинг қанақалигини билмаслигинг шундан ҳам кўриниб турибди, — деб эътироз билдирди Карлсон. — Ўзини йўқотиб ҳам қўймади, довдирамади ҳам, фақат кетимдан дарахтга чикди.

— Дарахтга-я? — деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.

— Нима, бувимни дарахтга чиқолмайди, деб ўйлаганмидинг? Шуни билгинки, жаврай бошласа, дарахт у ёқда турсин, ундан баланд жойга ҳам чиқади. У мен ўтирган бутокка чирмашиб чиқаркан, ҳадеб: «Носкийингни алмаштириб ол, Карлсонжон, алмаштириб ол...» деб минғирлайверди.

— Сен нима қилдинг? — деб сўради яна Миттивой.

— Иложим қанча, — деди Карлсон. — Носкийимни алмаштириб олдим, бўлмасам ундан кутулмасдим. Баланд дарахтнинг ингичка бир шохида ўтириб, носкийимни бир амаллаб алмаштириб олдим, йиқилиб тушишим ҳеч гап эмасди.

— Ҳа-ҳа! Ҳаммаси ёлғон, — деди Миттивой хахолаб кулиб. — Ўзинг дарахт тепасидасану янги носкийни қаёқдан олдинг?

— Ақлинг жойида, — деди Карлсон. — Демак, сенингча менда носки бўлганмас, шундайми?

Карлсон шимининг почасини шимариб калта, йўғон оёқларидаги йўл-йўл носкийини кўрсатди.

— Бу нимади? Балки носки эмасдир? Янглишмасам, иккита носки бўлса керак? Нега энди дарахт шохида ўтириб носкийимни алмаштириб олишим мумкинмас: чап оёғимдаги носкини ўнг оёғимга, ўнг оёғимдагини чап оёғимга кийиб олишим нега мумкин эмас экан? Нима, кекса бувимнинг кўнгли учун шу арзимас ишни ҳам қилолмайманми?

— Қила олардинг, бироқ оёғинг бари бир курук бўлмасди-ю, — деди Миттивой.

— Нима, сенга қуриди дедимми? — деди Карлсон жаҳли чиқиб. — Шундай дедимми?

— Ундай бўлса... — Миттивой довдираганидан гапиролмай қолди. — Ундай бўлса, носкийингни бекор алмаштирибсан-да.

Карлсон «ха», дегандай бош ирғаб қўйди.

— Бувим дунёдаги энг вайсаки кампир эканлигига энди тушунгандирсан? Сенинг бувинг ноиложлигидан жаврайди: сендай бебош, ярамас неварани тийиб олиш осонми? Менинг бувим дунёда энг вайсаки, эзма кампир, чунки бекордан-бекорга вайсагани-вайсаган. Буни сенга қандай тушунтирсам экан?

Карлсон бирдан хахолаб кулиб юборди-да, Миттивойнинг елкасига секин туртиб қўйди.

— Салом, Миттивой!— деб кичкирди у.— Кел, бувиларимиз ҳақида шунча тортишганимиз етар, ҳозир айни кўнгил ёзадиган пайт.

— Салом, Карлсон!— деб жавоб қилди Миттивой.— Мен ҳам шуни ўйлаб турувдим.

— Балки сенинг янги буғ машинанг бордир,— деб сўради Карлсон.— Эсингдами, ўша эскиси портлаб кетганида икковимиз қандай маза қилувдик? Балки сенга янгисини совға қилишгандир, уни яна портлатишимиз мумкин.

Лекин, афсуски, Миттивойга янги машина совға қилишмади, буни эшитиб Карлсоннинг дарров кош-қовоғи осилиб кетди. Бирок бирдан унинг кўзи пилесосга тушди. Ойиси уйни тозалаб бўлиб уни олиб қўйишни унутганди. Карлсон севинганидан кичкириб юборди-да, ўзини пилесосга отди.

— Биласанми, дунёда энг зўр пилесосчи ким?— деб сўради у пилесосни тоққа улаб.— Мен тозаликка жуда ўрганиб қолганман, атрофим топ-тоза бўлса дейман,— деди Карлсон.— Сен ҳаммасини ифлос қилиб юборибсан. Дарров тозалаш керак. Омадларинг бор экан. Мендай энг зўр пилесосчини учратиб қолдиларинг.

Миттивой ойиси унинг хонасини ҳозиргина яхшилаб тозалаб чиққанини биларди, бу ҳақда Карлсонга гапирди, бироқ у Миттивойнинг гапига парво ҳам қилмай, истеҳзоли кулиб қўйди, холос.

— Хотинлар бундай мураккаб, нодир аппаратни ишлатишни билмайди, бу ҳаммага маълум. Мана, қандай ишлатиш кераклигини кўриб қўй,— деди Карлсон ва пилесоснинг резина ичагини тўр пардага тутди. Тўр парданинг ярми бирпасда резина ичига кириб кетди.

— Қўй, керакмас,— деб кичкириб юборди Миттивой,— пардалар жуда юпка, нафис... Кўрмаяпсанми, пилесос уларни сўриб олди-ю! Қўй, бас қил!..

Карлсон елкасини қисиб қўйди.

— Ҳа, майли, молхонадай ифлос хонада туравераман десанг, ўзинг биласан,— деди у.

Карлсон пилесосни ўчирмасдан, пардаларни суғуриб олмоқчи бўлиб роса торткилади, лекин фойда бўлмади, пилесос сира қўйиб юборай демасди.

— Бекорга ўжарлик қиялсан,— деди Карлсон пилесосга.— Томда яшовчи Карлсоннинг кимлигини билмас экансан, пардаларни тортиб чиқаришда бу дунёда менга етадигани йўқ!

У яна ҳам кучлироқ тортди, ниҳоят пардаларни резина ичакдан суғуриб олди. Пардалар қоп-қора бўлиб, титилиб кетганди.

— Вой, қара, пардалар расво бўлибди-ку,— деб кичкириб юборди Миттивой даҳшат билан.— Улар қоп-қора бўлиб кетибди-я!

— Ҳа, ҳамма гап шунда-да, сен, искирт, тозаламагин деб ўтирибсан-а,— Карлсон сен хали ҳеч нарсани тушунмайсан дегандай Миттивойнинг елкасига кокиб қўйди, кейин яна гапида давом этди.— Ҳа, майли, хафа бўлма, ҳаммаси олдинда, гарчи сен ўлгундай искирт, ношуд бўлсанг ҳам келгусида ажойиб йигит бўлишинг мумкин. Бунинг учун сени бир тозалаб қўйишим керак. Бугун сени тозалашдими?

— Йўқ,— деди Миттивой иқроп бўлиб.

Карлсон шлангни қўлига олди-да, Миттивойга яқинлашди.

— Эҳ, бу хотинларга хайронман,— деди у.— Хонани бир соатлаб йиғиштиришади-ю, шундай искирт болани тозалаб қўйиш эсларига келмайди! Кел, қулоғингдан бошлаймиз.

Миттивойни илгарилари ҳеч қачон пилесос билан тозалашмаганди, Миттивойнинг шундай китиғи келдики, қулгидан ичаклари узилгудай бўлди.

Карлсон бўлса жуда хафсала билан, бир бошдан тозалади. У Миттивойнинг қулоғи ва сочидан бошлади, кейин бўйинни, қўлтигининг тагларини, сўнг орқасини, қорнини тозалади, ниҳоят гал оёқларига келди.

— Ҳа, мана бунини чинакам тозалаш деса бўлади,— деди Карлсон.

— Лекин одамни жуда китиғи келаркан,— деди Миттивой.

— Инсоф билан айтганда, меҳнатим тақдирланиши керак,— деди Карлсон.

Миттивой ҳам Карлсонни бошлаб тозалагиси келди.

— Энди менинг галим,— деди у.— Бу ёққа кел, аввал қулоқларингни бир тозалаб қўй.

— Ҳеч ҳожати йўқ,— деб кўнмади Карлсон.— Бултур сентябрда қулоқларимни ювганман. Бу ерда менинг қулоғимдан ҳам зарур тозаланадиган нарсалар бор.

У хонага кўз югуртириб, стол устида ётган маркаларни кўриб қолди.

— Ҳаммаёқда аллақандай ранг-баранг қоғозлар сочилиб ётибди-я, столни ҳам ахлат яшигига айлантириб юборибсан!— деди у хуноб бўлиб.

Миттивой уни тўхтатишга ҳам улгурмай қолди, Карлсон Қизил Шапкача ва Бўри сурати солинган маркани пилесосда тортиб олди.

Миттивой нима қилишини билмай қолди.

— Эссиз маркам!— деб бақирди у.— Сен Қизил Шапкачани тортириб юбординг, бу қилиғингни ҳечам кечирмайман!

Карлсон пилесосни ўчирди-да, қўлларини кўксига ковуштириб турди.

— Мени кечиргин,— деди у.— Шундай кўнгилчан, мулойим, илтифотли, озода бўлганим учун мени кечир, қўлимдан келганча яхшилик қилсам дейман. Бунинг учун мени кечиргин...

Карлсон гўё ҳозир йиғлаб юборадигандай эди.

— Бироқ хизматларим зое кетяпти,— деди Карлсон овози титраб.— Ҳеч қачон раҳмат дейишмайди-я... таъна қилишгани-қилишгани...

— Ў, Карлсон!— деди Миттивой.— Хафа бўлма, тушунсанг-чи, ахир, Қизил Шапкача кетди-я.

- Бу Қизил Шапкача деганинг ким бўлди, шуни деб мунча шов-шув қиласан?— деб сўради Карлсон кўз ёшларини артиб.

— Унинг маркада сурати бор эди,— деб тушунтирди Миттивой.— Ылисанми, ўша энг яхши маркам эди.

Карлсон ўйга чўмиб, жим турарди. Бирдан кўзлари порлаб мугамбирона кулимсираб қўйди.

— Қани топ-чи, ўйин ўйлаб топишга дунёда ким уста! Ҳозир қандай ўйин ўйнаймиз, қани топгин-чи!.. Қизил Шапкача ва бўри бўлиб ўйнаймиз. Пилесос бўри бўлади, мен овчи бўламан, келиб бўрининг корнини ёраман, ичидан лип этиб Қизил Шапкача сакраб чиқади.

Карлсон сабрсизлик билан хонага кўз югуртириб чиқди.

— Болтанг борми? Ахир, пилесос тўнкадай қаттиғу.

Миттивойнинг болтаси йўқ эди, йўқлигига ҳатто у хурсанд ҳам бўлди.

— Пилесосни очиш мумкин-ку, гўё бўрининг корнини ёрган бўламиз-да.

— Албатта қўл учида қиладиган бўлсак, очсак ҳам бўлади,— деб тўнғилади Карлсон.— Бўриларнинг корнини ёришга тўғри келганида мен ҳечам бу йўсинда иш тутмасдим. Ҳа, майли, бу уйда арзимаган асбоб ҳам топилмагандан кейин бир иложини қиламиз-да.

Карлсон корни билан пилесос устига ётиб, унинг дастасига маҳкам ёпишиб олди.

— Тўнка!— деб бақирди у.— Қизил Шапкачани нега сўриб олдинг?

Карлсоннинг худди ёш боладай ўйнаётганини кўриб Миттивой жуда ҳайрон бўлди, лекин бари бир унинг ўйинини томоша қилиш жуда кизиқарли эди.

— Хотиржамлик бўлсин, фақат хотиржамлик, жажжи Қизил Шапкача!— деб бақирди Карлсон.— Шапкачанг билан калишингни чаққон кийиб ол, чунки мен сени ҳозир озод қиламан.

Карлсон пилесосни очиб, ичидаги бор нарсани гилам устига ағдарди. Бир уюм чанг тўкилди.

— Э, газетанинг устига тўкишинг керак эди,— деди Миттивой.

— Газетага?.. Ахир, эртақда бундай дейилмаган-ку,— деди Карлсон жаҳли чиқиб.— Нима, эртақда, овчи Қизил Шапкачани озод қилиш учун бўрининг корнини ёришдан аввал ерга газета солди дейилганми? Қани, гапир.

— Эртақда бундай дейилмаган, албатта,— деб ноилож иқроор бўлди Миттивой.

— Ундай бўлса жим тур,— деди Карлсон.— Эртақда йўқ гапларни ўйлаб топасан-а! Бунақа қилсанг, ўйнамайман!

Карлсон бошқа гапирмади, чунки очиқ деразадан эсган шамол чангни тўзитиб юборди. Чанг Карлсоннинг бурнига кириб устмас-уст аксирди. Унинг аксиришидан чанг яна тўзғиб, кичкина бир нарса пол устида бир зум учиб юрди-да, сўнг Миттивойнинг оёғи тагига тушди.

— Вой, мана Қизил Шапкача, кўргин-а,— деб кичқирди Миттивой ва чанг босган маркани олгани энгашди.

Карлсон хурсанд эди.

— Ана кўрдингми!— деди Карлсон бир оз керилиб.— Бир аксир-гандим, кидирган нарсам топилди-қолди... Кел, бундан кейин бечора Қизил Шапкачани деб талашиб-тортишиб ўтирмайлик.

Миттивой қиматбаҳо маркасининг чангини пуфлаб тозалади. У жуда хурсанд эди.

Карлсон бирдан яна аксириб юборди, полдан яна чанг тўзони кўтарилди.

— Қани, топ-чи, дунёда энг зўр аксирувчи ким?— деди Карлсон.— Мен аксириб бутун хонани чангга тўлдиришим мумкин. Хонадан йиғилган чанг жой-жойини топсин. Мана ҳозир кўрасан.

Бирок Миттивой унинг гапига кулок солмади. Унинг эс-хаёли Қизил Шапкачани тезроқ альбомга ёпиштириш эди.

Карлсон бўлса чанг-тўзонга буланиб, ҳадеб аксиарди. Хуллас, у чангин бутун хонага тўзғитиб юбормагунча кетма-кет аксираверди.

— Мана кўрдингми, газета солиш керак деб ўтирибсан-а. Чанг яна ўз жойига қўнди. Ҳа, ҳар бир ишда тартиб бўлиши керак, мен шунга ўрганганман. Ифлосликка, тўнғизликка сира тоқат қилолмайман, сира кўника олмайман.

Миттивой бўлса маркасидан бошини кўтармасди. У маркани ёпиштириб бўлиб, уни мароқ билан томоша қилди. Жудаям чиройлида!

— Кулоқларингни яна бир бор тозалашим керак шекилли!— деди Карлсон.— Сен ҳеч нимани эшитмаяпсан!

— Нималар деяпсан?— такрор сўради Миттивой.

— Карқулок! Ҳадеб мен бир ўзим ишлайвераманми, бу инсофдан эмас, деяпман. Қарагин, қўлларим кадок бўлиб кетди! Хона топ-тоза бўлсин деб ўлиб-тирилиб, терлаб-пишиб ишляпман. Энди сен мен билан бирга учиб бориб, хонамни тозалашда ёрдам беришинг керак, акс холда, ноинсофлик бўлади.

Миттивой альбомни бир чеккага қўйди. Карлсон билан бирга томга учиб чиқишни у фақат орзу қила оларди, холос. У Карлсоннинг томдаги кичкина уйчасида атиги бир марта бўлган эди. Бирок ўшанда ойиси негадир жуда кўрқиб кетди ва ўт ўчириш командасини чақирди.

Миттивой ўйланиб қолди. Ахир, унга анча бўлди, энди у катта бўлиб қолди, истаган томига бемалол чиқиб тушиши мумкин. Бирок ойиси буни тушунармикин? Ҳамма гап шунда. Ҳозир ойиси уйда йўқ, кимдан ҳам рухсат сўрайди. Энг яхшиси, бормагани маъқул...

— Қани, учдикми?— деб сўради Карлсон.

Миттивой яна бир бор яхшилаб ўйлаб кўрди.

— Борди-ю, мени йикитворсанг-чи?— деб сўради Миттивой бир оз чўчиб.

Карлсон бу гапга парво ҳам қилмади.

— Парво қилма!— деди у.— Ахир, дунёда болалардан кўпи йўқ. Битта бола кўпайди нимаю озайди нима, бу рўзғорда бўладиган гап-ку.

Миттивой Карлсондан чинакам хафа бўлди.

— Мен рўзғор бўлдимми? Йўқ, агар мен йиқилиб тушсам...

— Хотиржамлик, фақат хотиржамлик бўлсин,— деди Карлсон ва Миттивойнинг елкасига қоқиб қўйди.— Сен йиқилмайсан. Сени бу-

ним мени кучоклагандай маҳкам кучоклаб оламан. Сен албатта, кичкина бир искирт боласан, лекин бари бир менга ёқасан.

У Миттивойнинг елкасига яна қоқиб қўйди.

— Тавба, ўзим ҳам ҳайронман, нега сен тентакка жуда ўрганиб қолдим-а? Шошмай тур ҳали, томдаги уйчамга етиб олайлик, сени бир қаттиқ қисайки, қўқариб кетгин. Ахир, бувимдан менинг қаерим кам?

Карлсон қорнидаги қнопкасини босди — моторча гувилаб кетди. Карлсон дўмбок қўлчалари билан Миттивойни маҳкам кучоклаб олди. Улар деразадан учиб чиқишиб, аста-секин юқорига кўтарилди бошлашди.

Титилиб кетган қора тўр пардалар гўё улар билан хайрлашаётгандек тинмай силкинарди.

КАРЛСОННИНГ УЙИДА

Том устидаги кичкина уйчалар доим шинам, файзли бўлади, Карлсоннинг уйини-ку, гапириб ўтирмаса ҳам бўлади. Яшил дарчалари кичкина, чиройли пиллапоёси бор уйчани бир тасаввур қилинганга? Кечкурунлари остонада ўтириб юлдузларни томоша қилишга, кундузлари мева шарбати ичиб, ширин қулчалар ейишга нима етсин. Ушанда ҳам шарбат, қулчалар бўлса, албатта. Агар кечаси уй исиб кетса, бемалол пиллапоёда ухлаш мумкин. Эрталаб, уйқудан туриб, Остермальм орқасида, томлар устида кўтарилаётган қуёшни томоша қиласан.

Ҳа, чиндан ҳам Карлсоннинг уйчаси жуда шинам, чиройли. У мўрининг орқасига шундай қулай жойлашганки, уни дарҳол тополмайсан ҳам. Мўри орқасидан арвоҳларни кидирмасдан, шунчаки томма-том сайр қилиб юрган бўлсанг Карлсоннинг уйчасини топиш анча мушкул, албатта. Ахир, бу ҳеч кимнинг хаёлига ҳам келмайди-да.

— Бу ерда, тепада ҳамма нарса бошқача,— деди Миттивой Карлсон иккови уйчанинг эшиги олдига келиб тушишгандан сўнг.

— Ҳа, яхшиямки шундай,— деб жавоб берди Карлсон.

Миттивой теварак-атрофга қаради.

— Қаёққа қарамагин, ҳаммаёқда томлар!— деди у.

— Томларнинг узунлиги бир неча километр келади, бемалол айланиб юриш, шўхлик қилиш мумкин.

— Биз ҳам шўхлик қиламизми? Қўп эмас, жиндеккина, а?— деб сўради Миттивой хурсанд бўлиб.

У ўтган сафар Карлсон иккови томда қилган шўхликларини эслади. Ушанда жуда маза қилишганди-да.

Бирок Карлсон унга бир хўмрайиб қўйди:

— Ҳа, тушунарли, уйни тозалагинг йўғ-а, шундайми? Сен учун ўлиб-тирилиб ишляяпман, молхонангни сал бўлсаям тозалаб қўяй деб терлаб-пишиб ётибману сен бўлсанг айланайлик, шўхлик қилайлик дейсан-а. Топган гапингни қара-ю, қойилман-э!

Бирок, Миттивой айтарлик ҳеч нима ўйлаб тополмади.

— Сенга жон деб ёрдам бераман, керак бўлса мен ҳам супуриб-сидираман.

— Ха, бу бошка гап,— деди Карлсон ва эшикни очди.
— Ташвиш тортма, хотиржам бўл,— деб такрорлади Миттивой.— Агар зарур бўлса ёрдамлашаман, албатта...

Миттивой жаҳондаги энг яхши одам — Карлсоннинг уйчасига кирди-ю, серрайиб қотиб колди. У анчагача индамай қотиб турди, кўзлари ола-кула бўлиб кетганди.

— Ха, ёрдам бериш керак экан,— деди у ниҳоят.

Карлсоннинг уйи атиги битта хонадан иборат эди. Хонада битта дастгоҳ турарди, бу топилмайдиган ажойиб нарса. Унда рандалаш ҳам мумкин, овкатланса ҳам бўлади, энг муҳими — устига истаган нарсани қўйиш мумкин. Кичкина диванча ҳам бор эди, унда ухлаш, дик-дик сакраш, эски-туски нарсаларни ташлаш мумкин. Икки стул ҳам бор эди. Уларга ўтириш, ҳар хил буюмларни қўйиш, шкафнинг юкори тоқчасига бирор нарса қўйиш керак бўлса устига чиқиш мумкин эди. Ха, айтмоқчи, одатда у ерга ҳеч нима қўйиб бўлмасди, чунки шкаф тўла эди, ҳеч нима сиғмасди. Шунинг учун полга ҳам, деворга ҳам ҳеч нарса сиғмасди. Чунки пол ҳам, деворлар ҳам ҳар хил буюмларга тўлиб-тошиб кетганди, жиндек ҳам бўш жой йўқ эди. Карлсоннинг хонасида уч оёқли темир ўчоғи бор эди, унда овкат пиширарди. Каминнинг тоқчасига ҳам ҳар хил нарсалар уюб ташланганди. Шифтдан деярли ҳеч нима осилиб турмасди: факат парма, ёнғок солинган тўрхалта, пистон солинган пакет, омбир, бир-икки жуфт шиплак, ранда, Карлсоннинг ётганда киядиган қўйлаги, қозон сочик, темир қосов, кичкина саквояж, қуритилган олча солинган халтадан бошка ҳеч нима осилиб турмасди.

Миттивой остонада узок туриб колди, саросимада ҳаммаёкни кўздан кечириб чикди.

— Ха, нега ҳангу манг бўлиб колдинг? Ха, бу ерда кўрадиган, томоша қиладиган нарса кўп, сенинг хонанг меникининг олдида ип эшолмайди, сенинг полинг худди дашт-сахрога ўхшайди-я.

— Ха, тўғри айтдинг, сеники сахрога ўхшамайди,— деди Миттивой.— Шунинг учун ҳам уйингни йиғиштирмоқчисан-да, ха, тушуниб турибман.

Карлсон диванга узала тушиб ётиб олди.

— Йўқ, сен гапимни тушунмадинг,— деди у.— Мен ҳечам уйимни йиғиштирмоқчи эмасман. Уни сен йиғиштирмоқчисан... Сенинг хонангни йиғиштирганим ҳам етар. Шундай эмасми?

— Нима, менга ёрдам ҳам бермайсанми?— деб сўради Миттивой ташвишланиб.

Карлсон ёстиққа ёнбошлади-да, пишиллаш бошлади. Жуда яхши ўрнашиб олган одамгина шундай пишиллаши мумкин эди.

— Йўқ, нега энди, сенга ёрдам бераман, албатта,— деб Миттивойга тасалли берган бўлди, пишиллашдан тўхтаб Карлсон.

— Жуда соз,— деди Миттивой хурсанд бўлиб.— Қўрқиб кетувдим-а, менга ёрдам...

— Албатта ёрдам бераман,— деди Карлсон унинг гапини илиб олиб.— Ашула айтиб, мақтовли сўзлар билан сенга мадад бериб, кўнглингни кўтариб тураман. Бир-икки, уч дейману, сен худди ўйин тушгандек, хонада пилдираб айланасан. Хурсанд бўласан.

Миттивой бунга унчалик ишонмасди. У умрида ҳеч бунчалик кўп

ишламаганди. Тўғри, у уйида ўйинчоқларини йиғиштириб қўярди, холос. Лекин доим ойиси уч-тўрт, баъзида беш марта бу ҳақда огоҳлантириши шарт эди. Ўшандан кейингина Миттивой йиғиштириб бошларди. Бирок у бу ишни жуда зерикарли, энг муҳими, мутлақо ортиқча, бемаъни нарса деб ҳисобларди.

— Нимадан бошлай?— деб сўради Миттивой.

— Тўнка! Енғок пўчоғидан бошлашни ҳамма ҳам биледи-ку,— деб жавоб қилди Карлсон.— Жудаям тозалаб ўтирма, чунки кейин нарсаларни ҳозиргидай қилиб жой-жойига яхшилаб қўйиб чиқолмайман. Сал-пал йиғиштирсанг бўлади.

Енғок пўчоғи полда апельсин пўчоғи, олча данаги, колбаса пўсти, ғижимланган қоғозлар, ёқилган гугурт чўплари ва бошқа чўп-хаслар билан аралаш-куралаш бўлиб сочилиб ётарди. Уларнинг кўплигидан пол кўринмасди.

— Пилесосинг борми?— деб сўради Миттивой, бир зум ўйланиб тургач.

Бу савол Карлсонга ёқмади. У Миттивойга хўмрайиб қаради-да:

— Орамизда дангаса, ишёқмаслар бор экан-а, тавба, дунёдаги энг зўр пол латта билан жаҳондаги энг яхши ҳокандоз у кишига ёқмаса-я. Пилесос бер эмиш, бир амаллаб кутулиб қолса-да!— деди зарда билан ва жаҳли чиққанидан тўнғиллаб қўйди:— Агар исхасам, бир эмас, юзта пилесосим бўларди. Лекин мен баъзи бировларга ўхшаб дангаса, ишёқмас эмасман. Мен меҳнатдан кўрқмайман.

— Нима, мен кўрқаманми?— деди Миттивой ўзини оқлаб.— Ҳа, айтмоқчи, бари бир элекtring йўқ, демак, пилесоснинг ҳам бўлиши мумкин эмас.

Миттивой Карлсоннинг уйида замонавий қулайликларнинг биттаси ҳам йўқлигини эслаб қолди. Унинг уйида на электр, на водопровод бор эди.

Кечалари Карлсон керосин чироқ ёқарди, сувни эса тарнов тағидан бочкадан оларди.

— Ахлат ташланадиган қувуринг ҳам йўқ,— деб гапида давом этди Миттивой,— холбуки сенга жудаям зарур.

— Нега энди бўлмас экан!— деди Карлсон хуноби ошиб.— Сен қайқдан биласан? Сен полни супургин-а, мен сенга дунёдаги энг зўр ахлат қувурини кўрсатаман.

Миттивой хўрсиниб, қўлига супурги олиб, ишга тушди. Карлсон бўлса қўлларини боши тагига қўйиб, диванда чўзилиб ётганича унинг ишини кузатарди. У кўринишдан жуда хурсанд эди.

У худди ваъда қилганидай Миттивойга мадад бўлсин деб, ашула бошлаб юборди:

Кундуз узун туюлар,
Ким дангаса бўлса гар.
Ишлаб бўлдингми ҳалол —
Ўйнайвергин бемалол!

— Олтин сўзлар,— деди Карлсон ва ёстикни баландроқ қўйиб, яхшилаб ўрнашиб олди.

Миттивой бўлса бошини кўтармай супурарди. Айни иш қизиган пайтда Карлсон ашуласини тўхтатиб:

— Бирпас дамингни олиб, менга қахва қайнатиб беришинг мумкин,— деди.

— Қахва қайнат дедингни?— деб қайталаб сўради Миттивой.

— Ҳа, илтимос,— деди Карлсон.— Сени ортиқча қийнамоқчи эмасман. Печга ўт ёкиб, сув обкелиб, қахва тайёрласанг бўлди, бошқаси керакмас. Ичишни, майли, ўзимга қўйиб бер.

Миттивой полга хомуш қараб қўйди, пол ҳали-вери тоза бўладиган эмасди.

— Мен супуриб бўлгунимча балки қахвани ўзинг қайнатарсан? Карлсон оғир хўрсиниб қўйди.

— Одам деган ҳам шунчалик ялқов бўладими?— деб сўради у.— Дам оларқансан, наҳотки қахва қайнатиб бериш сен учун шунчалик оғир?

— Оғирликка оғир эмасу,— деб жавоб қилди Миттивой,— гапимни тугатай, охиригача эшит. Менимча...

— Эшитмайман,— деб унинг гапини бўлди Карлсон.— Бекорга гапириб, оғзингни чарчатма! Яхшиси, сен қулок-бурнингни пилесос билан терлаб-пишиб тозалаган, сен учун ўлиб-тириляётган одамга бирор яхшилик қилишга урингин.

Миттивой супургини бир четга қўйди-да, челақ олиб сувга кетди. Кейин ўтинхонадан ўтин олиб келди, ўт ёқмоқчи бўлиб кўп уринди-ю, ҳеч иш чиқаролмади.

— Биласанми, менинг ҳеч тажрибам йўқ-да,— деди Миттивой бир оз хижолат бўлиб,— ўзинг... фақат ёкиб беролмайсанми-а?

— Ҳечам-да,— деб гапини бўлди Карлсон.— Агар юриб турганимда бошқа гап эди, унда сенга қандай ўт ёқишни кўрсатиб қўярдим. Ахир, мен ҳозир ётибман. Шунинг учун ҳам атрофингда гирдикапалак бўлишимни талаб ҳам қилма.

Миттивойга Карлсоннинг гапи асослидай туюлди. У яна бир марта гугурт чакди, бирдан олов ловуллаб, ўтин чирсиллаб ёна бошлади.

— Ўт олди!— деб қичқирди Миттивой севинганидан.

— Ана, кўрдингми! Фақат дадил ва чаккон ҳаракат қилиш керак, бировнинг ёрдамига ишонмаслик зарур,— деди Карлсон.— Энди оловга қахва қайнатадиган чойнақни қўй, қахвага зарур нарсаларнинг ҳаммасини манави чиройли патнисга қўй, булочка қўйиш эсингдан чиқмасин. Кейин уйни йиғиштиравер; қахва қайнагунча ҳаммаёқни йиғиштириб бўласан.

— Айт-чи, қахвани ўзинг ичишингга кўзинг етадими?— деб сўради Миттивой истехзо билан.

— Ие, бўлмасам-чи, ўзим ичаман,— деб ишонтирди уни Карлсон.— Сен ҳам жиндек ичасан, мендай меҳмондўст одам камданкам топилади.

Миттивой ҳаммаёқни супуриб-сидириб, ёнғоқ пўчоғи, олча данаги ва ифлос қоғозларни катта ахлат челақка солганидан кейин Карлсон ётган диванчанинг бир четига бориб ўтирди. Кейин икковлари қахва ичиб, бир талай булочка ейишди. Миттивой жуда яйради. Карлсоннинг уйини тозалаш, йиғиштириш анча чарчатса ҳам, уникада ўзини жуда яхши ҳис қилди.

— Ахлат кувуринг кани? — деб сўради Миттивой булканинг сўнги бўлагини оғзига соларкан.

— Хозир кўрсатаман,— деди Карлсон.— Ахлат челакни олиб, орқамдан юр.

Улар эшик олдига чиқишди.

— Мана,— деди Карлсон, томларни кўрсатиб.

— Нима, бу нима деганинг?— деб сўради Миттивой жуда ҳайрон бўлиб.

— Пастга шартта тўкавер,— деди Карлсон.— Мана сенга дунёдаги энг яхши ахлат қувури.

— Ахир, ахлатни кўчага тўккан бўламан-ку,— деди Миттивой эйтироз билдириб.

Карлсон челакни шартта олдига суриб олди:

— Мумкинмас дейсанми? Мана хозир кўрасан. Орқамдан югур.

Карлсон челакни кўтарганича, томнинг нишабидан физиллаб чопиб кетди. Миттивой Карлсон томнинг четига борганида ўзини тўхтатолмай қолса-я, деб кўрқиб кетди.

— Тўхта!— деб кичкирди Миттивой.— Тўхта!

Карлсон тўхтади. Лекин у томнинг энг четига борганда тўхтади.

— Нимани кутиб турибсан?— деб кичкирди Карлсон Миттивойга.— Олдимга чопиб кел.

Миттивой ўтирди-да, эҳтиётлик билан пастга сирғалиб туша бошлади.

— Дунёда энг зўр ахлат қувури!.. Ахлат йигирма метр баландликдан тушади,— деди Карлсон ва челакни шартта ағдарди.

Ёнғоқ пўчоғи, олча данаги, ғижимланган қоғозлар дунёдаги энг яхши «ахлат қувуридан» кучли оқим билан кўчага, сигара чекиб тротуардан кетаётган башанг бир жанобнинг худди бошига тўкилди.

— Вой,— деб кичкириб юборди Миттивой,— вой, карагин, карагин-а, ҳаммаси унинг бошига тушди.

Карлсон елкасини қисиб қўя қолди:

— Қим унга менинг ахлат қувурим тагида юрсин дебди?

Миттивой бўлса ҳамон ташвиш тортарди.

— Ёнғоқ пўчоғи ҳойнаҳой унинг ботинкаларига кириб қолгандир олча данаклари сочига илашиб қолган бўлса керак. Яхши бўлмади-да.

— Бу рўзғорда бўладиган гап-ку,— деб Карлсон Миттивойга тасалли берди.— Агар одамнинг яшашига фақат ботинкасига кириб қолган ёнғоқ пўчоғи ҳалакит бераётган бўлса, у ўзини бахтиёр ҳисоблаши мумкин.

Лекин сигара чекаётган жаноб негадир ўзини бахтиёр ҳисоблаётганга ўхшамасди. Улар томдан ҳаммасини томоша қилиб туришди. Ҳалиги жаноб у ёқ-бу ёғини узок тозаллади, кейин полициячини чақираётганини эшитишди.

— Баъзилар бўлар-бўлмасга шовкин-сурон кўтаришади,— деди Карлсон.— У аксинча биздан миннатдор бўлиши керак. Агар олча данаги ниш уриб, сочида илдиз отса-ю, бошида олча дарахти ўсиб чиқса маза-ку. У кунни билан истаган ерида сайр қилиб юриши, хоҳлаганида олчадан бемалол ейиши мумкин бўлади.

Карлсон билан Миттвой бу орада мўри орқасидаги уйчаларига эсон-омон етиб олишди.

— Менинг ҳам олча егим келяпти,— деди Карлсон хонага киришлари билан.— Ҳа, кўймадинг-қўймадинг-да, бор, олчадан олиб кел, халтада шифтда осиглик турибди.

— Нима, менинг бўйим етадими?— деб сўради Миттвой.

— Дастгоҳнинг устига чиқиб олгин.

Миттвой худди шундай қилди, кейин Карлсон иккови эшик олдига ўтириб олишиб, олча коксидан ейишга тушишди. Улар олча данагини тупуриб гашлашар ва томдан думалаб пастга тушишини томоша қилишарди.

Кош қорайиб қолганди. Еқимли, илик қуз окшоми томлар ва уйлар устига чўка бошлаганди. Миттвой Карлсоннинг ёнига бориб ўтирди. Эшик олдида олча қоқи еб ўтириш жуда маза-ю, лекин атроф тобора қоронгилаша бошлади. Уйлар энди бутунлай бошқача кўринарди, аввалига кулранг тусга кириб, қандайдир сирли бўлиб қолишди, кейин охирида бутунлай қорайиб кетишди. Гўё биров каттакон қайчилар билан қора қоғозлардан уйчалар қирқиб олгану чирок ёниб турган деразаларни ифодалаш учун баъзи жойларига бир парча юпка зар қоғоз ёпиштириб чиққандай эди. Бу зар дарчалар тобора кўпаярди, чунки одамлар хоналарида чирок ёқишарди. Миттвой бу ёруғ дарчаларни санаб чиқмоқчи бўлди. Аввалига учта эди, кейин ўнтага етди, сўнг шундай кўпайдик, Миттвойнинг кўзлари қамашиб кетди. Деразаларда одамлар кўриниб турарди — улар хонадан-хонага ўтишиб, ҳар бири ўз иши билан машғул бўларди. Уларнинг нима қилаётганини, қиёфасини, нега бошқа жойда эмас, худди шу ерда туришини шунчаки тахмин қилиш мумкин эди.

Ҳа, айтмоқчи, бу ҳақда фақат Миттвойгина тахмин қиларди. Карлсонга ҳаммаси маълум эди.

— Бечоралар қаерда ҳам туришарди,— деди у.— Ахир ҳамма ҳам томда яшаёлмайди, ҳаммаси ҳам жаҳондаги энг зўр Карлсонлар бўлолмайди-да.

КАРЛСОННИНГ ЖАҲЛИ ЧИҚДИ

Миттвой Карлсонникида меҳмон бўлган пайтида ойиси докторга кетганди. У ўйлаганидан кўпроқ ушланиб қолди. Ойиси уйга қайтиб келганида Миттвой ўз хонасида бамайлихотир маркаларини томоша қилиб ўтирарди.

— Миттвой, ҳали ҳам ўша маркалар билан овора бўлиб ўтирибсанми?

— Ҳа,— деб жавоб берди Миттвой. У чиндан ҳам маркаларини ўйнаб ўтирганди.

Атиги бир неча минут олдин томдан тушгани ҳақида Миттвой лом-мим демади. Тўғри, ойиси жуда ақлли хотин, ҳамма нарсани тушунади, бироқ Миттвойнинг томга чиқиши жуда зарур бўлганини ойиси тушунармикин? Бунга Миттвойнинг ишончи комил эмасди. Шунинг учун ҳам у Карлсоннинг келгани ҳақида ҳеч нима демасликка аҳд қилди. Ҳарҳолда ҳозир бу гапнинг хонаси эмас. Ҳамма оила аъзолари тўпланмасдан бурун айтолмайди. У бу «хуш-

хабар»ни тушки овқат пайтида айтадиган бўлди. Ойиси ҳам негадир хафа кўринади. Икки кошнинг орасига ажин тушибди. Бу ажин қаёқдан пайдо бўлди деб Миттивой узок бош котирди.

Нихоят, ҳамма оила аъзолари тўпланишди, ойиси ҳаммани овқатга чақирди; ойиси ҳам, дадаси ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам, Миттивой ҳам стол атрофига ўтиришди. Тушликка дўлма қилишибди — яна карам-а! Миттивой бўлса фойдаси йўқ нарсаларнигина яхши кўради. Бирок стол тагида, унинг оёқлари ёнида Бимбо ётарди, у фарқига бормай ҳамма нарсани еяверади. Миттивой дўлмани очиб, карамни гижимлаб секин полга, Бимбонинг олдига ташлади.

— Ойи, унга гапирсангиз-чи, бундай қилиш яхшимас,— деди Бетан,— бўлмаса Бимбо ҳам Миттивойга ўхшаб тартибсиз, бебош бўлиб ўсади.

— Ха, ха, тўғри,— деди ойиси паришонлик билан. У гўё ҳеч нима эшитмагандай бепарвогина гапирди.

— Қичкиналигимда олдимга қўйган овқатнинг ҳаммасини ейишга мажбур қилишарди,— деди Бетан сира бўш келмай.

Миттивой унга тилини кўрсатди.

— Ана, ана кўриб қўйинг. Қимга гапиряпсан демайди-я. Назаримда, ойимнинг гаплари сенга қор қилмаётганга ўхшайди, Миттивой.

Бирдан ойиси кўзига ёш олди.

— Уришмаларинг, илтимос,— деди у.— Қўнглимга гиди-бидиларинг сиғмайди.

Ойисининг нега хафа кўрингани энди маълум бўлди.

— Доктор менга, сиз жуда камқонсиз, каттик чарчагансиз, далага чиқиб, яхшилаб дам олишингиз керак деяпти.

Хонага жимлик чўкди. Анчагача ҳеч ким оғиз очиб гапирмади. Бу жуда кўнгилсиз хабар эди! Ойиси бетоб бўлиб қолибди, бу ҳаммалари учун оғир мусибат деб ўйлашарди улар. Миттивой бўлса ойисининг кетиб қолиши ҳақида ўйлаб баттар эзиларди.

— Мактабдан келганимда ҳар доим ошхонада бўлишингизни, пешбанд тутиб олиб менга ҳар куни ёғлик ширин булочка ёпиб беришингизни истайман,— деди Миттивой.

— Сен доим ўзингни ўйлайсан,— деб дарров танбех берди Боссе.

Миттивой ойисининг пинжига тикилди.

— Бўлмасам-чи, ойим бўлмаса менга булочка тегармиди.

Бирок ойиси унинг бу гапини эшитмади. У дадаси билан гаплашаётган эди.

— Мен йўғимда сизларга қараб туриши учун уй хизматчиси топишга ҳаракат қилиб кўрадим.

Дадаси ҳам, ойиси ҳам ташвишда эди. Тушки овқат ҳар галгидан кўнгилсиз ўтди. Ўтирганларнинг сал бўлсаям кўнглини кўтариш учун нимадир қилиш кераклигини Миттивой тушунарди; бу ишни ўзидан бошқа ким боплайди?

— Энди бир хушxabар эшитинглар,— деб гап бошлади у.— Қани, топинглар-чи, бугун ким қайтиб келди?

— Ким қайтиб келди? Ҳар ҳолда, Карлсон бўлмаса керак?—

деб сўради ойиси ташвиш аралаш.— Илтимос, бизни бошқа хафа қилма!

Миттвой ойисига гина аралаш караб кўйди.

— Мен Карлсоннинг қайтиб келганини эшитиб ҳамма хурсанд бўлади деб ўйлабман.

Боссе хахолаб кулиб юборди:

— Энди жуда маза бўларкан-да. Ойим кетиб, ўрнига Карлсон қайтиб келса, бу ёқда хизматкор аёл ўз билганича иш тутса, роса кунимизни кўрарканмиз-да.

— Мени кўркималаринг!— деди ойиси.— Агар хизматкор аёл Карлсонни кўрса нима бўлишини биласизларми?

Дадаси Миттвойга бир ўкрайиб кўйди.

— Бу ҳақда гап бўлмайди,— деди у.— Хизматкор аёл Карлсонни ҳеч қачон кўрмайди, унинг ҳақида ҳеч нима эшитмайди. Шунга ваъда бергин, Миттвой.

— Аслини олганда, Карлсон истаган томонига учиб боради,— деди Миттвой.— Лекин унинг ҳақида хизматкор аёлга ҳеч нима гапирмайман, деб ваъда беришим мумкин.

— Умуман, ҳеч кимга бу ҳақда оғиз очма,— деди ойиси.— Шартимизни унутмагин.

— Агар ҳеч кимга айтиш мумкин бўлмаса, демак, муаллим опамизга айтиш мумкин экан-да.

Бирок дадаси бош чайқади:

— Йўқ, айта кўрма, унгаям мумкин эмас.

— Тушунарли!— деди Миттвой.— Демак, мен хизматкор аёл ҳақида ҳам ҳеч кимга ҳеч нарса демаслигим керак экан-да? Чунки у ҳам Карлсондан баттар бошоғрик бўлса керак.

Ойиси хўрсиниб кўйди.

— Ҳали хизматчи топа оламизми, йўқми, маълум эмас.

Эртаси куни улар газетага эълон беришди. Бирок биттагина аёл телефон қилди. Унинг исми Бок хоним экан. Бир неча соатдан кейин у келишиб олгани уйга келди. Худди шу пайт Миттвойнинг кулоғи оғриб қолса бўладими. У ойисининг олдида бўлгиси келди. Унинг тиззасида ўтирса яхши бўларди-я, лекин очигини айтганда, Миттвой бу ёшдан аллақачон ўтиб қолганди.

«Қулоқ оғриб турганида ўтирса бўлади», деб ўйлади у ўзича ва ойисининг тиззасига чиқиб ўтириб олди.

Шу пайт эшик қўнғироғи жиринглаб қолди. Бок хоним келганди. Миттвойга ойисининг тиззасидан тушишга тўғри келди. Лекин Миттвой ойисининг ёнидан бир қадам ҳам жилмади, ойиси ўтирган стулнинг суянчиғига осилиб олди-да, оғрик кулоғини унинг қўлига босди, оғрик жудаям кучайганида секин хиқиллаб йиғлаб кўярди.

Миттвой хизматкор ёш, чиройли, мактабдаги муаллима опасига ўхшаб ёқимтой қиз бўлса керак деб умид қилувди. Лекин бутунлай акси бўлиб чиқди. Бок хоним баланд бўйли, барваста, каттиқкўл, ўз айтганини қиладиган бир сўзли аёл эди. Унинг бағбакаси бир нечта бўлиб, кўзлари хунук боқарди. Миттвой аввалига ҳатто кўркиб ҳам кетди. У Бок хонимни ҳеч қачон яхши кўрмаслигини дарров тушунди. Бимбо ҳам буни тушунгандай тинмай ақилларди.

— Э, итимиз ҳам бор денглар?— деди Бок хоним.

Ойиси ташвишга тушиб колди.

— Нима, итни ёмон кўрасизми, Бок хоним?— деб сўради ойиси.

— Йўк, нега, яхши тарбия кўрган итларни ёктираман.

— Бимбонинг яхши тарбия кўрганига унчалик ишонмайман,— деб эътироф этди ойиси.

Бок хоним қўл силтаб кўйди.

— Хечқиси йўк, сизларникига келсам у яхши тарбияланади. Итларни бирпасда ипакдай қилиб кўяман.

Миттвой, шу хотин бизникига ҳеч қачон келмасин, деб ўзича дуо қилди. Бунинг устига қулоғи яна санчиб қолди, у секин ихраб кўйди.

— Ақиллаган ит билан ҳикиллаган боланинг танобини тортиб кўйиш қўлимдан келади,— деди Бок хоним кулимсираб.

Афтидан, у бу гапи билан Миттвойни уялтирмоқчи бўлди шекилли, лекин Миттвой ўзича ҳеч уяладиган ерим йўк деб ҳисобларди. Шунинг учун ҳам секин, худди ўзига-ўзи гапиргандай:

— Ботинкам гирчиллайди,— деди.

Ойиси эшитиб, уялганидан қизариб кетди.

— Сиз болаларни яхши кўрсангиз керак-а, Бок хоним?

— О, бўлмасам-чи, одобли, тарбия кўрган болаларни яхши кўраман,— деб жавоб қилди Бок хоним. Кейин Миттвойга тикилиб қолди.

Ойиси яна хижолат бўлди.

— Миттвойни жуда яхши тарбия кўрган, одобли деб айтолмайман,— деб минғиллади ойиси.

— У яхши тарбия олади, одобли бўлади,— деб ойисини ишонтирди Бок хоним.— Ташвиш тортманг, болалар ҳам менинг қўлимга тушса, дарров ипакдай мулоим бўлиб қолишади.

Миттвой ҳаяжонланганидан қизариб кетди: Бок хоним қўлига тушиб, мўмин, мулоим бўлган болаларга жуда раҳми келди. Ҳадемай ўзи ҳам ўшаларнинг бири бўлади. Бунчалик кўрқиб кетганига ҳайрон бўлмаса ҳам бўлади.

Ҳа, айтмоқчи, ойиси ҳам анча гангиб қолганди. У Миттвойнинг бошини силади-да:

— Бу болага яхши гапирсангиз, ҳамма айтганингизни қилади,— деди.

— Тажрибадан шуни синадимки, ширин гап ҳаммавақт ҳам ёрдам беравермас экан,— деб қатъий эътироз билдирди Бок хоним.— Болаларга нисбатан қаттиққўл бўлиш керак, улар қатталардан бир оз чўчисин.

Кейин Бок хоним ойига қанча пул олиши ҳақида гапирди, мени уй хизматчиси эмас, уй бекаси, уй хўжайини деб атанглар, деб огоҳлантириб ҳам кўйди. Шу билан музокара тугади. Худди шу пайт дадаси ҳам ишдан келди, ойиси уларни бир-бирига таништирди.

— Бизнинг уй бекамиз Бок хоним.

— Бизнинг... уй золимамиз,— деб шивирлади Миттвой ва хонадан чопқиллаганча чиқиб кетди.

Эртасига ойиси бувисиникига жўнаб кетди. Уни кузатишаётиб ҳаммалари йиғлашди, айниқса Миттвой кўп йиғлади.

— Бу уй золимаси билан ёлғиз қолишни истамайман!— деди Миттвой ҳикиллаб йиғлаб.

Бироқ қолмасликнинг иложи йўқ эди, бунининг ўзи ҳам биларди. Боссе билан Бетан мактабдан кеч келишарди, дадаси бўлса ишдан соат бешдан олдин қайтмасди. Ҳар куни Миттивой уй золимаси билан бир неча соатлаб бирга бўлиши керак эди. У шунинг учун ҳам йиғлаганди.

Ойиси уни бағрига босиб ўпди:

— Яхши бола бўлиб юргин ... мен учун! Илтимос, уни уй золимаси деб атама.

Эртаси куни Миттивой мактабдан келиши биланок кўнгилсизликлар бошланди. Ошхонада на ойиси, на қаҳва, на ширин кулча бор эди. Энди ошхонада Бок хоним хўжайинлик қиларди. Миттивойнинг келганига у хурсанд бўлмади ҳам.

— Хамир овқат иштахани бўғади,— деди.— Ҳеч қайсинг ширин кулча емайсан.

Ўзи эса бир талай ширин кулча пишириб, совусин деб дераза тоқчасига қўйганди.

— Ахир...— деб гап бошлаганди Миттивой.

— Ҳеч қандай «ахир-пахари» йўқ,— деди Бок хоним унинг гапини бўлиб.— Авваламбор ўғил боланинг ошхонада қиладиган иши йўқ. Ўз хонангга кириб, дарсингни тайёрла. Камзулингни осиб қўй, қўлингни юв! Қани, чаккон-чаққон бўл!

Миттивой ўз хонасига чиқиб кетди. Унинг ҳам жаҳли чикқан, ҳам корни оч эди. Бимбо сават ичида ухлаб ётарди. Бироқ Миттивой остонадан ҳатлаб ўтиши билан Бимбо сават ичидан дик этиб сакраб тушди-да, унга пешвоз чикди.

«Мени кўриб хурсанд бўладиган одам бор экан-ку»,— деб ўйлади Миттивой ва кучукни кучоқлади.

— У сенга ҳам озор бергандир-а? Уни кўрарга кўзим йўқ! «Камзулингни осиб қўй, қўлингни юв» эмиш! Эхтимол мен ҳам шафони шамоллатиб, оёқларимни ювишим керакдир? Камзулимни бирор айтмаса ҳам осиб қўяман! Ҳа, ҳа!

У камзулини Бимбонинг саватига ташлади, Бимбо камзулнинг энгини тишлаганича устига чиқиб ётиб олди.

Миттивой дераза олдига келиб кўчага қаради. У дераза олдида туриб, ўзининг қанчалик бахтсизлиги, ойиси бўлмаса қанчалик юраги сикилиши ҳақида ўйлади. Бирдан хурсанд бўлиб, юзи ёришиб кетди: том тепасида, кўчанинг нариги бетида Карлсон учиш бўйича жуда мураккаб машқлар қиларди. У мўрилар орасидан гир-гир айланиб, ахён-ахёнда ҳавода чархпалак бўлиб учарди.

Миттивой кучининг борича қўлини силкитди, Карлсон шу заҳоти учиб келди. Келганидаям шиддат билан ўқдай учиб келгандики, Миттивой чеккага аранг қочиб қолди, бўлмаса унга урилиши мумкин эди.

— Салом, Миттивой!— деб қичқирди Карлсон.— Сени хафа қилмадимми ишқилиб? Нега хафа кўринасан? Нима, мазанг йўқми, тобинг қочдимми?

— Йўқ, гап бунда эмас,— деб жавоб берди Миттивой, кейин Карлсонга ўзининг мушқул аҳволи, ойисининг қишлоққа кетиб, ўрнига уй золими — ўлгудай совук, жаҳли тез, хасис бир хотин келгани, мактабдан келганиндан кейин ҳатто ширин кулча ҳам бермаслиги,

холбуки ширин кулча дераза тоқчасида уюлиб ётгани ҳақида бирма-бир гапириб берди.

Карлсоннинг кўзлари чарақлаб кетди.

— Омадинг бор экан,— деди у.— Қани топ-чи, уй золимларини тийиб қўйишда дунёда энг уста ким?

Миттвой дарров фаҳмлади, лекин у Карлсон Бок хонимга бас кела олади, деб сира ўйламаганди.

— Мен ишни унинг попугини пасайтиришдан бошлайман.

— Сен унинг «жонига тегаман» демокчисан-да?— деб такрор сўради Миттвой.

Карлсоннинг бунақанги бемаъни эътирозга тоқати йўқ эди.

— Агар «жонига тегаман» демокчи бўлсам, худди шундай дердим: «Попугини пасайтириш» ҳам худди ўша жонига тегишнинг ўзи-ю, фақат яна ҳам кулгили бўлади-да. Буни ўзинг ҳам тушунгандирсан.

Миттвой бир оз ўйлаб турди-да, Карлсоннинг ҳақлигига ноилож тан берди. «Попугини пасайтириш» чиндан ҳам жуда кулгили эшитиларди.

— Менимча, ишни ширин кулчаларни йўқ қилишдан бошлаган маъкул,— деди Карлсон.— Сен менга ёрдам беришинг керак.

— Қандай қилиб?— деб сўради Миттвой.

— Ошхонага кириб, уй золимасини гапга сол.

— Майли-ю, лекин...— деб гап бошлаганди Миттвой.

— Ҳеч қандай «лекини» йўқ,— деб шартта унинг гапини бўлди Карлсон.— Сен у билан истаган нарсанг ҳақида гаплашишинг мумкин, у сал алахсиса бўлгани.

Карлсон хахолаб кулиб юборди, у гўё товукдай қақиллаб хандон отарди. Кейин кнопкани босди, паррак ғувиллаб айланди-ю, Карлсон ҳамон хахолаб кулганича деразадан учиб чиқиб кетди.

Миттвой ошхонага дадил кетди. Уй золимасининг танобини тортиб кўядиган энг зўр одам бўлганидан кейин у нимадан ҳам кўрқарди.

Бу гал Бок хоним Миттвойни яна ҳам совуқ қарши олди. У энди ўзига қаҳва қайнатаётган эди. Бок хоним бир неча минут ёлғиз ўзи ором олиб, ширин кулчалар билан қаҳва ичмоқчи эканлигини Миттвой жуда яхши биларди. Демак, хамир овқат болаларга зарар қилар экан-да.

Бок хоним Миттвойга бир қараб қўйди. У тумтайиб олганди.

— Сенга нима керак?— деб сўради у энсаси котиб.

Ҳозир айна у билан гаплашадиган пайт, деб ўйлади Миттвой. Лекин гапни нимадан бошлашни билмай гаранг эди.

— Қани топинг-чи, сиздай катта бўлганимда мен нима иш қиламан?— деб сўради у ниҳоят.

Шу пайт унинг қулоғига ғувиллаган таниш товуш эшитилди. Бирок Карлсон кўринмасди. Фақат дўмбок кичкина қўлча деразада лип этиб кўринди-ю, лагандоғи ширин кулчани илиб кетди. Миттвой қикиллаб кулиб юборди. Бок хоним ҳеч нимани сезмади.

— Хўш, катта бўлганимда нима қиласан?— деб сўради у пешонаси тиришиб. Бу нарса уни мутлақо кизиқтирмаслиги шундай сезилиб турарди. У Миттвойдан тезроқ кутулишни истарди.

— Йўк, сиз топинг-да!— деб туриб олди Миттивой.

Шу пайт у кичкина дўмбок қўлчанинг лагандан яна бир кулчани олганини кўриб қолди. Миттивой яна қикиллаб кулиб юборди. У ўзини тиймоқчи бўлди-ю, лекин сира иложини қилолмади. Афтидан, унда кулги йигилиб қолганга ўхшайди, гўё у тутқич бермай, ичидан отилиб чиқаётгандай эди. Бок хоним жаҳли чиқиб, Миттивой дунёда энг инжиқ, кишининг жонига тегадиган бола деб ўйлади ўзича. Келган вақтини қаранг-а, хотиржам қаҳва ичмоқчи бўлиб турувди-я.

— Қани топинг-чи, сиздай катта бўлганимда нима иш қиламан?— деб такрор сўради Миттивой ва аввалгидан баттар қикиллаб кулди, чунки энди икки кичкина қўлча лагандаги қолган кулчаларнинг ҳаммасини олиб кетди.

— Сенинг бемаъни гапларингни эшитишга вақтим йўк,— деди Бок хоним.— Катта бўлганимда нима иш қилишинг ҳақида бош қотирмоқчи эмасман. Ҳозирча ёш бола экансан, катталарнинг айтганини қил. Ошхонадан жўна, бориб дарсингни тайёрлагин.

— Ҳа, ҳозирок тайёрлайман,— деди Миттивой ва шундай хахолаб кулдики, ўзини тутолмай эшик кесақисига суюниб қолди.— Лекин сиздай катта бўлганимда мен тинмай жаврайдиган бўламан, бу турган гап.

Бок хонимнинг юзи ғалати бўлиб кетди, гўё у ҳозир Миттивойни дўппослайдигандай эди. Лекин шу пайт кўчадан сигирнинг маърашига ўхшаш ғалати бир товуш эшитилди. Бок хоним шартта ўгирилиб, лаганда кулчаларнинг йўқлигини кўриб қолди.

Бок хоним жаҳли чиқиб бақирди:

— Вой худойим, кулчалар қани?

У дераза олдига чопиб борди. Афтидан, у ширин кулчаларни қўйнига солиб қочиб кетаётган ўғрини кўриб қоламанми, деб ўйлади шекилли. Свантесон оиласи тўртинчи қаватда туради, бундай узун оёқли ўғрилар бўлмаслигини у яхши билади, албатта.

Бок хоним хангу манг бўлиб, стулга ўтириб қолди.

— Нахотки каптарлар?— деб мингиллади у.

— Маъраган товуш эшитилганига қараганда хойнахой сигир бўлса керак,— деди Миттивой.— Ширин кулчаларни яхши кўрадиган учар сигирдир. У кулчаларни кўриб қолгану тили билан ялаб кетган.

— Бемаъни гапларингни қўй,— деб тўнғиллади Бок хоним.

Лекин шу пайт дераза томондан Миттивойнинг қулоғига яна таниш овоз эшитилди. Ўша овозни босиб юбориш ва Бок хонимни бошқа нарсага чалғитиш учун Миттивой овозининг бориचा ашула айтиб юборди:

Эй, хонқизи, хонқизи
Учгин кўк томон,
Келтир бизга нон,
Ҳам ширин кулча.
Бўғирсоқ анча.

Миттивой ойиси билан бирга тез-тез шеър ёзиб турарди. Ойиси икковининг «хон қизи», «ширин кулча», «тешиқкулча» ҳақида ёзган

шеърлари яхши чиққанини Миттивойнинг ўзи ҳам биларди. Лекин Бок хоним бошқача фикрда эди.

— Жим бўл! Бу бемаъни қилиқларинг жонимга тегди!— деб ўшқирди у.

Худди шу пайт дераза олдида нимадир жаранглаб кетди, иккови ҳам кўрқаканларидан сесканиб кетишди. Улар ўгирилиб қарашди-да, бўш лаганда ётган беш эре тангани кўришди. Миттивой яна кикиллаб кулди.

— Жуда виждонли сигир эканми,— деди у кулги аралаш.— Ширин кулчаларга пул ташлаб кетибди.

Бок хоним ғазабдан кип-қизариб кетди.

— Бу қанақа аҳмоқона ҳазил!— деб бақирди у ва яна дераза олдига чопиб борди.— Тепадаги квартирада турадиганлардан битта-яримтаси ҳазиллашиб кулчаларимни ўғирлаб, ўрнига беш эре танга ташлаб кетяпти шекилли.

— Тепамизда ҳеч ким турмайди,— деди Миттивой.— Биз энг юқори қаватда турамиз, тепамизда том бор, холос.

Бок хоним тутақиб кетди.

— Ҳеч нимага тушунолмайдим!— деб ўшқирди.— Ақлим етмай қолди.

— Ха, мен буни аллақачон пайқовдим,— деди Миттивой.— Қелинг, шунга ҳам хафа бўлиб ўтирасизми. Ахир, ҳамма ҳам ақлли бўлавермайди-ю.

Миттивой бу гапи учун тарсаки еди.

— Мен сенга кўполлик қилишни кўрсатиб қўяман!— деб бақирди у.

— Йўқ, йўқ, керакмас, кўрсатмай қўя қолинг,— деб ялинди Миттивой ва йиғлаб юборди.— Бўлмаса, ойим қайтиб келганларида мени таниёлмайдилар.

Миттивойнинг кўзлари йилтирарди. У ҳамон йиғларди. Уни ҳеч қачон ҳеч ким урмаган эди. Шунинг учун ҳам жуда хўрлиги келди. У Бок хонимга ўқрайиб қараб қўйди. Бок хоним унинг қўлидан ушлаб, хонасига олиб кирди.

— Шу ерда ўтир, ўз қилмишингдан ўзинг уялгин,— деди у.— Мен эшикни беркитиб, қалитини олиб қўяман. Энди ҳар беш минутда ошхонага кириб-чиқавермайсан.

У қўлидаги соатига қаради.

— Менимча, сени ипакдай мулойим қилиш учун бир соат етар дейман. Соат учда сени чиқариб юбораман. Ўтириб, кечирим сўраганда нималар дейиш кераклигини эслаб олгин.

Бок хоним шундай деди-ю, чиқиб кетди. Миттивой кулфнинг шиқ этиб ёпилганини эшитди: энди эшик берк, у ҳеч қаяққа чиқолмайди. Ахир бундан ёмони борми? У Бок хонимни жуда ёмон кўриб қолганди. Бироқ ўзидан ҳам айб ўтди, чунки одоб саклаёлмади. Мана энди уни тўрқовокқа ўтқазиб қўйишди. Ойиси, Миттивой уй золимасини мазах қилган, кўполлик қилган деб ўйлайди. У ойиси ҳақида, уни ҳали-вери кўролмаслиги ҳақида ўйлади-ю, яна йиғлаб олди.

Бироқ шу пайт гувиллаган товуш эшитди ва хонага Карлсон учиб кирди.

— Сени оддийгина нонуштага таклиф қилсам нима дейсан?— деб сўради Карлсон.— Қахва билан юмшоқкина ширин кулчаларим бор. Таклиф қиламан.

Миттивой унга миннатдорлик билан қараб қўйди. Дунёда Карлсондан яхши одам йўқ! Миттивой уни кучоклагиси келди. У кучокламокчи ҳам бўлганди, лекин Карлсон уни итариб юборди.

— Ўзингни бос, ўзингни. Мен сенга бувинг эмасман. Хўш, учдикми?

— Ие, бўлмасам-чи!— деб кичкириб юборди Миттивой.— Ха, айтмоқчи устимдан беркитиб қўйишган. Биласанми, худди камокда ўтиргандайман.

— Ха, билдим. Бу уй золимасидан чиққан хунар. Унга колса, сен хонангдан ташқарига бир умр чиқмасанг.

Карлсоннинг кўзлари бирдан порлаб кетди, хурсанд бўлганидан дик-дик сакради.

— Биласанми, нима қиламиз? Ўйин ўйнаймиз. Сен гўё камокдасану, ўша золим назоратчи — уй золимасининг дастидан кўп азоб тортяпсан. Тушундингми? Кутилмаганда дунёда энг зўр, кўркмас, тўладан келган ажойиб бир баходир пайдо бўлади-ю, сени кутқаради.

— Ўша қахрамон ким экан?— деб сўради Миттивой.

Карлсон Миттивойга гина аралаш қараб қўйди.

— Қани топ-чи! Тополмадингми?

— Эхтимол сендирсан,— деди Миттивой.— Лекин сен мени хозирок кутқаришинг мумкин, шундай эмасми?

Бунга Карлсон эътироз билдирмади.

— Бўлмасам-чи, албатта кутқара оламан, чунки ўша қахрамон жудаям эпчил, абжи, чаккон,— деб тушунтирди у.— Қарчиғайдай учкур, ҳа, ҳа, рост айтипман, ҳам довюрак, ҳам бакувват, ҳам келишган, ҳам семизгина. У тўсатдан пайдо бўлади-ю, сени кутқаради, чунки у ҳаддан ташқари жасур. Бир, икки, уч, мана у.

Карлсон Миттивойни маҳкам кучоклаб олди-да, ўқдай учиб кетди. Ҳа, чиндан ҳам довюрак қахрамон! Бимбо Миттивойнинг деразадан чиқиб кетаётганини кўриб, вовиллади, лекин Миттивой унга йўл-йўлакай кичкирди:

— Хотиржам бўл, хотиржам! Мен тезда қайтиб келаман.

Тепада, Карлсоннинг эшиги олдида кип-қизил қилиб пиширилган ўнта ширин кулча қатор қилиб териб қўйилганди. Улар одамнинг иштаҳасини қитиқларди.

— Улар учун ҳалол ҳақ тўладим,— деб мактанди Карлсон.— Биз кулчаларни тенг бўлиб оламиз — сенга еттита, менга еттита.

— Бўлиб бўлмайди,— деб эътироз билдирди Миттивой.— Еттиу етти ўн тўрт бўлади, бизнинг эса ўнта кулчамиз бор.

Карлсон жавоб ўрнига шоша-пиша еттита кулчани бир четга уйиб қўйди.

— Булар меники, ўзимникини ажратиб олдим,— деди у дўмбок қўлчаси билан кулчаларни беркитиб.— Ҳозир мактабларда аҳмокона ҳисоб қилишади. Бироқ мен шу бемаъни ҳисобни деб жабр-

ланишни истамайман — биз еттитадан бўлиб оламиз, вассалом, ма-на булар меники.

Миттивой итоаткорона бош ирғади.

— Бўпти, бари бир мен учтадан ортик ея олмайман. Қахва-чи, қахва қани?

— Пастда, уй золимасиникида,— деб жавоб берди Карлсон.— Ҳозир бориб олиб келамиз.

Миттивой унга кўрқув аралаш қараб кўйди. Бок хонимни яна кўришга, бунинг устига тарсаки ейишга тоби йўқ эди. Бунинг устига қахва солинган банкани қандай қилиб олишади, Миттивойнинг бунга сира ақли етмасди. Ахир, банка очик дераза токчасида эмас, Бок хонимнинг шундай кўзи олдида, плитанинг ёнидаги жавон устида турибди-я.

— Уни қандай олиш мумкин? — деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.

Карлсон завқи ичига сиғмай кийкириб юборди:

— Э, сенинг бунга ақлинг етармиди, ахир сен калтафаҳм бир боласан-да! Бирок дунёда энг зўр шумтака ишга киришадиган бўлса, ташвиш тортишнинг хожати йўқ.

— Тўғрику-я, лекин қандай...— деб гап бошлаганди Миттивой, Карлсон унинг сўзини бўлди.

— Айт-чи, бизнинг уйимизда кичкина балкончалар борлигини биласанми?— деб сўради Карлсон.

Бўлмасам-чи, Миттивой буни билади. Ойиси пойандозларни кўпинча шу балкончада қоқарди. Бу балкончаларга фақат орқа эшикдаги зинадан ўтиш мумкин.

— Орқа эшик билан балкончанинг оралиги битта зиначалик келишини, ҳаммаси бўлиб ўнта поғона борлигини биласанми?— деб сўради Карлсон.

Миттивой ҳали ҳам ҳеч нимага тушунмаганди.

— Ўша балкончага чиқишнинг нима кераги бор?

Карлсон бир хўрсиниб кўйди.

— Уҳ, бунча ҳам нодон бўлмасанг, ҳамма нарсани оғзингга чайнаб солиб кўйиш керак-а. Мен ўйлаб топган нарсани қулоғингни бериб яхшилаб эшитиб ол.

— Қани, гапир, гапир!— деб шошилтирди Миттивой сабри чидамай.

— Гап бундок,— деб секин гап бошлади Карлсон.— Битта тентак бола «Карлсон» системали вертолётда ўша балконга учиб келади, кейин зинадан атиги ўн поғона тушади-да, эшикларингнинг кўнғироғини кучининг борица босади. Тушундингми? Жаҳлдор уй золимаси кўнғироқ овозини эшитиб, гурсиллатиб кадам босиб, шошмасдан эшикни очгани кетади. Шундай қилиб, ошхона бир неча минут душмандан тозаланади. Довжурак, миктидан келган қахрамон деразадан учиб киради-да, ўша захоти қахва солинган банкани олиб, учиб чиқади. Тентак бола кўнғироқни яна бир бор узоқ босади ва қайтадан балкончага чошиб чиқади. Жаҳлдор уй золимаси эшикни очади-ю, ҳеч ким йўқлигини кўриб, баттар жаҳли чиқади. Балки, у қазил атиргул олиб келишди деб ўйлагандир. У тўнғиллаб, эшикни ёпади. Балкончадаги тентак бола микти қахрамоннинг келишини

кутаркан, ўзича қотиб-қотиб кулади. Қаҳрамон уни ажойиб зиёфат — ширин-шакар, юмшоқ кулчалар кутаётган томга олиб чиқиб кўяди. Қойилмисан, Миттивой, қани топ-чи, дунёда энг зўр шумтака ким? Қани, энди ишга киришайлик.

Миттивой эс-хушини йиғиб улгурмасиданок, Карлсон уни олиб балконча томонга учиб кетди! Улар шундай кескин бурилдиларки, Миттивойнинг қулоғи шанғиллаб, юраги Америка тоғларида юрган-дагидан кўра кучлироқ шувуллаб кетди. Кейин ҳамма иш худди Карлсон айтганидек бўлди.

Карлсоннинг моторчаси ошхона деразаси олдида ғувиллаб турди, Миттивой бўлса орқа эшикнинг кўнғироғини кучининг борича босди. У ўша захоти яқинлашаётган қадам товушини эшитиб, орқа-олдига қарамай чопди ва ҳаш-паш дегунча балкончага чиқиб олди. Бир зум ўтмай эшик очилиб, Бок хоним бошини чиқариб қаради. Миттивой эҳтиётлик билан мўралаб, уни балкон эшигининг ойнасидан кўрди. Карлсон жуда топиб гапирган экан: жаҳлдор уй золимаси ҳеч ким йўқлигини кўриб, ғазабидан кўкариб кетди. У овозининг борича бақариб қарғаб, ҳалигина кўнғирокни босган одамнинг яна қайтиб келишини кутаётгандай, очиқ эшик олдида анча туриб қолди. Бирок кўнғирокни босган одам балкончада яшириниб олиб, қотиб-қотиб куларди. Ниҳоят миктидан келган қаҳрамон учиб келиб, уни мўри орқасидаги уйчанинг эшиги олдига олиб бориб кўйди. У ерда буларни ажойиб зиёфат кутарди.

— Қойил!— деди Миттивой, зинапояда Карлсон билан ёнма-ён ўтираркан. У кулча еб, қаҳва ичаркан, қуёш нурида ялтираб кўринаётган Стокгольмнинг том ва минораларини томоша қиларди.

Кулчалар жуда ширин, қаҳва ҳам жуда мазали эди. Миттивой уни Карлсоннинг уч оёкли темир ўчоғида қайнатди. Сут билан қандни Карлсон Бок хонимнинг ошхонасидан қаҳва солинган банкага қўшиб олиб келганди. Ахир сутсиз, қандсиз қаҳва бўладими.

— Ҳаммасининг хақини ҳалол тўладим, беш эрелик танга ташлаб келдим, у ҳозир ҳам ошхонадаги стол устида ётибди,— деди Карлсон ғурур билан.— Ҳалол одам ҳамisha ҳалоллигича қолади, бу турган гап.

— Сен бу беш эрелик тангаларни қаёқдан олдинг?— деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.

— Кўчадан топиб олган ҳамёндан,— деб тушунтирди Карлсон.— Унинг ичи тангага тўла, бошқачалари ҳам бор.

— Демак, кимдир ҳамёнини йўқотиб қўйибди-да. Бечора хафа бўлгандир.

— Ие, бўлмасам-чи,— деди Карлсон.— Лекин извошчи анқов бўлмаслиги керак.

— Уша одамнинг извошчи эканлигини қаёқдан била қолдинг?— деб сўради Миттивой ажабланиб.

— Унинг ҳамёнини йўқолганини ўз кўзим билан кўрдим-да,— деди Карлсон.— Унинг извошчи эканини шляпасидан билиб олдим. Ахир мен аҳмоқ эмасман-ку.

Миттивой Карлсонга таъна аралаш қараб қўйди. Кўзинг олдида биров нарсасини йўқотса, киши ўзини бундай тутмайди. У буни Карлсонга тушунтириб қўйиши керак. Фақат ҳозир эмас... бошқа

вакт, ўрни келганда! Ҳозир у зинапояда Карлсон билан ёнма-ён ўтириб, қуёш нуридан баҳра олгиси, кулча еб, қаҳва ичиб маза қилгиси келяпти.

Карлсон ҳаш-паш дегунча ўзининг еттита кулчасини еб бўлди. Миттивой имиллаб энди иккинчи кулчани еяётганди, учинчиси эса зинада ётарди.

— Жуда маза қиялпман-да!— деди Миттивой.

Карлсон у томонга энгашди-да, Миттивойнинг кўзларига тикилди.

— Кўринишингдан ҳечам маза қилаётганга ўхшамайсан. Кўри-нишинг ёмон, ҳа, жуда ёмон, рангинг ўчиб кетибди.

Карлсон ташвишланиб Миттивойнинг пешонасини ушлаб кўрди.

— Ҳа, ўзим билувдим-а! Кулча безгагига чалинибсан.

Миттивой ҳайрон бўлди:

— Бу яна қанақа касал, кулча безгагинг нимаси?

— Жуда хавфли, оғир касал, кулчани кўпроқ еб қўйсанг, кўрпатошак қилиб ётиб оласан.

— Агар ундай бўлса, кулча безгаги касали билан энг аввало сен оғришинг керак эди!

— Сен янглишяпсан. Биласанми, мен уч ёшлигимда бу касал билан оғриганман, бу касал қизамик ёки кўкйўталга ўхшаб бир марта бўлади.

Миттивойнинг ҳеч қаери оғримасди, ўзини жуда соғлом сезарди, бу ҳақда Карлсонга гапирмоқчи бўлди.

Бирок Карлсон бари бир ўз айтганини қилиб, Миттивойни чалқанча тушиб ётишга мажбур қилди ва юзига қаҳвадан роса сепди.

— Ҳушингдан кетиб йиқилмагин деяпман-да,— тушунтирди Карлсон ва Миттивойнинг учинчи кулчасини ўз ёнига суриб қўйди,— энди сен бир тишлам ҳам ейишинг мумкинмас, чунки шу захоти ўлиб қолишинг мумкин. Буни қарагин-а, мана бу бечора кулчанинг бахтига яхшиямки мен бор эканман, бўлмаса зинапояда якка-ёлғиз ётарди,— деди Карлсон ва кулчани шартта ютиб юборди.

— Энди у ёлғиз эмас,— деди Миттивой.

Карлсон мамнун бўлиб қорнига уриб қўйди.

— Ҳа, энди у ўз оғайнилари даврасида, ўзини миҳдай сезяпти!

Миттивой ҳам ўзини яхши ҳис қиларди. У зинапояда ётарди. Гарчи у кулча безгагига чалинган бўлса-да, ўзини жуда яхши сезарди. Миттивойнинг қорни тўк эди. Шунинг учун ҳам Карлсон унинг учинчи кулчасини туя қилганига ҳеч ранжимасди.

Лекин у шу пайт минорадаги соатга қаради. Бир неча минути кам уч эди. У хахолаб қулиб юборди:

— Ҳадемай мени хонадан чиқариб юборгани Бок хоним келади. Йўқлигимни кўриб, қай аҳволга тушишини бир кўрсам эди.

Карлсон Миттивойнинг елкасига дўстона қокиб қўйди.

— Қандай истагинг бўлса Карлсонга мурожаат қилавер, у ҳаммасини тўғрилайди, қойил қилади, бу ёғидан хотиржам бўлавер. Фақат уйга бориб менинг дурбинимни олиб кел. У диванчанинг тепасида, худди шифт тагида ўн тўртинчи миҳда осилиб турибди; дастгоҳнинг устига чиқкин.

Миттивой муғамбирона кулимсираб кўйди.

— Ахир мен кулча безаги билан оғриганман, кимирламасдан ётишим керак эмасми?

Карлсон бош чайқаб кўйди.

— «Қимирламай ётиш, кимирламай ётиш!» Нима, бунинг фойдаси бор деб ўйлайсанми? Аксинча, сен қанча кўп елиб-югурсанг, сакрасанг, шунчалик тез тузалиб кетасан. Бу аниқ гап, ишонмасанг, докторлар справочнигидан кўришинг мумкин.

Миттивой тезроқ тузалишни истагани учун ҳам дарров уйга чопиб кетди, дастгоҳнинг устига чикиб, диванча тепасида, ўн тўртинчи миҳда осилиб турган дурбинни олди. Ўша миҳда сурат ҳам осифлик турарди, унинг пастки бурчагига кичкина кизил хўрозчанинг расми солинганди. Миттивой Карлсоннинг хўроз расмини чизишда дунёда энг зўр расом эканлигини эслаб колди: ахир, «ёлғиз колган хўрознинг» расмини Карлсоннинг ўзи чизган-да. Бу расмнинг пастки томонига юкоридаги сўзлар ёзиб кўйилганди. Чиндан ҳам бу хўроз Миттивой шу вақтгача кўрган хўрозларнинг ичида энг кизили, энг ғариби, сўккабоши эди. Бирок уни яхшилаб кўришга Миттивойнинг вақти бўлмади, чунки соат стрелкаси учга яқинлашиб колганди, хаяллаш мумкин эмасди.

Миттивой дурбинни олиб келганида Карлсон учишга шай бўлиб турарди. Миттивой эс-хушини йиғиб олмасданок Карлсон билан бирга хавога кўтарилиб, кўчанинг нариги юзига учиб ўтди-да, рўпарадаги том устига қўнди.

Карлсоннинг ниятини Миттивой шундагина тушунди.

— Бу ер ажойиб кузатиш пости. Агар ҳам дурбин, ҳам хоҳиш бўлса хонамда нималар бўлаётганини мириқиб кўриш мумкин.

— Дурбин ҳам бор, хоҳиш ҳам бор,— деди Карлсон ва дурбинни олиб қаради. Кейин уни Миттивойга узатди.

Миттивой ўз хонасини кўрди, ўзи ўша ерда бўлганда ҳам бунчалик аниқ кўролмасди. Ана, Бимбо саватида ухлаб ётибди, ана Миттивойнинг каравоти, манави у дарс тайёрлайдиган стол, ана девор соати. У роппа-роса учни кўрсатиб турибди. Бирок Бок хоним негадир кўринмайди.

— Хотиржам бўл, хотиржам,— деди Карлсон.— У ҳозир келиб қолади, сезиб турибман: коворғаларим қалтираб, аъзойи-баданим жимирлаб кетяпти.

У Миттивойнинг қўлидан дурбинни тортиб олди-да, кўзига тутди:

— Мен нима дедим? Ана эшик очияпти, ана у жодугарнинг жилмайишини қилиб кириб келяпти.

Миттивой қикиллаб қулиб юборди.

— Қара, қара, унинг кўзлари хайронликдан тобора каттарок очияпти. Миттивойнинг қаёкка кетганини билолмай гаранг. Хойнахой деразадан тушиб қочиб кетди, деб ўйласа керак.

Чиндан ҳам Бок хоним худди шундай деб ўйлади, чунки у ваҳи-мада дераза олдига чопиб борди. Миттивойнинг унга ҳатто раҳми келди. Бок хоним деразадан белигача энгашиб, гўё Миттивойни кўрмоқчи бўлгандай кўчага тикилиб қаради.

— Йўк, у кўчада эмас,— деди Карлсон.— Нима, кўркиб кетдингми?

Бирок Бок хоним дарров саросимага тушмади, ўзини йўкотмади. У хона ўртасига келди.

— Энди у кидиряпти,— деди Карлсон.— Каравотни қараяпти... стол тагига... каравот тагига қаради... Қойил-э, зўр иш бўлди-да!.. Шошма, ана у шкаф ёнига борди... Сени унинг ичида ғужанак бўлиб йиғлаб ётибди, деб ўйлаяпти шекилли...

Карлсон яна хахолаб кулиб юборди.

— Кел, бир шўхлик қилайлик,— деди у.

— Қандай қилиб?— деб сўради Миттивой.

— Мана бундай қилиб,— деди Карлсон ва Миттивой эс-хушини йиғиб олгунча бўлмай, у билан кўчанинг нариги юзига учиб ўтди-да, Миттивойни ўз хонасига ташлади.

— Яхши қол, Миттивой!— деб кичкирди у учиб кетаётиб.— Илтмос, уй золимаси билан мулоим гаплашгин.

Миттивой, бун шўхликнинг энг яхши усули, деб ҳисобламасди, албатта. Бирок Карлсонга, сенга қўлимдан келганча ёрдам бераман деб ваъда қилганди. Шунинг учун у столи ёнига секин бориб ўтирди-да, ҳисоб китобини очди. У Бок хонимнинг шкафни титкилаётганини эшитди. У ҳозир ўгирилиб қарайди. Миттивой нафасини ичига ютиб, жим ўтирарди.

Чиндан ҳам Бок хоним шкаф ичидан чикди-ю, биринчи кўзи тушгани Миттивой бўлди. У орқасига тисарилиб бориб, шкаф эшигига суяниб қолди. Кўзларини Миттивойдан узмай, миқ этмай узок туриб қолди. У гўё ўзини текширган бўлиб, шундай кўринмаяптими дегандай кўзларини бир неча бор юмиб-очди.

— Худо хайрингни бергур, айт-чи, қаерга яширингандинг?— деди у ниҳоят.

— Мен яширинганим йўк. Стол ёнида ўтириб, ҳисобимни ишлаётгандим. Бок хоним, сизнинг мен билан бекинмачок ўйнамоқчи бўлганингизни қаёқдан билай? Лекин тайёрман... Шкаф ичига қайтадан киринг-а, мен жон деб кидираман.

Бок хоним Миттивойнинг бу гапига ҳеч нима демади. У индамасдан нима ҳақдадир ўйларди.

— Балки мен касалдирман,— деб ғўлдиради ниҳоят Бок хоним.— Бу уйда жуда ғалати, ваҳимали нарсалар бўляпти-да.

Шу пайт Миттивой хонасининг эшигини ташқаридан кимдир секин кулфлаганини эшитиб қолди. Миттивой хахолаб кулиб юборди. Уй золималарини тийиб қўйишда дунёда тенгсиз бўлган Карлсон уйга ошхона деразасидан учиб кирган ва уй золимасига уйда камалиб ўтиришнинг нималигини кўрсатиб қўймоқчи эди.

Бок хоним ҳеч нимани сезмади. У ҳамон жим турар ва нима ҳақидадир бош котирарди. Ниҳоят у гапириб қолди:

— Қизик! Ҳа, майли, мен тушлик тайёрлагунча ўйнаб келишинг мумкин.

— Раҳмат, жуда катта илтифот қилдингиз,— деди Миттивой.— Демак, мен энди қамаб қўйилган эмасман-а?

— Йўк, ўйнаб келишинг мумкин, рухсат бераман,— деди Бок хоним ва эшик олдига келди.

У эшик дастасини ушлаб, бир, икки, уч марта итарди. Бирок эшик очилмади. Бок хоним эшикни бутун гавдаси билан итарди, лекин бари бир очилмади.

Бок хоним бакириб юборди:

— Эшикни ким беркитди?

— Ўзингиз беркитгандирсиз-да,— деди Миттивой.

Бок хоним жаҳли чикқанидан ўшқирди.

— Нималар деб валдираяпсан! Ахир уй ичида туриб, қандай қилиб ташқарисидан беркитиб қўйишим мумкин.

— Бунисини қилмадим,— деди Миттивой.

— Балки Боссе ёки Бетаннинг ишидир,— деб сўради Бок хоним.

— Йўк, ахир, улар мактабда-ку,— деди Миттивой ишонч билан.

Бок хоним оғир хўрсиниб, стулга ўтириб қолди.

— Биласанми, нима? Менимча, уйда ажина бор,— деди у.

Миттивой қувонч билан бошини силқитди.

«Жуда зўр бўлди-да!— деб ўйлади у.— Карлсонни ажина деб ўйлаяптими, демак, у кетади, бу ерда қолмайди: унинг ажина бор уйда қолишига кўзим етмайди».

— Сиз, Бок хоним, ажиналардан кўркасизми?— деб сўради Миттивой.

— Аксинча,— деб жавоб берди у.— Уларни кўришни кўпдан бери орзу қиламан! Ким билади, балки мен ҳам энди телевизорга тушарман! Биласанми, уларнинг махсус эшиттириши бор, телетомошабинлар чиқиб, ўзларининг жинлар билан учрашганларини гапириб беришади. Мен бу ерда бир кунда кўрган-кечирганларим унга телевизион эшиттиришга етади.

Бок хонимнинг севиначи ичига сиғмасди.

— Синглим Фридани болайдиган бўлдим, ҳа, гапимга ишонавер! Фрида телевизорга чиқиб, кўрган жинлари, эшитган аллақандай ғалати товушлари ҳақида гапириб берувди. Мен уни бир тузлайдиган бўлдим, гап тополмай қолсин.

— Нима, сиз ҳам ғалати товушлар эшитдингизми?— деб сўради Миттивой.

— Нима, кулчалар ғойиб бўлганда дераза тагида сигирникига ўхшаш маъраган товуш эшитмадингми? Телетомошабинлар унинг қандай жаранглашини ўз кулоқлари билан эшитишлари учун мен ўша товушни такрорлаб беришга уриниб кўраман.

Бок хоним ғалати бир овоз чиқардики, Миттивой ўтирган жойида бир сесканиб тушди.

— Сал-пал ўхшаяпти,— деди Бок хоним хурсанд бўлиб.

Лекин шу пайт яна аллақандай даҳшатли товуш эшитилди. Бок хонимнинг ранги докадай оқариб кетди.

— У менга жавоб бeryпти,— деди у шивирлаб.— Ўша... ажина... у овозимга жавоб қияпти! Шуларнинг ҳаммасини телевизорда гапириб бераман. Фриданинг роса жаҳли чиқади, роса ҳасад қилади-да.

У Фриданинг телевизорда чиқиб, ажинани кўрганлиги ҳақида роса мактанганини Миттивойга бирма-бир гапириб берди.

— Агар унинг гапига ишонсак, бутун Вазастан райони ғиж-ғиж ажина эмиш, уларнинг ҳаммаси Фриданинг хонасида бўлармишу менинг хонамга сира қадам босишмасмиш. Бир кун кечқурун

хонасидаги деворда ажинанинг, ха, ха, ажинанинг кўлини кўрганлигини, у саккизта сўз ёзганини айтиб, мени ишонтирмоқчи бўлди. Ха, айтмоқчи, синглим чиндан ҳам ўзини эҳтиёт қилиши керак эди,— деди Бок хоним.

— Нимага эҳтиёт қилиши керак эди?— деб сўради Миттивой кизиксиниб.

Бок хоним ўйланиб қолди:

— Ҳалиги... Нимаям эди. Ха, эсладим: «Эҳтиёт бўл! Сен анча енгилтаксан! Умр эса шунчалар қисқаки!» дейилган эди.

Миттивойнинг ҳеч нимани тушунмагани кўринишидан сезилиб турарди.

Бок хоним бу гапнинг маъносини унга тушунтирмоқчи бўлди.

— Биласанми, бу Фридани ўзгаришинг керак, тинч-хотиржам яшашинг, кадамингни билиб босишинг керак, деб огоҳлантириш эди.

— У ўзгардимми?— деб сўради Миттивой.

Бок хоним жаҳли чиқиб пўнғиллади:

— Қаёқда. Ҳар ҳолда, мен сезмаяпман. Мактангани-мактанган. Телевизорда атиги бир марта чикди-ю, ўзини телевидениенинг гулиман, деб юради. Ха, мана энди попугини пасайтириб қўяман.

Бок хоним завқ билан кафтларини ишқалади. Миттивой билан бир хонада камалиб ўтирганидан у ҳечам ташвиш тортмасди. Ниҳоят у Фриданинг попугини пасайтириб қўядиган бўлди! Ҳозир унинг оғзи қулоғида эди. У Фриданинг телевизорда айтганлари билан ўзининг ажиналарни кўрганию бошидан кечирганларини қайта-қайта солиштириб кўрарди; Боссе мактабдан келгунича Бок хоним шулар ҳақида ўйлаб ўтирди.

— Боссе, эшикни очиб, бизларни чиқариб юбор? Мен уй золи... Бок хоним билан бирга камалиб ўтирибман.

Боссе эшикни очди — у хангу манг бўлиб қолганди.

— Ана холос! Сизларни бу хонага ким қамаб қўйди?

Бу ҳақда батафсил гапириб ўтиришга Бок хонимнинг вақти йўқ эди, у шундаям тушлик овқатни вақтида тайёрлаёлмади. Бок хоним шоша-пиша ошхонага чиқиб кетди.

Бир зум ўтмай унинг кичкирган овози эшитилди.

Миттивой унинг орқасидан ўкдай учиб чиқиб келди.

Бок хоним стулда кимир этмай ўтирарди, рангида ранг қолмаганди. У индамай деворни кўрсатди. Маълум бўлишича, ажина факат Фриданинг ўзини огоҳлантирмабди. Бок хонимни ҳам огоҳлантириб кетибди.

Деворга йирик ҳарфлар билан, кинғир-кийшиқ қилиб қуйидаги сўзлар ёзиб қўйилганди:

«Шу ҳам ширин қулча бўлди-ю! Пулимизни шилиб оласану долчинни аяйсан-а. Шошмай тур!»

КАРЛСОН ВА ТЕЛЕВИЗОР

Дадаси тушки овқатга уйга келиб, яна бир кўнгилсизлик ҳақида гапириб қолди.

— Сиз бечораларга қийин бўладиган бўлди-да, бир неча кун

уйда ёлғиз коласиз. Мен зудлик билан Лондонга учимиз керак, ишхонадан жўнатишяпти. Хаммаси кўнгилдагидай бўлади, деб ишонсам бўладими?

— Ие бўлмасам-чи, сира ташвиш тортманг,— деб уни ишонтирди Миттивой.— Ишкилиб, паррак тагига бориб турмасангиз бўлгани.

— Э, тушунмадиларинг,— деди дадаси хахолаб кулиб.— Мен уйни гапириман. Менсиз, ойиларингсиз ҳолларинг нима кечади?

Боссе билан Бетан ҳам, бизлардан ҳеч хавотир олманг, хаммаси жойида бўлади, деб дадасини ишонтиришди. Бетан бўлса ота-онасиз бир неча кун яшаш ҳатто жуда кизик бўларди, деди.

— Ҳа, факат Миттивойга доим кўз-қулоқ бўлиб турунглар,— деди дадаси.

Бетан Миттивойнинг бошини меҳр билан силаб қўйди.

— Мен унга оналик қиламан,— деди у.

Бироқ дадаси унинг бу гапига унчалик ишонмасди, Миттивойнинг ҳам бунга кўзи етмасди.

— Ҳеч уйда ўтирмайсан, болалар билан тентираганинг-тентираган,— деб пўнғиллади Миттивой.

Боссе уни юпатган бўлди:

— Ахир, мана мен борман-ку.

— Ҳа, борсан, факат Остермалъдаги стадиондан бери келмайсан, эртаю кеч ўша ердасан,— деди Миттивой.

Боссе хахолаб кулиб юборди.

— Демак, битта уй золимаси қоларкан-да. У болалар билан тентирамайди, стадионга бормайди.

— Ҳа, афсуски, шундай,— деди Миттивой.

У Бок хонимнинг қанақа хотинлигини уларга гапириб бермоқчи эди. Лекин Миттивой, Бок хонимдан ҳечам хафа эмаслигини пайқаб қолди. Ҳатто Миттивойнинг ўзи ҳам ҳайрон эди: у Бок хонимдан заррача ҳам хафа эмасди! Нега бундай бўлиб қолди? Демак, бир одам билан икки соат уйда қамалиб ўтирсанг, апок-чапоқ бўлиб кетишинг ҳеч гап эмас экан-да. У Бок хонимни бирдан яхши кўриб қолгани йўқ, албатта. Лекин у Бок хонимга анча меҳрибон бўлиб қолди. Бечорага ўша Фрида билан бир уйда туриш, мураса қилиш осонми? Характери оғир опа ёки сингил билан яшаш қандайлигини Миттивой жуда яхши билади. Бетан ҳозирча Фридага ўхшаб, мен телевизорда чиқиб гапирдим, деб мақтанмаяпти.

— Кечаси ёлғиз ўзларинг қолишларингни истамайман,— деди дадаси.— Бок хонимдан илтимос қилиб кўрай-чи, мен йўқлигимда бизникида ётиб турмасмикин?

— Энди Бок хоним факат кундузи эмас, кечаси ҳам мени тинч қўймас экан-да,— деди Миттивой оғир хўрсиниб. Лекин кўнгилда, биз билан битта-яримта одамнинг, ҳатто ўша уй золимасининг бирга тургани ҳам маъқул деб ўйлади.

Бок хоним болалар билан бирга туришга бажонудил рози бўлди.

Миттивой иккови ёлғиз қолишганида нима учун бунга рози бўлганини гапириб берди:

— Биласанми, ажиналар кўпинча кечалари келишади, сизларникида туриб телевизион эшиттириш учун жуда кўп материал тўпла-

шим мумкин. Фрида мени экранда кўриб, оғзи ланг очилиб қолади, ўтирган стулдан йикилиб тушади!

Миттивой жуда ташвишга тушиб қолди. Бок хоним дадаси йўқлигида уйларига телевидениедан бир дунё одам бошлаб келса, ўшалардан бирортаси Карлсон ҳақида билиб қолса, деган фикр Миттивойга тинчлик бермасди. Карлсон ҳақида билиб қолишса, ажиналар қолиб Карлсон ҳақида эшиттириш қилишади. Бу ҳақда ўйласа, Миттивойнинг юраги орқасига тортиб кетади. Ана ундан кейин бутун оиланинг боши ташвишдан чиқмай қолади, тинчи бузилади. Миттивой Карлсонни огоҳлантириб қўйиши, ундан сал эҳтиётроқ бўл, деб илтимос қилиши керак.

Лекин Миттивой Карлсон билан эртаси кечкурунгина учраша олди. У уйда ёлғиз ўзи эди. Дадаси Лондонга учиб кетган, Боссе ва Бетан ҳам уйда йўқ эди, Бок хоним Фрейгатендаги уйига, Фридадан янги ажиналарни кўрган-кўрмаганлигини сўраб билиб келгани жўнаганди.

— Мен тезда қайтиб келаман, — деди у кетаётиб Миттивойга. — Агар йўқлигимда жинлар келишса, уларга айт, мени кутиб туришсин, ҳа, уларга жой кўрсатиш эсингдан чиқмасин!

Бок хоним энди сира сўкинмас, ҳеч койимас, доим кулгани-кулган эди. Тўғри, у баъзи-баъзида Миттивойни қойиб турарди, лекин Миттивой ҳеч хафа бўлмас, аксинча ўқтин-ўқтин уришгани учун ундан миннатдор эди. Бок хоним бу гал ҳам кўнгли чоғ эди. Унинг оёқ товушлари зарбидан деворлар зириллаб узок эшитилиб турди.

Хадемай деразадан Карлсон учиб кирди.

— Салом, Миттивой! Хўш, бугун нима қиламиз?— деб сўради у.— Буғ машинанг йўқми, уни портлатардик. Попугини пасайтириб қўйиш учун уй золиманг шу ердами? Менга бари бир, ишқилиб, бирор нарса билан овунсам бўлгани, бўлмаса ўйнамайман.

— Биз телевизор кўришимиз мумкин,— деб таклиф қилди Миттивой.

Буни қарангки, Карлсон телевизор нималигини мутлақо билмас экан. У умрида телевизорни кўрмаган экан. Миттивой уни меҳмонхонага бошлаб кирди-да, янги, ажойиб телевизорларини фахр билан кўрсатди.

— Мана, кўр!

— Бу қанақа қути?— деб сўради Карлсон.

— Бу қути эмас, телевизор,— деб тушунтирди Миттивой.

— Унга нима солишади? Ширин кулчаларми?

Миттивой хахолаб қулиб юборди.

— Шошма, ҳозир нималигини кўрасан.

У телевизорни буради, шу захоти экранда бир одам пайдо бўлди. У Нурландда қандай об-ҳаво бўлиши ҳақида гапирарди.

Карлсон кўзларини катта очиб, ағрайиб қолди.

— Бу одамни қути ичига қандай қилиб киритдиларинг?

Миттивой ичаги узилгудай бўлиб қотиб-қотиб қуларди.

— Шунга хайрон бўляпсанми? У қичкиналигида ичига кириб олган, тушундингми?

— Уни бошларингга урасанларми?— деб сўради Карлсон бўш келмай.

— Ие, хазилни тушунмас экансан-ку! У кичкиналигида кирган эмас, унинг бизга ҳам кераги йўк, албатта. У ўзи чикиб, эртага об-ҳаво қандай бўлишини гапириб беради... У кексалардай ҳамма нарсани билади, тушундингми?

Карлсон кикиллаб кулди.

— Бу одам эртага об-ҳаво қандай бўлишини айтиб туриши учун уни қутининг ичига тикиб қўйганмисизлар?.. Бу нарсани мендан ҳам бемалол сўрашларинг мумкин!.. Чакмоқ чақади, ёмғир ёғади, дўл ёғади, бўрон бўлади, ер кимирайди. Хўш, энди сен хурсандмисан?

— Нурланд бўйларида эртага бўрон аралаш ёмғир ёғиши қутилади,— деди телевизордаги «билағон»

Карлсон баттар хахолаб кулди.

— Мана мен ҳам, бўрон аралаш ёмғир ёғади деяпман.

Карлсон телевизор олдига келди-да, бурнини телевизордаги «билағон»нинг бурнига теккизди.

— Ер кимирашини айтиш эсингдан чикмасин! Бечора нурландликларга ваъда қилаётган об-ҳавосини қара-я, ҳечам ҳавас қилмайсан! Бирок, улар шунга ҳам хурсанд бўлишлари керак, ҳар ҳолда, нимадир бўлади-ю. Ўзинг ўйлаб кўр, умуман, ҳеч қандай об-ҳаво бўлмаганда уларнинг холи нима кечарди.— У экрандаги одамнинг елкасига дўстона қоқиб қўйди.— Жуда ёқимтой чол эканми?!— деди у.— Ҳа, у мендан пастрок экан. У менга ёқиб қолди.

Кейин Карлсон тиз чўкиб, телевизорнинг тагига қаради:

— Ахир бу ёрга қандай кириб олди?

Миттивой бу тирик одам эмас, фақат акси деб унга тушунтирмоқчи эди-ю, лекин Карлсоннинг жаҳли чикиб кетди:

— Сен менга ақл ўргатмай қўя қол, тўнка! Сенчалик ақлим бор! Бу ўзгача одамлигини ҳам тушунаман. Оддий одамлар Нурланддаги об-ҳаво ҳақида гапириб ўтиришармиди?

Миттивой ҳам телевидение ҳақида кўп нарса билмасди, лекин у ҳар ҳолда бунинг нималигини Карлсонга тушунтириб бергиси келарди. Бундан ташқари у Карлсонга таҳдид солаётган хавф-хатарнинг олдини олмоқчи эди.

— Бок хонимнинг телевизорда чикиб гапиришни қанчалик истаётганини билсанг эди,— деди Миттивой.

Карлсон хахолаб кулиб, Миттивойнинг гапини бўлди:

— Уй золимаси шундай кичкина қутининг ичига кирмоқчимиз? Шундай барваста хотин-а! Уни тўрт буклаб солиш керак-да!

Миттивой ух тортиб қўйди. Карлсон ҳеч нимани тушунмади. Миттивой яна бир бошдан тушунтира кетди. Лекин яна бирор иш чиқаролмади. Ахири у телевизорнинг антика нарса эканлигини, унинг нималарга кодирлигини Карлсонга бир амаллаб тушунтирди.

— Бок хонимнинг телевизорда чиқиши учун унинг қути ичига кириши шарт эмас. У телевизордан бир неча километр узоқда бемалол ўтиравериши мумкин, ўшанда ҳам у экранда худди тирикдай бўлиб кўринади,— деб тушунтирди Миттивой.

— Уй золимаси худди тирикдай бўлиб кўринади... бу даҳшат-

ку! → деб кичкирди Карлсон. — Сен яхшиси бу кутини ё синдир ёки бошқасига, ширин кулчалар солинганига алмаштириб ол, улар бизга керак бўлади.

Худди шу пайт экранда чиройли, ёқимтойгина диктор кизнинг юзи кўринди. У шундай самимий, ёқимли жилмайдики, Карлсон хангу манг бўлиб қолди.

— Шошма, яхшилаб ўйлаб олиш керак, — деди у. — Ҳар холда агар алмаштирадиган бўлсак, янги пиширилган, юмшоқ кулчаларга алмаштириш керак. Чунки назаримда бу кути анча қиммат турадиганга ўхшайди.

Диктор киз бўлса ҳамон Карлсонга қараб жилмаярди, Карлсон ҳам кулимсираб қўйди. Кейин у Миттивойни бир чеккага суриб қўйди:

— Унга бир қарагин-а! Мен унга ёкиб қолдим, ха, ха, ахир у менинг чиройли, келишган, ақлли, қирчиллама йигит эканлигимни кўриб турибди-да.

Бирдан диктор киз ғойиб бўлди. Унинг ўрнига иккита семиз жаноб пайдо бўлиб, гапга тушиб кетишди. Бу Карлсонга ёқмади.

У ҳамма кнопкаларни бирма-бир босиб, дасталарини айлантира бошлади.

— Айланторма, мумкинмас, — деди Миттивой.

— Мумкин эмасинг нимаси! Уша чиройли қизни қайтадан бураб чиқармоқчиман, — деди Карлсон.

У телевизор дасталарини ҳар томонга айлантириб кўрди, лекин диктор киз кўринмади. У ҳадеб бурайверганидан ҳалиги семиз жаноблар баттар семириб, оёқлари калта бўлиб, пешоналари эса чўзилиб кетди. Бу ўзгаришлар Карлсонни жуда хурсанд қилди — бу ўйин унга анчагача эрмак бўлди.

— Чоллар менинг айтганимни қилишяпти, — деди Карлсон хурсанд бўлиб.

Экрандаги жаноблар эса қиёфаларини ўзгартириб, ҳамон тинмай гапирарди. Ниҳоят Карлсон уларга ҳалакит берди.

— Менинг фикримча... — деб гап бошлади биттаси.

— Сенинг фикринг билан қанча ишим бор? — деб унинг гапини бўлди Карлсон. — Яхшиси уйингга бориб, ётиб ухласанг-чи!

У телевизорни шартта ўчирди-да, хурсанд бўлиб қулиб юборди.

— Ҳойнаҳой, жаҳли чиққандир! Фикрини айттирмадим, гапи оғзида қолди-да!

Телевизор Карлсоннинг жонига тегди, энди унга янги эрмак керак эди.

— Уй золимаси қани? Чақир уни, бир калака қилай?

— Қалака қиламан... бу нима деганинг? — деб сўради Миттивой ташвиш аралаш.

— Уй золималарини тийиб қўйишнинг уч усули бор, — деб тушунтирди Карлсон. — Уларнинг попугини пасайтириб қўйиш, масҳара қилиш, калака қилиш мумкин. Оқиғини айтганда буларнинг ҳаммаси ҳам бир нарса-ю, бироқ улар билан очикдан-очик курашишнинг бирдан-бир йўли бу — калака қилиш.

Миттивой баттар ташвишга тушди. Агар Карлсон Бок хоним билан очикдан-очик курашадиган бўлса, у Карлсонни албатта кўра-

ди. Бунга йўл қўймаслик керак. Дадаси билан ойиси йўқ экан, Миттивойга қанчалик кийин бўлмасин, нима қилиб бўлса ҳам уларнинг учрашувига йўл қўймаслиги керак. Бир нима қилиб Карлсонни кўрkitиш, унинг юрагига ғулғула солиш керак. Бок хонимнинг кўзига кўринмасликка унинг ўзи ҳаракат қилсин. Миттивой ўйлаб олди-да, кейин муғамбирона деди:

— Карлсон, телевизорга тушгинг келаётганга ўхшайди-а? Карлсон бошини сарак-сарак қилди.

— Мана шу қутига-я! Мен-а? Ҳеч-да! Ўзимни ҳимоя қила оларканман, мени у ерга ҳеч ким олиб қиролмайди.— Лекин у бир зум ўйланиб колди-да, қўшиб қўйди:— Нима, кирсам киравераман-да... Агар ўша ёкимтой қиз билан ёнма-ён туриб колсам-а...

Миттивой бунга умид қилмасанг ҳам бўлади, деб уни ишонтира бошлади. Аксинча, агар телевизорга чиксанг, ўша уй золимаси билан бирга чикишинг аниқ, деди.

Карлсон сесканиб кетди.

— Уй золимаси икковимиз шундай кичкина қутичага сифармидик?... Йўқ-э? Бунақада Нурландда ер қимирлайди-да! Мияннга қаёқдаги бемаъни фикрлар келади-я.

Миттивой унга Бок хонимнинг телевизор учун ажиналар ҳақида эшиттириш тайёрлаш ниятида эканлигини, эшиттириш Фрида кўрса стулдан йиқилиб тушадиган даражада бўлиши кераклигини гапириб берди.

— Нима, уй золимаси сизларникида ажинани кўрдими?— деб сўради Карлсон ҳайрон бўлиб.

— Йўқ, кўришга кўргани йўғу,— деди Миттивой,— лекин унинг дераза тагида ғўлдираганини эшитди. Биласанми, у сени ажина деб ўйлапти.

Миттивой, Фрида, уй золимаси ва Карлсон ўрталарида маълум бир боғлиқлик борлигини тушунтира бошлади, лекин у тахминларида жуда каттик янглишди.

Карлсон тиз чўкди-да, хузур қилганидан қийқириб юборди, кейин Миттивойнинг елкасига уриб деди:

— Уй золимасини эҳтиёт қилгин! У уйингиздаги энг қиммат-баҳо буюм. Уни кўз қорачиғидай асра! Чунки биз энди чиндан ҳам вақтихушлик қиламиз, мириқиб ўйнаймиз.

— Қандай қилиб?— деб сўради Миттивой чўчиб.

— Э, гапирма!— деб қичқириб юборди Карлсон.— Стулдан биргина Фрида йиқилиб тушмайди. Фақат чоллар эмас, оламдаги ҳамма бу кўрсатувни кўриб лол бўлиб қолади.

Миттивойни яна ҳам ташвиш босди.

— Хўш, биз нима кўрамиз?

— Вазастандан келган кичкина ажина!— деди Карлсон ва овозининг борича бақирди:— Хоп, хоё, ура!

Миттивой индамай колди. У Карлсонни огоҳлантирди, хавф-хатардан асраб қолмоқчи бўлди, у ойиси билан дадасининг айтганини виждонан қилмоқчи бўлди. Лекин энди Карлсоннинг айтгани бўла колсин. Бари бир Карлсоннинг айтгани бўлади. Майли, Карлсон билган қилигини, ўйига келганини қилсин, ажина бўлиб ўйнасин, Бок хонимни истаганча қалака қилсин. Миттивой энди унинг

равѳини кайтармоқчи эмас. У бу қарорга келиб, энди чиндан ҳам бир маза қиларканмиз-да, деб ўйлаб кўйди. У Карлсоннинг бир куни ажина қиёфасига кириб, ойисининг пулини ва ошхонадаги кумуш идиш-товокларни ўғирламоқчи бўлган ўғрилари қандай қувиб юборганини эслади. Бу воқеа Карлсоннинг ҳам эсида эди.

— Эсингдами, ўшанда роса хурсандчилик қилувдик-а?— деб сўради у.— Ҳа, айтмоқчи, менинг ажина костюмим қани?

Миттивойнинг, уни ойим олиб кетди, дейишдан бошқа чораси қолмади. Ойиси ўшанда чойшабни тешгани учун жуда хафа бўлувди. Бирок кейин уни ямаб, ажина кийимини яна чойшабга айлантириб кўйганди.

Карлсоннинг жаҳли чикиб, тўнғиллади:

— Саранжом-саришталикни яхши кўрган одамни жиним ёқтирмайди! Уйларингда ҳеч нимани қолдириб бўлмайди-я.— У стулга ўтириб тумшайиб олди.— Йўқ, бунақаси кетмайди, мен ўйнамаман. Истасанг, ўзинг ажина бўлишинг мумкин.

Лекин шу заҳоти ўрнидан сапчиб туриб, шкаф олдига борди-да, эшигини ланг очиб:

— Бу ердан бирор чойшаб топилар, хойнахой,— деди.

У ойисининг энг яхши чойшабларидан бирини олмоқчи эди, бирок Миттивой унинг қўлини ушлади:

— Йўқ, бунга тегма! Ўрнига қўй... Мана бу ерда эскилари, ямалганлари бор.

Карлсон башарасини бужмайтирди:

— Эскилари, ямалганлари эмиш! Мен Вазастандан келган ажина башанг кийиниб юрсин дегандим-да. Ҳа, майли, уйингиз шундай экан... Қани, ўша эски-тускиларини олиб кел.

Миттивой иккита эски чойшабни олди-да, Карлсонга берди:

— Уларни қўшиб тиксанг, ажина учун бинойидек кийим бўлади.

Карлсон чойшабларни қўлида ушлаганича ковогини солиб турарди.

— Агар уларни қўшиб тиксам? Сен уларни ўзим тиксам демокчимисан?.. Юр, бизниқига учиб кетдик, уй золимаси кўкқисдан келиб қолса, қўлга тушиб ўтирмайлик!

Миттивой Карлсонникида бир соатча ўтириб, ажина учун кийим тикди. Мактабда, мехнат дарсида у хар хил чокни ўрганиб олганди, лекин иккита эски чойшабдан қандай қилиб ажина учун тузуккина кийим тикишни унга ҳеч қачон ҳеч ким ўргатмаганди. Буни ўзи ўйлашига тўғри келди.

У Карлсондан ёрдам сўрамоқчи ҳам бўлди.

— Сен ақалли бичиб берсанг бўларди,— деб сўради Миттивой. Бирок Карлсон бош чайқади.

— Бунақа иш билан шуғулланадиган бўлсам, аввало ойингнинг таъзирини берардим! Ҳа! Ҳа! Ажина кийимини расво қилишни унга нима кераги бор эди? Энди сен менга янгинини тикиб беришинг керак. Ҳа, бу адонатдан бўлади. Қани, тез-тез, чаккон-чаккон бўл, кўп нолийверма!

Яна ҳам ишончлироқ бўлсин учун Карлсон, тикишга вақтим йўқ, чунки зудлик билан расм солишим керак, деб қўшиб кўйди.

— Биласанми, илҳом келганида ҳамма нарсани йиғиштириб

кўйиш керак, менга хозир илҳом келиб қолди. «Ла, ла, ла» ичимда, калбимда нимадир куйлаяпти, биламан, илҳом дегани шу бўлади

Миттивой илҳом дегани нималигини билмасди. Бирок Карлсон илҳом барча рассомларни чулғаб олади, ўшанда уларнинг ажина учун кийим тикиш ўрнига устма-уст расм солгиси келиб қолади, деб Миттивойга тушунтирди.

Миттивойнинг дастгоҳ устига чордана куриб ўтириб олиб, букчайганича ҳақиқий тикувчилардай ишлашдан бошқа чораси қолмади. Карлсон бўлса бу пайт бир бурчакка тикилиб олиб, сурат соларди.

Ташқарига аллақачон коронғилик чўккан эди, бирок Карлсоннинг хонаси ёруғ, иссиқ, шинам эди — лампа ёниб турар, каминда эса ўт гурилларди.

— Мактабда меҳнат дарсида эринчоқлик қилмаган бўлсанг керак,— деди Карлсон.— Ажина учун тиккан кийиминг чиройли бўлсин дейман-да. Шунини билиб кўйгин. Кичкина ёқа қилсанг ёки ҳатто бурма қилсанг ҳам бўлади.

Миттивой ҳеч нима демади. У кунт билан тикарди, каминда олов чирсиллар, Карлсон расм соларди.

— Сен ниманинг суратини соляпсан?— деб сўради Миттивой жимликни бузиб.

— Тайёр бўлганда кўрасан,— деб жавоб қилди Карлсон.

Ниҳоят Миттивой аллақандай кийимни тикиб тугатди.

«Ажинага бўлаверса керак»,— деб ўйлади у. Карлсон кийиб кўриб хурсанд бўлди. Миттивой унинг кийимини яхшилаб кўрсин, деб Карлсон хонани бир неча бор айланди.

Миттивой сесканиб кетди. Унга Карлсон жудаям ғалати, сирли кўринди — ажинанинг худди ўзи эди.

Бечора Бок хонимга жабр бўлди-да, бу ажинани кўрса юраги чиқиб кетади, ҳар қандай одам ҳам кўрқади-да.

— Уй золимаси телевизордаги кишиларга шу захотиёқ одам юбориши мумкин,— деди Карлсон.— Чунки хозир пастда моторли, ғалати, гўзал, лекин жуда-жуда хавфли вазастанлик ажина пайдо бўлади.

Карлсон яна хонани айланиб учиб чиқди, ҳатто хурсанд бўлганидан қақағлаб юборди. У солаётган расмини хаёлидан ҳам чиқариб юборди. Миттивой Карлсон нима солганини кўрай деб камин олдига келди. Расмнинг пастки томонига кинғир-қийшиқ ҳарфлар билан: «Қуёнимнинг сурати» деб ёзиб қўйилганди. Бирок Карлсон кичкинагина бир қизил ҳайвончанинг суратини чизган эди, у қуёндан кўра кўпроқ тулкига ўхшарди.

— Бу тулки эмасми?— деб сўради Миттивой.

Карлсон чизган суратини полга ёзиб қўйди-да, ўзи тепасига бориб мароқ билан томоша қилди.

— Ҳа, албатта, тулки. Бунинг тулкилигига ҳечам шубҳа қилинмаса бўлади. Ахир буни жаҳондаги энг зўр рассом солган.

— Ҳа, лекин... Ахир бу ерга: «Қуёнимнинг сурати» деб ёзиб қўйилган... Қани ўша қуён?

— Тулки уни еб қўйган,— деди Карлсон.

Боссе билан Бетан эрталаб туришса, бутун баданларига ғалати нарса тошиб кетибди.

— Қизилча,— деди Бок хоним.

У чакиртирган доктор ҳам худди шу гапни айтди.

— Қизилча! Уларни дарров касалхонага жўнатиш керак.

Кейин доктор Миттивойни кўрсатиб:

— Уни ҳозирча ажратиб қўйиш керак,— деди.

Миттивой бу гапни эшитиб йиғлаб юборди. У ўзини бошқалардан ажратиб қўйишларини истамасди. Тўғри, у ажратиб қўйиш деганлари нималигини билмасди-ю, лекин бу сўз жуда совук, хунук эшитилди.

— Тентак,— деди Боссе,— бу ҳозирча мактабга бормайсан, бошқа болалар билан кўришмайсан дегани. Бошқаларга касал юктирмаслик учун, тушундингми?

Бетан ётган жойида ўксиниб-ўксиниб йиғларди.

— Бечора Миттивой,— деди у кўз ёшини аранг тийиб.— Жуда зерикасан-да! Ойимга телефон қилсаммикин?

Бироқ Бок хоним бу ҳақда эшитишни ҳам истамасди.

— Ҳечам-да,— деди у,— Свантесон хоним яхшилаб дам олишлари керак. Ахир, у ҳам касал, шуни унутмаларинг-да. Майли, кийналсам ҳам Миттивойга ўзим қараб тураман.

У шундай деб Бетаннинг каравоти ёнида йиғлаб турган Миттивойга қараб қўйди.

Бироқ улар бафуржа гаплашиб олишолмади, чунки шу пайт «тез ёрдам» машинаси келиб қолди. Миттивой йиғларди. У акаси билан опасидан баъзида хафа бўларди, лекин Миттивой уларни жуда яхши кўрарди! Боссе билан Бетанни касалхонага олиб кетишаётганига Миттивой жуда хафа бўлди.

— Хайр, Миттивой,— деди Боссе, санитарлар уни пастга олиб тушиб кетишаётганда.

— Яхши қол, меҳрибон укажоним, хафа бўлма! Биз тезда қайтиб келамиз,— деди Бетан.

Миттивой хўнграб юборди.

— Шунчаки гапиряпсан-да! Бирдан ўлиб қолсаларинг-а?

Бок хоним уни койиб берди: «Одам ҳам шунчалик бефаҳм бўладими?! Ахир кизилчадан одам ўлармиди?!»

«Тез ёрдам» машинаси жўнаб кетганидан кейин Миттивой ўз хонасига кириб кетди. У ерда Бимбо бор. Миттивой кучукни кўлига олди.

— Энди сендан бошқа ҳеч кимим йўқ,— деди Миттивой Бимбони бағрига қаттиқ босиб.— Ҳа, Карлсон ҳам бор, албатта.

Миттивойнинг нимадандир хафалигини Бимбо жуда яхши биларди. У: «Ҳа, ёнингда мен борман. Бу аниқ. Карлсон ҳам бор!» деяётгандай эди. Миттивой, яхшиям Бимбо бор деб ўйларди ўзича. Лекин бари бир у ойисини соғинганди. Шу пайт у ойисига хат ёзаман деб берган ваъдасини эслаб қолди. Пайсалга солмай шу захотиёк хат ёзмоқчи бўлди.

Меҳрибон ойижон,— деб бошлади у.— Оиламиз қирилиб кетадиганга ўхшайди Боссе билан Бетан аллақандай зилча деган касалга йўлиқди уларни касалхонага олиб кетишди мени ажратиб қўйишди бу — ҳечам оғритмас экан бироқ ўша зилча билан албатта оғрийман дадам Лондонда у энди тирикми-ўликми билмайман ҳозирча уни касал деб эшитганим йўқ бироқ касал бўлса керак ахир ҳаммамиз касалмизку сизни жуда соғиндим аҳволларингиз қалай сиз жуда касалмисиз ё унчалик эмасми мен фақат Карлсон билан гаплашаман кам гапиришга ҳаракат қиламан чунки сиз безовта бўласиз уй золимамиз сизни, яхшилаб дам олиши керак деяпти у касал эмас Карлсон ҳам соғлом бироқ улар ҳам ҳадемай касал бўлишади.

Хайр ойижон соғ бўлинг.

— Ҳаммасини батафсил ёзиб ўтирмайман,— деб тушунтирди Миттивой Бимбога,— чунки уни кўрkitмоқчи эмасман.

У дераза олдига келди-да, Карлсонга қўнғироқ қилди. Ҳа, ҳа, у чиндан ҳам қўнғироқ қилди. Кеча кечкурун Карлсон антика бир иш қилди: у ўзининг томдаги уйчаси билан Миттивойнинг хонаси ўртасига ип тортди.

— Ажина дабдурустан келиши керакмас,— деди Карлсон.— Бирок энди Карлсон сенга дунёда энг яхши қўнғироқ ҳадя қилди. Сен қўнғироқ қилиб, ажинани уй золимаси пистирмада ўтириб, коронғида бирор ёвуз, хавфли нарса кўринмаяптими деб қараётган вақтида чақиришинг мумкин.

Қўнғироқ ғалати қилиб ўрнатилганди: Карлсон уйчасининг бўғотига, сигирларнинг бўйнига осиб қўйиладиган қўнғироқча қоқиб қўйди, ўнга боғланган ипни Миттивойнинг деразасига улади.

— Шундай ипни тортсанг,— деб тушунтирди,— эшигим тепасидаги қўнғироқча жиринглайди-ю, вазастанлик ажина ўша захоти ёнингга учиб боради, уй золимаси хушидан кетиб йикилади. Зўр бўлади-а?

Жуда зўр бўлади, албатта. Миттивой ҳам худди шундай деб ўйларди, илгарилари у Карлсоннинг келишини узок кутарди. Энди бўлса ипни тортса бас, Карлсон шу захоти учиб келади.

Миттивой бирдан Карлсон билан гаплашиш зарурлигини сезиб қолди. У ипни бир, икки, уч марта тортди... Томдан қўнғироқчанинг жиринглаган овози эшитилди. Ҳадемай моторчанинг гувиллагани кулоғига чалинди-ю, Карлсон деразадан учиб кирди. Унинг уйқуси қонмаганлиги, кайфи бузуқлиги шундай кўриниб турарди.

— Сен, бунга қўнғироқча эмас, будильник деб ўйлаётган бўлсанг керак-а?— деб пўнғиллади у.

— Мени кечир,— деди Миттивой,— ухлаб ётганингни билмабман.

— Уйғотишдан аввал билишинг керак эди-да, ўзинг донг қотиб ухласанг керак, менга ўхшаб кечаси билан миужжа қоқмай чикадиган одамларнинг аҳволини тушунармидинг? Одам энди кўзи уйқуга кетганида, оғайним мени бекордан-бекорга безовта қилмаса керак, тинчимни ўйласа керак, деб умид қилади.

— Нима, яхши ухлолмайсанми?— деб сўради Миттивой.

Карлсон хомуш бош ирғади.

— Ха, ҳамма гап шунда-да.

«Жуда огир-а», деб ўйлади Миттивой ва:

— Сенга жуда ачиняпман... Чиндан ҳам яхши ухлолмайсанми?—

деди.

— Айтма, бундан баттар бўлиши мумкинмас,— деб жавоб қилди Карлсон.— Кечаси-ку донг котиб ухлайман, ҳечам уйғонмайман, тушки овқатдан олдин ҳам мирикиб ухлайман, фақат тушки овқатдан кейин уйқунинг мазаси қочади-да, кўзларимни очганимча ёта-вераман, ағдарилганим-ағдарилган.

Карлсон жимиб қолди, уйқусизлик уни адойи-тамом қилганга ўхшайди, лекин бир зум ўтмай, у хонани зўр қизиқиш билан кўздан кечири бошлади.

— Тўғри, агар бирор кичик нарса совға қилсанг, эҳтимол, уйғотиб юборганингни ҳам кечирармидим.

Миттивой Карлсоннинг хафа бўлишини ҳечам истамасди, унга нима совға қилсам экан, деб ўйлай бошлади.

— Мана, оғизда чаладиган гармошка. Қалай, оласанми?

Карлсон гармошкани шартта тортиб олди.

— Музика асбобим бўлишини доим орзу қилиб юрардим, совға учун раҳмат... Хойнаҳой контрабаснинг бўлмаса керак?

У гармошкани лабига тутиб ғалати хунук овоз чиқарди-ю, кўзлари порлаб Миттивойга қаради:

— Эшитяпсанми? Мен hozир «Жажжи ажинанинг кўз ёши» деган кўшиқ тўқийман.

Миттивой, уйдагиларнинг ҳаммаси касал, бетоб, шунинг учун мунгли, ҳазин куйнинг чалиниши жуда ўринли-да, деб ўйлади ва Карлсонга қизилча ҳақида гапириб берди.

Бирок Карлсон, қизилча — ҳар бир оилада бўладиган гап, сира ташвиш тортмаса ҳам бўлади, деб эътироз билдирди. Яна шуниси яхшики, ажина Бетан билан Боссе касалхонага ётган куни пайдо бўлди.

Шу гапларни айтиб улгурмасиданок Миттивой кўркувдан бир чўчиб тушди, чунки ташқарида Бок хонимнинг оёқ товушини эшитиб қолди. Уй золимасининг ҳозир уйга кириб келиши аниқ эди. Карлсон ҳам тезда бирор чора кўриш зарурлигини тушунди. У узок ўйлаб ўтирмади. Шартта каравотнинг тагига кириб олди. Миттивой ўша захоти каравотга чиқиб ўтирди, тиззасига ювинганда артинадиган катта сочиғини ташлаб қўйди. Унинг полга осилиб тушган томони Карлсонни аранг беркитиб турарди.

Шу пайт эшик очилиб хонага пол чўтка ва хокандоз ушлаган Бок хоним кириб келди.

— Хонангни йиғиштириб қўяй,— деди у.— Ҳозирча ошхонага чиқиб тур.

Миттивой хаяжонланганидан қип-қизариб кетди.

— Чиқмайман,— деди у.— Ахир мени ажратиб қўйинди, шу ерда қимир этмай ўтираман.

Бок хоним Миттивойга жаҳл билан қаради.

— Каравотингнинг тагини бир кўр, нималар бўляпти,— деди у.

Миттивойни жикка тер босди... Нахотки у Карлсонни пайкаб колган бўлса?

— Каравотимнинг тагида ҳеч нима йўқ...— деб тўнғиллади у.

— Янглишасан, бекорларни айтибсан,— деб унинг гапини бўлди Бок хоним.— Чангнинг кўплигидан қараб бўлмайди. Бир супуриб ташлай. Қани, бу ердан чикиб тур!

Бирок Миттивой ўжарлик қилиб ўтириб олди:

— Мени ажратиб қўйишдими, турмайман, каравотимда ўтира-вераман!

Бок хоним пўнғиллай-пўнғиллай хонанинг бошқа томонини супура бошлади.

— Майли, бошқа жойларни супуриб-сидириб бўлгунимча каравотингда ўтиравер. Лекин кейин бари бир бу ердан чикиб кетишинг керак бўлади. Ўзингни бошқа бирор жойда яккалаб қўйгин, ўжар бола!

Миттивойнинг боши қотиб қолганди: хўш, нима қилиши керак. Бирок у бирдан ўтирган ерида қикиллаб кула бошлади, чунки Карлсон унинг тиззасининг тагини қитиклай бошлаганди. Миттивой қитикдан жуда кўрқарди.

Бок хоним кўзларини чакчайтирди:

— Ҳа, кул, кулавер, уятсиз! Ойинг, опанг, аканг касалу сенинг парвойингга келмайди-я. Ўзи йўқнинг кўзи йўқ, деб шунга айтадилар-да.

Карлсон бўлса Миттивойни баттар қитикларди, Миттивой шундай қотиб-қотиб кулардики, охири, каравотига ётиб олди.

— Нега бунчалик кулаётганингни билса бўладими?— деб сўради Бок хоним хўмрайиб.

— Ҳа-ха-ха...— Миттивой аранг гапирарди.— Бир кулгили воқеа эсимга тушиб кетди.

У бирор кулгили нарсани эслашга уринарди.

— ...Бир куни буқа отни қувиб қолибди-ю, от кўрққанидан дарахтга чикиб кетибди... Шунақа ҳикояни эшитганмисиз, Бок хоним?

Боссе шу воқеани тез-тез гапириб берарди, бироқ Миттивой ҳеч қачон кулмасди, чунки дарахтга чикиб кетган бечора отга унинг жуда раҳми келарди.

Бок хоним ҳам кулмади.

— Бўлди, мени алдамай қўя қол! Бўлмаган гап. Тавба, отлар ҳам дарахтга чиқарканми?

— Албатта, улар чиқишолмайди,— деб қўшилди Миттивой Боссенинг гапини бирма-бир такрорлаб.— Бирок уни қувлаган буқа кутурган эди-да, кўзига ҳеч нима кўринмасди, шундай экан, шайтон урсин, бечора от нима ҳам қила оларди.

Боссе, «шайтон» сўзи ҳикояда борми, уни ишлатиш, талаффуз этиш мумкин деб ишонтирарди. Бирок Бок хоним бошқача фикрда эди. Миттивойга даргазаб бўлиб қаради:

— Онаси, опаси, акаси касал, қийналиб ётишса-ю, бу эса каравотга ўтириб олиб хахолаб кулса. Тавба, хайронман, бу қанака...

Миттивой Бок хонимнинг нега хайрон бўлишини билолмади, чунки худди шу пайт «Жажжи ажина йиғиси» қўшиғи эшитилиб

қолди. Каравот тагидан хунукдан-хунук чуриллаган овоз эшитилди. Бок хоним кўрққанидан ўтирган ерида бир сапчиб тушди:

— Вой, худойим-эй, бу нимади?

— Билмадим,— деди Миттивой.

Бирок Бок хоним биларди.

— Бу овозлар нариги дунёдан келяпти. Бунга сира шубҳа қилмас бўлади.

— «Нариги дунё» деганингиз нимаси?— деб сўради Миттивой.

— Ажина, алвастилар дунёси,— деди Бок хоним.— Бу хонада икковимиздан бошка ҳеч ким йўқ, лекин икковимиз ҳам бунақа ғалати товуш чиқара олмаймиз. Бу одам овози эмас, ажина овози. Нима, сен эшитмадингми?.. Бу ором ололмаган қалб нидоси.

У кўрққанидан пиёладек бўлиб кетган кўзлари билан Миттивойга қаради.

— Вой худойим, энди бунинг ҳаммасини телевизорга ёзиб беришим керак.

Бок хоним қўлидаги чўтка билан хокандозни бир четга улоқтириб юборди-ю, Миттивойнинг стулига ўтирди-да, қоғоз, қалам олиб ёзишга тушди.

У бош кўтармай узок ёзди.

— Ёзганларимни бир эшитгин-а,— деди у хатни тугатиб.

«Швед радиоси ва телевидениесига. Синглим Фрида Бок сизнинг ажина ва алвастилар ҳақидаги эшиттиришларингда қатнашиб гапирган эди. Уша эшиттиришнинг яхши чиққанига кўзим етмайди, чунки Фрида анча восвос бўлиб қолган. Кўзига доим алланималар кўриниб юради. Лекин яхшиямки, ҳамма нарсанинг олдини олиш, тузатиш мумкин. Уша эшиттиришни ҳам тузатиш мумкин. Чунки мен ҳозир турган уйда ажинаю алвастилар гиж-гиж тўлиб ётибди. Мана улар билан учрашганимни рўйхат қилиб қўйганман:

1. Ошхонанинг деразаси тагида ғалати бир маъраган товуш эшитилди, бу сигир бўлиши мумкинмас, чунки биз тўртинчи қаватда турамыз. Демак, бу товуш шунчаки сигирнинг маърашига ўхшайди.

2. Шундай кўз олдимда турли нарсалар сирли равишда йўқ бўлиб қолади. Бир куни ширин кулчалару хонага қамаб кетилган болалар йўқ бўлиб қолишди.

3. Эшиклар ташқаридан қулфланиб қолади, ҳолбуки ўша пайт хонада бўлман, нима гаплигига сира ақлим етмай қолди!

4. Ошхона деворида аллақандай сирли ёзувлар пайдо бўлиб қоляпти.

5. Тўсатдан аллақандай юракни эзадиган қийқириқлар, овозлар эшитилади, йигидан ўзингни аранг тийиб турасан. Бизникига тезда келинлар, кечикманлар, жуда ажойиб эшиттириш бўлиши мумкин, одамлар доим гапириб юрадиган бўлади.

Чуқур ҳурмат билан Хильдур Бок.

Ҳайронман, Фридани нега телевизорга таклиф қилиб ўтириб-сизлар?»

Бок хоним сабри чидамай хатни ташлаб келгани ўша заҳотиёк чопиб кетди. Миттивой Карлсон нима қилаётганикин, деб каравот тагига қаради. У кўзлари порлаб, хотиржам узала тушиб ётарди. У каравот тагидан кўнгли чоғ бўлиб чикди:

— Вох-вох!— деди у.— Қани, кеч бўлсин-чи. Қош қорайганда уй золимасининг телевидениега хат ёзиш учун кўлида чиндан ҳам далили бўлади.

Миттивой яна кула бошлади ва Карлсонга меҳр билан қараб кўйди.

— Яккалаб кўйиш ҳам яхши бўларкан-а; маза қиларкансан, айниқса сен билан бирга ажратиб кўйишса,— деди Миттивой.

Шу пайт у Кристер билан Гуниллани эслади. Очигини айтганда, Миттивой улар билан бир оз вақт ўйнаёлмаслигидан хафа бўлиши керак эди.

«Ҳечқиси йўқ,— деб ўйлади Миттивой.— Карлсон билан ўйнаш бари бир кўнгилли».

Бирок шу пайт Карлсон менинг бошқа вақтим йўқ, деб қолди. Дарров уйга учиб бориб, моторга овоз ютгич қилиб олишим керак деди.

— Вазастанлик ажина темир бочкадай гулдираб келмасин-да. Тушундингми? Ажина шов-шувсиз, сирли бир ҳолда ажинага ўхшаб келиши керак-да. Ана ўшанда уй золимасининг ўтақаси ёрилиб кетади.

Карлсон билан Миттивой кўнғироқ орқали қандай сирли сигналлар бериш ҳақида келишиб олишди.

— Бир марта қилинган кўнғироқ — «Дарров учиб кел!», икки марта қилинган кўнғироқ — «Учиб кела кўрма!», уч марта қилинган кўнғироқ эса — «Дунёда сендай келишган, ақлли, тобида семирган, довжорак, жаҳонда энг яхши Карлсон борлиги қандай бахт-а», дегани бўлади.

— Бунинг учун кўнғироқ қилишимнинг нима кераги бор?— деб сўради Миттивой хайрон бўлиб.

— Шунинг учунки, дўстларга тахминан ҳар беш минутда уларни хурсанд қиладиган, кўнглини кўтарадиган гаплар айтиб туриш керак. Ўзинг биласан-ку, олдинга тез-тез келолмайман.

Миттивой Карлсонга ўйчан қараб кўйди.

— Ахир мен сенинг дўстингман-ку, шундайми? Бирок менга бирор марта ёқимли гап айтганингни эслаёлмайман.

Карлсон хахолаб қулиб юборди:

— Ўзингни тенглаштириб ўтирибсанми? Хўш, сен кимсан ўзи? Бир нодон боласан, холос...

Миттивой Карлсоннинг ҳақлигини билиб жим турарди.

— Лекин сен мени бари бир яхши кўрасан-а?

— Бўлмасам-чи, албатта яхши кўраман, чин сўзим!— деди Карлсон.— Сени нега яхши кўришлигимни ўзим ҳам билмайман. Тушки овқатдан кейин уйқум келмай қийналиб ётганимда бу ҳақда роса ўйладим.— У Миттивойнинг юзига уриб кўйди.— Сени яхши кўраман, албатта, негалигини ҳатто фаҳмлаб турибман. Шунинг учунки, сен менга ҳечам ўхшамайсан, шўрлик бола!

У деразадан учиб чиқиб, хайрлашиб қўл силтади.

— Бордию ўт ўчирувчи машинага ўхшаб яна кетма-кет қўнғирок қилаверсанг,— деб қичқирди у,— чиндан ҳам ёнғин чиккан бўлади, ёки «Сени яна уйғотдим, азизим Карлсон, дарров ёнимга учиб кел, ҳамма ўйинчоқларимни солиб олишинг учун каттарок коп ола кел... Мен уларни сенга ҳадя қиламан!» деган маънони англатган бўлади.

Карлсон шундай деди-ю, учиб кетди.

Бимбо Миттивойнинг ёнига келиб ётди-да, думини ликиллата-верди. Кучук нимадандир хурсанд бўлса, менга ҳам эътибор бергин демокчидек, шундай қиларди. Миттивой унинг ёнига узала тушиб ётиб олди. Бимбо сапчиб туриб, севинганидан акиллаб юборди. Кейин у Миттивойнинг елкасига тумшугини тиради-да, кўзларини юмди.

— Мени яккалаб, ажратиб қўйишганига, мактабга бормай, уйда ўтирганимга хурсанд бўляпсанми?— деб сўради Миттивой.— Сен, Бимбо, мени дунёдаги энг яхши бола деб ўйласанг керак-а...

ВАЗАСТАНЛИК ЖАЖЖИ АЖИНА

Миттивойга куннинг ўтиши жуда оғир бўлди. У ёлғиз ўзи ўтирар, куннинг кеч бўлишини сабрсизлик билан кутарди.

«Рождество арафасига ўхшайди-я», деб ўйлади.

У Бимбо билан ўйнади, маркаларини эрмак қилди, ҳатто синфдошларидан орқада қолмай деб, арифметика билан жиндек шуғулланди. У Кристернинг мактабдан қайтиш вақтини тахминан билиб, унга телефон қилди ва қизилча ҳақида гапириб берди.

— Мен мактабга боролмайман, чунки мени ажратиб қўйишган, тушундингми?

Бу жуда ғалати эшитилар, кишини қизиқтирарди. Миттивойнинг ўзи шундай деб ўйларди. Кристер ҳам шу фикрда бўлса керак, чунки ҳадеганда жавоб қилолмади.

— Буни Гуниллага ҳам гапириб бергин,— деб қўшиб қўйди Миттивой.

— Зерикмаяпсанми?— деб сўради Кристер аранг ўзига келиб.

— Йўғ-э, нега энди? Ахир менинг...— деб гап бошладию Миттивой, лекин шу заҳоти тилини тишлаб қолди.

У «Карлсон бор» демокчи эди-ю, лекин отасининг гапини эслаб гапирмади. Тўғри, бултур баҳорда Кристер билан Гунилла Карлсонни бир неча бор кўришганди, бироқ улар дадасининг гапидан аввал кўришганди. Миттивойнинг дадаси Карлсон ҳақида ҳеч ким билан гаплашма деб каттиқ тайинлаганди.

«Балки Кристер билан Гунилла Карлсонни аллақачон унутиб юборишгандир, унда жуда соз бўларди-да!— деб ўйлади Миттивой.— У менинг шахсий сирли Карлсоним бўлиб қоларди». Миттивой Кристер билан шоша-пиша хайрлашди.

— Хайр, ҳозир сен билан гаплашиб ўтиришга вақтим йўқ,— деди у.

Бок хоним билан овқатланиш жуда зерикарли эди, бироқ у жуда ширин, мазали тефтели пишириб қўйганди. Миттивой икки кишининг овқатини еди. Учинчисига ваниль қўшиб пиширилган олмали запе-

канка еди. У ўзича, эхтимол Бок хоним унчалик ёмон эмасдир, деб ўйлади.

«Уй золимасидаги энг яхши фазилат — бу олмали запеканка, олмали запеканкадаги энг яхши нарса — бу ваниль кайласи, ваниль кайласидаги энг яхши нарса — уни ейишим», деб ўйлади Миттивой. Бари бир тушки овқат зерикарли бўлди, чунки стол атрофида анча жой бўш эди. Миттивой ойисини, дадасини, Боқсе билан Бетанни соғинганди. Ҳа, тушки овқат жуда-жуда кўнгилсиз ўтди, бунинг устига Бок хоним нуқул Фрида ҳақида гапириб, Миттивойнинг жонига тегди.

Мана, кеч ҳам кирди. Кузда тез қоронғи тушади. Миттивой хонасида дерзадан осмондаги жимирлаган юлдузларга қараб турарди. Ҳаяжонланганидан ранги бўзариб кетганди. У кутарди. Бу рождество арафасидан ҳам ёмон эди. Арафада ҳам кутавериб чарчайсан. Лекин буни вазастанлик жажжи ажинанинг келишини кутиш билан тенглаштириб бўлармиди!!! Ҳеч-да! Миттивой кутавериб токати-ток бўлганидан тирнокларини кемирарди. Тепада Карлсон ҳам кутаётганини у яхши биларди. Бок хоним ошхонада тоғорага сув қуйиб оёқларини солиб ўтирибди. У доим шундай қилиб, узок ўтиради. Кейин Миттивойнинг олдига кириб, унга, яхши ётиб тургин, дейди. Ҳа, ўзи Миттивойга ваъда берган. Кириши билан сигнал бериш керак. Ана ўшанда, зўр томоша бўлади-да. Бунака пайтларда Бок хоним доимо ё тангрим, киёмат иш бўлди-да, деб гапиради.

— Агар яна анчагача келмаса, сабрим чидамай тарс ёрилиб кетаман,— деб мингиллади Миттивой.

Мана, ниҳоят Бок хоним келди. Миттивойга даставвал унинг тоза ювилган катта оёқлари кўринди. Миттивой тўрга тушган баликдай типирчиларди. Гарчи Миттивой уни кутаётган, келишини аниқ билса ҳам жуда кўрқиб кетганди.

Бок хоним унга хўмрайиб қараб қўйди.

— Пижамада нега очик дераза олдида турибсан? Қани, хозирок ўрнингга ёт!

— Мен... мен юлдузларни томоша қилаётгандим,— деб ғўлдирди Миттивой.— Сиз, сиз-чи, Бок хоним, уларни томоша қилмайсизми?

Бок хонимни деразага яқин келишга мажбур этиш учун у шундай хийла ишлатганди. Ўзи сездирмайгина парда орқасидаги ипни каттик тортди. У томдаги кўнғирокчанинг жиринглаганини эшитди. Бок хоним ҳам эшитди.

— Юқорида, аллакаерда кўнғирок жиринглапти-я,— деди Бок хоним.— Тавба, кизик бўлди-ю!

— Ҳа, жуда ғалати,— деб қўшилди Миттивой.

Лекин шу заҳоти Миттивойнинг юраги хаприқиб кетди, чунки унча катта бўлмаган оқ юмалок ажина томдан кўтарилиб қоронғи осмонда учиб кетди. Кетма-кет аллақандай мунгли куй тарала бошлади. Ҳа, хато бўлиши мумкинмас. «Жажжи ажинанинг йиғиси» қоронғи куз осмонини тутиб кетганди.

— Ана... Вой, қарагин, қарагин... Ё тангрим!— деб кичкириб юборди Бок хоним.

Унинг ранги докадек оқариб кетди, оёқлари дағ-дағ калтираб, стулга гурс этиб ўтириб қолди. Ажина, алвастилардан кўркмайман деб мактанганди-я!

Миттивой унга тасалли бермокчи бўлди.

— Ҳа, ажина борлигига энди мен ҳам ишона бошладим,— деди у.— Ахир, у жуда кичкина, унинг нимаси кўркинчли?

Бирок Бок хоним Миттивойнинг гапини эшитмасди. У ола-кула кўзларини деразадан узмасди — Бок хоним ажинанинг ғалати учишини кузатарди.

— Уни йўкотинглар! Йўкотинглар уни!— деб шивирларди у нафаси сиқилиб.

Бирок вазастанлик жажжи ажинани йўкотиб бўлмасди. У тун кўйнида чарх уриб юрар, гоҳ узоқлашиб кетар, гоҳ яна яқин келар, дам осмонга кўтарилар, дам пастга тушар, баъзи-баъзида ҳавода жиндек дам оларди. Мунгли куй ҳам бир зум тинмасди.

«Жажжи оқ ажина, юлдузлар чараклаган қоронғи осмон, мунгли музыка — бундан ҳам чиройли, ажойиб нарса бўладими?!»— деб ўйларди Миттивой.

Бирок Бок хоним бутунлай бошқача фикрда эди. У Миттивойга маҳкам ёпишиб олганди:

— Юр, тезроқ, ётоқхонага яшириниб оламиз.

Свантесонлар уйда бешта хона, ошхона, ваннахона ва дахлиз бор эди. Боссе, Бетан, Миттивойларнинг ҳар қайсисининг ўз хонаси бўлиб, ойиси билан дадаси ётоқхонада ухлашарди. Бундан ташқари, емакхона бор эди. Ҳаммаси шу ерга йиғилишарди. Энди, ойиси билан дадаси йўқлигида Бок хоним уларнинг хонасида ётиб юрарди. Ётоқхонанинг деразаси боққа, Миттивойники эса кўчага қараганди.

— Юр,— деб шивирлади Бок хоним ҳамон калтираб,— тезроқ юр, ётоқхонага яшириниб оламиз.

Миттивой кўнмади: шундай яхши бошланган ўйинни охирига етказмай бўладими! Бирок Бок хоним ҳадеб кистайверди:

— Қани, бўл тезроқ, бўлмаса ҳозир хушимдан кетиб йикиламан.

Миттивой қанчалик қаршилиқ қилмасин, ноилож ётоқхонага боришга мажбур бўлди. Ётоқхонанинг ҳам деразаси очик эди. Бок хоним чопиб бориб уни шарақлатиб ёпди. Кейин пардаларни тушириб қўйди, эшикка хонадаги стол-стулларни тираб қўймоқчи бўлди! Яқиндагина ажинани бир кўрсам, деб орзу қилиб юрган Бок хонимнинг ажинани кўришига тоқати йўқ эди.

Миттивой ҳеч нимага тушунолмади қолди. У дадасининг қаравотига ўтирди-да, кўркиб кетган Бок хонимга қараб бошини чайқаб қўйди.

— Фрида бунчалик кўрқок бўлмаса керак,— деди у.

Бирок Бок хоним ҳозир Фрида ҳақида ҳеч нима эшитишни истамасди. У ҳамон эшикни маҳкамлаш билан овора эди. Аввал жавонни, кейин стол-стулларни бирма-бир такаб қўйди. Хуллас, ҳақиқий баррикада ҳосил бўлди.

— Мана энди, кўркмасдан, хотиржам ўтираверсак бўлади,— деди Бок хоним ўзича мамнун бўлиб.

Лекин шу пайт дадасининг қаравоти тагидан бўғиқ бир овоз эшитилди. Бу овозда ҳам мамнуният сезилиб турарди.

— Ҳа, мана энди хотиржам бўлсам бўлади! Эшикни берки-тиб қўйдим. Кечаси билан ҳеч ким киролмайди ҳам, чиколмайди ҳам.

Жажжи ажина каравот тагидан чийиллаб шиддат билан учиб чикди.

— Ёрдам беринглар!— деб бақирди Бок хоним.— Ҳой, ким бор, ёрдам беринглар!

— Нима бўлди?— деб сўради ажина.— Стол-стулларни ўзингиз суряпсиз, нахотки ёрдам берадиган ҳеч ким бўлмаса?

Ажина қотиб-қотиб кулди. Бирок Бок хонимнинг қуладиган ҳоли йўқ эди. У эшикка ташланди-да, стол-стулларни ҳар томонга иргита бошлади. Ҳаш-паш дегунча Бок хоним баррикадани йиғиштириб ташлаб, бақирганича даҳлизга чопиб чикди.

Ажина орқасидан учди, Миттивой ҳам уларга эргашди. Энг орқада акиллаб Бимбо чопиб келарди. У ажинани хидидан билиб олган, энди ғалати ўйин бўлади деб ўйларди. Ҳа, айтмоқчи, ажина ҳам худди шундай деб ўйларди.

— Ҳой, хой!— деб кичкирарди у, Бок хонимнинг боши устида тегиб кетай-тегиб кетай деб учиб юраркан.

Кейин чинакам қувлаётган одамга ўхшаш учун сал орқада колди. Улар шу алфозда хонама-хона чопиб юришди: олдинда Бок хоним югурар, орқасидан ажина чопарди. Улар ошхонадан емакхонага, емакхонадан Миттивойнинг хонасига, ундан яна ошхонага чопишарди. Хуллас, гирдикапалак бўлиб айланиб юришди.

Бок хоним тинмай додлар, бакириб-чакирарди. Ажина уни юпатмоқчи ҳам бўлди:

— Ҳа бўлди, бўлди, бўкираверма! Мана энди мирикиб ўйнаймиз, хурсандчилик қиламиз!

Лекин бу юпатишлар, овутишларнинг ҳеч нафи бўлмади. Бок хоним ҳамон додлар, бетокат бўлиб ошхонада у ёқдан-бу ёқка юрарди. Сув куйилган тоғора ҳамон ўша ерда, полда турарди. Ажина Бок хонимни изма-из қувиб юрарди. Унинг: «Ҳой, хой», деб кийкириши қулоқларда жарангларди. Бок хоним охири тоғорага қоқилиб, гурсиллаб йикилиб тушди. У шундай додлаб юбордики, овози худди бўғизлаётгандагидек эшитилди.

— Ахир, уялмайсанми? Ёш болага ўхшаб бақирасан-а, мени ҳам, қўшниларни ҳам ўтақасини ёриб юбординг-ку. Сал эҳтиёт бўлгин, яна полиция келиб ўтирмасин!

Полнинг ҳаммаёғини сув босган, каттакон қўлмак ўртасида Бок хоним типирчиларди. У туришга ҳам уринмай, ошхонадан жуда тез эмаклаб чиқиб кетди.

Ажина тоғоранинг ичига тушиб, бир неча бор дик-дик сакради — ахир, тоғорада бир томчи ҳам сув қолмаганди-да!

— Деворга озгина сув сачрабди, шунга шунчаликми?— деди ажина Миттивойга.— Ҳамма одамлар ҳам одатда тоғорага қоқилишади. Бок хоним бунча дод-вой қилмаса?

Ажина яна бир марта сакради-да, кейин яна Бок хонимни қулаб кетди. Лекин у ҳеч қаерда кўринмасди. Фақат даҳлизда унинг оёқ излари қолганди.

— Уй золимаси қочиб кетибди!— деб қичкирди ажина.— Мана,

унинг хўл излари. Қани, кўрайлик-чи, бу излар қаёққа олиб бораркин! Қани, топ-чи, дунёда энг зўр изкувар ким?

Излар ваннахонага олиб борди. Бок хоним ваннахонага кириб, эшикни ичдан беркитиб олганди, унинг «бопладимми» дегандай қилиб кулиши дахлизга эшитилиб турарди.

Ажина ваннахонанинг эшигини такиллатди:

— Оч! Эшитяпсанми, оч деяпман!

Бироқ эшик орқасидан хахолаган кулги эшитилди.

— Оч! Бўлмаса ўйнамайман,— деб бакирди ажина.

Бок хоним индамади-ю, лекин бари бир эшикни очмади. Ажина хали ҳам нафасини ростлаб олмаган Миттивойга мурожаат қилди.

— Унга айт, очсин! Агар бундай қиладиган бўлса, ўйнашнинг кизиғи йўқ-да.

Миттивой кўрка-писа эшикни тикиллатди.

— Бу менман,— деди у.— Бок хоним, ваннахонада анчагача ўтирмоқчимисиз?

— Эрталабгача,— деб жавоб берди Бок хоним.— Тагимга ҳамма сочиқларни солиб ётаман.

Энди ажина бошқача гапирди:

— Ҳа, майли, солиб ёт! Майли, ўйинимизни бузиш, бизни хафа қилиш учун билганингни қил! Лекин қани топ-чи, бунақада янги эшиттириш учун материални Фридага ким олиб бориб беради?

Ваннахонада узок жимлик ҳукм сурди. Афтидан, Бок хонимни бу дўқ-пўписа ўйлантириб қўйганди. Охири у аянчли, ялинган овоз билан:

— Йўқ, йўқ, бундай қилма, ўтинаман!.. Мен бунга чидаёлмайман,— деди.

— Ундай бўлса, бу ёққа чик!— деди ажина.— Бўлмаса ажина хозирок Фрейгатенга учиб кетади. Кейин синглинг Фрида яна телевизорда чикади. Ҳа, бу туган гап!

Бок хонимнинг бир неча бор оғир хўрсингани аниқ эшитилди. Ниҳоят У Миттивойни чакириб қолди:

— Миттивой! Қулоғингни кулф тешигига тутгин, ўзингга бир гап айтмоқчиман.

Миттивой худди у айтгандай қилди. У қулоғини кулф тешигига тутди, Бок хоним секин шивирлади:

— Биласанми, ажинадан кўркмайман деб ўйловдим, энди билсам, кўрқар эканман. Бироқ сен довораксан. Ундан илтимос қил, хозир кетиб, бошка гал келсин. Мен унга сал кўниқиб олай. Бироқ энг муҳими, у Фриданинг олдига бормасин! У Фрейгатенга бормайман деб қасам ичсин!

— Уриниб кўраман, лекин олдиндан бир нарса деёлмайман,— деди Миттивой ва ажина билан гаплашмоқчи бўлиб, орқасига ўгирилди.

Бироқ ажинанинг изи ҳам қолмаганди.

— У йўқ!— деб қичкирди Миттивой.— Уйига учиб кетибди. Чикаверинг.

Бироқ Миттивой бутун хоналарни айланиб чиқиб, ажинанинг йўқлигига қатъий ишонмагунича Бок хонимнинг ваннахонадан чиқишга юраги бетламади.

Кейин Бок хоним кўрқувдан дағ-дағ қалтираб Миттивойнинг хонасида узок ўтирди. Лекин аста-секин ўзига келиб, эс-хушини ёниб олди.

— Вой, жуда даҳшат-ку...— деди у.— Лекин ўзинг ўйлаб кўр, телевидение учун ажойиб эшиттириш бўлади-да! Бунақа нарсалар Фриданинг етти ухлаб тушига кирмаган.

Бок хоним худди ёш боладек севинарди. Лекин ўқтин-ўқтин ажианинг уни изма-из қувиб юрганини эсласа, юраги оркасига тортиб кетарди.

— Хуллас, ажиаларингни бошка кўрмай,— деди у ниҳоят.— Шунақа учрашувлар бўлмаса, тақдиримдан мингдан-минг рози бўлардим.

Шу гапни айтиб тугатмасданок Миттивойнинг шкафи ичидан сигирнинг маърашига ўхшаш ғалати товуш эшитилди. Буни эшитди-ю, Бок хоним яна дод-войини бошлади:

— Эшитяпсанми? Ўлай агар, ажина шкаф ичига яшириниб олган! Вой, худойим, ҳозир ўлиб қоламан...

Миттивойнинг унга жуда раҳми келди, лекин Бок хонимни қандай юпатишни билмасди.

— Йўғ-е...— деди бир зум ўйланиб тургандан кейин,— у ажина эмас... Бу... бу... бузокча, ҳа, бузокча маъради. Ҳа, бузокча бўлиши керак.

Бироқ шу захоти шкаф ичидан овоз эшитилди:

— Бузокча! Энди шу қолувди! Йўқ, бунақаси кетмайди! Хомтама бўлманг!

Шкаф эшиқлари ланг очилиб, ок кийим кийган вазастанлик жажжи ажина париллаб учиб чикди. Унинг кийимини Миттивойнинг ўзи тикиб берган. У сирли ва чуқур хўрсиниб, шифтга кўтарилди-ю, қандил атрофида уча бошлади.

— Ҳой, ҳой, мен бузокча эмасман, дунёдаги энг хавфли ажианаман!

Бок хоним кичқирарди. Ажина гир-гир айланиб, тобора тез учарди. Бок хоним уйни бошига кўтариб додлар, ажина бўлса қуюндай учарди.

Бироқ бирдан қутилмаган ҳодиса рўй берди. Ажина хилма-хил мураккаб ҳаракатлар қилишга берилиб кетиб, жуда тор доира ҳосил қилиб учаётганида кийими қандилга илиниб қолди. Эски чойшаблар Карлсоннинг елкасидан шундай сидирилиб тушди-ю, қандилда осилиб қолди. Карлсон энди қандил атрофида ўзининг одатдаги кўк иштони, катак-катак кўйлаги, йўл-йўл носкийсида учаверди. У ўйинга берилиб кетганидан бунни сезмади ҳам. У тинмай учар, ажиналарга ўхшаб инграр, ох-воҳ қиларди. Бироқ яна бир айланаётганида у қандилда нимадир осилиб турганини, у ҳавода қилираётганини сезиб қолди.

— Вой, чирокка қанақа латта осиб қўйгансизлар?— деб сўради.— Пашшаданми?

Миттивой оғир, аянчли хўрсиниб қўйди:

— Йўқ, Карлсон, пашшадан эмас...

Шундан кейин Карлсон ўзига қаради-ю, кўк иштонини кўриб

колди ва қандай фалокат юз берганини, энди вазастанлик ажина эмас, шунчаки Карлсон эканини тушунди.

У Миттивой ёнига қўполгина кўнди: у ўсал бўлиб қолганди.

— Ҳа,— деди у,— ишинг юришмаса, ҳамма ўйлаганларинг барбод бўлади. Бунга ҳозиргина ишонч ҳосил қилдик... Парво қилма, бу рўзғорда бўладиган гап.

Бок хоним ранги қув ўчиб, Карлсонга тикилиб қолганди. У қиргоққа улоқтириб ташланган баликка ўхшаб зўрға, энтикиб-энтикиб нафас оларди. Бирок, ахири аранг оғиз жуфтлаб, бир-икки оғиз сўз айта олди.

— Ким... Ким... ё тангрим, бу яна ким бўлди?

Миттивой кўз ёшларини аранг тийиб деди:

— Бу томда яшайдиган Карлсон.

— Ким у? Томда яшайдиган Карлсон ким ўзи?— деб сўради Бок хоним нафаси сиқилиб.

Карлсон таъзим қилди:

— Чиройли, ақлли, тобида семирган, кирчиллама йигит! Ўша зот мана биз бўламыз.

КАРЛСОН АЖИНА ЭМАС, ШУНЧАКИ КАРЛСОН

Ўша кечани Миттивой бир умрга эслаб қолди. Бок хоним стулда йиғлаб ўтирар, Карлсон бир чеккада хижолат бўлиб турарди. Ҳеч ким ҳеч нима демас, ҳамма ўзини бахтсиз ҳисобларди.

«Ҳа, ҳаётинг шунақа бўлса, сочинг барвақт оқаради», деб ўйлади Миттивой, чунки ойиси кўпинча шундай дерди. Боссе уйга бирданига учта икки олиб келса ёки дадаси қарзга олган телевизорга пул тўлаган куни Бетан ёкаси мўйнали янги чарм камзул олиб берасизлар, деб хархаша қилса, ёки Миттивой мактаб деразасини синдириб, пулини ота-онаси тўлайдиган бўлса, ойиси оғир хўрсиниб шундай дерди:

«Ҳа, турмушинг шунақа бўлса, сочинг барвақт оқаради!»

Миттивойнинг миясига ҳам худди шу фикр келди. Эҳ, ҳамма иш чаппасига кетди-я! Бок хоним ёши дув-дув тўкилиб, ўксиб-ўксиб йиғлаяпти. Яна нимага денг? Карлсоннинг аслида ажина эмаслигига шунчалик йиғлаяпти.

— Бу қанақаси бўлди! Телевизор учун тайёр эшиттиришни қўлдан бой бериб қўйдим,— деди Бок хоним энтикиб, кейин Карлсонга ўқрайиб қараб қўйди.— Мен аҳмоқ атайин уйга бориб, ҳаммасини Фридага гапириб ўтирибман-а...

У юзини қўллари билан беркитиб, ҳўнграб йиғлаб юборди, Фридага нима деганини ҳеч ким эшитолмади.

— Мен чиройли, ақлли, тобида семирган, кирчиллама йигитман,— деди Карлсон, Бок хонимни сал бўлса-да юпатишга уриниб.— Бу кутида мени ҳам кўрсатса бўлади...

Бок хоним Карлсонга қаради-да, жаҳл билан тўнғиллади:

— «Чиройли, ақлли, тобида семирган, кирчиллама йигит!» эмиш. Бунақалар телевизорда тўлиб-тошиб ётибди, буни телевизорга олиб бориб обрў топмайсан.

Бок хоним яна Карлсонга ишонқирамай, жаҳл билан қараб қўйди... Бу кичкина семиз бола чиндан ҳам эркакка ўхшайди...
— Хўш, у ким ўзи? — сўради Бок хоним Миттвойдан.

Миттвой тўғриси айтиб қўя қолди:

— Менинг ўртоғим, доим бирга ўйнаймиз.

— Буни сенсиз ҳам биламан, — деди Бок хоним ва унинг гапини шартта бўлди-ю, яна йиғлаб юборди.

Миттвой ҳайрон эди: ахир дадаси билан ойиси, битта-яримта Карлсоннинг борлигини билиб қолса бўлгани, ҳаловатимиз бузилади, жон-ҳолимизга қўйишмайди, ҳамма Карлсонни кўргиси келади, уни телевизорда кўрсатишади, деб ўйлашганди; мана энди уни бегона бир аёл кўрди. Карлсон ажина эмас экан, демак, унинг ҳеч қизиги, аҳамияти йўқ деб ҳўнг-ҳўнг йиғлапти. Елкасида парраги бўлса, учолса нима бўпти, бунинг Бок хоним учун нима аҳамияти бор, бошига урадими? Шу пайт Карлсон шифтга кўтарилиб, кандилдан ўзининг ажина кийимини ола бошлади, лекин Бок хоним унга ўқрайиб қаради-да, пўнғиллади:

— Ол-ла, парраги, кнопкаси бор эмиш... хўш, нима бўпти... ҳозирги болаларда яна нима бўлиши мумкин! Ҳадемай улар мактабга бормай туриб Ойга учишади.

Уй золимаси стулда ўтирганича баттар хуноби ошарди. У бирдан ширин кулчаларини ким ўғирлаганини, дераза тагида ким маъраганини, ошхона деворига ким ёзганини фаҳмлаб қолди. Болаларга шунақа ўйинчок бериб бўладими, ахир. Улар хоҳлаган жойига учиб боришса, катталарни беҳаёларча калака қилса, хўрласа-я. Бу нима деган гап. У швед телевидениесига ёзиб берган ажина ҳақидаги ҳар хил сирли, ғалати нарсалар бир шумтаканинг шўхлиги бўлиб чиқса-я. Йўқ, у бу ярамас кичкина, семиз одамнинг бу ерда бўлишига ҳеч йўл қўймайди.

— Ҳозирок уйингга жўна, эшитяпсанми?.. Отинг нима эди?

— Карлсон! — деб жавоб берди Карлсон.

— Карлсонлигингни биламан, — деди Бок хоним жаҳли чиқиб. — Ахир, фамилиянгдан бўлак исминг ҳам бўлса керак?

— Менинг исмим Карлсон, вассалом!

— Ҳой, менга қара, жаҳлимни чиқарма, бўлмаса тўнимни тесқари кийиб оламан-а, шундаям бўладиганимча бўлдим, — деб тўнғиллади Бок хоним. — Исминг нималигини биласанми ўзи, уйда сени нима деб чақиришади? Хўш, ухлаш керак бўлганида даданг сени нима деб чақиради?

— Безори, — деб жавоб берди Карлсон кулимсираб.

Бок хоним мамнун бўлиб бош ирғади:

— Жуда топиб айтибди! Бошқача бўлиши ҳам мумкинмас.

Карлсон унинг гапига қўшилди:

— Ҳа, ҳа, болалигимизда биз ҳаммамиз жуда ҳам кўп безорлик қилганмиз. Бироқ бу гапларга анча бўлди, мен ҳозир дунёдаги энг қобил боламан!

Бироқ Бок хоним унинг гапига бошқа кулок солмай қўйди. У ўйга толиб индамай ўтирарди, афтидан, энди-энди ўзига кела бошлаганди.

— Ҳа, — деди у ниҳоят, — бу гапларни бир одам эшитса «ажаб бўпти» деб роса хурсанд бўлади-да.

— Ким?— деб сўради Миттивой.

— Фрида-да,— деб жавоб қилди Бок хоним алам билан. Кейин оғир хўрсиниб қўйди-да, полни ювиш ва тоғорани олиб чикиб қўйиш учун ошхонага кириб кетди.

Карлсон билан Миттивой ўзлари қолганларидан хурсанд бўлишди.

— Одамлар арзимаган нарсага хафа бўлиб юришади-я,— деди Карлсон елкасини кисиб.— Ахир, мен унга ҳечам ёмонлик қилганим йўқ-ку.

— Ха-да,— деди Миттивой ишонар-ишонмас.— Фақат сал жигга тегдинг. Энди жуда қобил, гапга қирадиган бўламиз.

Карлсон ҳам шундай деб ўйларди.

— Ие, бўлмасам-чи. Фақат мен бир оз вақтихушлик қилсам дейман, бўлмаса ўйнамайман!

Миттивой қийналиб бўлса ҳам Карлсонга доим бирор эрмак топиб берарди. Лекин бу гал бекорга уринди, чунки Карлсон ҳамма нарсани ўзи ўйлаб топди, кейин бирдан, қутилмаганда Миттивойнинг шкафига ташланиб қолди.

— Шошма!— деб қичқирди у.— Ажина бўлганимда ўша ерда ажойиб бир нарсани кўрувдим!

У шкафдан сичкон тутадиган кичкина қопконни чиқарди. Миттивой уни қишлоқда бувисиникида топиб олиб, шаҳарга келтирганди.

«Мен сичкон тутиб, уни қўлга ўргатмоқчиман»,— деб тушунтирди Миттивой ойисига. Бироқ ойиси, шаҳардаги уйларда сичкон бўлмайди, ҳар ҳолда, бизникида битта ҳам сичкон йўқ, деди.

Миттивой шуларни Карлсонга айтди, бироқ Карлсон эътироз билдирди:

— Сичконлар сездирмасдан пайдо бўлади. Агар уйларингда кичкинагина бир сичконча пайдо бўлса ҳам ойинг бунга хурсанд бўлади, холос.

У, Миттивойга, ўша кичкинагина сичконни тутиб қўйсак бўларди, деб тушунтирди. Ахир, Карлсон уни ўз уйида асраши мумкин, кўпайганидан кейин сичконлар фермасини қуриш мумкин бўлади.

— Кейин мен газетага эълон бераман,— деди Карлсон.— «Кимга сичкон керак бўлса, Карлсоннинг сичкон фермасига мурожаат қилсин».

— Ха, жуда тўғри! Ана унда шаҳардаги ҳамма уйларда сичконларни кўпайтирсак бўлади,— деди Миттивой хурсанд бўлиб ва қопконни қандай қўйишни Карлсонга тушунтира кетди.— Унинг ичига албатта жиндек пишлок ёки чўчка ёғидан қўйиш керак, бўлмаса сичкон келмайди, яқинлашмайди.

Карлсон чўнтагидан бир тишлам чўчка ёғи олди.

— Саклаб қўйганим яхши бўлибди! Тушки овқатдан кейин уни ахлат челақка ташлаб юбормоқчи бўлгандим.

У қопқонга ўша бир тишлам чўчка ёғини илди-да, уни Миттивойнинг қаравоти тагига қўйди.

— Энди сичкон истаган вақтида келиши мумкин.

Улар Бок хонимни бутунлай унутиб юборишганди. Лекин бирдан ошхонадан тарақ-туруқ товуш эшитилди.

— У овқат қияпти, шекилли,— деди Карлсон.— Товаларни тикирлатяпти.

Унинг айтгани тўғри чикди, чунки чиндан ҳам ошхонадан иштахани китикловчи ғалати бир ҳид келди.

— У тушликдан қолган тефтелини иситяпти,— деб тушунтирди Миттивой.— Вой, бирам қорним очдики!

Карлсон чопиб эшик олдига борди.

— Қани, олға, ошхонага!— деб кичкирди у.

Миттивой, Карлсон шунга журъат этдими, демак, чиндан ҳам довюрак экан, деб ўйлади. Миттивой кўрқок бўлиб қолишни истамасди, у ҳам кўрқа-писа ошхона томонга юрди.

— Хой, хой, биз айни вақтида келибмиз. Кечки овқат бизни кутяпти,— деди Карлсон.

Бок хоним плита ёнида туриб, тефтелини айлантирарди, бироқ у Карлсонни кўриши билан товани ташлади-да, у томонга бостириб кела бошлади. Унинг важохати жуда ёмон эди.

— Жўна!— деб кичкирди у.— Жўна бу ердан!

Карлсоннинг лаблари қалтираб, кош-қовоғи осилиб кетди.

— Бунақада мен ўйнамайман! Бундай қилиш ярамайди. Тефтелидан мен ҳам емоқчиман. Кечқурун роса ажина-ажина ўйнаганиндан кейин иштаханг жуда очилиб кетар экан, нахотки шуни билмасанг?

У плита ёнига борди-да, товадан бир дона тефтели олди. Бундай қилмаслиги керак эди. Бок хоним дарғазаб бўлиб унга ташланди. Карлсонни елкасидан ушлаб, ташқарига итариб чиқариб юборди.

— Жўна!— деб ўшқирди.— Уйингга жўна, бошқа қорангни кўрсатма!

Миттивой жуда хафа бўлди.

— Вой, нега бунча жаҳлингиз чиқади, Бок хоним?— деди у кўзларига ёш олиб.— Карлсон менинг ўртоғим, уни уйдан ҳайдаб бўладими?

Миттивой бошқа гап айтишга улгуролмади, чунки ошхонанинг эшиги шартта очилиб, Карлсон кириб келди. У ҳам тутакиб кетган эди.

— Мен бундай ўйнамайман!— деб кичкирди у.— Йўк, ўйин бунақа бўлмайди! Мени орқа эшикдан ҳайдаб юбормоқчи бўлдингизми?! Қўлингиздан келмайди!

У Бок хонимнинг олдига учиб келди-да, депсиниб қўйди.

— Тавба, орқа эшикдан қувармиш-а!.. Мени одамлардай кўча эшикдан ҳайдасин-да!

Бок хоним Карлсонни яна ёқасидан ушлаб олди.

— Кўча эшикдан? Бажонидил!— деб кичкирди у ва Карлсонни хонама-хона судраб кўча эшикдан чиқариб юборди. Миттивойнинг кўз ёшларига, ялиниб-ёлворишларига парво ҳам қилмади. Карлсон ўзига-ўзи қилди.

— Мана, энди сенга ҳиммат қилишдими?— деб сўради Бок хоним.

— Ҳа, дуруст,— деди Карлсон. Бок хоним эшикни шундай шарақлатиб ёпдики, бутун уй ларзага келди.

— Хайрият-э,— деди у ва ошхонага кириб кетди.

Миттивой унинг орқасидан соядек эргашиб юрарди, у жуда хуноб эди:

— Эҳ, Бок хоним, бунчалик жаҳлингиз тез бўлмаса! Карлсоннинг ошхонада бўлишга ҳаққи бор!

Карлсон чиндан ҳам ҳозир ошхонада эди. Печка ёнида туриб тефтели ерди.

— Ҳа, ҳа, орқа эшикдан қайтиб кириб, тефтелидан ейишим учун мени кўча эшикдан ҳайдаши керак эди,— деб тушунтирди Карлсон.

Ўшандан кейин Бок хоним Карлсонни яна ёқасидан ушлаб, бу гал уни орқа эшикдан учинчи марта чиқариб юборди.

— Тавба, хайронман,— деди у хуноби ошиб,— унга ҳеч бас келиб бўлмапти-я. Ҳозир эшикларни беркитиб қўяман, ана шундан кейин кириб бўпти.

— Ҳа, кўрамиз ҳали,— деди Карлсон хотиржам.

Бок хоним эшикни шарақлатиб ёпди, кейин кулфланганини текшириб кўрди.

— Вой, бунча ҳам жаҳлингиз тез бўлмаса, Бок хоним,— деб Миттивой бир зум тинмай гапирарди.

Бирок Бок хоним унинг гапларига ҳеч эътибор бермасди. У тефтели кип-кизариб пишган печка ёнига келди.

— Бугунги шунча ташвиш ва тўполонлардан кейин битта тефтели ея олармикинман?— деди.

Бирок худди шу пайт очик деразадан овоз келди:

— Хой, бу уйнинг эгалари борми? Сизларда иккита-учта тефтели топилмайдими?

Дераза тоқчасида Карлсон ўтирарди, у жуда хурсанд, оғзи қулоғида эди. Миттивой уни кўриб, кулгисини тийиб туролмади.

— Бу ерга балкончадан учиб келдингми?

Карлсон бош ирғади.

— Ҳа, мана, яна сизлар билан биргаман! Келганимдан хурсанд бўлсангиз керак... айникса, сен, плита олдида турган хотин!

Бок хоним кўлидаги тефтелини энди оғзига солмоқчи бўлиб турганди, бироқ Карлсонга кўзи тушди-ю, унга тикилганча серрайиб қотиб қолди.

— Бунақа мечкай, очофат хотинни энди кўришим,— деди Карлсон ва печка устида айланиб учаркан, тефтелидан бир нечасини оғзига солди. Кейин шифт остида уча бошлади.

Бок хонимнинг тоқати-тоқ бўлиб, жуда тутақиб кетди. У овзининг борича бақриб, кўлига гилам коқадиган таёкни олди-да, Карлсонни қувлаб кетди:

— Ҳа, шумтака! Ахир бу нима деган гап! Наҳотки сени қувиб чиқаролмасам!

Карлсон эса хурсанд бўлиб, лампа атрофида гир-гир айланарди.

— Эҳ, эҳ, мана мириқиб ўйнаймиз, кўнгил очамиз, роса яйраймиз!— деб кичқирди у.— Дадам кўлига пашша ўлдирадиган таёк олиб қувлагандан буён бунчалик хурсанд бўлмаганим! Мен ўшанда кичкина эдим, лекин хаммаси эсимда, роса маза қилувдик!

Карлсон ўзини катта хонага урди, яна хонама-хона чоп-чоп бошланди. Олдинда Карлсон учарди. У севинганидан кийкирар, хахолаб кулар, унинг оркасидан кўлида таёғи билан Бок хоним чопар, унинг кетидан Миттивой аранг улгурарди, хамманинг оркасидан тинмай вовиллаб Бимбо чопарди.

— Ҳой, хой!— деб кичкирарди Карлсон.

Бок хоним Карлсоннинг кетидан бир зум қолмас, лекин ҳар гал энди ушлаб оламан деганида, Карлсон юкорига, шифтга кўтарилиб кетарди. Бок хоним кўлидаги таёғини тинмай силкитса, Карлсон чап бериб ўтиб кетарди.

— Ҳой, хой, оёкка тегмасин, бунақада ўйнамайман!— деб кичкирарди Карлсон.

Бок хоним ҳарсиллаб қолганди, лекин ҳамон елиб-югурар, катта, яланг оёқлари полда шалоп-шалоп қиларди. Бечора оёғига бирор нарса кийиб олишга улгуролмаганди, чунки кечқурундан бери хонама-хона югуриб юрарди. У жуда чарчаганди-ю, лекин бўш келгиси келмасди.

— Кунингни кўрсатиб қўяман, шошмай тур хали!— деб кичкирарди у Карлсонни қувиб юраркан.

У таёғи билан уриб қолиш учун сакраб қўяр, лекин бунинг уддасидан чиқолмасди. Карлсон кула-кула тобора баланд учарди. Миттивой ҳам хахолаб кулар, ўзини сира тиёлмасди. Унинг ҳадеб кулаверганидан қорни оғриб қолди. Унинг хонасига учинчи марта кириб қолганларида Миттивой бирпас бўлсаям дам олгани ўзини каравотга отди. Унинг қулишга ҳам қуввати қолмаганди, лекин Бок хонимнинг Карлсонни ушламоқчи бўлиб, бўзчининг мокисидай у ёқдан-бу ёққа чопишини кўриб, яна қулиб юборди.

— Ҳой, хой!— деб кичкирарди Карлсон худди уни гижгижлагандай.

— Мен сенга «хой», «хой»ни кўрсатиб қўяман!— деб бакирарди Бок хоним хансираб нафас оларкан. У таёқни жон-жаҳди билан силкитарди, ниҳоят Бок хоним Карлсонни Миттивойнинг каравоти турган бурчакка тикиб қўйди.

— Хўш, қалайсан,— деб кичкирди Бок хоним тантанавор,— қўлга тушдингми, азизим?

Лекин Бок хоним бирдан шундай кичкириб юбордики, Миттивойнинг қулоқлари шанғиллаб кетди. Қулгиси ҳам тинди.

«Эҳ, Карлсон қўлга тушди-да»,— деб ўйлади у.

Бирок Карлсон қўлга тушмаганди. Бок хонимнинг ўзи қўлга тушиб қолганди. У ўнг оёғининг бош бармоғини сичқон тутадиган қопқонга бехосдан тикиб олди.

— Вой, вой, вой!— деб ингради Бок хоним.— Вой, вой, вой!

Бок хоним оёғини кўтарди-да, бармоғини чангаллаб олган бу ғалати буюмга ваҳима ичида тикилиб қолди.

— Вой, вой, вой!— деб бакирди Миттивой.— Шошманг, ҳозир уни очаман... Кечирасиз, бундай бўлишини ҳечам ўйламовдим...

— Вой, вой, вой!— деб ингарди ҳамон Бок хоним, Миттивой унинг бармоғини қопқондан чиқараркан.— Нега энди қопқон сенинг каравотинг тагида турибди?

Миттивой копқонга жуда ачинди, шунинг учун ҳам тутила-тутила зўрға гапирди:

— Чунки... чунки... биз қўкқисдан сичқон тутиб олмоқчи эдик.

— Лекин, бунақа каттасини эмас!— деб тушунтирди Карлсон.— Думи узун кичкина сичқонни тутмоқчи эдик.

Бок хоним Карлсонга бир хўмрайиб каради-да, ингради:

— Яна шу ердამисан?! Ахир, бу ердан қачон даф бўласан?

Бок хоним шундай деди-ю, яна Карлсонни қувлай кетди.

— Ҳой, ҳой!— деб кичқирди Карлсон.

Карлсон даҳлизга учиб чикди, даҳлиздан катта хонага кирди, у ердан Миттивойнинг хонасига учиб кирди. Хуллас, яна хонама-хона елиб-югуриб қувиш бошланди: ошхонага киришар, ошхонадан ётоқхонага, у ердан...

— Ҳой, ҳой!— деб кичқирарди Карлсон бир зум тинмай.

— «Ҳой, ҳой»ни ҳозир сенга кўрсатиб қўяман,— деб дўқ килди Бок хоним, тез чопганидан ҳансираб нафас оларкан.

Бок хоним гаёкни силкитиб, кучининг борица сакради, қувиш билан овора бўлиб уйдаги стол-стулларни ётоқхона эшигига тираганини бутунлай унутиб қўйганди. Шунинг учун ҳам у китоб жавонига боши билан урилиб гурсиллаб полга йиқилиб тушди.

— Бўлди! Энди Нурландда яна ер қимирлайди,— деди Карлсон.

Лекин Миттивой кўрқиб кетиб Бок хонимга ташланди.

— Вой, у ер-бу ерингиз лат емадими?— деб сўради.— Бечора Бок хоним...

— Қаравотга бориб олишимга ёрдамлашиб юбор... Кел, барака топгур...— деб шивирлади Бок хоним.

Миттивой ёрдамлашди, тўғрироғи, ёрдамлашмоқчи бўлди. Бирок Бок хоним шундай барзанги, Миттивой бўлса шундай кичкина эдики, у бу ишни удалай олмади. Лекин шу пайт уларнинг олдига Карлсон учиб келди.

— Бир ўзинг овора бўлмай қўя қол,— деди у Миттивойга.— Уни кўтариб боришинга мен ҳам ёрдамлашиб юборай. Ахир, мен сенга ўхшаган эмасман, дунёда энг қобил, гапга кирадиган одамман.

Карлсон билан Миттивой икковлашиб Бок хонимни аранг қаравот олдига судраб олиб боришди.

— Бечора Бок хоним,— деди Миттивой оғир хўрсиниб.— Ўзингизни қандай сезяпсиз? У ер-бу ерингиз оғримаяптими?

Бок хоним гўё мулоҳаза қилаётгандай дарров жавоб бермади.

— Менимча, танамда бирор соғ жойим бўлмаса керак,— деди у ниҳоят.— Бирок оғришга-ку оғримаяпти... фақат кулсам...

Бок хоним хахолаб кулиб юборди, ҳатто қаравот ҳам силкиниб кетди.

Миттивой унга қўрқув аралаш қараб қўйди — унга нима бўлдикин?

— Сизларни билмадим, лекин менимча, бугун кечкурунги тренировка зўр бўлди-да, бунақаси камдан-кам бўлади,— деди у.— Эй худойим, кишини роса тетик қиларкан-а!

Бок хоним бошини ликиллашиб гапира кетди:

— Биз Фрида икковимиз «уй бекалари учун машқ» программаси

бўйича бадантарбия киламиз. Энди Фридага чопиш нималигини кўрсатиб кўяман. Шошмай туринглар-а...

— Хой, хой!— деб бакирди Карлсон.— Халиги таёкни ўзинг билан ола кет, ана ўшанда Фридани зал бўйлаб кувишинг, тетик килишинг мумкинки, у ўзининг қариндошларини ҳам танитай қолади!

Бок хоним унга кўзларини чакчайтирди.

— Сен яна мен билан гаплашиб ўтирибсанми-а? Яхшиси овозингни ўчириб, ошхонадан менга тефтели олиб келиб берсанг бўларди.

Миттивой хурсанд бўлиб кулиб кўйди.

— Ҳа, шунақа чоп-чоплардан кейин, иштаха ҳам қарнай бўлиб кетаркан.

— Қани, топ-чи, тефтелини келтириб беришда дунёда энг зўр ким?— деди Карлсон ошхона томонга чопаркан.

Кейин Карлсон, Миттивой, Бок хоним каравотга ўтириб олишиб тефтелини шундай иштаха билан туширишдики, чапилаган овоз хонани тутиб кетди. Карлсон ошхонадан бир патнис овқат олиб келганди.

— Мен олмадан қилинган запеканкани кўриб қолдим. Бундан ташқари, чўчка ёғи, пишлок, колбаса, тузланган бодринг, бир неча сардинка, бир парча жигар қийма ола келдим. Қани айт-чи, қаймоқли тортни қаёққа кўювдинг? Уни тополмадим...

— Бизда торт йўқ,— деб жавоб берди Бок хоним.

Карлсоннинг лаблари титраб кетди.

— Нима, сен тефтели, олмадан қилинган запеканка, ёғ, пишлок, колбаса, тузлаган бодринг, жиндек сардинкага тўямиз деб ўйлайсанми?

Бок хоним унинг кўзларига тикилди:

— Йўқ,— деб хотиржам жавоб берди у.— Лекин жигар қийма ҳам бор-ку.

Миттивой ҳеч қачон бундай маза қилиб овқат емаганди. Миттивой, Карлсон ва Бок хоним каравотда ёнма-ён ўтиришиб, тинмай овқат ейишар, дам кавшанишар, дам ютишарди! Учовлон ўтирганлари маза эди. Бироқ Бок хоним бақириб юборди:

— Вой, худойим, ахир Миттивойни ажратиб қўйишимиз керак эди-ку, биз бўлсак манавини бу ерда олиб ўтирибмиз-а.— Шундай деб у қўли билан Карлсонни кўрсатди.

— Уни ҳеч ким олиб келгани йўқ,— деди Миттивой,— унинг ўзи учиб келди.— Лекин, бари бир, Миттивой безовталанди.— Менга қара Карлсон, ўша зилча касали билан сен ҳам оғриб қолсанг-а?

— Ҳм... ҳм,— деб минғиллади Карлсон, чунки оғзида овқати бўлгани учун дарров гапира олмади.— Зилчанг билан қанча ишим бор!.. Шу ҳам касал бўлди-ю! Бунинг устига ширин кулча иситма касали билан оғриган одамга ҳеч қандай дард юкмайди.

— Йўқ, бари бир мумкинмас,— деди Бок хоним оғир хўрсиниб.

Карлсон охирги тефтелини ютди-да, бармоқларини яларкан, деди:

— Э, нимасини айтай, бу уйдаги одамлар тўйиб овқат емас экан, лекин бошқа томондан ҳамма нарса яхши. Хуллас, мен ҳам ўзимни ажратиб қўйишим мумкин.

— Вой худойим-эй, бу нима кўргилик!— деди Бок хоним. У аввал Карлсонга, сўнгра курук патнисга қаради-да:— Сендан кейин нима ҳам қоларди,— деди.

Карлсон полга сакраб тушди-да, корнига уриб-уриб қўйди.

— Мен овқат еб бўлганимдан кейин стол қолади,— деди у.— Ҳа, бирдан-бир қоладиган нарса шу стол.

Кейин Карлсон корнидаги кнопокасин босди, мотор тариллади-ю, Карлсон очик дераза томонга учиб кетди.

— Хайр!— деб кичкирди у.— Энди бир оз вақт менсиз яшаш-ларингизга тўғри келади, иложларинг қанча. Мен шошиб турибман.

— Хайр, Карлсон!— деб кичкирди Миттивой.— Ҳа, сен чиндан ҳам учиб кетишинг керак, вақт бўлди.

— Шундай тез-а!— деб қўшиб қўйди Бок хоним ғамгин.

— Ҳа, шошилишим керак!— деб кичкирди Карлсон.— Бўлмаса кечки овқатга кеч қоламан. Хайр!— У учиб кетди.

ЕШГИНА МАҒРУР ҚИЗЧА УЗОҚ-УЗОҚЛАРГА УЧИБ КЕТДИ

Эртаси эрталаб Миттивой жуда узоқ ухлади. У телефон жиринглаганидан уйғониб кетди, у трубкани олгани дахлизга чопиб чикди. Телефон қилган ойиси эди.

— Бечора ўғлим... Вой, қандай дахшат...

— Нима дахшат?— деб сўради Миттивой уйку аралаш.

— Хатда ёзганларинг ҳаммаси дахшат. Сизлардан шундай хавотир оляпманки...

— Нега?— деб сўради Миттивой.

— Ўзинг биласан-ку,— деди ойиси.— Бечора болагинам... Эртага эрталаб уйда бўламан.

Миттивой севиниб кетди, гарчи ойисининг нима учун «бечора болагинам» деганини тушунмаса-да, анча кўнгли кўтарилди!

Миттивой энди ётиб, кўзи уйкуга кетгани ҳам йўқ эди, яна телефон жиринглаб колди. Дадаси Лондондан телефон қилди.

— Хўш, ишларинг, ахволларинг қалай?— деб сўради дадаси,— Боссе билан Бетан безорилик қилишмаяптими?

— Қилишяпти чамамда,— деди Миттивой,— лекин анигини билмайман, чунки улар эпидемияда ётишибди.

Миттивой гаплари дадасини ташвишга солиб қўйганини тушунди.

— Эпидемияда ётибди? Бу нима деганинг?

Миттивой нима демокчи бўлганини тушунтирганидан кейин, дадаси худди ойисининг гапларини такрорлади:

— Бечора болагинам... Эртага эрталаб уйда бўламан.

Шу билан суҳбат тугади. Лекин кўп ўтмай яна телефон жиринглади. Бу гал Боссе телефон қилганди.

— Уй золимаси билан унинг кекса докторига айтиб қўйишинг мумкин. Гарчи улар ўзларини билафон ҳисобласалар ҳам аслида ҳеч балони билишмас экан. Бетан икковимизда кизилча касали эмас экан. Эртага уйга қайтамыз.

— Зилча эмас эканми?— деб қайта сўради Миттивой.

— Ҳа, зилча эмас экан. Биз шунчаки ниманидир кўп еб қўйиб-миз, бу ердаги доктор шундай деди. Шундан ҳам баъзиларга иссиқлик тошаркан.

— Тушунарли, ширин кулча иситмасига чалинибсанлар-да,— деди Миттивой.

Бирок Боссе трубкани осиб қўйганди.

Миттивой кийиниб, Бок хонимга, мени бошқа ажратиб қўйманг, деб айтгани ошхонага чиқиб кетди. Бок хоним нонушта қилаётганди.

Ошхонани ширин, мазали овқатлар ҳиди тутиб кетганди.

— Кетишим мумкин бўлади,— деди Бок хоним, Миттивой унга, эртага ҳамма жамулжам бўлишини айтгандан кейин.— Жуда соз, бу ерда жуда ҳам асабий бўлиб қоламан.

У кастрюлда ниманидир зўр бериб аралаштирарди. Кастрюлда қандайдир зирвак қайнар, Бок хоним унга туз, қалампир ва яна аллакандай кўкатлар соларди.

— Мана кўрдингми,— деди у,— унга туз солиш, қалампир қўшиш зарур, кейин узок қайнатиш керак, ана ўшанда мазали бўлади.— Кейин у Миттивойга ташвиш аралаш қараб қўйди.— Сен нима дейсан, ўша ярамас Карлсон бугун ҳам учиб келармикин? Сизларнинг уйингизда сўнгги соатларимни хотиржам ўтказсам дегандим.

Миттивой жавоб беришга ҳам улгурмаган эди, ташқарида шўх қўшиқ эшитилди, уни кимдир завк билан баралла айтарди:

Куёш, куёш, куёшжон,
Деразадан бок бир он!

Дераза тоқчасида яна Карлсон ўтирарди.

— Салом! Мана, куёшингиз келди, энди ташвиш тортмасангиз ҳам бўлади.

Бирок шу пайт Бок хоним ялингансимон унга қўлларини чўзди:

— Йўк, йўк, худо хайрингни берсин, ўтиниб сўрайман, шу бугун бизни тинч қўй.

— Тинч қўй, шунақами! Бирок энг аввал бизга нонушта керак албатта,— деди Карлсон ва бир сакраб ошхонадаги стол ёнига келиб олди.

Бок хоним ўзи ва Миттивой учун столга пичок, вилка қошиқларни қўйиб қўйганди. Карлсон ўтирди-да, қўлига пичок ва вилка олди:

— Бошладик! Келинглар, нонушта қилайлик!— У Бок хонимга қараб мулойимгина бош ирғаб қўйди.— Сен ҳам ёнимизга ўтиришинг мумкин. Ўзингга тарелка олиб, бу ёкка кел.

У иштаҳани очадиган мазали таомни бурнини жийириб ҳидлади.

— Бизга нима беришади?— деб сўради у тамшаниб.

— Адабингни беришади,— деб жавоб қилди Бок хоним зирвакни аралаштираркан.— Ҳа, сен бунга жуда муносибсан. Бирок ҳаммаёғим қакшаб зирқираб оғрияпти, кетингдан чопиб юролмасам керак.

У зирвақдан товоққа қуйди-да, стол устига қўйди.

— Ичинглар,— деди у.— Сизлар еб бўлгунча кутиб тураман,

чунки овкат еяётганимда ҳечам безовта бўлмаслигим керак, доктор шундай деган.

Карлсон раҳми келгандай бош ирғаб қўйди.

— Ҳа, бўпти, ақалли бир неча бўлак қотган нон топилар. Столдаги ҳамма нарсани пок-покиза тушириб бўлганимиздан кейин, сен ўша қотган нонларни еб тамадди қиласан. Ҳаммаёқ осойишта, жимжит бўлгач, столнинг бир чеккасида қаттиқ нон кемириб, маза қиласан.

Карлсон зирвакдан шоша-пиша ўзига бир тарелка қуйиб олди. Миттивой эса ўзига жиндек қуйди. У нотаниш овқатлардан доимо сал ҳайиқиб турарди. Бу зирвакни ҳам ҳеч қачон ичмаган эди.

Карлсон гўштдан минора қура бошлади, минора атрофида зирвак тўла қалъа ҳосил бўлди. Карлсон бу иш билан овора бўлиб ўтирганида, Миттивой гўштдан жиндек еб кўрди. Вой! У энтиқиб қолди, кўзларига ёш келди. Оғзи ловиллаб ёнарди. Бироқ ёнгинасида турган Бок хоним унга шундай бир қараш қилдики, Миттивой индамай кўя қолди.

Карлсон ўз қалъасидан бошини кўтариб:

— Сенга нима бўлди? Нега йиғлаяпсан?— деб сўради.

— Қайғули бир воқеа эсимга тушиб кетди,— деди Миттивой дудукланиб.

— Тушунарли,— деди Карлсон, гўштдан қурилган минорасининг бир бўлагини оғзига соларкан. Бироқ оғзига солиб ютиши биланок бақириб юборди, кўзларидан тиркираб ёш чиқиб кетди.

— Нима бўлди?— деб сўради Бок хоним.

— Бу заҳарнинг ўзи-ку... Ҳа, айтмоқчи, унга нима солганингни биздан кўра ўзинг яхшироқ биласан,— деди Карлсон,— тезроқ катта шлангни олиб келгин, томоғим қуйиб кетяпти!— у кўз ёшларини артди.

— Нега йиғлаяпсан?— деб сўради Миттивой.

— Менинг ҳам эсимга бир қайғули воқеа тушиб кетди,— деб жавоб қилди Карлсон.

— Қандай воқеа экан?— деб сўради Миттивой кизиқиб.

— Мана шу зирвак шўрва,— деди Карлсон.

Бироқ бу гап Бок хонимга ёқмади.

— Уялмайсизларми, болалар! Дунёдаги минг-минглаб болалар бу овқатни жон деб ичишган бўларди.

Карлсон чўнтагидан қалам билан блокнот олди.

— Илтимос, ўша минг-минглаб болалардан ақалли иккитасининг исмини, адресини айтиб берсангиз, ёзиб олардим.

Бироқ Бок хоним адрес беришни истамади.

— Олов ейдиганлар қабиласидаги кичкина ёввойилар ҳақида гап боряпти шекилли, ҳаммаси тушунарли,— деди Карлсон,— улар умр бўйи олов билан олтингугурт ютишдан бошқани билишмайди.

Худди шу пайт эшик қўнғироғи жириглаб қолди-ю, Бок хоним эшикни очгани кетди.

— Қани кўрайлик-чи, ким келдйкин,— деди Карлсон.— Эх-тимол, ўша олов ейдиганлардан битта-яримтаси келгандир. Улар бу оловли бўтқа учун бисотидаги бор нарсаларини беришга ҳам

тайёрдир. Биз хушёр бўлишимиз керак. У бирдан арзонлашиб кетса-я... Ахир Бок хоним бўтқага озмунча тулки захрини солдими, бу захар бебаҳо нарса-ку!

Карлсон Бок хоним кетидан кетди, Миттивой эса унинг орқасидан колгиси келмади. Улар дахлизда Бок хонимнинг орқасида туриб, кимнингдир нотаниш овозини эшитишди:

— Менинг фамилиям Пек. Мен швед радио ва телевидениесининг ходимиман.

Миттивойнинг аъзойи бадани музлаб кетди. У Бок хонимнинг юбкаси орқасидан секин мўралаб каради, остонада бир жаноб турарди. Бу ўша Бок хоним айтган чиройли, аклли, тобида семирган, айна куч-қувватга тўлган кишилардан биттаси эди, бунакалар телевидениеда сон-саноксиз, ачиб-бижиб ётибди, деганди Бок хоним.

— Хильдур Бок хонимни кўрсам бўладими?— деб сўради Пек.

— Бу менман,— деб жавоб берди Бок хоним.— Мен радио ва телевидение учун аллақачон тўлаганман, текширишингизнинг хожати йўқ.

Жаноби Пек мулойим кулимсираб қўйди.

— Мен тўлов масаласида келганим йўқ,— деб тушунтирди у.— Мен ажина ҳақидаги гапларни билмокчи бўлиб келувдим, сиз бу ҳақда бизга ёзиб юборгандингиз-ку... Биз шу материал асосида янги бир программа тайёрласак дегандик.

Бок хоним қип-қизариб оғиз очолмай қолди.

— Сизга нима бўлди, тобингиз қочиб қолдими?— деб жимликни бузди жаноб Пек ниҳоят.

— Ҳа, ҳа, негадир мазам қочди,— деди Бок хоним.— Бу ҳаётимда энг оғир, мудҳиш дақиқа.

Миттивой унинг орқасида турар ва ўзини худди Бок хонимдай ҳис этарди. Э, худо, энди шуниси етмай турувди! Бир неча секунддан кейин бу жаноб Пек Карлсонни хойнаҳой сезиб қолади, эртага эрталаб ойиси билан дадаси уйга қайтиб келганларида, уйлари атрофида сон-саноксиз кабелларни, телевизион камераларни, мана бунака жанобларни кўришади-ю, энди бошлари ташвишдан чикмаслигини тушунишади. Вой, худойим, бу ёғи нима бўлади, Карлсонни дарров яшириш, даф қилиш керак.

Миттивойнинг кўзи дахлиздаги ёғоч сандиққа тушиб қолди. Унда Бетан ўзининг қўлда тикилган театр кийим-бошларини, эски рекевизит ва шунга ўхшаш ашқол-дашқолларини сақларди. Бетан синфидаги болалар билан биргаликда аллақандай бемаъни клуб ташкил қилганди: улар бўш вақтларида ғалати уст-бошлар кийишиб, бемаъни томошалар кўрсатишарди. Миттивойнинг фикрича, буларнинг ҳаммаси бир бемаъни нарса эди, бироқ улар буни ўзларича театр ўйнаш деб аташарди. Бироқ ҳозир ҳар хил кийим-кечак солинган бу ёғоч сандиқ жуда иш берди!.. Миттивой сандиқнинг қопкоғини очди-да, ҳаяжонланиб Карлсонга шивирлади:

— Яширин!.. Мана бу сандиқ ичига туш! Тезроқ бўл!

Карлсон нима учун яшириниши кераклигини тушуниб етганича ҳам йўқ, буни у шунчаки бир шўхлик деб ўйлади. У Миттивойга айёрона бир қараб қўйди-да, сандиқ ичига тушди. Миттивой шартга

сандик қопқоғини ёпди. Кейин у ҳамон остонада гаплашиб туришган Бок хоним билан жаноби Пекка қўрқа-писа қараб қўйди... Улар бирор нимани сезишмадимикин?

Бирок улар гапга жуда берилиб кетишганидан ҳеч нима сезишмади. Бок хоним жаноб Пекка нега ўзини ёмон сезаётганининг сабабини тушунтираётган эди.

— Бу ажина эмас,— деди Бок хоним, кўз ёшларини аранг тийиб.— Бу шунчаки болаларнинг бемаъни шўхлиги эди.

— Демак, ҳеч қандай ажина бўлгани йўқ, денг?— деб такрор сўради жаноб Пек ҳафсаласи пир бўлиб.

Бок хоним кўз ёшини ортиқ тийиб туролмади — хўнграб йиғлаб юборди.

— Йўқ, ажина бўлгани йўқ. Телевидениега чиқиб гапира олмайман. Ҳеч қачон... Факат Фрида гапириши мумкин!..

Жаноб Пек унинг қўлларини ушлаб тасалли берган бўлди:

— Азизим Бок хоним, бунчалик куйиб-пишманг, ўзингизни уринтирманг. Ким билади, эхтимол, ҳали гапирарсиз ҳам.

— Йўқ, йўқ, бутун умидларим пучга чикди...— деди Бок хоним ва юзини қўллари билан беркитиб, сандик устига ўтириб қолди.

Бок хоним ўксиб-ўксиб йиғларди. Миттивойнинг унга жуда раҳми келди, хижолат бўлди, чунки ҳаммасига ўзини айбдор ҳисобларди.

Тўсатдан сандик ичидан гўлдираган овоз эшитилди.

— Вой, кечирасиз!— деди Бок хоним хижолат бўлиб.— Қорним очгандан бўлса керак.

— Ҳа, қорин очганда шунақа гўлдирайди,— деди жаноб Пек унинг гапини маъқуллаб,— лекин нонуштангиз тайёр бўлди шекилли, жуда ажойиб ҳид келяпти. Бугун нонуштага нима қилувдингиз?— деб сўради жаноби Пек қизиксиниб.

— Э, арзимас нарса, гўштли зирвак... Уни ўзим кашф этдим... «Хильдур Бок рецепти бўйича тайёрланган зирвак» — уни шундай деб атадим,— деди Бок хоним камтарона, лекин ифтихор билан, кейин хўрсиниб қўйди.

— Жуда мазали бўлганга ўхшайди, хидидан сезяпман,— деди жаноб Пек.— Иштахани очиб юборяпти-я.

Бок хоним сандик устидан турди.

— Илтимос, татиб кўринг... Мана бу шумтакаларга ёкмаганмиш, бурунларини жийиришади-я.

Жаноб Пек, нокулай бўлармикин, деб бир оз тортиниб турди-да, охири икковлашиб ошхонага кириб кетишди.

Миттивой сандикни очиб, Карлсонга қараб қўйди, у кийим-бошлар устида бамайлихотир чўзилиб ётганича секин гўлдираб кўярди.

— Ўтиниб сўрайман, у кетгунича кимираммай жим ёт,— деб шивирлади Миттивой,— бўлмаса телевизорга тушасан.

— Ҳа, жим ёт эмиш, гапиришга осон,— деди Карлсон.— Бу ер ҳам тор, дим, ўша яшиқдан қолишадиган ери йўқ, энди мен учун бари бир.

Миттивой ҳаво кирсин деб сандикнинг оғзини сал очиб қўйди-да, кейин ошхонага чопиб чиқиб кетди. У жаноб Пек Бок хонимнинг зирвагидан татиганда нима бўлишини кўрмоқчи эди.

Жаноб Пек стол ёнида хотиржам ўтириб, гўё бундай ширин

таомни умрида биринчи бор еяётгандай зирвакни зўр иштаҳа билан ичарди. Миттивой кўзларига ишонмасди. Жаноб Пекнинг кўзларида катра ёш кўринмасди. Бок хонимнинг кўзларидан эса ёш дув-дув тўкиларди, бу кўз ёшлари зирвак туфайли эмасди, албатта. У ҳамон телевизорда гапиролмаслигини ўйлаб, хўрлиги келиб йиғларди. Ҳатто жаноб Пекнинг Бок хонимнинг оловли овқатини кўкларга кўтариб мақташи ҳам унга тасалли беролмади. Бок хоним ўзини жудаям бахтсиз ҳис этарди.

Бирок шу пайт сира кутилмаган воқеа содир бўлди. Жаноб Пек бирдан шифтга тикилиб турди-да, кичкириб юборди:

— Топдим! Топдим! Эртага кечқурун сиз чиқиб гапирасиз!

Бок хоним ёшли кўзларини унга тикди.

— Эртага кечқурун қаерда гапираман?— деб сўради у маъюс.

— Қаерда бўларди? Телевизорда-да!— деди жаноб Пек.— «Моҳир пазанда» деган эшиттиришда чиқасиз. Сиз барча шведларга «Хильдур Бок зирваги»ни қандай пиширишни гапириб берасиз...

Бок хоним шу гапни эшитди-ю, хушидан кетиб, полга гурс этиб йиқилиб тушди. Бирок ҳадемай ўзига келди-да, ўрнидан сапчиб турди. Унинг кўзлари севинчдан порларди.

— Эртага кечқурун дейсизми... Телевизорда-я? Зирвак ҳақида... Бутун швед халқига гапириб бераманми-а? Ё тангрим!.. Бу қанақаси бўлди? Фрида бўлса сира тан олмайди, сен пиширган овқатларни фақат чўчкаларга бериш мумкин дейди.

Миттивой бу гапни нафасини ичига ютиб эшитди, чунки буларнинг ҳаммаси унинг учун жуда қизиқ туюларди. У сандик ичидаги Карлсонни сал бўлмаса унутаёзибди. Лекин шу пайт даҳлизда қандайдир гичирлаган овозни эшитиб жуда кўрқиб кетди. Ҳа, у бундай бўлишини билганди... Карлсон! Ошхонанинг эшиги сал очик эди, Миттивой Карлсоннинг у ёқдан-бу ёққа юрганини кўриб қолди. Бирок Бок хоним ҳам, жаноби Пек ҳам ҳеч нимани пайқамади.

Ҳа, бу Карлсон эди! Айни вақтда бу Карлсон эмасди!.. Вой худойим, у Бетаннинг эски маскарад кийимида рўдапо бўлиб кўринарди. Эғнидаги узун баҳмал юбка оёғига ўралашиб, юришига халакит берарди, иккита тўр ёқанинг биттаси кўкрагини, иккинчиси елкасини безаб турарди! У кичкинагина, дўмбоккина эпчил қизчага ўхшарди. Ўша кичкина эпчил қизча ошхона томонга дадил келарди.

Миттивой ошхонага кирмагин деб Карлсонга роса имо-ишоралар қилди-ю, лекин Карлсон гўё тушунмагандай яланг бошини ирғаб яқинлашиб келаверди.

— Ёшгина мағрур қизча меҳмонхонада ҳозир бўлдилар!— деб қичқирди Карлсон ва ёқаларини ўйнаб остонада туриб қолди.

Унинг туриш-турмушини кўриб, жаноб Пек ағрайиб қолди:

— Ие, бу ким бўлди?.. Бу ёқимтой қизча қаёқдан келиб қолди?

Шу пайт Бок хоним бақириб юборди:

— Ёқимтой қизча! Кечирасиз, бу ёқимтой қизча эмас, ўтакетган безори, дилозор, шумтака! Мен бунақасини умримда кўрган эмасман! Ҳозирок бу ердан жўна, ярамас бола!

Бирок Карлсон унинг гапига кулоқ солмади.

— Ёшгина мағрур қизча рақсга тушади ва хурсандчилик қилади,— деди у бўш келмай.

У шундай деди-да, ўйинга тушиб кетди. Миттивой бунақа рақсни илгари ҳеч кўрмаганди, ҳа, жаноб Пек ҳам ҳойнаҳой кўрмаган бўлса керак.

Карлсон тиззаларини кўтариб, ошхонада югуриб юарди. У ўқтин-ўқтин сакраб тўр ёқаларини силкитиб кўярди.

«Бу қанақа бемаъни ракс,— деб ўйлади Миттивой.— Бу ҳам майли-я, ишкилиб учмаса бўлгани. Фақат учмасин-да!»

Карлсон тўр ёқаларни усталик билан ўраб олганидан паррак ҳеч кўринмасди. Миттивой бунга жуда хурсанд бўлди. Агар учиб шифтга кўтарилгудай бўлса, жаноб Пек ҳойнаҳой ҳушидан кетиб йиқилади, кейин ўзига келиши биланок, бу ерга телевиденидан одам юборади, улар камераларини олиб келишади.

Жаноб Пек бу ғалати рақсни кўриб, қотиб-қотиб куларди. Шундан кейин Карлсон ҳам қикирлаб кула бошлади, ёқаларини силкитиб, жаноб Пек ёнидан ўтаётганида ҳатто бир-икки марта кўзини ҳам қисиб кўйди.

— Жудаям шўх, қувнок бола эканми? — деди жаноб Пек.— У болалар учун бериладиган эшиттиришда бемалол қатнашиши мумкин.

Бу гапни эшитиб Бок хоним жуда тутақиб кетди.

— У телевизорда чиқадими?! Ундай бўлса, мени бундан халос қилинг. Агар сиз телевидение студиясини остин-устун қиладиган одам қидириб юрган бўлсангиз, айти муддао, бу ишга бундан зўрини тополмайсиз.

Миттивой бош ирғади:

— Ҳа, бу тўғри гап. Студия оёғи осмондан келганидан кейин, у бепарвогина: «Парво қилма, бу рўзғорда бўладиган гап», дейди. Шунинг учун ундан эҳтиёт бўлинг!

Жаноб Пек зўрлаб ўтирмади.

— Агар ундай бўлса, кераги йўқ. Мен шунчаки таклиф қилувдим-да, болалар сон мингта!..

Жаноб Пек бирдан шоша-пиша кетишга отланди. Унинг эшиттириши бор экан.

Бирок шу пайт Миттивой Карлсоннинг қорнидаги кнопкасини пайпаслаб қидираётганини кўриб қолди-ю, охириги дақиқада ҳаммаси ошкор бўлиб қолмасайди деб кўркиб кетди.

— Йўқ, Карлсон... йўқ, керакмас,— деб шивирлади Миттивой безовта бўлиб.

Карлсон сира парво қилмай зўр бериб кнопкани қидирарди, эғнидаги қават-қават тўрлар халақит берарди.

Жаноб Пек остонада турганда бирдан Карлсоннинг мотори гуриллаб қолди.

— Вазастан устидан вертолётлар ўтишини билмас эканман,— деди жаноб Пек.— Улар бу ердан учмаслиги керак эди, гуриллаган овози кўпларга халақит беради. Хайр, Бок хоним. Эртага кўришгунча!

Жаноби Пек кетди.

Карлсон шифтга кўтарилди-да, бир неча бор айланди, тўр ёқаларини силкитиб, хилпиратиб Бок хоним билан хайрлашди.

— Ёшгина мағрур қизча узоқ-узоқларга учиб кетади! — деб кичқирди у.— Хайр, хой, хой!

ЧИРОЙЛИ, АҚЛЛИ ВА ТОБИДА СЕМИРГАН

Миттивой тушки овқатдан кейин вақтини тепада, Карлсоннинг томдаги уйда ўтказди. У Карлсонга, Бок хонимни тинч қўйиш, уни бошқа безовта қилмаслик кераклигини тушунтирди.

— Биласанми, у қаймокли торт қилмоқчи, чунки ойим ҳам, дадам ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам эртага уйга қайтиб келишади.

Карлсонга бу гап ростдай туюлди.

— Ҳа, агар торт қиладиган бўлса, уни тинч қўйиш керак. Крем тайёрлаётганида уй золимасининг гашига тегиш, уни калака қилиш мумкинмас, бўлмаса у ачийди, унга қўшилиб қаймоқ ҳам ачийди.

Шунинг учун Бок хоним Свантесон оиласидаги сўнги соатларини худди ўзи хоҳлагандай хотиржам ўтказди.

Миттивой билан Карлсон ҳам томдаги уйда, камин ёнида хотиржам ўтиришарди. Улар ўзларини жуда яхши ҳис этишарди. Карлсон Хетерге кўчасига учиб бориб, бирпасда олма олиб келди.

— Мен олмани беш эрега сотиб олдим, пулини ҳалол тўладим,— деди у Миттивойга.— Мени ўғирлик қиларкан деб шубҳаланишларини истамайман. Ахир мен дунёда энг ҳалол одамман!

— Наҳотки бу олмалар атиги беш эре турса?

— Биласанми, мен улардан нархини сўролмадим,— деб тушунтирди Карлсон,— чунки сотувчи аёл, худди шу пайт қаҳва ичгани кетганди.

Карлсон олмаларни симга териб, олов устига илиб қўйди.

— Қани топ-чи, дунёда олмани ким яхши пишира олади? — деб сўради Карлсон.

— Сен, Карлсон,— деб жавоб берди Миттивой.

Улар қўрда пиширилган олма еб, камин олдида ўтиришарди, ташқарида эса қоронғилик тобора қуюқлашарди. «Ўтиннинг чирсиллаб ёниши қандай чиройли-я!» — деб ўйлади Миттивой.— Қунлар совиб қолди. Куз келди шекилли».

— Қишлоққа учиб бориб, бирор дехқондан кўпроқ ўтин сотиб олмоқчиман. Дехқонлар ўлгудек хасис бўлишади, лекин бахтимга улар ҳам баъзида қаҳва ичгани кетишади,— деди Карлсон.

У ўрнидан турди-да, оловга икки дона тараша ташлади.

— Мен уй иссиқ бўлганини яхши кўраман,— деди у.— Қишда ўтинсиз қолиш — йўқ, бунақа бўлса мен ўйнамайман. Мен буни уялмасдан дехқонга очиқ айтишим мумкин.

Каминда ўт ўчганидан кейин Карлсоннинг хонаси қоронғи бўлиб қолди, у дастгоҳ тепасида шифтга осиб қўйилган чироқни ёқди, чироқ хонани, Карлсон устига уйиб ташлаган буюмларни ёритди.

Миттивой, икковимиз бир-биримиздан нарса алмаштириб олмай-мизми, деб сўради. Карлсон, мен доим тайёрман, деди.

— Бирок сен бирор нарса олмоқчи бўлсанг, аввалига мендан рухсат сўрашинг керак. Баъзида «ҳа» дейман, баъзида «йўқ» дейман...Кўпинча «йўқ» дейман, чунки буларнинг ҳаммаси мени-

ки, бирор нарсамдан ажралишни истамайман, бўлмаса мен ўйнамайман.

Ўшандан кейин Миттивой дастгоҳ устида ётган ҳамма нарсага кетма-кет рухсат сўрайверди, лекин биттагина синик будильникка рухсат олди, холос. Бу будильникни Карлсоннинг ўзи бузиб, ўзи йиғиб қўйган эди. Лекин бари бир бу ўйин жуда кизикарли эди, Миттивой бундан ҳам кизикарли ўйинни тасаввур этолмасди.

Бироқ кейин бу ўйин Карлсоннинг жонига тегди, у дурадгорлик қилишни таклиф этди.

— Бу дунёда энг кизик машғулот, жуда кўп ажойиб нарсалар қилиш мумкин,— деди Карлсон.— Ҳар ҳолда, мен ҳам қила оламан.

У дастгоҳ устидаги нарсаларнинг ҳаммасини полга ташлади-да, диванчанинг тагидан тахта ва ғўлалар олди. Карлсон билан Миттивой арралашга, рандалашга тушишди. Ҳаммаёкни тарак-турук овоз босиб кетди.

Миттивой пароход ясади. У икки тахтачани бир-бирига ёпиштирди-да, устига юмалок ғўлани жипслаштирди. Чиндан ҳам жуда яхши пароход ҳосил бўлди.

Карлсон, кичкина кушчалар яшаши учун уя ясаб, уйимнинг олдига осиб қўйишим керак, деди. Бироқ у ясаган нарса на уяга, на бошқа бирор нарсага ўхшарди. У ясаган нарсанинг нималигини аниқлаш амримаҳол эди.

— Бу нима? — деб сўради Миттивой.

Карлсон бошини ёнига эгиб, ўзи ясаган буюмга қаради.

— Шунчаки бир нарса,— деди у.— Ажойиб кичкина нарса. Қани топ-чи, дунёда қўли гул одам ким?

— Сенсан-да, Карлсон.

Кеч кирди. Миттивойнинг уйга қайтиб, ухлайдиган вақти бўлганди. Карлсон билан, унинг кичкина, файзли уйчаси билан, дастгоҳи, тутаб ёнадиган лампаси, ўтинхонаси, уйни ҳам ёритиб, ҳам иситиб турадиган камин билан хайрлашишга тўғри келганди.

Буларни ташлаб кетиш оғир эди, лекин ҳадемай бу ерга яна қайтиб келишини Миттивой биларди. Карлсоннинг уйчаси бошқаларнинг томида эмас, уларнинг томида эканлиги қандай яхши-я!

Улар чиқишди. Осмонда юлдузлар жимирларди. Миттивой илгарилари бунчалик кўп юлдузларни ҳеч кўрмаганди, яна шундай ёруғ, шундай яқин денг! Йўқ, у ўйлаганчалик яқин эмас, албатта, юлдузлар неча минг километр узоқликда эди. Миттивой буни биларди, лекин бари бир... Карлсоннинг уйчаси тепасида юлдузли чодир тикилди, гўё узатсанг қўлинг етадигандай, айни вақтда жуда-жуда узоқ эди.

— Нимага қараяпсан? — деб сўради Карлсон сабрсизлик билан,— мен совқотдим. Хўш, учасанми ёки фикрингдан қайтингми?

— Учаман,— деб жавоб қилди Миттивой.— Раҳмат.

Эртаси куни... Бу жуда ажойиб кун бўлди-да! Аввалига Бос-

се билан Бетан қайтиб келишди, кейин дадаси, энг охирида ойиси келди. Лекин бари бир энг муҳими ойиси эди. Бундан кейин, ойиси ҳеч қаёкка кетмасин-да! Ҳаммалари — дадаси ҳам, Бок хоним ҳам, Бимбо ҳам ойисини ўраб олишди.

— Чарчаганингиз колдими?— деб сўради Миттивой.— Чарчаганингиз шунчалик тез колдими-а?

— Сенинг хатингни олишим билан колди,— деди ойиси.— Сизларнинг касаллигингизни, ажратиб қўйилганингизни эшитиб, ўз кўзим билан кўрмасам касал бўлиб қоламан, деб ўйладим.

Бок хоним бошини сарак-сарак қилди.

— Сиз бекор қилдингиз, Свантесон хоним. Бироқ мен вақти-вақти билан келиб, сизга рўзғорда қарашиб тураман,— деди Бок хоним.— Энди мен ҳозирок кетишим керак. Бугун кечқурун телевизорга чиқаман.

Ҳаммалари хайрон бўлиб қолишди: ойиси ҳам, дадаси ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам.

— Ростдан-а? Ҳаммамиз кўрамиз. Албатта кўрамиз,— деди дадаси.

Бок хоним бошини мағрур кўтариб қўйди.

— Ишонаман, мени бугун бутун швед халки кўради деб умид қиламан.

У кетишга шошилди.

— Ахир мен сочимни тарашим, у ёк-бу ёғимга қарашим, ваннада чўмилиб олишим керак, массажист ва маникюрчи аёлнинг олдига боришим, бошмоғимга янги патак сотиб олишим керак. Телевизорда чиқишдан олдин ўзимга бир оро беришим керак.

Бетан кулиб юборди.

— Янги патак?.. Ахир уни телевизорда ким кўради?

Бок хоним унга норози бўлиб қараб қўйди.

— Нима, уларни битта-яримта кўради деяпманми? Ҳар ҳолда, менга янги патак керак..Бошдан-оёк яхши кийинган бўлсанг, ўзингни тетик, ишончли ҳис этасан. Балки буни ҳамма тушунавермас. Лекин бизга ўхшаш телевизорда тез-тез чиқиб турадиган одамлар буни яхши биламиз.

Бок хоним шоша-пиша хайрлашди-да, чиқиб кетди.

— Мана, уй золимаси ҳам кетди,— деди Боссе, Бок хонимнинг кетидан эшик ёпилгач.

Миттивой ўйчан бош ирғаб қўйди.

— Унга анча ўрганиб қолувдим,— деди у.— Қаймоқли тортни ҳам жуда бошлабди, юзига ананас кесиб, чиройли ясатди.

— Тортни кечқурунга колдирамиз. Қахва ичиб, торт еб, телевизорда Бок хонимни томоша қиламиз.

Худди шундай бўлди. Эшиттириш вақти бўлганда Миттивой Карлсонга қўнғироқ қилди. У парда орқасидаги ипни бир марта тортди: бу, «тез учиб кел» дегани эди. Карлсон учиб келди. Ҳамма оила аъзолари телевизор олдига тўпланишди. Чашкалар ва торт стол устига қўйилганди.

— Мана, биз ҳам Карлсон билан келдик,— деди Миттивой емакхонага кириб.

— Мана, мен ҳам келдим,— деб такрорлади Карлсон, юмшоқ

креслога ястаниб ўтириб.— Нихоят қаймоқли торт пайдо бўлибди, айни муддао! Бир бўлагини... катта бўлагини ҳозирок олсам майлими?

— Болалар тортни ҳаммадан кейин олишади,— деди ойиси.— Бундан ташқари, бу ерда мен ўтираман. Миттивой икковингиз телевизор олдида, полда ўтиришингиз мумкин, кейин бир бўлакдан торт бераман.

Карлсон Миттивойга гап котди:

— Эшитдингми? У сенга доимо шунақа муомала қиладими? Бечора бола!

Кейин у кулимсираб қўйди, Карлсон хурсанд эди.

— Унинг менга ҳам шундай муомала қилиши жуда яхши, чунки тўғри қияпти, бўлмаса мен ўйнамайман.

Карлсон билан Миттивой телевизор рўпарасига, полга ўтириб олишди-да, Бок хонимнинг чиқишини кутишди.

— Ҳозир бошланади,— деди дадаси.

Чиндан ҳам кўп ўтмай экранда Бок хоним, унинг ёнида жаноб Пек пайдо бўлди. Программани жаноб Пек олиб борарди.

— Уй золимаси худди тирикдай-я,— деди Карлсон.— Ҳой, ҳой! Ҳозир бир маза қилиб ўйнаймиз.

Бок хоним сесканиб кетди. У гўё Карлсоннинг сўзларини эшитгандай эди. Балки у шунчаки ҳаяжонланаётгандир, чунки у бутун швед халқи олдида турар, уларга «Хильдур Бокнинг зирвак шўрваси»ни қандай тайёрлаш ҳақида гапириб бериши керак эди.

— Айтинг-чи,— деб бошлади жаноб Пек,— худди шу зирвакни пишириш фикри сизга қаёқдан келиб қолди?

— Ўз-ўзидан,— деди Бок хоним.— Қозон-товок нималигини мутлако билмайдиган синглинг бўлганидан кейин...

Шу пайт Бок хоним жим бўлиб қолди, чунки Карлсон кичкина дўмбоқ қўлчасини олдинга чўзиб, телевизорни ўчириб қўйди.

—Уй золимасини хоҳласам, чиқараман, хоҳласам, чиқармайман, бу менинг ихтиёримда,— деди у.

Бирок ойиси аралашди.

— Телевизорни ёкиб қўй,— деди ойиси.— Бошқа бундай қилма, бўлмаса, уйдан чиқариб юбораман.

Карлсон Миттивойнинг бикинига туртиб шивирлади.

— Сизларникида яна нима қилиш мумкинмас?

— Жим ўтир, Бок хонимни кўрамыз,— деди Миттивой.

— ...Зирвак мазали бўлиши учун унга туз, гармдори, ҳар хил кўкат солиб, узок қайнатиш керак,— деб гапида давом этди Бок хоним.

Бок хоним ҳамманинг кўзи олдида зирвакка туз, гармдори солди, роса қайнатди, тайёр бўлганидан кейин, экрандан муғам-бирона жилмайиб қараб:

— Татиб кўрасизми? — деб сўради.

— Раҳмат, шахсан мен татиб кўрмайман,— деди Карлсон.— Лекин билиб қўй, агар исми-фамилияси билан адресини берсанг,

Ўзинг айтган ўша икки-уч нафар кичкина олов ейдиганларни олиб келганим бўлсин. Улар жон деб татиб кўришлари мумкин.

Кейин жаноб Пек Бок хонимга, телевизорга келиб, зирвакни қандай тайёрлаш ҳақида гапириб бергани учун миннатдорчилик билдирди. Шу билан эшиттириш тугаши керак эди-ю, лекин Бок хоним бирдан сўраб қолди:

— Айтинг-чи, синглимга телевизор орқали салом йўлласам бўладими?

Жаноб Пек нима дейишини билмай шошиб қолди.

— Менга қаранг... Ҳа, майли, салом йўлланг, фақат тезроқ бўлинг!

Бок хоним қўлини силкитиб, деди:

— Салом, Фрида, мени эшитаяпсанми? Ишонаманки, стулдан йиқилиб тушмагандирсан!

— Мен ҳам бунга ишонаман,— деди Карлсон.— Бўлмаса Нурландда ер қимирлаш бўлади-я.

— Нималар деб валдираяпсан? — деб сўради Миттивой.— Сен ахир ўша Фриданинг канақалигини билмайсан-ку. Балким у Бок хонимга ўхшаб семиз, барваста эмасдир.

— Нега билмас эканман, биламан-да,— деди Карлсон.— Мен уларнинг Фрейгатен кўчасидаги уйида бир неча бор бўлганман, ажина-ажина ўйнаганман.

Кейин Карлсон билан Миттивой яна бир бўлакдан торт ейишди, хуққавознинг ҳавога бирданига бешта тарелка отиб, уларни баравар тутиб олишини томоша қилишди. Миттивой зерикиб кетди, бироқ Карлсон завқ билан томоша қилаётгани учун Миттивой ҳам хурсанд, бахтиёр эди.

Ҳамма нарса кўнгилдагидай эди. Ҳаммалари: ойиси ҳам, даси ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам, Бимбо ҳам, ҳатто Карлсон ҳам бирга тўпланишиб, у билан бирга ўтиришганидан Миттивой ниҳоятда хурсанд, севинчи ичига сиғмасди.

Тортни еб бўлишганидан кейин Карлсон юпқа бир чинни тақсимчани олди-да, уни ялаб тозалаб, хуққавозга ўхшаб осмонга отди.

— Яшиқ ичидаги йнгит жуда абжир экан-а,— деди Карлсон.— Қойил қилди-я! Қани топ-чи, тақсимча отишда дунёда ким зўр?

У тақсимчани шундай баландга отдики, шифтга тегишига сал қолди. Миттивой кўрқиб кетди.

— Қўй, отмагин, Карлсон, керакмас...Қўй деяпман!

Ойиси ва бошқалар телевизордаги раққосанинг рақсини томоша қилиб ўтиришарди. Шунинг учун, Карлсоннинг қилиғини ҳеч ким пайкамади.

Миттивой бўлса ҳадеб: «Қўй, Карлсон, керакмас» деб шивирларди, лекин Карлсоннинг қулоғига гап кирмас, у тақсимча отиш билан овра эди.

— Тақсимчаларинг жуда чиройли экан-да! — деди Карлсон ва уни яна шифтга отди.— Тўғрироғи, чиройли тақсимчаларинг бор эди,— деб гапини тўғрилади ва тақсимча синикларини териб олиш учун энгашди.— Ҳечкиси йўқ, бу рўзғорда бўладиган гап.

Бирок ойиси таксимчанинг полга тушиб чил-чил синганини эшитти. У Карлсонни яхшилаб урди-да:

— Бу менинг энг яхши кўрадиган таксимчам эди, бу ҳечки си йўк, рўзгорда бўлиб турадиган гап эмас,— деди.

Миттивой дунёдаги энг зўр ҳукқавозни бунчалик ранжитишганидан бир оз хафа бўлди, лекин ойисининг таксимчага жуда ачинганини тушуниб турарди. Шунинг учун у ойисига тасалли берган бўлди:

— Ойи, йиғиб қўйган пулимдан сизга янги таксимча олиб берман.

Лекин шу пайт Карлсон чўнтагидан беш эрелик танга олди-да, ойисига узатди.

— Синдирган нарсам учун ўзим тўлайман. Мана, ол. Ўзингга янги таксимча сотиб ол, қайтимини ҳам ўзингга олиб қолишиг мумкин.

— Раҳмат, азизим Карлсон,— деди ойиси.

— Биласанми, колган пулга бир нечта арзон ваза сотиб олгин, яна хафа бўлганигга, жажлинг чикканида ўша вазаларни менга отасан.

Миттивой ойисининг пинжигга кирди:

— Ойи, сиз Карлсондан хафа эмасмисиз?

Ойиси аввал Карлсоннинг, кейин Миттивойнинг қўлини силаб қўйди-да, сизлардан хафа эмасман, деди.

Кейин Карлсон хайрлаша бошлади:

— Хайр, уйга боришим керак, бўлмаса кечки овқатга кеч қоламан.

— Бугун кечки овқатга нима ейсан? — деб сўради Миттивой.

— «Томда яшовчи Карлсоннинг зирваги»,— деди Карлсон.— Бирок мен уй золимасига ўхшаб, унга захар солмайман, ха, гапимга ишонавер. Қани топ-чи, дунёда зирвакни ким яхши пиширади?

— Сен, Карлсон,— деди Миттивой.

Орадан бир соатча ўтгач, Миттивой ўз каравотида ётарди, ёнидаги саватда Бимбо ухларди. Ҳаммалари — ойиси ҳам, дадаси ҳам, Боссе ҳам, Бетан ҳам, хонага кириб, унга яхши ётиб тургин дейишди. Миттивойнинг жуда уйқуси келганди. Лекин у ҳали ухлагани йўк, Карлсон ҳақида ўйляпти. Ҳозир Карлсон нима қилаётган экан? Балки бирор нарса ясаётгандир... Қуш уяси ми ёки бошқа бирор нарсам...

«Эртага, мактабдан келганимдан кейин,— деб ўйлади Миттивой.— Карлсонга қўнғирок қилиб, ёнингга бориб, бирор нарса яасам майлими, деб сўрайман».

Кейин Миттивой ўзича ўйлади: «Карлсоннинг қўнғирок ўрнатгани жуда яхши бўлди-да, у билан хоҳлаган вақтимда гаплаша оламан». Унинг бирдан гаплашгиси келиб қолди.

Миттивой ўрнидан сакраб туриб, оёқ яланг дераза олдига чопиб борди-да, ипни тортиди. Уч марта. Бу сигнал: «Дунёда сенинг борлигинг қандай яхши, Карлсон. Сендай чиройли, ақлли, тобида семирган одамнинг бори қандай бахт-а!» деган маънони англатарди.

Миттивой дераза олдида яна бир оз турди. У жавоб кутиб тургани йўк, шунчаки ўзи турди. Буни карангки, бирдан Карлсон учиб келиб қолса бўладими.

— Ҳа, сен тўғри гапирдинг,— деди у,— бу чиндан ҳам жуда яхши.

Карлсон бошка ҳеч нима демади-ю, ўша захоти томдаги яшил уйига учиб кетди.

ТОМДА ЯШОВЧИ ҚАРЛСОН ЯНА ШҶХЛИК ҚИЛЯПТИ

ҲАММАНИНГ ҲАМ ҚАРЛСОН БҶЛИШГА ҲАҚҚИ БОР

Кунлардан бир кун эрталаб Миттивой уйку аралаш ошхонадан келаётган хаяжонли овозларни эшитиб қолди. Дадаси билан ойисининг нимадандир хафалиги шундай билиниб турарди.

— Мана, оқибати! — деди дадаси. — Газетада нималар деб ёзишганини бир кўргин-а. Ма, ўзинг ўқий қол.

— Дахшат! — дея хитоб қилди ойиси. — Турган-битгани ваҳима-ку.

Миттивой ўрнидан сапчиб турди. У ота-онасини шунчалик дахшатга солган нарсани тезроқ билишни истарди.

Газетанинг биринчи бетидаяйриқ харфлар билан қуйидаги сарлавҳа терилганди:

«Бу нима: учар бочками ё бошқа бирор нарсани?»

Сарлавҳанинг тагида эса мақола босилганди:

«Стокгольм устида ғалати, номаълум объект учиб юрибди. Шохидларнинг хабар қилишича, кейинги пайтларда Вазастан атрофида, кичкина пиво бочкасини эслатувчи қандайдир учувчи буюмни бир неча бор кўришган. У моторнинг гувуллашига ўхшаш овоз чиқаради. Авиакомпания вакиллари бу учишлар хусусида бизга ҳеч нимани маълум қилиша олмади. Шунинг учун ҳам бу фазага разведка мақсадида учирилган ажнабий йўлдош-жосус деган тахмин туғилди. Бу учишлар сир-асрори очилиши, номаълум объект қўлга туширилиши керак. Агар у чинданам жосус бўлиб чиқса, тергов қилиш учун полиция қўлига топшириш керак.

Вазастандаги ғалати учишлар сирини ким очади?

Газета редакцияси 10 000 крон миқдорида мукофот белгилади. Омади очиб шу сирли буюмни ушлаган одам 10 000 крон мукофот олади. Уни тутиб редакцияга олиб келингларида, пулни олинглари!»

— Томда яшовчи бечора Карлсонга жабр бўпти-да, — деди ойиси. — Энди унинг пайига тушишади.

Миттивой бирданига ҳам кўрқиб кетди, ҳам жаҳли чикди, ҳам дили сиёҳ бўлди.

— Нега энди Карлсонни ўз холига қўйишмайди-я! — деб бақириб юборди у. — Ахир, у ҳеч қандай ёмон иш қилигани йўғу. Томдаги уйчасида тинч-хотиржам яшайпти, баъзи-баъзида у ёкбу ёкка учади, холос. Нима, Карлсон бирор иш қиптими?

— Йўқ, — деди дадаси, — Карлсоннинг ҳеч қандай айби йўқ. Фақат у... сенга қандай тушунтирсам экан... халиги, сал ғалатирик, бошқачарок-да...

Ҳа, бу гапда жон бор, Карлсон қандайдир бошқачарок, Митти-

войнинг бу гапга қўшилмай иложи йўқ. Чинданам, томда пакана, бақалок одамнинг, яна елкасида парраги, корнида тугмачаси бор одамчанинг яшаши ғалати эмасми?

Ахир, Карлсон худди шундай одамча-да. Боз устига у Миттивойнинг энг яхши дўсти. Ха, ха, Кристер ҳам, Гунилла ҳам эмас, аини шу Карлсон унинг чин дўсти, лекин Миттивой уларни ҳам жуда яхши кўради. Баъзида эса ғойиб бўлиб қолса ё шунчаки банд бўлса, Кристер ва Гунилла билан ҳам ўйнайди.

Карлсон, Кристер билан Гунилла менга ҳечам тенг келолмайди-да, деб ишонтирмоқни бўлар, Миттивой улар ҳақида гапирди дегунча жони чикарди.

— Уша дўмбоқчаларни менга тенглаштириб ўтирибсан-а,— дерди Карлсон хуноб бўлиб.— Менга, шундай чиройли, тобида семирган, аини куч-қувватга тўлган эркакка-я! Бу нодон болаларингни қанчаси мендай ажойиб дўст орттириш бахтига сазовор бўлган? Қани, жавоб бер!

— Йўқ, йўқ, фақат мен муяссар бўлганман,— дерди Миттивой ва ҳар гал юраги севинчдан тўхтаб қолгудек бўларди. Унинг жуда омади келган-да, чунки Карлсон айнан уларнинг томида яшайпти-я! Ахир, Вазастанда бунақанги эски, кўримсиз, Свантесонлар оиласи яшаган уйларга ўхшаган уйлар камми! Омади келгани шуки, Карлсон бошқа уйларнинг томига эмас, тасодифан буларнинг томига келиб қолган!

Тўғри, Карлсоннинг уйларига келганидан Миттивойнинг ойиси билан дадаси аввалига хурсанд бўлишмади. Боссе билан Бетан ҳам дастлаб уни ёқтиришмаганди. Бутун оила аъзолари — Миттивой бундан истисно, албатта — Карлсонни энг тантик, энг кўрс, энг шўх бола, бунақаси бошқа топилмайди, деб ҳисоблашарди. Лекин аста-секин ҳамма унга кўника бошлади. Энди улар уни хатто ёқтириб қолишганди, энг муҳими, Карлсоннинг Миттивойга жуда кераклигини тушунишарди. Ахир, Боссе билан Бетан Миттивойдан анча катта эди-да, бинобарин, Миттивой ўзининг энг яхши дўстисиз яшаёлмасди. Гарчи унинг Бимбо исмли ажойиб кучукчаси бўлса ҳам, бари бир Карлсон унга жуда-жуда зарур эди.

— Менимча, Карлсон ҳам Миттивойсиз яшай олмайди,— деди ойиси.

Лекин аввалига ойиси билан дадаси Карлсон ҳақида ҳеч кимга оғиз очмасликка қарор қилишди. Агар телевидениедагилар Карлсондан хабар топиб қолишса, уйларида нималар бўлишини, газетаю журналлар унинг ҳақида, айтايлик, «Карлсон ўз уйида» деган сарлавҳа остида устма-уст мақолалар беришини жуда яхши биларди.

— Бирорта журналда Карлсоннинг суратини кўриб қолсак, жуда қулгили бўлади-да...— деди Боссе.— Бир тасаввур қилгин-а, у меҳмонхонасида кип-қизил атиргулларни томоша қилиб ўтирибди...

— Овозингни ўчир! — деб Миттивой унинг гапини шартта бўлди.— Карлсоннинг ҳеч қандай меҳмонхонаси йўқлигини биласан-

ку, *атиги битта кичкина хонаси бор, у ерда атиргул нима қилсин.

Ҳа, буларнинг ҳаммасини Боссенинг ўзи ҳам яхши билади. Бир куни уларнинг ҳаммаси — Боссе ҳам, Бетан ҳам, ойиси ҳам, дадаси ҳам — Карлсоннинг хужрачасини кўришган, тўғри, атиги бир марта. Ўшанда улар туйнук орқали томга чиқишганда — одатда бу ердан мўри тозаловчилар чиқишади — Миттивой мўри орқасидаги кичкина уйчани кўрсатди.

Ойиси томдан пастга, кўчага қараб, жиндек кўркиб ҳам кетганди. Ҳатто боши ҳам айлангандай бўлди-ю, мўрини ушлаб туришига тўғри келди.

— Миттивой, томга ҳеч қачон якка-ёлғиз чикмайман деб, менга ҳозир ваъда бер, — деди ойиси.

— Хўп бўлади, — деб тўнғиллади Миттивой бир оз ўйланиб тургач. — Томга ҳеч қачон ёлғиз чикмайман... чиксам ҳам, Карлсон билан бирга чикаман, — деб кўшиб кўйди пичирлаб.

Лекин, ойиси афтидан, унинг охири сўзларини эшитмади: ҳа, майли, ўзидан кўрсин. Ахир, Карлсоннинг олдига чикмагин, деб Миттивойдан қандай талаб қила олади? Ахир, Карлсоннинг ҳар хил ғалати буюмлар тўлиб-тошган кичкина уйчасида ўтириш қанчалик маза эканлигини онаси тасаввур ҳам этолмайди-ку.

«Энди, мана шу бемаъни мақоладан кейин ҳаммаси, хойнахой, тугаса керак!» — деб ўйлади Миттивой алам билан.

— Сен Карлсонни оғохлантириб қўйишинг керак, — деди дадаси, — эҳтиёт бўлсин. Сал вақт ўтгунча Вазастан бўйлаб учмай турсин. Фақат сенинг хонангда ўйнашларинг мумкин, ана шунда уни ҳеч ким кўрмайди.

— Борди-ю, безорилик қила бошласа, ўша заҳотиёк калишини тўғрилаб қўяман, — деб кўшиб кўйди онаси ва Миттивойга каша солинган тарелкани ўзатди.

Бимбо ҳам кашадан ўз улушини олди. Дадаси хайрлашиб ишига кетди. Кейин маълум бўлишича, ойиси ҳам каергадир бориб келиши керак экан.

— Саёхатчилар бюросига бораман, билай-чи, бизларбоп бирор марокли маршрути йўқмикан. Даданг ҳадемай отпускага чикади, — деди ойиси ва Миттивойни юзидан ўпди. — Мен тезда қайтаман.

Миттивой яна ёлғиз қолди. Бимбо, бир тарелка каша ва ўзининг ўй-фикрларию стол устидаги газета билан якка-ёлғиз қолди. У газетани олдига сурди-да, у ёк-бу ёғини кўздан кечири бошлади. Карлсон ҳақидаги мақола тагида Стокгольмга туристларни олиб келган, энди Стременда лангар ташлаб турган каттакон кеманинг сурати берилганди. Миттивой уни узоқ томоша қилди — оқ кема жудаям чиройли эди! Миттивойнинг мана шу гўзал кема бортига чиқиб, каёккадир, узоқ-узоқларга сузиб кетгиси келиб қолди!

У кўзини суратдан узмасликка уринарди-ю, лекин бари бир нигоҳи дам-бадам сарлавҳанинг йирик-йирик ҳарфларига тушиб қоларди:

«Бу нима: учар бочками ё бошқа бирор нарсами?»

Миттивой бирдан ҳаяжонланиб кетди. Карлсон билан иложи борича тезроқ гаплашиш керак, лекин уни чўчитиб юбормаслик учун бу ишни ниҳоятда эҳтиётлик билан қилиш керак, йўкса, у тўсатдан учиб кетиши ва бутунлай қайтиб келмаслиги мумкин!

Миттивой хўрсиниб кўйди. Бир қошиқ кашани истар-истамас озғига солди, лекин уни ютолмай, гўё мазасини яхшилаб татиб кўрмоқчи бўлгандай, тилининг учида бир зум ушлаб турди. Миттивой муштдеккина озғин бола эди, иштаҳасининг ҳам мазаси йўқ, ахир, бунақа болалар оз эмас-ку. У овқат солинган тарелкани қошиқ ё вилка билан соатлаб чўкилаб ўтириши, охиригача емаслиги мумкин.

«Каша бирам бемаза экан-эй,— деб ўйлади Миттивой.— Жиндак шакар қўшсам ширинроқ бўлар...» У қанддонга энди қўлини чўзган ҳам эдики, дераза томондан моторнинг гувуллаган овози эшитилди-ю, ўша захоти ошхонага Карлсон учиб кирди.

— Салом, Миттивой! — деб қичқирди у.— Дунёда энг яқин дўстинг кимлигини биласанми? Қани, топ-чи, нега ўша дўстинг худди ҳозир пайдо бўлди!

Миттивой лунжида анчадан бери ушлаб турган кашани шоша-пиша ютди.

— Дунёдаги энг яқин дўстим, сенсан, Карлсон! Лекин нега ҳозир учиб келганингни билмайман.

— Шарти шуки, уч мартагача ўйлаб топасан! — деди Карлсон.— Балки, сен нодон болакайни соғингандирман? Эҳтимол, бу ерга янглишиб келиб колгандирман, аслида Қирол паркига учиб бормоқчи бўлгандирман? Балки, бу ерда мазали каша борлигини сезгандирман? Бир, икки, уч, гапир, чўзма!..

Миттивойнинг юзи ёришиб кетди.

— Ҳойнаҳой, мени соғинганинг учун келгандирсан,— деди у хижолатомуз.

— Ҳечам-да! Қирол паркига ҳам учиб бормоқчи эмасдим. Демак, буёғига ўйлаб ўтирмасанг ҳам бўлади.

«Қирол парки! — деб ўйлади Миттивой кўркув аралаш.— Карлсон уёкка ҳечам учиб бормаслиги керак. Умуман, у ерга кадам босмасин, ғиж-ғиж одам, кўриб қолишади. Ҳозир унга буни тунунтириб кўйиш керак».

— Менга қара, Карлсон...— деб гап бошладию Миттивой, лекин ўша захоти жим бўлди, чунки Карлсоннинг нимадандир норозилигини пайқаб қолди.

У Миттивойга хўмрайиб қараганича, ҳадеб лабларини чапиллатарди.

— Итдай очикиб келасану,— деб тўнғиллади Карлсон,— бу бўлса бир тарелка каша олдида ҳеч гап бўлмагандай хотиржам ўтираверади, сочикни бўйнига ўраб олганига ўлайми. Тагин ойинг учун бир қошиқ, даданг учун бир қошиқ, Августа холанг учун бир қошиқ каша ейишинг керак, деб минғиллагани-минғиллаган.

— Қайси Августа хола учун? — деб сўради Миттивой унинг кимлигини тезроқ билгиси келиб.

— Мутлақо танимайман,— деб жавоб берди Карлсон.

— Ундай бўлса, унинг соғлиги учун каша ейишнинг нима кераги бор? — Миттивой кулиб юборди.

Лекин Карлсон куладиган холатда эмасди.

— Ҳали, шундайми! Демак, қаердадир, дунёнинг бир тупка-рисиде яшайдиган қандайдир қари холаларингу аммаларингни билмагани учунок сенинг дўстинг очидан ўлиши керак экан-да!

Миттивой ўрнидан сапчиб турди-да, буфетдан тарелка олиб, Карлсонга, кашадан ўзинг истаганча солиб ол, деди. Ҳали ҳам ковоғидан қор ёғиб ўтирган Карлсон кастрюлькани олди-да, тарелкага каша сола бошлади. Кашанинг ҳаммасини солиб бўлганидан кейин, кўрсаткич бармоғи билан кастрюлнинг четларини ялади, қирмочигача ҳам қолдирмади.

— Ойинг тилла аёл-да,— деди Карлсон,— фақат афсуски жудаям пишик. Кашани бунчалар оз пиширишини биринчи бор кўришим.

Кашанинг охирги ёрмасигача тарелкага тушганидан кейингина Карлсон ейишга киришди, у шундай иштаҳа билан ердик, хатто кулоқларигача қирсиллаб кетарди. Бир зум ошхонадаги ҳамма товушларни каттиқ чапиллаган товуш босиб кетди, кимдир кашани очкўзлик билан пок-покиза туширганида ҳамиша шундай товуш таралади.

— Афсуски, Августа холанинг соғлиги учун ейишга ҳеч нима қолмади,— деди Карлсон кафти билан оғзини артаркан.— Ие, буёқда булка нон ҳам бор экан-ку! Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик. Азизим, Августа хола, ташвиш тортма, ҳаммаси жойида, ўша узок Тумба шахрингда ёки хоҳлаган жойингда тинч-хотиржам яшайвер. Сенинг соғлигинг учун каша ўрнига иккита булка нон ейман. Балки, хатто учта... ёки тўртта, ё бешта ерман!

Карлсон булка нонларни бирин-кетин еб бўлгунича Миттивой жим ўтириб, дўстини қандай қилиб ётиғи билан огоҳлантириш ҳақида ўйларди. «Балки газетани Карлсоннинг ўзига берсам тўғри бўлар? Ҳаммасини ўзи ўқиб чиқа қолсин»,— деган қарорга келди у ва бир зум иккиланиб турганидан кейин газетани Карлсон томонга суриб қўйди.

— Биринчи бетини кўргин-а,— деди Миттивой хомуш. Карлсон газетага кўз югуртирди. Кейин жуда қизиқиб қолди шекилли, дўмбоқ бармоқчаси билан оқ кема суратини ниқтаб кўрсатди.

— Вой! Кема ағдарилиб кетибди-ку! — деб хитоб қилди у.— Фалокат устига фалокат-а!

— Газетани тесқари ушлаб турибсан-ку,— деди Миттивой секингина.

У Карлсоннинг ўқишни билмаслигига кўпдан бери шубҳаланиб юрарди. Лекин Миттивой кўнгилчан бола, у ҳеч кимни ҳафа қилгиси келмайди. Карлсонни-ку, ранжитишни ҳечам истамасди, шунинг учун ҳам: «Ҳа-ҳа-ҳа, сен ўқишни билмас экансан-да!» деб бақириб-чақирмади-да, газетани секин айлантириб қўйди, шу захоти Карлсон ҳеч қандай бахтсизлик юз бермаганини кўрди.

— Лекин бу ерда бошқа бир бахтсизлик ҳақида ёзишибди,— деди Миттивой.— Бир эшитиб кўргин-а!

У учар бочкача ва йўлдош-жосус, уни тезда ушлаш зарурлиги, газета белгилаган мукофот ҳақида — хуллас, бутун мақолани бошидан-охиригача овоз чиқариб ўқиб чикди...

— «Уни редакцияга олиб келсангиз, кўрсатилган пулни оласиз»,— деб у ўқишни тугатди-да, бир хўрсиниб кўйди.

Лекин Карлсон хўрсинмади, аксинча ўзида йўқ хурсанд эди.

— Хўп, хўп! — деб кичкирганича турган жойида севинганидан дик-дик сакрарди.— Хўп, хўп, йўлдош-жосусни ушладик десак ҳам бўлади! Редакцияга телефон килиб айт, мени, тушки овқатдан кейин боради дегин.

— Бу нима қилганинг? — деб сўради Миттивой кўркув ичида.

— Йўлдош-жосусларнинг дунёдаги энг зўр овчиси кимлигини биласанми? — Карлсон шундай деди-да, гердайганча бармоғи билан ўзини кўрсатди.— Мана у, даҳшатли Карлсон! Мен катта матрапим билан учганимда ҳеч ким қочиб қутулолмайди. Модомики, йўлдош-жосус қаердадир, шу атрофда, Вазастан яқинида айланиб юрган экан, кечгача уни матрапим билан хойнахой ушлайман...Ҳа, айтмоқчи, чамадонинг борми, ўн мингги нимада олиб кетамиз?

Миттивой яна бир хўрсиниб кўйди. Ҳамма нарса у ўйлагандан кўра анча мураккаб бўлиб чикди. Карлсон ҳеч нимадан шубҳаланмасди.

— Азизим Карлсон, ўша «учар бочкача»— бу ўзинг эканлигингни, улар сени овлаб юришганини нахотки фаҳмламаган бўлсанг? Энди тушундингми?

Карлсон севинганидан ҳамон дик-дик сакрарди, лекин бу сўзларнинг асл маъносини бирдан фаҳмлаб қолди. Томоғига бир нима тикилиб қолгандай қулдираган овоз чиқарди-да, Миттивойга еб юборғудай бўлиб тикилди.

— «Учар бочкача!»— деб ўшқирди у.— Сен мени учар бочкача деб мазах қиляпсанми! Сен-а, менинг энг яқин дўстим-а!

У новчарок кўринишга уриниб, қўлларини баланд кўтарди-да, қорнини ичига тортди.

— Назаримда,— деди у баланддан келиб,— сен менинг чиройли, ақлли, тобида семирган, айни қуч-қувватга тўлган эркак эканлигимни унутиб кўйганга ўхшайсан. Шундайми, йўқми?

— Шундай, Карлсон, шу-у...— деб гувранди Миттивой, ҳаяжонланганидан дудукланиб.— Уларнинг бу ҳақда газетада ёзишганларига мен айбдор эмасман. Лекин улар сени назарда тутишяпти, бу аниқ.

Карлсоннинг баттар жаҳли чикди.

— «Омади чопиб шу сирли буюмни ушлаган...»— у мақоладаги бу сўзларни яна бир бор алам билан такрорлади.— «Буюм!»— деб кичкириб юборди қони қайнаб.— Мени буюм деб аташга қимми ҳадди сизди-я! Мен ўша ярамаснинг тумшуғига шундай туширайки, кўзлари қосасидан чиқиб кетсин.

Карлсон шундай деди-да, Миттивой томонга таҳдид билан бир неча кадам ташлади. Лекин ҳаракати зое кетди. Чунки Бим-

бо ўша заҳотиёк сапчиб турди. У-ку, ҳеч кимнинг Миттивойни чертишига йўл қўймайди.

— Бимбо, жойингга бор, жим ёт! — деб буюрди Миттивой. Бимбо индамай нари кетди-да, менинг буёқда шай бўлиб турганимни Карлсон билиб қўйсин дегандай ириллаб қўйди.

Карлсон скамейкага ўтирди. У ниҳоятда хомуш бўлиб, ниҳоятда маъюс тортиб қолди.

— Мен бунақасига ўйнамайман, — деди у. — Рост, сен шундай баджаҳл экансан, мени буюм деб мазах қиларкансан, тентак кучукларингни менга хезлар экансан, сен билан ўйнамайман.

Миттивой жудаям довдираб қолди. У нима дейишини, нима қилишини билмасди.

— Газетада шунақа деб ёзишларига мен ҳечам айбдор эмасман, — деб гўлдирди у яна ва жимиб қолди.

Карлсон ҳам миқ этмай, скамейкада ғамгин-маъюс ўтирарди. Ошхонага оғир жимлик чўқди.

Карлсон бирдан хаҳолаб кулиб юборди. У ўрнидан сапчиб турди-да, мушти билан Миттивойнинг қорнига туртиб қўйди.

— Модомики, мен буюк эканман, ҳар ҳолда, ўн минг крон турадиган дунёдаги энг яхши буюмман! Тушундингми? Уқдингми?

Миттивой ҳам кула бошлади — Карлсоннинг яна кўнгли чоғ бўлганидан хурсанд эди.

— Ҳа, бу тўғри, — деб тасдиқлади у, — сен ўн минг крон турасан. Менимча, бунчалик қиммат турадиган одам кам бўлса керак.

— Дунёда ҳеч ким йўқ, — деди Карлсон катъий. — Гаров ўйнайман, сенга ўхшаган нодон бола кўпи билан бир юз йигирма беш крон туради.

У завки тошиб кетганидан қорнидаги тугмачасини босиб, шифтга ўқдай учиб чикди-да, шодон қийқирганича лампа атрофида бир неча бор айланди.

— Ҳа, хўп! — деб қичқирарди у. — Мана, ўн минг крон турадиган Карлсон учиб юрибди! Ҳа, хўп!

Миттивой ҳеч нимани ўйламасликка қарор қилди. Ахир, Карлсон чинданам аслида жосус эмас, демак, уни фақат Карлсон бўлгани учунгина тутишлари мумкин. Ойиси билан дадаси ҳам Карлсон учун эмас, ўз хузур-халоватларини ўйлаб кўркишаётганликларини Миттивой бирдан тушуниб қолди. Улар, агар ҳамма Карлсонни ушлашга киришса, унинг борлигини яширишнинг иложи бўлмай қолишидан чўчишарди. Миттивойга Карлсонга жиддий ҳеч нима хавф солмаётгандай туюлди.

— Ҳеч нимадан кўркмасанг бўлади, Карлсон, — деди у Карлсонни тинчитишга уришиб. — Сен, сен ўзинг бўлганинг учун сенга ҳеч нима қилишолмайди.

— Бўлмасам-чи, ҳар кимнинг Карлсон бўлишга ҳаққи бор, — деб Карлсон унинг гапини илиб кетди. — Ҳолбуки, ҳозирча унинг мана шундай ажойиб, тобида семирган битта нусхаси топилди.

Улар яна хонанинг ўртасида ёнма-ён туриб қолишди, Карлсон эса атрофга умид ва сабрсизлик билан алангларди.

— Сенда портлатсак бўлган янги буғ машинаси йўқми?

Эки бошқа бирор кизикарли нарсанг йўкми? Энг мухими, гум-бурлаб портласа бўлди-да. Ке, ҳозир сира кутилмаган бир гум-бурлаш уюштирамиз. Мен бир оз вақтичоғлиқ қилмоқчиман, йўкса, сен билан ўйнамайман,— деди у ва ўша захоти Миттивойнинг столи устида ётган қоғоз халтачага кўзи тушиб қолди.

У қоғоз халтачага ўз овига ташланган калхатдай ташланди. Ойиси бу қоғоз халтачани Миттивойнинг столига кеча кечкурун қўйган эди, унда ажойиб шафтоли бор эди. Мана энди, ўша шафтолини Қарлсон дўмбок бармоқлари билан зўр бериб сикарди.

— Биз уни бўламиз, хўпми? — деб таклиф қилди Миттивой шоша-пиша. У ҳам шафтолини яхши кўрарди, шунинг учун оғзини очиб ўтирадиган бўлса, қуруқ қолишини тушунарди.

— Бўпти,— рози бўлди Қарлсон,— бўламиз! Мен ўзимга шафтолини оламан, сен эса қоғоз халтачани. Билиб қўй, мен сенга энг яхши бўлагини беряпман, бу қоғоз халтачадан канчадан-канча қизик нарсаларни ясага бўлади-я!

— Йўк, раҳмат! — деди Миттивой катъий.— Биз аввалига шафтолини бўламиз, кейин мен сенга қоғоз халтачани жон-жон деб бераман.

Қарлсон норози бўлиб бош чайкади.

— Мен сендака очопат болани ҳечам учратмагандим! — деди у оғир хўрсиниб.— Ҳа, майли, ҳеч қўймадинг-да, сен айтганча бўла қолсин...

Шафтолини бўлиш учун пичок керак эди, Миттивой ошхонага чопиб кетди. У пичок олиб келиб қарасаки, Қарлсон йўк. Лекин Миттивой шу захоти стол тагидан гўё кимдир бирор ширин нарсани шоша-пиша еяётгандагидака чапиллаган товушни эшитиб қолди.

— Менга кара, у ерда нима қиляпсан? — деб сўради Миттивой ташвиш-ла.

Қарлсон стол тагидан чиққанида, иягидан шафтоли шираси оқиб турарди. У дўмбок қўлчасини чўзди-да, Миттивойга шафтолининг ғадир-будир тўқ-қизил данагини берди.

— Кўряпсанми, мен сенга доим энг яхши жойини бераман,— деди у.— Агар шу данакни эксанг, каттакон шафтоли дарахти ўсиб чиқади, унда ширали шафтолилар ғарқ пишиб ётади. Хўш, бу дунёда энг сахий одам ким? Мен, талашиб-тортишиб ҳам ўтирмайман, ахир, сендан атиги битта бемаза шафтоли олдим-да!

Лекин Миттивой, истаган такдирида ҳам бирор нима деб жавоб қилишга улгуролмасди, чунки Қарлсон кўз очиб-юмгунча дераза токчасида пайдо бўлдию тувакдаги бегония гули поясидан шартта ушлади.

— Мен шунака меҳрибонманки, бу данакни экишингга ҳам ўзим ёрдам бераман.

— Тегма! — деб бақирди Миттивой.

Лекин кеч бўлган эди: Қарлсон гулни илдиз-пилдизи билан суғуриб олди-да, деразадан улоқтирди.

— Бу нима қилганинг? — деб бақирди Миттивой, лекин Қарлсон унинг гапини эшитмасди.

— Каттакон шафтоли дарахти-я! Тасаввур қила оласанми? Эллик йиллигингда эса ҳар бир меҳмонга — киши бошига, тушундингми? — биттадан шафтоли улашиб чиқасан. Ахир, бу қандай зўр бўлишини биласанми?

— Лекин ундан ҳам кизиғи ойим бегониясини отиб юборганигни билиб қолганидан кейин бўлади, — деди Миттивой. — Ўзинг танангга бир ўйлаб кўргин-а, гул ҳозир уйимиз олдидан ўтиб кетаётган бирон-бир бобойнинг бошига тушган бўлса-я. Хўш, сенингча, у нима деган бўларди?

— «Раҳмат, азизим Карлсон!» — у шундай деган бўларди, — дея Карлсон Миттивойни ишонтирмоқчи бўларди. — «Миттивойнинг нодон ойиси хоҳлаганидай, гулни туваги билан пастга улоқтирмасдан, бегонияни илдизи билан суғуриб олганинг учун раҳмат сенга, азизим Карлсон».

— Ойим буни ҳечам хоҳламаган! — деб эътироз билдирди Миттивой. — Нега бундай деяпсан?

Карлсон бу орада данакни тувакка ташлаб, устига шоша-пиша тупрок тортишга улгурди.

— Йўк, шуни хоҳлаган эди! — деб бўш келмасди Карлсон. — Буни қаранг-а, ойиси, бегонияни тувакдан олишга рухсат бермасмиш. Ахир, бунинг оқибатида кўчадан ўтиб кетаётган беғуноҳ бир чолнинг бекорга ўлиб кетиши мумкинлиги ойингни хаёлига ҳам келмайди-да. «Битта чол камайса камайибди-да, — бу арзимаган нарса, рўзғорда бўладиган гап, — дейди у, — ишқилиб ҳеч ким менинг бегониямга тегмаса бўлгани».

Карлсон Миттивойга ғазабли тикилди.

— Хўш, ана мен бегонияни туваги билан ташлаб юбордим дейлик, унда шафтоли данагини нимага экардик? Бу ҳақда ўйлаб кўрдингми?

Миттивой бу ҳақда ўйлаб кўрмагани, шунинг учун ҳам қандай жавоб қилишини билмасди. Карлсон билан тортишиш осонмас, айниқса унинг бунга майли бўлмаса. Лекин, яхшиямки, унинг кайфияти ҳар ўн беш минутда ўзгариб турарди. Мана, ҳозир ҳам, у бирдан қақағлашга ўхшаш ғалати, лекин шодиёна овоз чиқарди.

— Ие, қогоз халтачани унутиб қўйибмиз-у! — деб хитоб қилди у. — У жуда эрмакбоп нарса-да.

Миттивой уни қандай қилиб эрмак қилишни билмасди.

— Йўғ-е? — деди у хайрон бўлиб. — Хўш, халтачани нима қилиш мумкин?

Карлсоннинг кўзлари чакнаб кетди.

— Дунёда энг кучли қарсақ чиқариш мумкин! — деди у. — Ҳа, хўп, ҳозир ажойиб қарсақ янграйди-да! Қани, бошладик.

У қогоз халтачани олди-да, ваннахонага чопиб кириб кетди. Миттивой ҳам кизиқиб, унинг орқасидан чопди. У дунёдаги энг кучли қарсақни қандай қилишларини жуда-жуда билгиси келарди.

Карлсон ванна устига энгашиганча қогоз халтачага сув тўлди-рарди.

— Нима, жиннимисан? Ахир, қоғоз халтачага ҳам сув қуядими? Нахотки шуни билмасанг?

— Ҳа, нима бўпти? — деб сўради Карлсон ва қоғоз халтачага сув қўйиш мумкинлигига Миттивойнинг ўзи ишонч ҳосил қилсин деб, сув солинган қоғоз халтачани унинг бурни тагида силкитди, кейин яна Миттивойнинг хонасига чошиб чиқиб кетди.

Миттивой, ҳозир у бир балони бошламасайди, деб қўриқиб, унинг орқасидан чопди. Ҳа, у бекорга чўчимаган экан... Карлсон бутун гавдаси билан деразага энгашиб олган эди, йўғон, калта, дўмбок оёқчаларигина кўринарди, холос.

— Хой, хўп,— деб бақирди у,— пастга карагин-а, ҳозир мен дунёда энг кучли қарсақ ҳосил қиламан!

— Тўхта! — деб бақирди Миттивой ва у ҳам дераза тоқчасига ётиб олди.— Керакмас, Карлсон, керакмас! — деб ялинди у кўрка-писа.

Лекин вақт ўтган эди. Қоғоз халтача пастга ўқдай учиб тушиб кетди, Миттивойнинг кўшни уйдаги сут кафесига кетаётган бир аёлнинг оёқлари тагида худди бомбадай портлаб йиртилганини кўрди. Турган гапки, бу дунёдаги энг кучли қарсақ ўша аёлга мутлако ёкмади.

— Қара, карагин,— деди Карлсон,— гўё биз бир ярим стакан сув эмас, балки фикус ўсиб турган тувакни ташлаб юборганимиздай унинг юраги чиқиб кетди-я.

Миттивой деразани қарсиллатиб ёпди. У Карлсоннинг ҳар хил нарсаларни кўчага ташлайверишини истамасди.

— Менимча, бундай қилиш ярамайди,— деди Миттивой жиддий, лекин Карлсон унинг гапига ҳаҳолаб кулиб қўя қолди.

У лампа атрофида бир неча бор айланиб учди-да, кикирлаб кулганча Миттивойнинг ёнига қўнди.

— «Менимча, бундай қилиш ярамайди!»— эмиш,— деб мазах қилди Миттивойни.— Хўш, сенингча, нима қилиш мумкин? Саси-ган тухумлар солинган қоғоз халтани пастга ташлашимиз керакмиди? Бу ҳам ойингни ажойиб-ғаройиб истакларидан бирими?

Карлсон яна парвоз қилди-да, яна Миттивойнинг олдига гурс этиб қўнди.

— Сенга шуни айтиб қўяйки, сен ҳам, ойинг ҳам дунёдаги энг ғалати одамсизлар, лекин бари бир сизларни яхши кўраман.— Карлсон Миттивойнинг юзига шапиллатиб уриб қўйди.

Миттивой кизариб кетди, у ўзида йўқ хурсанд, бахтиёр эди. Карлсон уни севади, бу қандай яхши-я! У ойисини ҳам ёктиради, бу аниқ, лекин унинг ҳақида кўпинча бўлмағур гапларни ҳам гапиради-да.

— Ўзим ҳам ҳайронман,— деб тасдиқлади Карлсон, ҳамон Миттивойнинг юзига шапиллатиб ураркан, завқ-шавққа тўлиб.

У Миттивойнинг юзига борган сари иштиёқ билан урар, ҳатто охиргиси кўпроқ тарсакига ўхшаб кетди, ўшандан кейин Карлсон деди:

— Вой, мен жудаям ёкимтойман-да! Дунёдаги энг ёкимтой одамман! Шунинг учун ҳам, менимча, ҳозир икковимиз бирорта жуда ёкимли ўйинни ўйнашимиз керак, хўш, розимисан?

Миттивой, албатта рози бўлди, лекин шу заҳотиёк Карлсон билан канаканги ёқимли ўйин ўйнасақ экан, деб ўйлай бошлади.

— Мана, масалан,— деб таклиф қилди Карлсон,— шундай ўйин ўйнасақ бўлади, айттайлик, стол — бу бизнинг солимиз, шунга тушиб, тошқиндан қутулиб қоламиз...ҳа, айтмоқчи, тошқин бошланди ҳам. У шундай деди-да, эшик тагидан жилдираб оқиб чиқаётган сувни кўрсатди.

Миттивойнинг нафаси ичига тушиб кетди.

— Нима бало, ваннахонадаги кранни бекитмовдингми? — деб сўради у даҳшатга тушиб.

Карлсон бошини эгди-да, Миттивойга меҳр билан қараб қўйди.

— Қани, топ-чи, кранни бекитдимми ё йўқми! Учгача санайман!

Миттивой даҳлизнинг эшигини ланг очиб юборди. Карлсон ҳақ эди. Даҳшатли сув тошқини бошланган эди. Ваннахона билан даҳлиз сувга тўлиб кетганидан хоҳлаган одам бемалол сув сачратиб ўйнаши мумкин эди. Карлсон худди шуни хоҳлаб турганди. У қийкирганича ўзини сувга отди.

— Хой-хўп! — деб кичкирди у.— Баъзи кунларнинг садағаси кетсанг арзийди, маза бўлди-да.

Миттивой ваннахонадаги кранни беркитди-да, ундаги сувни чиқариб юборди, кейин даҳлиздаги стулга беҳол чўкканча полга кўз олди қоронғилашиб тикилиб қолди.

— Вой,— деди у секин,— вой, ойим нима дейдилар?

Карлсон сувда сакрашни бас қилди-да, Миттивойга ранжигансимон қараб қўйди.

— Э, бўлди-эй, буёғини жуда оширвординг! — деди у хуноб бўлиб.— Ойнинг бунчалар вайсақи бўлмаса! Бир неча челак оддий сувга... гапиришга арзимади-ю!

У яна бор бўйича сакрагани, Миттивойнинг бошидан-оёғига-ча сув сачради.

— Сувда жуда маза-я,— деди у.— Бунинг устига яна оёқни ювадиган ванна ҳам бор экан. Нима, ойнинг оёқ ювишга қаршими?

У яна сакрагани, Миттивойнинг устига яна сув сачради.

— Нахотки, ойнинг оёқларини ҳеч қачон ваннада ювмаса? Фақат эртадан-кечгача гул тувақларини деразадан пастга улоқтириб ўтирадимми? Шундайми?

Миттивой жавоб бермади. Нима бўлганда ҳам ойиси келгунча ҳамма нарсани йиғиштириб, тўғрилаб қўйиш кераклигини ўйларди.

— Карлсон, биз иложи борича тезроқ... У гапини тугатмай стулдан сапчиб тушди-да, ошхонага чопиб кириб кетди. Ўша заҳоти қўлида пол латтаси билан қайтиб келди.— Қани, Карлсон, менга қарашвор...— деб гап бошлади-ю, лекин Карлсоннинг хонада йўқлигини сезиб қолди.

У даҳлизда ҳам, ваннахонада ҳам — ҳеч қаерда йўқ эди. Лекин Миттивой моторчанинг гувиллаган товушини доим эшитиб турди. У дераза олдига чопиб келди-да, ташқарига қаради, семиз балиқни эслатувчи алланарса осмонга парвоз қилганини кўрди.

— Учар бочкачами ёки бошқа бирор нарсами? — деб пўнғиллади Миттивой.

Йўқ, бу учар бочкача эмас, бор-йўғи ўзининг томдаги зангори уйчасига учиб кетаётган Карлсон эди.

Лекин шу захоти Карлсон Миттивойни кўриб қолди. У пастга ўкдай шўнғиди-да, деразанинг олдидан яшин тезлигида учиб ўтиб кетди. Миттивой қойил қолиб, унга пол латтасини силкипти, Карлсон ҳам дўмбок кўлчасини силкипти кўйди.

— Ҳой-хўп! — деб кичкирди у.— Мана, ўн минг крон турадиган Карлсон учиб юрибди. Ҳой-хўп!

У шундай деди-да, учиб кетди. Миттивой бўлса латта билан даҳлиздаги полнинг сувини арта бошлади.

КАРЛСОН ТУҒИЛГАН КУНИНИ ЭСЛАБ ҚОЛДИ

Карлсоннинг омади бор экан, Миттивойнинг ойиси саёҳат бюросидан келганида у уйда йўқ эди, чунки келиб бегониянинг йўқолганини, уйнинг ҳаммаёғини сув босганини кўриб онасининг астойдил жаҳли чиқди, ҳали ҳам Миттивой полни артишга улгурганди.

Бу бемаъниликлар кимдан чиққанлигини ойиси дарров фахмлади, ҳатто дадаси тушликка келганида ҳаммасини унга гапириб берди.

— Эҳтимол, мен яхши иш қилмаётгандирману,— деди ойиси,— чунки кейинги пайтларда Карлсонга анчайин ўрганиб қолувдим, лекин биласизларми, ҳозир ундан кутулиш учун ўзим ўн минг крон беришга тайёрман.

— Вой, нималар деяпсиз! — деб кичкириб юборди Миттивой.

— Ҳа, майли, келинлар, бу ҳақда бошқа гапирмайлик,— деди ойиси,— овкат маҳалида ҳамманинг кайфияти яхши бўлиши керак.

Ойиси бу гапни тез-тез такрорларди: «Овкат маҳалида ҳамманинг кайфияти яхши бўлиши керак». Миттивой ҳам шу фикрда эди. Чинданам, агар улар гаплаша бошлашса, доимо кўнгиллари чоғ бўларди. Миттивой кўп гапириб, кам овкат ерди, айникса тушликка сувда пиширилган треска, ёки сабзавот шўрва, ёхуд селёдкадан тайёрланган котлет бўлса умуман, овкат ейишининг тайини бўлмасди. Лекин бугун ойиси столга тўкмоқланган бузук гўшtidан тайёрланган котлет олиб келиб қўйди, ширинлик ўрнида — кулупнай берди, чунки ёзги таътил кунлари бошланган бўлиб, Боссе билан Бетан сафарга кетишаётган эди. Боссе — елканли спорт турини ўргангани яхт-клубга, Бетан эса отлар кўп бўладиган деҳқонлар қишлоғига жўнаётганди. Хуллас, бу хайрлашув баҳонаси билан тузалган тушлик бўлиб, ойиси унинг кичик зиёфатдай ўтиши учун тайёргарлик қилган эди.

— Хафа бўлма, Миттивой,— деди дадаси.— Биз ҳам, ойинг, сен, учовимиз саёҳатга кетамиз.

Дадаси — ажойиб янгилик! — ойисининг саёҳат бюросига берганини, сурати газетادا берилган ўша кемага билетлар буюриб келганини гапириб берди. Кема бир ҳафтадан кейин денгизга чи-

карқан, улар мана шу оппоқ кемада роса ўн беш кун сузиб, турли портларни томоша қилишаркан.

— Ахир, бу зўр саёхат эмасми?— деб сўради ойиси Миттивойдан.

Дадаси ҳам, Боссе билан Бетан ҳам уни роса қизиқтиришди.

— Бу жуда маза эмасми, Миттивой?

— Шундай шекилли! — деб рози бўлди Миттивой.

У чиндан ҳам, бу хойнахой, зўр саёхат бўлса керак, деб ўйлади. Лекин айти бир вақтда, бу саёхатнинг унчалик маза эмаслигини тушуниб турарди, айнан нимаси ёкмаётганлигини ҳам аниқ биларди: Карлсон! Ахир, Карлсонга жуда зарур бўлиб турган бир пайтда қандай қилиб уни якка-ёлғиз қолдириб кета олади! Гарчи, Карлсон ҳеч қандай жосус эмас, шунчаки оддий Карлсон бўлса-да, унга хавф-хатар таҳдид соляпти, чунки одамлар ўн минг крон олиш учун унинг пайига тушишади-да. Миттивой ўша зўр тошқиндан кейин полни артар экан, доим шу ҳақда ўйларди. Ахир, кимнинг миясига қандай фикр келишини ким билади дейсан. Бордию улар Карлсонни ҳайвонот боғидаги катакка солиб қўйишса-чи, ёки бундан ҳам ёвузроқ бир нарса ўйлаб топса-чи. Нима бўлганда ҳам улар Карлсонни томдаги кичкина уйчасида тинч-хотиржам яшашига қўйишмайди. Бу турган гап!

Миттивой уйда қолиб, Карлсонни кўриклашга қарор қилди. У ўша заҳоти стол атрофида ўтириб бузоқ гўштидан тайёрланган котлетни пок-покиза тушираркан, ҳеч қаёққа боролмаслигининг сабабини ҳаммаларига тушунтирди.

Боссе хахолаб кулиб юборди.

— Карлсон катакда, қойил-е! Миттивой, ўзинг бир тасаввур қилиб кўргин-а, сен синфдошларинг билан турли ҳайвонларни томоша қилгани ҳайвонот боғига борасан, лавҳадаги ёзувларни бирма-бир ўқийсанлар. Улардан бирида «Оқ айик», бошқасида: «Айри шохли лось» ёки «Чўл бўриси», ёхуд «Оддий бобр» деган сўзларни ўқиб бора туриб бирдан: «Учадиган Карлсон» деган сўзга кўзинг тушади.

— Овозингни ўчир!— Миттивой тутақиб кетди.

Лекин Боссе ҳамон хахолаб куларди.

— «Учадиган Карлсон, илтимос, бу ҳайвонга овқат берилмасин». Агар унинг қафасига мана шундай деб ёзиб қўйишса, Карлсон роса дарғазаб бўларди-да.

— Аҳмоқ,— деди Миттивой.— Фирт аҳмоқсан.

— Ахир, тушунсанг-чи, Миттивой, сен бормасанг, бизлар ҳам ҳеч қаёққа кетолмаймиз-да,— деди ойиси.

— Бемалол кетишларинг мумкин,— деб эътироз билдирди Миттивой.— Уйга Карлсон икковимиз қараб тураммиз.

— Ҳа-ҳа! Бутун уйга сув бостирамиз-а, шундайми? Ҳамма буюмларни деразадан кўчага ташлаб юборамиз-а! — деди Бетан.

— Тентак,— деди Миттивой.

Бу гал дастурхон атрофида ўтириш ҳар галгидай кўнгилли бўлмади. Миттивой аслида юмшоқ, кўнгилчан бола бўлса-да, лекин баъзида жуда қайсарлиги тутиб қолиши мумкин. Мана, ҳозир ҳам

ўз айтганида қаттиқ туриб олиб, музокараларга майллик билдирмади.

— Менга қара, кўзичоғим,— деб дадаси энди гап бошлаган эди, сўзи оғзида қолди, чунки шу пайт эшикдаги почта қутисига нимадир ташлашди-ю, Бетан рухсат сўрамасданок, ўрнидан сапчиб туриб кетди.

У аллақандай сочи елкасига тушадиган бир боладан хат кутарди, шунинг учун ҳам Бетан даҳлизга ўқдай отилди. Почта қутисига чинданам хат ётарди, лекин у сочи узун боладан Бетанга ёзилган хат бўлмай, балки ббши ялтирок Юлиус амакининг дадасига ёзган хати эди.

— Овқат маҳалида ҳамманинг кўнгли чоғ бўлиши керак,— деди Боссе.— Демак, овқат пайтида Юлиус амакидан хат келмаслиги керак.

Юлиус амаки дадасининг узоқ қариндоши бўлиб, ўз доктори билан маслаҳатлашиш ва Свантесонларникида бир-икки кун меҳмон бўлиш учун Стокгольмга йилига бир марта келиб кетарди. Юлиус амаки меҳмонхонада туришни истамасди, жуда қимматга тушади дерди. Аслида у пулдор одам эди-ю, лекин сарф-харажатни ёмон кўрарди.

Свантесонлардан ҳеч бири Юлиус амакининг келишини эшитиб хурсанд бўлмади. Айниқса, дадасининг ҳафсаласи пир бўлди. Лекин бундай пайтларда ойиси доим:

«Ахир унинг биргина қариндоши сенсан, унинг сендан бўлак ҳеч кими йўқ, одам ачинади. Бечора Юлиус амакидан марҳаматимизни аямаслигимиз керак»,— дерди.

Лекин бечора Юлиус амаки уйимизда бир-икки кун яшаши, болаларга устма-уст танбех бера бошлаши, дастурхон тепасида мишғовлик қилиши, бўлар-бўлмасга зорланавериши биланок ойимнинг пешонасида ажинлар пайдо бўлар ва у ҳам Юлиус амаки уйимизга қадам қўйган пайтдан дадамга ўхшаб камгап ва асабий бўлиб қоларди. Боссе билан Бетан эса чолнинг кўзига кўринмасликка ҳаркат қилишарди, у меҳмон бўлиб келган кундан бошлаб деярли уйда бўлишмасди.

«Фақат Миттивойгина унга меҳрибон эди»,— дерди ойиси.

Лекин Миттивойнинг ҳам сабри чидамасди, Юлиус амаки ўтган сафар уларникига меҳмон бўлиб келганида Миттивой ўз альбомига унинг расмини чизди-да, расмнинг тагига «Тўнка» деб ёзиб қўйди.

Юлиус амаки бу расмни тасодифан кўриб қолиб:

«Отни ўхшатиб чизолмабсан», деди.

Юлиус амаки ҳаммани бирор ишни дўндиришолмайди, деб ҳисобларди. Қисқаси, унинг ёқимсиз, совуқ меҳмонлиги аниқ эди, шунинг учун ҳам у ниҳоят нарсаларини чамадонга жойлаб, уйига, Вестергетландга жўнаб кетганида, Миттивойнинг назарида уй бирдан ёришиб, хоналарда шўх қуй янграгандай бўларди. Гўё бирор кўнгилли нарса юз бергандай ҳамманинг руҳи кўтарилиб, бир-бирларига дилкаш бўлиб қолишарди, ҳолбуки, аслида ҳеч гап бўлгани йўқ, шунчаки бечора Юлиус амаки ўз уйига жўнаб кетганди.

Мана энди, хатда ёзилганидек, у икки ҳафтача турмоқчи экан. Сизлар ҳечам ташвиш тортманглар, бу кунлар жуда кўнгилли,

файзли ўтишига ишончим комил, қолаверса, доктор ҳам бир нечта укол ва массаж олишни буюрган: эрталаблари аъзойи баданим негадир увушиб қоляпти-да.

— Мана, озиб-ёзиб бир сайри-саёҳатга отланганимизда...— деди ойим ҳафсаласи пир бўлиб.— Бу ёқда Миттивой бормайман, деб оёқ тираяпти, бу ёқда яна Юлиус амаки меҳмон бўлиб келмоқчи!

Лекин шу пайт дадаси столга бир мушт урди-да, мен нима бўлганда ҳам саёҳатга албатта жўнайман, ойингни ҳатто ўғирлаб бўлса ҳам ўзим билан бирга олиб кетаман, деди. Миттивой билганини қилсин, хоҳласа — биз билан кетсин, хоҳламаса — уйда қолсин. Хуллас, ўзи ҳал қилсин. Юлиус амаки хусусида шунни айтишим керакки, у бемалол келиши, истаганча уйларида туриши, докторга қатнаши, агар бу маъқул келмаса, ўзининг Вестергетландида қолиши мумкин, ҳар ҳолда — дадаси буни аниқ-равшан қилиб гапирди — хуллас, у белгиланган кунни бандаргоҳга бориб, кемага тушади-ю, йўлга равона бўлади. Юлиус амакилардақадан ўнтаси ҳам уни йўлдан қолдиrolмайди.

— Ҳа, албатта,— деди ойиси,— лекин бари бир бу масалани ҳар томонлама чуқур ўйлаб кўриш керак.

Ойиси ҳаммасини пухта ўйлаб бўлганидан кейин, деди: Бок хонимдан илтимос қилиб кўрамиз, балки иккита ўжар бўйдоқ — Миттивой билан Юлиус амакига рўзғор ишларида ёрдам беришга рози бўлар.

— Иккита эмас, учта бўйдоққа,— деди дадаси.— Учтинчи ўжар бўйдоқнинг исми Карлсон, у томда яшайди. Карлсонни унутманглар, ахир, у эртаю кеч шу ерда бўлади-ку.

Боссе қаттиқ қулганидан стулдан ағдарилиб тушишига сал қолди.

— Уй золимаси, Юлиус амаки ва Карлсон — улфатлар жуда топишибди-да?

— Буёқда Миттивой ҳам бор-ку. Илтимос, уни эсдан чиқармаларинг,— деди Бетан.

У иккала қўли билан Миттивойни қучоқлади-да, ғайритабиий хайрат ичида кўзларига қаради.

— Дунёда менинг укамга ўхшаган ажойиб одамлар бор-да!— деди у.— У уйда уй золимаси, Юлиус амаки, томда яшовчи Карлсон билан бирга қолиш учунок ойиси ва дадаси билан ажойиб саёҳатга боришдан воз кечяпти.

— Модомики, шундай ажойиб, яхши дўстинг бор экан, уни ташлаб кетиб бўлмайди.

Миттивой ўзига қанчалик қийин бўлишига ақли етмаяпти, деб бўлмасди. Юлиус амаки билан Бок хоним атрофида гирдикапалак бўлиб учиб юрадиган Карлсон унинг бошига қандай шўришлар солиши ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Ҳа, ҳар ҳолда, уйда кимдир қолиши ва уларнинг бошини қовуштириб ўтириши керак-да.

— Ўша «кимдир» мен-да, мендан бўлак ҳеч ким бу ишни уйдалаёлмади, тушундингми, Бимбо?— деди Миттивой ўрнига ётганидан кейин, ёнидаги саватчада эса Бимбо пишиллаб ухлаб ётарди.

Миттивой кўрсаткич бармоғини чўзиб, Бимбонинг бўйинбоғининг тагини қашиб қўйди.

— Энди яхшиси ухлаганимиз маъкул,— деди у,— кечкурунги наклдан эрталабки ақл яхши дейишади-ку.

Лекин шу пайт моторнинг гувуллаган товуши эшитилиб, хонага Карлсон учиб кирди.

— Жуда ғалати иш бўлди-да!— деб хитоб қилди у.— Ҳамма нарсани миямда сақлашим керак, мабодо, бирор нарсани унутдимми, вассалом, охири вой бўлади, орқа қиладиган одамим йўк!..

Миттивой каравотида туриб ўтирди.

— Хўш, нимани унутдинг?

— Туғилган кунимни эсимдан чиқарибман-а! Маълум бўлишича, шу бугунги узундан-узок кун менинг туғилган куним экан, бу эса хотирамдан мутлақо кўтарилибди, ҳеч ким, бирон кимса: «Азизим Карлсон, сени табриклайман» демади-я.

— Тушунмаяпман,— деди Миттивой хайрон бўлиб,— бугун саккизинчи июнь-ку, қандай қилиб сенинг туғилган кунинг бўлиши мумкин? Жуда яхши эсимда, сен апрелда туғилгансан.

— Ҳа, апрелда эди,— деб қўшилди Карлсон.— Хўш, нега энди менинг туғилган куним доим айни бир кунда бўлиши керак, ахир, бошқа ажойиб кунлар озми. Мана, масалан, саккизинчи июнь жуда ажойиб кун, нега энди туғилган кун учун шу кунни танлаш мумкин эмас? Балки сен бунга қаршидирсан?

Миттивой кулиб юборди.

— Йўқ, қарши эмасман! Майли, туғилган кунингни истаган вақтингда ўтказавер.

— Ундай бўлса,— деди Карлсон бошини мулойимлик билан бир томонга экканча,— илтимос, совғаларимни ўзимга берсанг.

Миттивой хаёлпаршонлик билан ўрнидан турди. Ахир, зудлик билан Карлсонга муносиб совғани топишнинг ўзи бўлмайди, лекин у бир уриниб кўрмокчи бўлди.

— Хозир, тортмаларимни бир кўрай-чи,— деди у.

— Бўпти,— деб рози бўлди Карлсон ва сабр-тоқат билан кутишга хозирланди. Лекин шу пайт унинг кўзи шафтоли данаги экилган гул тувакка тушиб қолди. Карлсон узок ўйлаб ўтирмай, тувакка ташланди-да, бармоғи билан данакни тезда ковлаб олди.— Ахир, ўсаяптими, йўқми, кўриб қўйиш керак-ку. Ие, қарагин-а, менимча, у каттарок бўлиб қолибди,— деди у ва данакни қайтадан тупрокка кўмиб қўйди-да, ифлос бармоқларини Миттивой пижамасининг этакларига артди.— Чамаси, йигирма йиллардан кейин жуда маза киласан-да,— деди у.

— Қандай қилиб?— деб сўради Миттивой ажабланиб.

— Чунки сен кундузи шафтоли дарахтининг соясида ухлашинг мумкин! Қойил-а, тўғрими? Унда каравотингни ташлаб юборишга тўғри келади, умуман, мебель шафтоли дарахтига тўғри келмайди... Хўш, совғаларим қани?

Миттивой ўзининг кичкина машиналаридан бирини олиб келди, лекин Карлсон бошини сарак-сарак қилди. Шундан сўнг Миттивой унга аввалига жумбок ўйинчокни, кейин «Конструктор»ни, сўнг ранг-баранг майда тошлар солинган халтачани кўрсатди, лекин Карлсон ҳар гал «йўқ» дегандай бошини чайқарди. Ниҳоят, Миттивой Карлсонга нима ёкишини фахмлаб қолди: тўппонча! У ёзув

столининг юкори тортмасидаги гугурт кутисида анчадан бери ётарди. Бу дунёдаги энг кичкина тўппонча, турган гапки, энг чиройлиси ҳам эди. Дадаси уни Миттивойга хориждан олиб келиб берганди, Кристерни ҳам, Гунилланинг ҳам ўз вақтида унга жуда ҳаваси келувди, чунки улар бунақанги жажжи тўппончани умрларида сира кўришмаган эди-да. Шуниси кизикки, деганди дадаси, қандай килиб бу жажживой қариллатиб отаркин.

— Эҳтиёт бўл, худа-беҳудага отаверма, чунки атрофингдаги одамлар кўркиб кетишлари мумкин,— деганди дадаси, бу жажжи тўппончани Миттивойнинг кафтига кўяркан.

Маълум сабабларга кўра, Миттивой ўшанда бу тўппончани Карлсонга кўрсатмаган эди. Ҳа, айтгандай, ўйинчоғини дўстидан яширишининг яхши эмаслигини Миттивойнинг ўзи ҳам тушунарди. Бунинг устига, яширишга ҳам ҳожат қолмаганди, чунки Карлсон унинг тортмасини титкилаганда тўппончани кўрганди.

Карлсонга ҳам бу жажжи тўппонча жуда ёқиб колганди, албатта. «Эҳтимол, шунинг учун ҳам бугун туғилган кунини нишонламоқчи бўлгандир»,— деб ўйлади Миттивой ва чуқур хўрсиниб, кутичани стол тортмасидан олди.

— Табриклайман сени, азизим Карлсон!— деди Миттивой.

Карлсон севинганидан қийкириб юборди-да, Миттивойга ташлачиб, унинг икки юзидан чўлп-чўлп ўпди, кейин кутичани очди-да, шодон қақаглаб тўппончани олди.

— Сен дунёдаги энг яхши дўстимсан!— деди у.

Миттивой ўзини бирдан бахтиёр, гўё унда бундай тўппончадан яна юзтаси бордай жудаям бахтиёр хис этди.

— Биласанми,— деди Карлсон,— у менга чинданам керак. Бугун кечкурун.

— Нега энди?— деб сўради Миттивой ташвиш аралаш.

— Ўрнимда ётиб олиб, қўйларни санаш учун,— деб тушунтирди Карлсон.

Бу ерда шуни айтиш керакки, Карлсон Миттивойга уйкумнинг мазаси йўк, деб бир неча бор нолиган эди.

— Тўғри, кечалари донг қотиб ухлайман. Эрталаблари ҳам. Лекин пешиндан кейин ўрнимда у ёқдан-бу ёққа ағанаб чиқаман, мижа қоқмайман.

Ана ўшанда Миттивой унга уйқусизликка қарши қандай қурашишни ўргатганди. Агар дарров ухлаёлмасангиз, ўзингизни ухлаётган килиб кўрсатинг ва деворчадан дик-дик сакраётган қўйлар сурувини кўраётган қилиб тасаввур этинг. Қўйларнинг ҳаммасини, улар девор устидан сакраётганларида бирма-бир санаш керак, шунда сени уйку босадию ухлаб коласан, вассалом.

— Биласанми, бугун кечаси сира ухлаёлмадим,— деди Карлсон. — Ётиб олиб, қўйларни санай бошладим. Ушаларнинг ичида битта тиррақиси бор экан, ҳечам сакрагиси келмай жойидан жилмайди-я. Миттивой кулиб юборди.

— Хўш, нега энди сакрагиси келмади?

— Мени қийнамоқчи-да. У деворнинг олдида туриб, оғирлигини у оёғидан-бу оёғига олади-ю, лекин жойидан кимирламайди. Ана ўшанда тўппончам бўлса уни сакрашга мажбур килардим, деб

кўнглимга тугиб кўйгандим. Миттивой ана ўшанда столингни торт-масида ётган жажжи тўппончани ҳам эсладиму бугун туғилган куним экан, деган қарорга келдим,— деди Карлсон ва хурсанд бўлиб тўппончани силаб кўйди.

Карлсон совғасини ўша заҳотиёк синаб кўрмоқчи бўлди, албатта.

— Текшириб кўрамиз!— деди у.— Ҳозир қарсиллатиб отаман, бир хурсанд бўлайлик! Йўқса, мен сен билан ўйнамайман.

Лекин Миттивой қатъиян рад этди:

— Йўк! Унда уйдагиларни уйғотиб юборамиз.

Карлсон елқасини кисди.

— Хўш, нима бўпти? Бу арзимас нарса, рўзғорда бўладиган гап! Қайтадан ухлашади-да. Бордию санагани кўйлари бўлмаса, ўзимникидан уларга қарз бериб тураман.

Лекин Миттивой ўз айтганида қаттиқ туриб, тўппончани синашга йўл кўймади. Ана шунда Карлсон бошқа чорасини топди.

— Бизникига учиб борамиз,— деди у.— Ахир, туғилган кунимни нишонлашимиз керак-ку... Уйда, мабодо, пирог топилмайдими?

Лекин бу гап уйда пирог йўк эди. Карлсон минғиллай бошлаганди, Миттивой, бу арзимас нарса, рўзғорда бўладиган гап-ку, деди.

— Эсингда бўлсин,— деб Карлсон унинг гапини шартта бўлди.— Пирог ҳақида «бу арзимас нарса, рўзғорда бўладиган гап» дейишмайди. Ҳа, майли, иложимиз канча, зиёфатни булочкалар билан ўтказиш қоламиз. Бор, нимаики топсанг, ҳаммасини обкел!

Миттивой ошхонага кирди-да, анча-мунча булочка кўтариб келди. Ойиси, баъзи-баъзида Карлсонга бир-иккита булочка беришга рухсат этганди. Ҳозир эса жуда асқатиб қолди.

Тўғри, ойиси Карлсон билан бирга томга учиб чиқишга рухсат бермаганди, лекин бу Миттивойни паққос эсидан чиқиб кетганди, агар ҳозир битта-яримта буни унга эслатгудай бўлса, Миттивой сидкидилдан ажабланган бўларди. У Карлсон билан учигша ўрганиб қолганди, ҳечам кўркмасди, кўллари билан Карлсонни бўйнидан маҳкам кучоқлаб олиб, осмонга, тўппа-тўғри томдаги уйчага ўқдай учиб чиқаётганларида ҳатто юраги шув этмасди ҳам.

Стокгольмдаги июнь окшомларидай окшом ҳеч қаерда бўлмайди. Ҳеч ерда осмон мана шундай ўзига хос ажиб рангда нурланиб турмайди, бу ерда ғира-шира пайт шундай ёрқин, тиник бўладикки, шаҳар ҳам, кўрфазнинг оқиш сувида акс этган осмон ҳам ғаройиб манзара касб этади.

Бундай окшомлар гўё томда яшовчи Карлсоннинг туғилган кунини нишонлаш учун махсус яратилгандай. Миттивой осмон бўёкларининг алмашилишини мириқиб томоша қилади, Карлсон эса бунга мутлақо парво қилмасди. Лекин улар пиллапояда мана шундай ёнма-ён ўтиришиб, булочка ейишиб, устидан шарбат ичишганларида, Миттивой бу окшомнинг бошқа окшомларга сира ўхшамаслигини аниқ-равшан тушунган эди. Карлсон ҳам бу булочкалар Миттивойнинг ойиси одатда ёпадиган бошқа булочкаларга ҳечам ўхшамаслигини аниқ-равшан тушунарди.

«Карлсоннинг уйчаси ҳам дунёдаги уйларнинг биронтасига ўхшамайди»,— деб ўйларди Миттивой. Бу ердагидай шинам хона,

ажойиб пиллапоя, гўзал манзара ҳеч қаерда йўқ, бир қаран да кераксиз, бемаъни туюлган, аслида ниҳоятда ажойиб нарсалар ҳеч қаерда бу ердагидек кўп тўпланган эмас: Карлсон, худди олмахонга ўхшаб ҳамма нарсани уйига ташиб олиб келаверган. Карлсоннинг бу буюмларни қаердан олганини, қандай қўлга туширганини Миттивой ўзича тасаввур ҳам этолмасди. Карлсон керак пайтида топиш осон бўлсин учун ўз бойликларининг кўпини деворларга осиб ташлаганди.

— Кўряпсанми, ҳаммаёқ саранжом-саришта. Асбоб-ускуналардан бўлак ҳамма нарса чап томонга, асбоб-ускуналар эса ўнг томонга осиб қўйилган,— деб тушунтирди Карлсон.— Расмлар ҳам.

Ҳа, Карлсоннинг уйидаги деворда иккита ажойиб расм осифлиқ турарди. Миттивой уларни томоша қилишни яхши кўрарди. Бу расмларни Карлсоннинг ўзи чизган. Уларнинг бирида, варақнинг чеккагинасига зиғирдақкина қанотли ҳашарот расми солинган бўлиб, у «Сўққабаш хўроз», деб аталарди. Бошқасида тулки тасвирланганди, лекин расм негадир «Қуёнларимнинг портрети» деб аталарди.

— Қуёнлар кўринмайди, чунки уларнинг ҳаммаси тулкининг қорнида,— деб тушунтирарди Карлсон.

Карлсон оғзини булочкага тўлдириб қавшанганча деди:

— Вақтим бўлганида учинчи расмимни чизаман. У «Сакрашни хоҳламаган кичкина ўжар кўзичокнинг портрети», деб аталади.

Лекин Миттивой унинг гапларини бепарвогина эшитарди, сўлим ёз оқшомининг мафтункор товушию муаттар хидларидан боши айланарди. У кўчаларидаги гуллаётган липа дарахтларининг хушбўй ҳидини сезиб турар, пошналарнинг йўлкага тегиб тўқ-тўқ этишини эшитарди — бу ойдин кечада жуда кўп одамлар сайр қилиб юришарди. «Ёз оқшомининг ўзига хос товуши бор-а!»— деб ўйлади Миттивой. Оқшом ниҳоятда сокин эди, қўшни уйлардаги ҳар бир шитирлаган овоз унга жуда аниқ эшитиларди: одамлар валдирашар, бақириб-чақирешар, ашула айтишар, сўқинишар, қулишар, йиғлашар — ҳаммаси аралаш-қуралаш бўлиб кетганди. Баланд уйнинг томида бир бола ўтирволиб, бир-бирига уланиб кетган бу хилма-хил товушларни худди чинакам қуйдай тинглаётгани улардан ҳеч бирининг хаёлига келмайди.

«Йўқ, менинг бу ерда Карлсон билан ўтирганимни, хузур қилаётганимни, булочкани еб, шарбат ичаётганимни улар билишмайди», деб ўйларди бахтиёр Миттивой.

Тўсатдан уларга энг яқин болохонада қандайдир қийқирик овозлари эшитилди.

— Эшитдингми? Бу менинг безори ҳаққаларим,— деб тушунтирди Карлсон.

— Қим? Қим дединг? Филле билан Руллеми?

Филле билан Руллени Миттивой ҳам танирди. Булар бутун Вазастанга донғи кетган учига чиққан безори ва ўғрилар эди. Улар қаровсиз ётган ҳамма нарсани олиб кетишаверарди. Худди ҳаққаларга ўхшарди. Шунинг учун ҳам Карлсон уларни «безори-ҳаққалар» деб атарди. Бир йил аввал улар Свантесонларнинг уйига ўғирликка тушишганди, лекин Карлсон уларни арвоҳ киёфасига

кириб шундай кўрkitиб юборгандики, ўша кунни ҳали-ҳали эслаб юришади. Ўшанда улар ҳатто кумуш қошиқчани ҳам олиб кетишолмаганди.

Карлсон Филле билан Рулленинг болохонадаги кичкиригини эшитиши биланоқ, бу ишга аралашишга аҳд қилди.

— Ҳозир айни вақти, уларни сал кўрkitиб кўйиш керак,— деди у.— Йўкса, бу безори-ҳақкаларим бировларнинг буюмини ўмаришга равона бўлишади.

Улар томнинг тарновидан юришиб, безорилар болохонаси томон йўналишди. Миттвой калта, семиз оёқчаларда шундай чаккон сакраш мумкинлигини хаёлига ҳам келтирмаганди: Карлсонга етиб юриш амримаҳол эди, боз устига, у томма-том сакраш машқини олмаганди-да, лекин бари бир дўстидан орқада колмасликка жонжаҳди билан тиришарди.

— Безори-ҳақкалар қабиҳ одамлар,— деди Карлсон, бўртикдан бўртикка сакраркан.— Ўзимга бирор нарса олгудай бўлсам, доим унинг учун беш эре тўлайман, чунки мен дунёда энг ҳалол одамман. Лекин бисотимдаги бор беш эрелик тангалар хадемай тугаб қолади, бундан буён ўзимга бирор нарса олмоқчи бўлсам, унда нима қиламан?... Бошим қотиб қолди...

Филле билан Рулле ўтирган болохона деразасининг пардаси туширилган бўлса ҳам, лекин очиқ эди. У ерда қийқирик авжига чиққанди.

— Қани, кўрайлик-чи, нима сабабдан бунчалик вақтичоғлик қилишяптикин,— деди Карлсон, дераза пардасини суриб кўйиб, хонага мўраларкан. Кейин ўрнини Миттвойга бўшатиб берди. Миттвой ҳам Филле билан Руллени яхшилаб кўриб олди. Улар полга узала тушиб ётиб олишган бўлиб, олдиларида газета ёзилганди. Афтидан, улар газетани ўқиб, ўзларини тутолмай қийқириб қулишаётганга ўхшайди.

— Биласанми, ҳеч нарсадан-ҳеч нарса йўқ, ўн минг кронлик бўлиб қолиш-а!— деб бақирарди Рулле.

— Бунинг устига у шу ерда, ўзимизда, Вазастанда учиб юрибди-я! Бу шодиёна кун билан мени табриклар кўй, Рулле!— Филле шундай деб бақирганча ичаги узилгундай бўлиб қуларди.

— Менга қара, Филле,— деди Рулле,— мен бир йигитни танийман, у ўн минг кронни жон-жон деб олади, ха-ха-ха!

Миттвой уларнинг нима ҳақда гаплашаётганларини фахмлаши биланоқ кўрқувдан ранги оқариб кетди, Карлсон бўлса қикирлаб қулиб кўя қолди.

— Менам бир йигитни биламан, ўйин-қулгини яхши кўради,— деди у ва тўппончани кўлига олди. Томда гумбурлаб ўқ овози янгради.— Эшикни очинглар, полиция!— деб ўшқирди Карлсон.

Рулле билан Филле дағ-дағ титрашиб, ўринларидан сапчиб туришди.

— Нулле, биз йўқмиз!—деб бақирди Филле. У «Рулле биз йўқмиз» демоқчи эди, лекин кўрққан пайтларида у доимо ҳарфларни алмаштириб юборарди.

— Зетрок, дергаробга!— деб буюрди у ва кўз очиб-юмгунча

иккалōви кийим шкафига яшириниб, эшикларини зичлаб ёпиб олишди.

— Филле билан Рулле уйда йўк, улар биз уйда йўкмиз, биз кетганмиз, деб тайинлашганди!— тўсатдан Филленинг кўркувдан қалтираган овози эшитилди.

Карлсон билан Миттивой оркаларига қайтишди-да, яна пилла-пояга ўтириб олишди, лекин Миттивой энди илгаригидай хурсанд эмасди: у Карлсоннинг хавфсизлигини таъминлаш қанчалик мушкул эканлиги тўғрисида ўйларди, айниқса Рулле ва Филлега ўхшаган ярамаслар шундай ёнма-ён яшаса, бу осонмас. Бунинг устига, яна уйларига Бок хоним билан Юлиус амаки бўлади-я, ҳа, айтгандай, буни Карлсонга айтиш бутунлай эсидан чиқибди-ю.

— Менга қара, Карлсон...— деб гап бошлади, Миттивой.

Лекин Карлсон унинг гапига қулоқ солмасди. У булочкаларни кетма-кет тушириб, устидан кўкимтир стаканчадан шарбат ичарди, бир вақтлар бу стаканча Миттивойники эди, уч ой бурун, бундан олдинги туғилган кунида уни Карлсонга совға қилувди. Карлсон стаканчани худди ёш болалардай икки қўллаб ушлаб олганди, шарбатни ичиб бўлганидан кейин уни яна ёш болалардай полда юмалатиб ўйнай бошлади.

— Вой!— деб бақириб юборди Миттивой, чунки кўкимтир стаканчанинг синиб қолишини ҳечам истамасди.

Бахтига у синмади: Карлсон оёғининг катта бармоқларида усталик билан ушлаб турарди. Гап шундаки, Карлсон бошмоғини ечиб қўйганди, йиртиқ, йўл-йўл пайпоқларидан йўғон бармоқлари дўппайиб чиқиб турарди.

— Менга қара, Карлсон...— деб яна гап бошлади Миттивой.

Лекин Карлсон ўша захоти унинг гапини шартта бўлди:

— Мана сен, санашни биласан. Модомики, менинг бутун туриш-турмушимни ўн минг кронга баҳолашган экан, катта бармоқларим қанча тураркин, бир ҳисоблаб кўр-чи.

Миттивой кулиб юборди.

— Билмадим. Нима, бармоқларингни сотмоқчимисан?

— Ҳа,— деди Карлсон.— Сенга. Арзон-гаровга сотаман, чунки улар яп-янги. Лекин, менимча...— деб гапида давом этди,— унчалик тоза бўлмаса керак.

— Вой, тентаг-ей,— деди Миттивой,— ахир, катта бармоқларсиз қандай юрасан?

— Ҳечам уларсиз юрмоқчи эмасман-да,— деб жавоб қилди Карлсон.— Улар ўзимда қолаверади, лекин сеники бўлиб ҳисобланади-да. Гўё мен уларни сендан қарзга олган бўламан.

Карлсон катта бармоқларининг қанчалик яхши эканлигини Миттивойни ўзи кўриб ишонч ҳосил қилсин учун оёқларини унинг тиззасига қўйди-да, деди:

— Ахир, ўзинг бир ўйлаб кўр-а, ҳар гал уларни кўрганингда ўзингга-ўзинг: «Мана шу дўмбоқ катта бармоқлари меники» дейсан. Бу ажойиб иш эмасми?

Лекин Миттивой бундай битимдан қатъий бош тортди. У ғаладо-нида ётган бор пулини — беш эрелик тангаларини Карлсонга шундай

хам беришга ваъда қилди. У Карлсонга айтиши керак бўлган нарса-ни тезроқ гапирсам дерди.

— Менга қара, Карлсон,— деди у,— қани, топ-чи, ойим билан дадам саёҳатга кетганларида менга ким кўз-қулок бўлиб туради?

— Менимча, дунёда болаларга энг яхши кўз-қулок бўлиб турадиган одам,— деди Карлсон.

— Нима, сен ўзингни назарда тутаяпсанми?— деб сўради Миттивой ҳар эҳтимолга қарши, ҳолбуки, Карлсон ўзини назарда тутаетганлиги шундоғам аниқ-равшан эди.

Карлсон «ҳа», дегандек бош силкиб қўйди.

— Агар сен мендан ҳам яхши кўз-қулок бўладиган одамни кўрсатсанг, беш эре оласан.

— Бок хоним,— деди Миттивой. У болаларга энг яхши кўз-қулок бўладиган одам шундай ёнгинасида турганида, ойиси Бок хонимни чақирганини Карлсон билса жаҳли чиқса керак, деб кўрққанди, йўқ, аксинча, сира қутилмаганда, у кўзлари чакнаб, хурсанд бўлиб кетди.

— Ҳой-хўп!— Бор айтган гапи шу бўлди.— Ҳой-хўп!

— Хўш, бу «ҳой-хўп»инг билан нима демоқчисан?— деб сўради Миттивой негадир ич-ичидан чўчиб.

— «Ҳой-хўп» деганим, бу «ҳой-хўп» демоқчи бўлганим-да,— деб ишонтироқчи бўлди Карлсон, лекин кўзлари шубҳали ялтираб кетди.

— Ҳа, айтмоқчи, Юлиус амаки ҳам келади,— деб гапида давом этди Миттивой.— У доктор билан маслаҳатлашиб, даволаниши керак, чунки эрталаблари аъзойи бадани увушиб қолаётганмиш.

Миттивой Карлсонга Юлиус амакининг табиати оғирлиги, ойиси билан дадаси оқ кемада саёҳат қилиб келгунича Юлиус амаки уларникида туриши, Боссе билан Бетан эса ёзги таътил кунларида ҳар томонга жўнаб кетиши тўғрисида гапириб берди.

— Очик гап, буёғи нима бўлишини билмайман,— деди Миттивой ташвиш-ла.

— Ҳой-хўп! Улар икки ҳафтани жуда яхши ўтказишади, эсларидан чиқмайди, менга ишонавер,— деди Карлсон.

— Сен кимни гапиряпсан? Ойим билан дадамними ё Боссе билан Бетанними?— деб сўради Миттивой.

— Уй золимаси билан Юлиус амакини гапиряпман,— деб тушунтирди Карлсон.

Миттивой баттар ташвишга тушди, лекин Карлсон Миттивойни тинчитиш учун унинг чаккасига уриб қўйди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик! Улар билан жуда яйраб-яшнаб ўйнаймиз, чунки биз икковимиз дунёдаги энг меҳрибон, очик-кўнгул одамлармиз... Ҳар ҳолда, мен шундай одамман.

У шундай деди-да, Миттивойнинг қулоғи тагида тўппончани қарсиллатиб отди, Миттивой беҳос жойида сакраб тушди.

— Бечора Юлиус амакинг ҳам докторга бориб юрмайди,— деди Карлсон.— Уни ўзим даволайман.

— Сен-а?— деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.— Ахир, сен Юлиус амакини қандай даволашни биласанми?

— Мен билмайманми, мен-а?— деди Карлсон жаҳли чикиб.—

Ваъда бераман, у бирпасда отдай бўлиб кетади... Бунинг учун учта процедура бор.

— Қанака процедура экан? — деб сўради Миттивой ишон-кирамай.

— Қитиклаш, жаҳлини чиқариш, тентаклик қилиш, — деди Карлсон жиддий. — Бошқа дори-дармоннинг кераги йўқ, мен бунга қафилман!

Миттивой пастга ташвишланиб каради, чунки кўпчилик одамлар деразаларидан бошларини чиқара бошлашди — афтидан, одамлар ким отганлигини билмоқчи бўлишса керак. Шу пайт у Карлсоннинг тўппончани яна ўклайганини кўриб қолди.

— Кўй, ўклама, Карлсон, ўтиниб сўрайман, — деб ялиниб-ёлворди Миттивой. — Бошқа отмагин!

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик, — деди Карлсон. — Менга кара, — деб сўзидан давом этди у бир зум жим тургандан кейин, — ҳозир бир нарсади ўйлаб қолдим. Сен нима дейсан, уй золимасининг аъзойи бадани ҳам увушмасмикин-а?

Лекин Миттивой жавоб беришга улгурмаган ҳам эдики, Карлсон қийқириб тўппонча ушлаган қўлини баланд кўтарди-да, карсиллатиб отиб қолди.

Вағиллаган ўк овози томлар оша учиб, қаердадир сўнди. Қўшни ҳовлиларда кўрқиб кетган, жаҳли чиққан одамларнинг ғовур-ғувур овозлари эшитилди, кимдир полицияни чақириш керак, деб ўшқирди. Миттивойни энди тоқати тоқ бўлди. Лекин бу олатасир Карлсоннинг парвойига келмас, у охири булочкани хотиржам кавшаб ўтирарди.

— Намунча қий-чув кўтаришмаса? — деб ҳайрон бўларди у. — Нима, улар бугун туғилган куним эканлигини билишмайдими?

У булка ноннинг сўнгги бўлагини ютди-да, шўх бир кўшиқни бошлаб юборди, у бу ёз оқшомида ёкимли янграрди:

Гурла гулхан,
Ўйнаймиз,
Гир айланиб куйлаймиз:
Чиви-чиви, чирик-чирик,
Дирк-дирк
Тарала.
Таваллуд айём эса
Офтоб тўкма хон инса
Хўплар...
Барала:
Чиви — ёвуз,
Ковуз-ковуз!¹

КАРЛСОН — БИРИНЧИ ЎҚУВЧИ

Ўша оқшом, яъни ойиси билан дадаси саёҳатга жўнаб кетган кунни қиялаб ёккан ёмғир дераза ойналарини тинимсиз чертиб, тарновлардан шовуллаб оқиб тушарди. Уларнинг кетишидан роса ўн минут бурун шилтаю шалаббо ҳамда ғазабнок Бок хоним хонага ўкдай отилиб кирди.

¹ Шейрларни Эркин Халиков таржима қилган.

— Хайрият-е!— деб шивирлади ойиси.— Ахийри келди-я!

У Бок хонимни куни билан кўзи тўрт бўлиб кутгани учун ҳам ҳозир анча асабий эди, албатта, лекин калтафаҳм Бок хоним буни ҳатто сезмади.

— Олдинроқ келишимнинг иложи бўлмади. Ҳаммасига Фрида айбдор,— деди у хўмрайиб.

Ойиси Бок хоним билан кўп нарсалар хусусида гаплашиб олиши керак эди. Лекин энди бунга вақт қолмаганди: ташқарида уларни такси кутарди.

— Энг муҳими, болага яхши қарасангиз бўлгани,— деди ойиси кўзлари ёшлайиб.

— Мен бор эканман, унга ҳатто пашшаям озор бермайди,— деб ишонтирди Бок хоним. Шунда дадаси, бунга ишончим қомил, деди.

Дадаси уйда ҳамма нарса кўнгилдагидай бўлишига қаттиқ ишонарди. Сўнгра ойиси билан дадаси хайрлашиш олдидан Миттивойни бағриларига босишди, кейин майдончага чиқишди-да, лифтга кириб ғойиб бўлишди...

Мана, Миттивой Бок хоним билан ёлғиз қолди.

Гавдаси бесўнакай, кўпол, асабийлашган Бок хоним ошхонадаги стол атрофида ўтириб, каттақон кизғиш қўллари билан ҳўл сочини силаб-сйпаб қўярди. Миттивой унга ҳадиксираб қаради-да, ўзининг хайрихоҳлигини билдириш учун илжайган бўлди. Ҳали ҳам эсида, Бок хоним уларникида биринчи бор турганида Миттивой ундан кўрқарди, аввалига уни жуда ёмон кўриб юрди. Лекин ҳозир шароит бутунлай бошқача, унинг бу ердалигига, уйдалигига қайтага хурсанд бўлиши керак. Гарчи, Бок хонимнинг Қарлсон билан учрашуви ҳеч қандай яхшиликдан дарак бермаса-да, Миттивой бу уй золима-сининг уларникида туришга рози бўлгани учун ҳам ундан миннатдор эди. Акс ҳолда, ойиси Карлсонга кўз-қулок бўлиб турсин, деб унинг уйда қолишига сира ҳам рози бўлмасди, ҳа, бу турган гап. Шунинг учун ҳам Миттивой Бок хоним билан аввалбошданок ширинсўз бўлгиси келди, бинобарин:

— Фриданинг аҳволи қалай,— деб сўради у мулоимлик билан.

Бок хоним жавоб бермай, тўнғиллаб қўя қолди. Фрида Бок хонимнинг синглиси эди. Миттивой уни умрида кўрмаган, лекин у ҳақда кўп эшитганди, ҳатто керагидан ортиқча. Буларни албатта Фрейгатен кўчасидаги уйда синглиси Фрида билан бирга яшайдиган Бок хонимнинг ўзидан эшитганди, лекин, афтидан, улар унчалик тотув туришмасди. Миттивой Бок хонимнинг ўз синглисидан хурсанд эмаслигини, унинг феъл-атворини кибр-ҳаволи ва ғалати деб ҳисоблашини тушунди. Ҳаммаси Фриданинг телевидениеда чиқиб, арвоқлар ҳақида гапирганидан бошланди, Бок хоним эса буни ҳечам кечирилмасди. Тўғри, кейинчалик унинг ўзи ҳам телевидениеда чиқиб, қайла тайёрлашдаги ўзининг ажойиб усули тўғрисида бутун Швецияга гапириб берди. Лекин бу Фридани ўзига бўйсундириш учун камлик қилди: синглиси ҳамон ўзини нокамтар ва ғалати тутарди. Шунинг учун ҳам Бок хоним Миттивойнинг: «Фриданинг аҳволи қалай?» деган саволига ўзича пўнғиллаб қўя қолди.

— Менимча, ҳаммаси жойида,— деб ахийри жавоб қилди уй

золимаси, пўнғиллаб бўлганидан кейин.— Бечора ўзига каллик топибди.

Миттивой бундай холда нима дейишини аниқ билмасди, лекин, бари бир, албатта нимадир дейиши керак, ахир у ўзини ғамхўр қилиб кўрсатмоқчи эди-да. Шунинг учун ҳам у:

— Бок хоним, сизнинг ҳам каллиғингиз борми?— деб сўради.

Лекин унинг қовун туширгани аниқ эди, чунки Бок хоним ўрнидан сапчиб турганидан, столни каттик сурганидан устидаги идишлар жаранглаб кетди.

— Худога шукрки, йўқ!— деди у.— Истамайман ҳам. Ахир, ҳамма ҳам Фридадай танноз бўлавермайди-ку.

У бирдан гапиришдан тўхтаб, жонбозлик билан идиш-товокларни юва бошладики, сув ҳар томонга сачарди. Кейин нимадир эсига тушиб, Миттивойга ташвишли нигоҳ ташлади-да:

— Менга қара, ишонаманки, ўтган гал сен билан бирга ўйнаган ўша беодоб семиз бола энди келмаётгандир?— деб сўради.

Томда яшовчи Қарлсоннинг чиройли, ақлли, тобида семирган, айни куч-қувватга тўлган эркаклигини Бок хоним сира тушунолмапти-да. У Қарлсонни Миттивойнинг тенгдоши, мактабдош ўртоғи, оддий бир шўх бола, деб ҳисобларди. Ўша оддий шўх боланинг негадир уча олиши уни ҳечам ажаблантирмасди. У бунақанги моторчани пул бўлса ўйинчок магазинидан сотиб олиш мумкин, деб ўйларди, ҳозир болаларни жуда эркалатиб юборишган-да, деб жаврагани-жавраганди. «Бу кетишда ҳадемай ҳали мактабга бормаган бола ҳам Ойга учадиган бўлади»,— дерди у. Мана, энди у Қарлсонни эслаб қолди-да, уни «беодоб, семиз бола» деб атади. Бу гап Миттивойга ҳечам ёқмади.

— Қарлсон ҳечам семиз эмас...— деб энди гапира бошлаган ҳам эдики, эшик қўнғироғи жириглаб қолди.

— Ў, ана Юлиус амакиям келди!— деди Миттивой ва эшикни очгани чопиб кетди.

Лекин остонада Юлиус амаки эмас, Қарлсон турарди. Унинг уст-боши жикка хўл, сирқиб тушган сув полда ҳалқоб бўлиб қолганди, кўзлари эса таъна аралаш боқарди.

— Деразани очиқ қолдириш — кимнингдир эсига келмагани учун қаёқларга учиб бормадим!— деди Қарлсон тутаклиб.

— Ахир ўзинг, ётадиган вақтим бўлди дединг-ку!— ўзини оклаган бўлди Миттивой, чунки Қарлсон чинданам шундай деганди.— Тўғри, бугун ҳам келиб қолишинг мумкинлигини ўйламабман.

— Ҳар ҳолда, ноумид бўлмаслигинг керак эди-да,— бўш келмади Қарлсон.— Ахир, азиз Қарлсончам бирдан келиб қолса-я, ҳа, қандай яхши бўларди-я, ҳа, ҳа, кириб келса-я, чунки уй золимасини кўргиси келиб қолар, деб ўйласанг бўлардию. Ҳа, шуни ўйлашинг керак эди.

— Нима, сен чинданам уни кўрмоқчимисан?— деб сўради Миттивой қўрқув аралаш.

— Хей-хўп!— қичқирди Қарлсон.— Бўлмасам-чи!

Миттивой Қарлсоннинг Бок хоним билан учрашувини узоққа чўза олмаслигини жуда яхши тушунарди-ю, лекин бунинг биринчи кечаёқ юз беришига ҳечам тайёр эмасди. У ҳозир Қарлсон билан гаплашиб кўрмоқчи бўлди, лекин Қарлсон худди изни топган ов ити-

дай хадеб ошхонага талпинарди. Миттивой бари бир унинг енгидан ушлаб тортди.

— Менга қара, Карлсон,— деди у ишончлироқ қилиб гапиришга уриниб,— ахир, у сени менинг мактабдош ўртоғим деб юрибди, менимча, бу яхши, майли, бундан кейин ҳам шундай деб ўйлайверсин.

Карлсон бирдан серрайиб колди, кейин ҳар гал бирор янги нарса-ни ўйлаб топганида бўлганидек жўшиб-тошиб кетди.

— У менинг мактабга боришимга чинданам ишонадими-а?— деб тақрор сўради севинчини яширолмаё ва ошхонага отилди.

Бок хоним қимнингдир яқинлашиб келаётган оёқ товушини эшитди. У Юлиус амакини кутаётгани, кекса жанобнинг йўлақдан бундай шахдам қадамлар ташлаб келаётганидан бир оз ажабланди ҳам. Сабри чидамай эшикдан кўзини узмасди: у ўзича Юлиус амаки жуда басавлат, ораста одам бўлса керак, деб ўйларди. Эшик шарақлаб очилиб, ошхонага Карлсон ўқдай отилиб кирганида, у худди илон кўргандай кичкириб юборди.

Карлсон унинг ваҳимага тушганини пайқамади ҳам. У икки сакраб Бок хонимнинг олдига борди-да, унинг норозиликдан буришган юзига тикилди.

— Синфимизда биринчи ўқувчи кимлигини биласанми?— деб сўради Карлсон.— Қани топ-чи, ким ҳаммадан яхши ҳисоблашни, ёзишни билади, яна... Хуллас, ҳаммадан яхши ким?

— Уйга кирганда кўришиш керак,— деди Бок хоним.— Сизларда биринчи ўқувчи кимлиги мени мутлақо қизиқтирмайди. Ҳар ҳолда, сен бўлмасанг керак, бу шундаям равшан.

— Бу гапларинг учун раҳмат,— деди Карлсон ва тумсайиб олди, лекин четдан қаралганда, у ўйланиб ўтиргандек бўлиб кўринарди.— Ҳар ҳолда, ҳисобда мендан зўри йўқ,— деди у ниҳоят маънос ва елкаларини учириб қўйди.— Э, право қилма, бу рўзғорда бўладиган гап-ку,— деб кўшиб қўйди ва бирдан хурсанд бўлиб дик-дик сакрай бошлади. У Бок хоним атрофида гир-гир айланиб, алланималар деб гўлдирарди, аста-секин қўшиққа ўхшаш бир нима тугилди:

Гурла гулхан,
Ўйнаймиз,
Гир айланиб куйлаймиз.

— Керакмас, Карлсон, қўй, керакмас,— деб Миттивой уни тинчитмоқчи бўларди, лекин фойдаси йўқ эди.

Чиви-чиви, чирик-чирик,
Дирк-дирк,
Тарала,— .

деб завқ-шавқ билан куйларди Карлсон. У «тарала» деган сўзга етганда аввалига ўқ отилди, кетидан қулоқни тешгудек кичкирик янгради. Карлсон тўппончасидан ўқ узди, кичкирган Бок хоним эди. Миттивой аввалига, Бок хонимни хушидан кетди деб ўйлади, чунки у ўзини стулга тап этиб ташлади-да, кўзларини юмганича анчагача индамай ўтирди, лекин Карлсон:

деб яна ашуласини бошлаши билан у кўзларини очди-да:

— Ҳозир мен сенга чиви — ёвуз нималигини кўрсатиб қўяман, ярамас бола, бир умр эслаб юрасан,— деди жаҳл билан.

Карлсон унга жавоб ҳам қилмади, лўппи кўрсаткич бармоғи билан Бок хонимнинг ияги тагидан чангакдай илиб олди, кейин ёқасига қадалган чиройли тўғноғични бигиз қилиб кўрсатди.

— Чиройли нарса,— деди у.— Уни кимдан тортиб олдинг?

— Карлсон, бас қил, ўтиниб сўрайман!— деб кичқирди Миттивой кўрқиб, чунки у Бок хонимнинг қанчалик ғазабга минганини кўриб турарди.

— Сен уят... номус деган нарсани билмас экансан,— деди у тугилиб, сўзларни аранг топар экан, кейин ўшқирди:— Қорангни ўчир! Эшитяпсанми? Қорангни ўчир, деяпман.

— Тинчлан!— деди Карлсон.— Мен шунчаки сўрадим-да, одоб билан савол берганингдан кейин, одоб билан жавоб олишингга умид қиласан.

— Жўна!— деб бақирди Бок хоним.

— Биринчидан, мен бир нарсани аниқлаб олмоқчиман,— деди Карлсон.— Эрталаблари баданинг увушишини сезмаяпсанми? Агар сезсанг, сени даволашимни хоҳлайсанми?

Бок хоним Карлсонга отиш учун бирор оғир нарса кидириб ошхонага кўз югуртириб чиқди, Карлсон хизматга тайёр одамдай шкаф олдига чопиб келди-да, ичидан гилам қокқични олди-да, уни уй золимасининг қўлига тутқазди.

— Ҳей-хўп!— деб кичқирди у, яна ошхона ичида гир айланиб чопаркан.— Ҳей-хўп, мана энди ниҳоят ҳамма нарса бошидан бошланади.

Лекин Бок хоним гилам қокқични хонанинг бир бурчагига улоқтирди. У ўтган сафар қўлида гилам қокқичи билан унинг орқасидан қувиб қанчалик чарчагани ҳали-ҳали эсида, ўша ҳолни яна бошидан кечиришни истамасди.

Миттивой, бу ишларнинг охири вой бўлмаса эди, деб кўрқарди. Бок хоним ақлидан озмагунича Карлсон хонани неча бор айланиб чиқишини ўзича чамалаб кўрди. «Унчалик кўп айланолмайди»,— деган қарорга келди Миттивой, у тушундики, ҳозир энг муҳими — Карлсонни ошхонадан тезроқ олиб чиқиб кетиш. Карлсон унинг олдидан «ҳей-хўплаб» ўн биринчи марта айланиб ўтаётганида Миттивой унинг ёқасидан маҳкам ушлаб олди.

— Карлсон,— деб ялиниб-ёлворди у,— ўтиниб сўрайман, юр, менинг хонамга!

Карлсон истар-истамас унинг орқасидан эргашди.

— Ниҳоят, унга завқ-шавқ бахш эта бошлаганимда бу машқларимизни тўхтатиш бемаънилик-ку!— деб тўнғиллади у.— Яна бир неча дақиқа машқ қилсак, у ҳам денгиз арслонидай тетик, шўх, ўйноқи бўларди, бунга ишончим комил!

Карлсон, одатдагидай, биринчи навбатда шафтоли уругини қовлаб олиб кўрди, унинг қанча ўсганлигини билмоқчи эди. Миттивой

хам уни кўриш учун Карлсоннинг ёнига келди, унинг елкасига кўлини кўйгандан кейингина бечора Карлсоннинг сувга тушган бўлкадай ивиб кетганини сезди — афтидан, у жалада узок учганга ўхшайди.

— Нахотки совук емасанг, ахир, ҳаммаёнинг хўл-ку?— деб сўради Миттивой.

Карлсон, шу вақтгача бунга эътибор бермаганга ўхшайди, ҳозир бирдан эсига тушиб қолди.

— Албатта совук едим,— деди у.— Лекин бу ҳақда битта-яримта кайгурармиди? Энг яхши дўстинг сувга тушган бўлкадай ивиб келса, совукдан тиши-тишига тегмаса-ю, бунга битта-яримта парво қилармиди? Бирор кимса унинг хўл уст-бошини ечиб ташлашга мажбур қилармиди, устига юмшоқ, чиройли, чўмилганда киядиган халатни кийдириб кўярмиди? Кимдир ошхонага чолиб кириб, унинг учун шоколад пишириб берармиди, ёғли ширин булочкадан кўпроқ олиб келиб берармиди, мажбуран ўринга ёткизиб, тезроқ ухлаши учун чиройли, мунгли аллани айтармиди?.. Биронтаси ўз дўсти хақида ғамхўрлик қилдими?— Карлсон баландпарвоз гапларини шу тарика тугатди-да, Миттивойга таънали қараб кўйди.

— Йўк, ҳеч ким ғамхўрлик кўрсатгани йўк,— деб тан олди Миттивой, унинг овози калтираб, йиғлаб юборишига сал қолди.

Миттивой, Карлсоннинг фикрича, бундай пайтда энг яхши дўсти учун нимаики зарур бўлса, ҳаммасини қилиш учун оёғини кўлига олиб чопди. Энг қийини Карлсон учун Бок хонимдан шоколад билан ёғли ширин булочка олиш эди, лекин унга қаршилик кўрсатгани Бок хонимнинг кучи ҳам, вақти ҳам қолмагани, чунки у ҳар дақиқа келиб қолиши мумкин бўлган Юлиус амаки учун жўжа қовурарди.

— Агар иссиқ шоколад ичгинг келса, ўзингга ўзинг пишириб ол,— деди у.

Миттивой ҳаммасини қойил қилиб удалади. Орадан бир неча минут ўтар-ўтмас, оқ халат кийиб олган Карлсон Миттивойнинг кўрпа-тўшагида ўтириб қайноқ шоколад ичар, иштаҳа билан ширин булочка ерди, ваннахонада эса унинг кўйлаги, шими, ич кийимлари, носкиси, ҳатто ботинкаси ҳам қуритиш учун осиб кўйилганди.

— Менга кара,— деди Карлсон,— ажойиб, мунгли аллани айтмасанг ҳам бўлади, яхшиси, тепамда мижжа қоқмай кечаси билан ўтириб чик.

— Кечаси билан?— сўради Миттивой.

Карлсон жавоб беролмади. У худди шу пайт булочкани бутунича оғзига тиккан эди, шунинг учун «ха» дегандек бош ирғаб кўя қолди. Бимбо тинимсиз ақилларди. Унга Карлсоннинг Миттивойнинг ўрнида ётгани ёқмасди. Лекин Миттивой Бимбони кўлига олди-да, қулоғига:

— Мен диванга ётишим ҳам мумкин, тушундингми? Саватингни ҳам ўша ерга олиб бориб кўямиз,— деб шивирлади.

Бок хоним ошхонада нималарнидир тарақлатар, Карлсон буни эшитиб, алам билан деди:

— У менинг биринчи ўқувчи эканлигимга ишонмади.

— Бунга ажабланмаса ҳам бўлади,— деди Миттивой. У Карлсоннинг на ёлчитиб ўкиёлмаслигини, на ёзолмаслигини, на ҳисобла-

ёлмаслигини аллақачон пайкаганди, яна Карлсоннинг Бок хонимга, хаммасини қойил қиламан, деб мақтанганини айтмайсизми!

— Сен машқ қилишинг керак,— деди Миттивой.— Қўшувни сал ўргатиб қўяйми, хоҳлайсанми?

Карлсон пишқириб юборганди, шоколад томчилари ҳар томонга сачраб кетди.

— Хоҳлайсанми, сени сал камтар бўлишга ўргатиб қўяйми? Нахотки сен, мени ўшани, қў... билмайди деб ўйласанг... Қандай аталарди?

Ҳа, айтмоқчи, оғзаки ҳисоблашда машқ қилиш учун бари бир уларнинг вақти ҳам йўқ эди, чунки худди шу пайт эшик қўнғироғи узок жиринглади. Миттивой, бунинг ниҳоят Юлиус амаки бўлишини дарров фаҳмладию эшикни очгани ўқдай отилди. У Юлиус амакини бир ўзи кутиб олишни хоҳларди. Миттивой, Карлсон бу пайт унинг ўрнида бемалол ётаверса бўлади, деб ҳисобларди. Лекин Карлсон бундай деб ҳисобламасди. У халатининг этаги оёқларига ўралашиб аллақачон Миттивойнинг орқасида турарди.

Миттивой эшикни ланг очиб юборди, остонада чинданам икки кўлида икки чамадон кўтариб олган Юлиус амаки турарди.

— Хуш келибсиз, Юлиус амаки...— деди Миттивой, лекин сўзини охиригача тугата олмади, чунки шу пайт кучли ўқ овози янгради-да, Юлиус амаки худди ўқ еган одамдек полга гурс этиб йиқилди.

— Карлсон!— деб шивирлади Миттивой фиғони фалакка чиқиб. Шу тўппончани Карлсонга совға қилганига ҳозир жуда-жуда афсусланди!— Нега бундай қилдинг?

— Бу салют-ку!— деб қичқирди Карлсон.— Мухтарам меҳмонлар, айттайлик, президент ёки қироллар келганида уларни ҳамиша салют билан кутиб олишади.

Миттивой ҳозир ўзини шу қадар бахтсиз ҳис қилдики, хўнграб йиғлаб юборишга ҳам тайёр эди. Бимбо тинимсиз ақиллар, ўқ овозини эшитиб чоғиб келган Бок хоним ҳам оҳ-воҳ қилиб, қўлларини ишқалар, кираверишдаги қичкина гиламча устида худди ағдарилган дарахтдай қимир этмай ётган бечора Юлиус амаки устига энгашганича йиғларди. Фақат Карлсонгина ҳамон пинагини бузмай жим ўтирарди.

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик,— деди у.— Ҳозир уни хушига келтирамиз.

У Миттивойнинг оёқлари гулларга сув қуядиган гул челақни олди-да, ундан Юлиус амакининг устига сув қуя бошлади. Бу чинданам ёрдам берди, Юлиус амаки секин кўзларини очди.

— Ёмғир, ёмғир,— деб гўлдиради у ҳали ҳам эси қирарли-чиқарли бир ҳолатда. Лекин боши тепасида энгашиб турган одамларнинг ташвишли юзларини кўрганидан кейин ўзига келди.— Нима бўлди ўзи?— деб сўради у ҳеч нарсага тушунолмади.

— Салют берилувди,— деб тушунтирди Карлсон,— энди кўплар салютдан кейин мана шундай душ ҳам қабул қилишади.

Бу орада Бок хоним Юлиус амакига парвона бўлди. Уни сочиқ билан яхшилаб артганидан кейин, меҳмон турадиган хонага бошлаб кетди. Ўша ердан Бок хонимнинг овози эшитилиб турарди: у Юлиус

амакига, бу семиз бола Миттивойнинг мактабдош ўртоғи эканлигини, хар сафар қандайдир бемаъни шўхликлар қилишини тушунтирарди.

— Карлсон!— деди Миттивой.— Энди ҳеч қачон салют уюштирмайман, деб ваъда бер.

— Хотиржам бўлинглар, — деб тўнғиллади Карлсон кош-қовоғи осилиб.— Меҳмонларини тантанавор, хушчақчақлик билан кутиб олишларига ёрдам бергани атайлаб келсангу ҳеч ким бунинг учун сенга раҳмат айтмаса, икки юзингдан ўпмаса, сен дунёда энг қувнок йнгитсан, деб завқ-шавққа тўлиб бақириб-чақирмаса-я! Ҳеч ким! Ҳамманг ҳам бўш, нимжонсизлар, салга хушларингдан кетиб йикиласизлар! Йиғлоқисизлар... Шунақа одамсизлар!

Миттивой унга жавоб бермади. У Юлиус амакининг ўз хонасида алланималар деб пинғиллаётганига кулок солиб турарди. Матрац ҳам каттик, каравот ҳам калта, кўрпа ҳам жуда юпка... Хуллас, уйда Юлиус амакининг пайдо бўлгани дархол сезилди-қолди.

— У ҳеч қачон хурсанд бўлмайди,— деди Миттивой Карлсонга.— Факат ўзидан кўнгли тўк.

— Бу одатини бирпасда йўқотамиз,— деди Карлсон,— факат сен яхшилаб илтимос қилгин-да.

Лекин Миттивой Карлсондан битта нарсани: Юлиус амакини ўз холига қўйишни яхшилаб илтимос қилди.

КАРЛСОН МИТТИВОЙНИКИДА ТУНАБ ҚОЛДИ

Бир соатдан кейин Юлиус амаки стол атрофида ўтириб, ковурилган жўжани пок-покиза туширар, Бок хоним, Миттивой, Карлсон ва Бимбо эса унинг ёнида кўзларини ундан узишмай туришарди. «Қиролга ўхшайди-я», ўйлади Миттивой. Қироллар овқатланаётганларида сарой аъёнлари улар атрофида кўзларини узмай қараб туришлари тўғрисида муаллималари мактабда ҳикоя қилиб беришганди.

Юлиус амаки семиз, кўринишдан анча такаббур, ўзига бино қўйган одам эди. «Кекса қиролларнинг кўриниши ҳам, хойнаҳой, шундай бўлса керак», деб ўйлади Миттивой.

— Кучукни йўқотинглар!— деди Юлиус амаки.— Миттивой, ўзинг биласан-ку, итларга токатим йўк.

— Лекин Бимбонинг ҳечам зарари тегмайди,— деб эътироз билдирди Миттивой.— У, ақилламайди, умуман, ювош, беозор.

Юлиус амаки юзини истехзоли бужмайтирди, ҳа, айтмоқчи бирор кўнгилисиз гап айтмоқчи бўлса доим шундай қилади.

— Ҳа, замон жуда ўзгариб кетди,— деди у.— Кичкина болалар буюрганингни қилиш у ёқда турсин, хатто катталарга гап қайтаради. Ҳозир шунақа бўлиб қолди, бу менга ҳечам ёқмайди.

Карлсон шу вақтгача кўзини ковурилган жўжадан узолмаганди, лекин бу гаплардан кейин чуқур ўйга толиб, Юлиус амакига узок тикилиб қолди.

— Юлиус амаки,— деди ниҳоят Карлсон,— қани айт-чи, сенга бирор кимса, қачонлардир, сен чиройли, ақлли, тобида семирган, айни куч-қувватга тўлган эркаксан деганми?

Юлиус амаки шундай мактов гапларни эшитаман, деб сира

ўйламаганди. У жуда хурсанд бўлди — буни сездирмасликка қанча уринмасин, бари бир кўриниб турарди. У фақат камтарона жил-майди-да:

— Йўк, менга бу гапни ҳеч ким, ҳеч қачон айтмаган,— деди.

— Демак, айтмаган-а?— деб ўйчанлик билан такрор сўради Карлсон.— Ундай бўлса, нега энди бундай бемаъни фикр миянгга келиб қолди?

— Карлсон, бас қил...— деди Миттивой таъна аралаш, чунки у, Карлсон чинданам ўзини ёмон тутяпти, деб ҳисобларди.

Лекин энди Карлсон астойдил хафа бўлди.

— «Карлсон, бас қил, Карлсон бас қил, Карлсон, бас қил!» эмиш. Сендан фақат шу гапни эшитаман, холос!— деди у жаҳл билан.— Нега энди сен доим гапимни бўласан? Ҳечам ёмон қилиқ қилаётганим йўк-ку.

Юлиус амаки Карлсонга хўмрайиб қараб қўйди. Кейин, бу бола эътибор беришга арзимайди, деб ўйлади шекилли, яна жўжани ейишга тутинди. Бок хоним эса нуқул овқатни уни олдига суриб, яна бир бўлагини ейишини илтимос қиларди.

— Қалай, мазали бўптими?— деб сўради.

Юлиус амаки жўжанинг оёғини тишлари билан маҳкам тишлади-да, кейин худди майна қилаётгандек деди:

— Ҳа, раҳмат! Лекин бу жўжанинг ётганигаям беш йилча бўлгандир, буни аниқлашимга тишларим ёрдам берапти.

Бок хоним қизариб кетди, алам қилганидан пешонаси тиришди.

— Бунақа жўжанинг умуман тиши бўлмайди,— деди у ранжиб.

Юлиус амаки Бок хонимга яна ҳам истехзоли қараб қўйди.

— Уники бўлмаса, менинг тишим бор,— деди у.

— Фақат кечаси эмас-да,— деб аниқлик киритди Карлсон.

Миттивой қискичақадай қизариб кетди. Ахир, у Юлиус амаки ухлаганида, унинг тишлари қаравот ёнидаги тумбочка устида сув солинган стаканда ётишини Карлсонга гапириб берганди-да.

Бахтига, ўша пайт Бок хоним Юлиус амакининг жўжани қаттиқ деганига ҳеч чидаёлмай алаmidан ҳўнграб йиғлаб юборди. Бок хоним учун унинг пазандалик санъатини тан олмасликдан ҳам оғир ҳақорат йўқ эди, шунинг учун ҳам у ҳозир ўқиб йиғларди.

Юлиус амаки, Бок хоним бу гапни бунчалик қўнглига яқин олар, деб ўйламаганди, албатта. У таом учун шоша-пиша миннатдорчилик билдириб, стол атрофидан хижолат тортиб турди-да, бориб тебранма курсига ўтирди, газетани очиб, юзини ҳаммадан тўсиб олди.

Карлсон унга дарғазаб бўлиб тикилди.

— Қандай ярамас одамлар бор-а!— деди у ва Бок хонимнинг олдига чопиб келиб, уни елкасига қоқа бошлади.— Ҳечқиси йўк, парво қилма, азизим,— дерди у Бок хонимни юпатишга уриниб,— жўжа қаттиқмиши — бу арзимас нарса-ю, рўзғорда бўладиган гап-ку. Жўжани ковуришни шу вақтгача ўрганолмаган бўлсанг, нима, сен айбдормисан?

Бок хоним Карлсонни кучининг борича итариб юборган эди, у коптоқдай юмалаб бориб, Юлиус амакининг тиззасига ўтириб қолди.

— Хей-хўп!— деб қийқирди Карлсон ва Юлиус амаки эс-хушини йиғунича ғужанак бўлиб ётиб олди-да, мамнун кулимсираб

деди:— Кел, ўйнаймиз, сен бобо, мен невара бўламан! Менга эртақ айтиб бергин, лекин жудаям ваҳимали бўлмасин, йўкса, кўр-каман.

Юлиус амакининг ҳечам Қарлсонга бува бўлгиси йўқ эди, бунинг устига, газетада кизик бир мақолага кўзи тушиб қолганди. У узоқ ўйлаб ўтирмади-да, Қарлсонни ёқасидан даст кўтариб, полга кўйиб қўйди. У Бок хонимга ўғирилди-да, баланд овозда:

— Биласизми, мен ҳозир нимани ўқидим? — деб сўради у.— Гўё сизларда, Вазастан районида қандайдир йўлдош-жосус учиб юрганмиш. Сиз эшитдингизми?

Миттивой кўрқувдан тарашадай қотиб қолди. Энди шу етмай турувди. Шу машғум газета келиб-келиб Юлиус амакининг қўлига тушадими-а! Ахир, ўшандан бери орадан бир ҳафтадан ортиқ вақт ўтди-ю!

Лекин, бахтига, Юлиус амаки ҳозирча газетада ёзилган нарса устидан қуларди, холос.

— Улар, ҳамма нарсани, ҳар қандай ёлғон-яшиқни босаверамиз, деб ўйлашади,— деди у.— Уларнинг вазифаси битта — газетани кўпроқ сотиш. Жосус... тутқич бермас! Ҳаммаси бўлмағур гап! Бок хоним, сиз бу сирли учиб юрадиган бочкачани бирон марта кўрган-мисиз?

Миттивойнинг нафаси ичига тушиб кетди. «Агар у Юлиус амакига ҳозир, мана бу тарбиясиз семиз бола ҳам уча олади, деб гапириб қолса борми, ўлдим деявер,— ўйларди Миттивой,— ҳар ҳолда, бу гапдан кейин Юлиус амакида албатта шубҳа туғилиши мумкин».

Лекин Бок хоним, афтидан, Қарлсоннинг ўзида, унинг уча олишида ҳеч қандай ғайритабиий нарса бор, деб ҳисобламаса керак, бундан ташқари, у ҳали ҳам ўзини босолмай пиқиллаб йиғлар, гапирадиган ҳолатда эмасди.

— Учадиган бочкача? Бу тўғрида ҳеч эшитганим йўқ,— деди у ниҳоят, кўз ёшларини ичига ютиб.— Газетанинг одатдаги бир уйдирмаси-да.

Миттивой енгил хўрсиниб қўйди. Агар у Қарлсонни Юлиус амакининг олдида ҳеч қачон, ҳечам учмасликка кўндира олсайди, унда бу ишлар тинчиб кетармиди.

Миттивой буни ҳозирок илтимос қилиш учун Қарлсон томонга ўғирилди, лекин у гўё шамол учириб кетгандек ғойиб бўлди-қолди. Миттивой хавотирланиб, шу заҳотиёқ қидирмоқчи бўлувди, лекин Юлиус амаки уни чақириб қолди. У Миттивойнинг ўқишларини билмоқчи, оғзаки ҳисобда қанақалигини синаб кўрмоқчи эди, холбуки, ҳозир ёзги таътил кунлари, дарслар тўғрисида гапирадиган вақт эмасди. Ниҳоят, Миттивой унинг олдидан чиқиб кетишнинг иложини топди, у Қарлсон, менинг хонамда эмасмикин деб ўйлаб, ўша томонга чошиб кетди.

— Қарлсон!— деб бақирди у остонадан хатлаб кираркан.— Қарлсон, қаердасан?

— Сенинг пижама иштонингдаман,— деб жавоб қилди Қарлсон.— Агар ўша икки ингичка ичакни иштон дейиш мумкин бўлса!

У қаравотнинг четига ўтириб олиб, иштонни киймоқчи бўлар, лекин қанча уринмасин, сира уддасидан чиколмасди.

— Сенга Боссенинг пижамасини бераман,— деди Миттивой, у акасининг хонасига чопиб кирди-да, катта пижамани олиб келди. Унга Карлсондек семиз одам ҳам сиғиб кетди.

Тўғри, пижаманинг почаси билан енги анча узун эди, лекин Карлсон бунинг дарров чорасини топди — узок ўйлаб ўтирмади-да, уларни шартта қиркиб ташлади. Миттивой оғзини очишга ҳам улгуролмади, лекин очиғини айтганда, у кўпам хафа бўлмади. Ахир, пижама — бу арзимас нарса-ю, рўзғорда бўладиган гап-ку, деб мулоҳаза юритарди у. Пижаманинг нобуд бўлгани унинг шодон кайфиятини бузолмасди: Карлсон уникида тунаб қолади, ахир, бу қандай ажойиб ҳодисаки!

Миттивой ўзи учун диванга Боссенинг чойшабини ёзди-да, Бимбонинг корзинкасини ёнига қўйди. Бимбо дарров келиб ётди-да, ухлашга уришиб кўрди, лекин дам-бадам кўзларини очиб, Карлсонга шубҳа аралаш қараб қўярди.

Карлсон яхшироқ ўрнашиб олай деб, Миттивойнинг каравотида тинимсиз ғимирларди.

— Мен ўзимга иссиқ уяча қуриб олмоқчиман,— деди у.

«Бу ола-була пижамада у чинданам қушга ўхшайди,— деб ўйлади Миттивой.— Агар адёлни ҳамма томондан қистириб қўйса, у худди уяда ётгандек ётади».

Лекин Карлсон Миттивойнинг адёлни қистириб қўйишини ис-тамасди.

— Хали эртарок,— деди у.— Аввалига бир оз вактихушлик қилайлик. Мен тўшакда зерикиб ётишга рози эмасман. Бу ерда ҳам иш топилади. Айттайлик, ёғли колбасали бутерброд ейиш мумкин, «коп-коп» ўйнасарқ бўлади, ёстиқлар жангини уюштириш мумкин. Биз бутербродлардан бошлаймиз.

— Ахир, яқиндагина ширин кулчадан бир тоғорасини единг-ку.

— Агар, каравотда ётиб, зерикадиган бўлсак, мен ўйнамайман,— деди Карлсон.— Бутербродларни обкел!

Миттивой секин ошхонага кирди-да, бутерброд тайёрлади. Унга ҳеч ким халакит бермади. Бок хоним меҳмонхонада Юлиус амаки билан гаплашиб ўтирарди. Афтидан, у Юлиус амакининг, жўжа қаттиқ экан, деб уни ранжитганини кечирганга ўхшайди. Миттивой хонасига бемалол қайтиб келди-да, Карлсон ётган каравотнинг оёк томониغا ўтирди. У Карлсоннинг бутербродни иштаҳа билан еяётганини кўриб, севинчи ичига сиғмасди. Энг яқин дўстингнинг сеникида тунаб қолиши қандай яхши-я. Карлсон бу гал ҳам ҳамма нарсадан хурсанд эди.

— Бутерброд зўр, сен ҳам зўрсан, уй золиманг ҳам яхши,— деди у.— Гарчи, у менинг биринчи ўқувчи эканлигимга ишонмаган бўлса ҳам, бари бир яхши,— деб қўшиб қўйди у ва ковоғи осилиб кетди. Ҳа, бу нарса уни анча ранжитганди.

— Э, бунга эътибор берма! Ана, Юлиус амаки ҳам менинг биринчи ўқувчи бўлишимни хоҳлайди, мен ҳечам биринчи эмасман.

— Йўк, раҳмат, мен бунга рози эмасман,— деди Карлсон.— Қани энди, мен сени халиги, ўшанга сал ўргатолсам эди... Нима деб атовдинг?

— Кўшувга,— деди Миттивой.— Сен менга ўргатмоқчи бўляпсанми?

— Ҳа-да, чунки мен кўшиш бўйича дунёда энг яхши мутахассисман.

Миттивой хахолаб кулиб юборди.

— Ҳозир текшириб кўрамиз-да,— деди у.— Розимисан?

Карлсон бош ирғади.

— Бошла!

Миттивой бошлади.

— Мана, айтайлик, ойим сенга учта олма берди, дейлик...

— Мен унга раҳмат дейман.

— Гапимни бўлмагин,— деди Миттивой.— Агар сен ойимдан учта олма, дадамдан иккита, Босседан иккита, Бетандан учта, мендан битта олма олсанг...

У гапини тугата олмади, чунки Карлсон бас дегандек, бармоғи билан пўписа қилди.

— Ўзим ҳам билувдим-а!— деди у.— Сен оиладагиларнинг энг хасиси эканлигини олдинам билардим, демакки, бунда бир гап бор!

— Шошма, ҳозир гап бу ҳақда эмас,— деди Миттивой, лекин Карлсон ўжарлик билан ўзиникини маъқулларди:

— Қани энди сен менга катта пакет берсанг, уни дарров очсаму ичида бир кило олма, икки дона нок, яна бир ховуч майда сарик олхўри бўлса, шунақаси бор, биласанми?

— Бас, қил,— деди Миттивой.— Ахир, сенга кўшишни ўргатиш учун олмаларни мисол учун айтяпман-да. Хуллас, сен ойимдан бир дона олма олдинг, дейлик...

— Шошма,— деб бақирди Карлсон жаҳл билан,— мен бунақасига ўйнамайман. Хўш, ҳозиргина менга бермоқчи бўлган иккита олмани у қаёққа йўқотди?

Миттивой оғир хўрсиниб қўйди.

— Азизим Карлсон, бунга олмаларнинг ҳеч дахли йўқ. Улар менга, сенга кўшишни тушунтириб беришим учунгина керак. Энди гап нимадалигини тушундингми?

Карлсоннинг жаҳли чикди.

— Нима, мени тушунмайди деб ўйлайсанми? Оркамга ўгирилишим биланок ойинг икки олмамни уриб кетди.

— Бас қил, Карлсон,— деди яна Миттивой.— Шундай қилиб, агар сен ойимдан учта олма олсанг...

Карлсон мамнун бўлиб бош ирғади.

— Ана кўрдингми! Ҳар ким ўзини ҳимоя қила билиши керак, мен буни ҳамаша билардим. Мен тартиб бўлишини яхши кўраман: нимаики меники бўлса, демак, меники. Ойигдан учта, дадангдан иккита, Босседан иккита, Бетандан учта, сендан бир дона олма олдим, чунки сен жуда хасиссан...

— Хўш, ҳаммаси бўлиб қанча олманг бор?— сўради Миттивой.

— Сен қанча деб ўйлайсан?

— Ўйлаб нима қиламан, мен аниқ биламан,— деди Миттивой катъий.

— Қани, билсанг, айт-чи!— деб сўради Карлсон.

— Йўқ, буни сен айтишинг керак.

— Жуда мактанчоқсан-да! Айт. Гаров ўйнайманки, янглишсан!
— Овора бўласан!— деди Миттивой.— Сенда ўн битта олма бўлади.

— Сен шундай деб ўйлайсанми?— такрор сўради Карлсон. Бекорларни айтибсан, янглишдинг. Чунки мен ўтган куни Лидингендаги бир боғдан йигирма олтита олма узиб олувдим, кейин ундан учтасини едим, биттасини тишладим — хўш, энди нима дейсан?

Миттивой индамади, у нима жавоб қилишини билмасди. Кейин у бирдан фахмлаб қолди.

— Ҳа-ха! Гапларинг ғирт ёлғон,— деди у.— Чунки июнда да-рахтларда хали олма бўлмайди.

— Тўғри, бўлмайди,— деб қўшилди Карлсон.— Ундай бўлса сизлар каёқдан олдиларинг, олма ўғрилари!

Миттивой Карлсонга қўшишни ўргатиш ниятидан қайтди.

— Қўшишнинг нималигини энди билиб олдингми?

— Бу ҳам олмани узишдек бир гап, мен буни илгарилари ҳам билардим,— деди Карлсон.— Бунга мени ўргатиш керакмас, ўзимам бемалол удалайман. Ахир, мен олмаларни бир-бирига қўшиш бўйича дунёдаги энг яхши устаман-ку, қўлим сал бўшади дегунча, иккаламиз шаҳар ташқарисига учиб кетамиз, ана ўшанда қўшишга қандай киришиш кераклигини сенга кўрсатаман.

Карлсон қолбаса билан ноннинг охири бурдасини чайнаб ютди-да, ёстиклар жангига киришишга қарор қилди. Лекин у ёстикни Миттивойни бошига отган ҳам эдики, Бимбо зўр бериб ақиллай бошлади.

«Б-р-р!»— ириллади Бимбо ёстикнинг бир учидан тишлаганича. Лекин Карлсон ёстикнинг бошқа учидан ушлаб ўзига тортди. Бимбо билан Карлсон ёстикни ҳар томонга тортқилайверди, ахийри у ёрилиб кетди. Бимбо жағларини очди. Карлсон ёстикни илиб олди-да, шифтга қарата отди. Патлар чир-чир айланиб, катда хахолаб қулиб ётган Миттивойнинг устига тўқиларди.

— Қор ёғди шекилли,— деди Карлсон.— Қара, жуда қалин ёғяпти!— деди у қойил қолиб ва яна ёстикни осмонга отди.

Лекин Миттивой, бу ёстиклар жангини бас қилиш, умуман, ётиб ухлаш керак, деди. Вақт ҳам анча бўлганди, улар Юлиус амакининг Бок хонимга, яхши ётиб туринг, деяганини эшитишди.

— Энди бориб ўзимнинг калта қаравотимга ётаман,— деди у.

Шу пайт Карлсон бирдан жонланиб кетди.

— Ҳей-хўп!— деб қийқирди у.— Яна бир кизик нарса топганга ўхшайман.

— Хўш, яна нима ўйлаб топдинг?— ҳайрон бўлди Миттивой.

— Жуда кизик нарса, агар уйингда эмас, балки битта-яримтаникида меҳмон бўлиб, ўша ерда ётиб қолсанг, бу ўйинни бошлаш мумкин,— деб тушунтирди Карлсон.

— «Қоп» ўйиними? Бировнинг ўрнига бирор нарса ташлаб қўйишми? Йўқ, кеч бўлди. Бу ишни қилмайсан, хўпми?

— Ҳа, кеч бўлди,— деб қўшилди Карлсон.

— Ҳа, албатта, кеч бўлди,— деди Миттивой енгил тортиб.

— Мен энди бу ишни қилмайман,— деб уни ишонтирди Карлсон.

— Жуда соз!— хурсанд бўлди Миттивой.

— Чунки бу ишни аввалроқ қилишга улгургандим,— деб гапани тугатди Карлсон.

Миттивой ўтириб қолди.

— Ростданми? Наҳотки, Юлиус амакига шундай қилган бўлсанг?

Карлсон завқдан қийқириб юборди.

— Вой, айёр-ей, қаёқдан била қолдинг?

Миттивой ёстик жанги вақтида жуда кўп кулганди, гарчи Карлсоннинг ножўя иш қилганини билиб турса ҳам, ичаги узилганидан инграниб кўйди.

— Юлиус амакининг жуда жаҳли чиқадиган бўлди-да!

— Ҳозир текшириб кўрамиз-да,— деди Карлсон.— Уйнинг нариги томонига учиб ўтиб, ётоқхонанинг ойнасидан мўралашга тўғри келади.

Қийқириб кулаётган Миттивой бирдан жим бўлиб қолди.

— Ҳечам-да! Бордию сени кўриб қолса-чи! У сени ўша йўлдош-жосус деб ўйлайди... Бунинг оқибати нима бўлишини ўзинг ҳам биласан-ку...

Лекин Карлсон жудаям ўжар эди.

— Битта-яримтанинг тўшагига «қоп» ташлаб қўйганинда, ўша жафокаш одамнинг қанчалик жаҳли чиққанини албатта кўриш керак, йўқса бу ўйиндан ҳеч маъно чиқмайди,— деб ишонтирарди у.— Ташвиш тортма, шамсия тагига яшириниб оламан!

У шундай деб Миттивойнинг ойсини қизил шамсиясини олиб келгани даҳлизга чолиб чикиб кетди, чунки ҳамон шариллаб ёмғир ёғарди.

— Боссенинг пижамаси ҳўл бўлмасин деяпман-да,— деди Карлсон.

У дераза тоқчасида шамсияни очиб, учишга тайёр турарди. «Бу жуда ҳавфли-ку», деб ўйлади Миттивой ва илтижо-ла:

— Қўзингга қара, эҳтиёт бўл!— деди.— Ҳушёр бўл, ҳеч ким кўрмасин, йўқса, ҳамма иш расво бўлади!

— Хотиржамлик бўлсин, хотиржамлик!— деди Карлсон, шундай деди-ю, ёмғир қўйнига шўнғиди.

Миттивой эса уйда қолди, каттиқ хаяжонланганидан ҳадеб бармоғини тишларди.

Дақиқалар ниҳоятда секин ўтарди. Ёмғир челақлаб қуярди. Миттивой зориқиб кутарди. Шу пайт у бирдан Юлиус амакининг юракни эзадиган дод-фарёдини эшитиб қолди. Зум ўтмай очиқ деразадан Карлсон учиб кирди. У моторини мамнунлик билан ўчирди-да, суви сиркиб тушсин учун шамсияни кичкина гиламча устига қўйди.

— У сени кўрдими?— деб сўради Миттивой кўрқув аралаш.— Ўрнига ётганмиди?

— Ётоқчи бўлаётганди, у жуда ўжар одам-ку,— деб тушунтирди Карлсон. Шу пайт яна уларнинг кулоғига Юлиус амакининг кичқириғи эшитилди.

— Бориб кўриб келай-чи, унга нима бўлдийкин,— деди Миттивой ва ётоқхонага қараб чопди.

Юлиус амаки чойшабга ўралганича қимир этмай ўтирарди: ўта-

каси ёрилганидан рангида қон қолмагани, кўзларида даҳшат, полда, ёнида эса ёстик билан ғўла қилиб ўралган адёл ётарди.

— Сен менга керак эмассан,— деди Юлиус амаки, Миттивой унинг олдига борганида.— Бор, Бок хонимни чақир.

Лекин Бок хонимнинг ўзи ҳам унинг кичкирганини эшитган шекилли, ошхонадан чопиб келди-да, остонада серрайиб туриб қолди.

— Вой, худойим!— деб хитоб қилди у.— Наҳотки, ўринни қайтадан солаётган бўлсангиз?

— Йўқ-йўқ,— деб уни ишонтирмакчи бўлди Юлиус амаки,— лекин бу ерда ўринни янги мода бўйича солишлари умуман менга ёқмади... Лекин ҳозир бу кўнглимга сиғмайди.

У жим бўлиб, секин ингради. Бок хоним унинг олдига келди-да, кафтини пешонасига босди.

— Нима бўлди? Тобингиз қочдими, жаноби Иенсен?

— Ха, мазам қочди,— деб аранг гапирди Юлиус амаки.— Қасал бўлсам керак... Бора қол,— деб қўшиб қўйди у, Миттивойга мурожаат қилиб.

Миттивой чиқиб кетди. Лекин у Юлиус амаки яна нима деркин деб ўйлаб, эшикнинг орқасида бирпас турди.

— Мен ақлли, зийрак одамман,— деб гапида давом этди Юлиус амаки.— Газеталардаги ҳар хил сирли ҳодисалар, турли бемаъни гаплар билан мени лақиллатишолмайди... демак, қасал бўлсам керак.

— Нима бўлди?— деб тақрор сўради Бок хоним.

— Кўзимга арвоқлар кўринди... Иситмам бор шекилли, демак, алахсираганман,— деди Юлиус амаки, кейин шивирлаб давом этди. Миттивой унинг сўзларини аранг эшитолди.— Бу воқеани битта-яримтага гапириб беришингизни истамасдим, Бок хоним, лекин назаримда бу ерга қизил шамсияли учиб юрувчи Гном¹ келгандай туюлди.

КАРЛСОН ШОВҚИН-СУРОН КЎТАРАДИ ВА ҚУЙМОҚ ПИШИРАДИ

Эрталаб Миттивой уйғонса, Карлсон аллақачон ғойиб бўлибди. Боссенинг ғижим-ғижим бўлган пижамаси полда ётарди. Дераза ланг очик эди, демак, Карлсон ўзининг хужрасига учиб кетган бўлса керак, деб ўйлади Миттивой. Ачинди, албатта, лекин бир томондан кетганига суюнди. Бок хоним уришмайди. Карлсон Миттивойнинг қошида тунаганини унинг билиши шарт эмас. Лекин, қизиқ, Карлсон бўлмаса дарров ҳаммаёқ хувиллаб қолади, зерикканингдан дод деворнинг келади. Тўғри, ундан кейин уйни йиғиштириш осон эмас. Лекин у кетди дегунча, Миттивой дарров уни соғина бошлайди. Ма-на ҳозир ҳам, унинг йўқлигини кўрди-ю, Миттивойнинг унга салом йўллагиси келиб қолди. У дераза олдига келди-да, парда орқасига яшириб қўйилган чилвирчани уч марта тортди. Бу Миттивой хабар бериши учун Карлсон ясаб берган кўнғирокқа уланган чилвирча эди. Чилвирчани тортсанг, Карлсоннинг томидаги кўнғирокча жи-

¹ Гном — Ғарбий Европа афсоналарида: ер остидаги хазинани сақловчи бадбашара, серсоқол митти одам.

ринглар эди. Хар бир жиринглашнинг нимани англатишини Карлсоннинг ўзи ўргатиб қўйганди.

— Бир марта жиринглатсанг, бу «келгин» деганинг бўлади,— деди Карлсон.— Икки марта жиринглатсанг: «Тезроқ кел» дегани, уч мартаси: «Дунёда шундай чиройли, ақлли, тобида семирган эркак, Карлсон, сендай довурак, хар томонлама ажойиб одам борлигига раҳмат» дегани бўлади.

Миттивой ҳозир Карлсонга худди шу гапларни айтмоқчи эди. Шунинг учун ҳам у чилвирчани уч марта тортганди, Карлсоннинг томидаги қўнғироқ уч марта жиринглади. Буни қарангки, ўша заҳоти жавоб ҳам олди. Тўппончадан ўк узилди, кейин Миттивой (тўғри, масофа анча бўлгани учун яхши эшитолмади) Карлсоннинг: «Чиви-чиви, дирк, дирк, тарала!» деб ўз ашуласини бошлаб юборганини эшитди.

— Керакмас, Карлсон, керакмас!— деб шивирлади Миттивой.

Нодон Карлсон! Томда бамайлихотир юрибди, ўк узаяпти, ашула айтяпти-я. Ахир, Филле билан Рулле эшитиб қолишлари мумкин-ку, пойлаб туриб, қўлга туширишлари, кейин редакцияга топшириб, ўн минг сўм пул олишади!

— Менга нима, ўзи айбдор,— деди Миттивой, корзинкасида ётган Бимбога мурожаат қилиб, у ҳам гўё ҳамма нарсани тушуниб тургандай Миттивойдан кўзини узмасди. Миттивой шими билан қўйлагини кийди-да, уйдагиларнинг уйғонишини кутиб, Бимбо билан ўйнай бошлади.

Юлиус амаки, ҳали ухляяпти шекилли, хар ҳолда, у ётган хонадан ҳеч қандай овоз келмасди, лекин ошхонадан ҳозиргина туйилган қаҳванинг хушбўй хиди димоғига урилди. Миттивой Бок хонимнинг нима тайёрлаётганини билмоқчи бўлиб ўша томонга кетди.

Бок хоним стол устига мук тушиб, қаҳва ичарди. Қизик, Миттивой ёнига бориб ўтирганди, у ҳеч нима деб эътироз билдирмади. Ҳеч қандай кашадан дарақ йўқ эди, аксинча, Бок хоним, нонуштага бирор мазали нарса тайёрлаш учун атайлаб барвакт турганди. Тўғри, долчин хиди келиб турган булочка солинган икки лаганча буфетда турарди, стол устидаги нон саватда ҳам булочкалар тоғ қилиб уюб қўйилганди. Миттивой булочкадан биттасини олди-да, ўзига стаканга сут қуйди. Улар қарама-қарши ўтириб олиб, миқ этмай нонушта қилишарди. Ниҳоят Бок хоним гап очди:

— Қизик, Фрида қандай яшаётганин?

Миттивой сут солинган стакандан кўзларини узди-да, уй золи-масига ҳайрон бўлиб қараб қўйди. Улар бир-бирига сира ўхшашмайди, лекин у Карлсонни соғингандай Бок хоним ҳам Фридани кўмсар экан-да.

— Бок хоним, сиз Фридани соғиняпсизми?— деб сўради у меҳр билан.

Лекин Бок хоним жавоб ўрнига ғамгин кулимсиради:

— Сен Фриданинг қанақалигини билмайсан-да!

Очигини айтганда, Фрида Миттивойни мутлақо қизиктирмасди. Лекин Бок хоним унинг ҳақида гаплашишни жуда-жуда истагани учун ҳам Миттивой:

— Фриданинг қаллиғи ким?— деб сўради.

— Ярамас йигит,— деди Бок хоним оғир хўрсиниб.— Ҳа, билламан, разил одам, у Фриданинг пулига кўз олайтиряпти, буни боши даёқ сезганман.

Бок хоним бу ҳақда ўйлаши биланок тишларини гичирлатиб қўйди. «Бечора,— деб ўйлади Миттивой,— гаплашадиган одами бўлмаса керак, Фрида ҳақида гапиргиси келди-да, менгаки гапир-яптими, демак, ҳеч кими йўқ-да». Миттивой ошхонада анча ўтириб, Фрида ва унинг Филиппи ҳақидаги сира тугамайдиган хангомаларни, Филиппнинг «кўзларинг жуда чиройли-да, бурнинг жуда жозибали, ҳар қандай ҳавода ҳам кишини мафтун этади», деган мактовларига учиб, Фрида эсини йўқотиб қўйганлиги тўғрисидаги узундан-узок гапларини эшитишга тўғри келди.

— «Бурнинг жуда жозибали эмиш»,— деб такрорлади Бок хоним ва ўзича тўнғиллаб қўйди.— Тўғри, агар ўртача катталиқдаги картошкани юзнинг хусни деб ҳисоблайдиган бўлсак, унда...

— Филипп-чи, унинг кўриниши қандай?— деб сўради Миттивой ўзини қизикаётган қилиб кўрсатиб.

— Худога шукр, бу ҳақида ҳеч қандай тасаввурга эга эмасман,— деди Бок хоним.— Фрида уни менга кўрсатгани ҳам йўқ.

Бок хоним Филиппнинг ким бўлиб ишлашини ҳам билмасди. Лекин Фрида, унинг бирга ишлайдиган Рудольф номли ўртоғи борлиги ҳақида гапириб берганди.

— Фриданинг гапларига қараганда, ўша Рудольф менга тўғри келаркан, лекин у мен билан борди-келди қилишни истамайди, чунки Фриданинг фикрича мен ёқимсиз эканман. Мени бурним чиройли эмас эмиш, умуман, кўримсиз эканман,— деди Бок хоним ва яна алланималар деб тўнғиллаб, ўрнидан турди-да, нимадир олиб келгани даҳлиз томонга йўналди. У хонадан чиқиши биланок, деразадан Карлсон учиб кирди.

Миттивойнинг астойдил жаҳли чикди.

— Менга қара, Карлсон, ахир, илтимос қилувдим-ку, Бок хоним билан Юлиус амакининг олдида учмагин дегандим-ку!

— Шунинг учун ҳам ҳеч ким кўрмасин деб ҳозир учиб келдим-да,— деди Карлсон.— Уларга умуман кўринмайман,— деб қўшиб қўйди ва стол тагига кириб олди.

Бок хоним жун кофтасини йўл-йўлакай кийиб ошхонага қайтиб кирганида Карлсон стол тагида жим ўтирарди, дастурхоннинг шокилалари уни яшириб турарди.

Бок хоним ўзига яна қаҳва қўйди-да, булочкадан биттасини олиб ҳикоясини давом эттирди.

— Ажойиб картошка-бурним билан мактана олмаслигимни боя айтдим-ку, бу Фриданинг устунлиги.

Шу пайт қаёқдандир, ғалати, сунъий овоз эшитилди:

— Тўғри, бурнинг кўпроқ бодрингга ўхшайди.

Бок хоним ўтирган жойида бир сакраб тушди, чашкадаги қаҳва чайқалиб тўкилди, у Миттивойга шубҳа аралаш қараб қўйди.

— Бу гапни сен айтдингми, беҳаё?

Миттивой қизариб кетди, нима дейишини билмасди.

— Йўқ,— деб ғўлдиради у.— Менимча, радиодан сабзавот ҳақида — ҳар хил помидорун бодринг тўғрисида гапиришяпти.

Миттивой усталик қилиб чорасини топди, чунки кўшнилари радиоси чиндана Свантесонлар ошхонасига эшитилиб турарди, бу ҳақда Бок хоним бир неча бор шикоят қилган эди.

У узоқ вайсамади, чунки шу пайт ошхонага Юлиус амаки кириб келди, у ҳам қахва ичмокчи эди. У қоқилиб, туртиниб, стол атрофини бир неча бор айланиб чикди, ҳар қадам ташлаганида инграниб кўярди.

— Жуда дахшатли тун бўлди-да!— деб хитоб қилди чол.— Авлиё Иеремей ҳақки, бу канака тун! Авваллари ҳам эрталаблари аъзойи баданим увушарди-ю, лекин ҳозир, ҳалиги воқеалардан кейин, худо кўрсатмасин, айтманг!..

Кейин у стол атрофига ўтирди-да, гўё чуқур ўйга толган одамдай, индамай бир нуктага тикилиб қолди. «У қандайдир ўзгариб копти-я»,— деб ўйлади Миттивой ундан кўзини узмай.

— Лекин, бари бир, шу окшом учун тақдиримдан миннатдорман,— деди у бир оз жимликдан кейин.— У мени бутунлай бошка одам қилди-қўйди.

— Жуда соз, чунки кексалигингда ҳеч нимага ярамасдинг.

Яна ўша ғалати сунъий овоз эшитилди, Бок хоним яна ўтирган жойида дик этиб сакраб тушди ва Миттивойга шубҳа аралаш қараб қўйди.

— Яна ўша Линдбергларнинг радиоси... Эски машиналар тўғрисида эшиттириш беряпти шекилли.

Юлиус амаки ҳеч нимани сезмади. У ўз ўй-фикрларига шу қадар ғарқ бўлган эдики, ҳеч нимани эшитмасди. Бок хоним унга қахва олиб келиб қўйди. Юлиус амаки, қарамасдан булочкага қўл узатди, лекин олишга улгурмади, чунки шу пайт стол остидан кичкинагина дўмбок қўлча кўриндию саватни ўзига тортди. Лекин Юлиус амаки бунни пайқамади. У ҳамон ўз ўйлари билан банд эди, кайнок қахвага булочка ўрнига бармоқларини тикиб олгандагина ўзига келдию булочкани ҳали ҳам олмаганини, қахвага ботирадиган ҳеч нимаси йўқлигини тушунди. У куйган қўлига пуфлаб, жаҳли чикди. Кейин яна ўйга толди.

— Осмон билан ер ўртасида, одатда ўйлаганларидан кўра мустаҳкам алоқа мавжуд, мен бунини шу окшом тушундим,— деди у жиддий ва булочкани олгани қўлини чўзди. Юлиус амаки яна ҳеч нимани сезмади, у ҳамон ўйларди, бармоқларини оғзига тикиб тишламокчи бўлгандагина хушёр тортди, чунки қўлида булочка йўқ эди-да. Ўшандан кейин яна жаҳли чикди. Бирок янги Юлиус амаки аввалгига қараганда анча юмшоқ, меҳрибон эди, шу боис у дарров тинчиб қола қолди. Булочкани олишга бошка уринмадиям, хаёлга чўмганича қахвасини ичиб тамомлади.

Булочкаларни ҳар ҳолда кимдир еяпти-ку. Нима бўлганда ҳам булочкалар бирин-кетин ғойиб бўларди, лекин қаёққалигини биргина Миттивой биларди. У кикирлаб қулар, ҳатто Карлсонга булочкалар тикилиб қолмасин деб сездирмасдан стол тагига бир стакан сут узатди.

Карлсон айна шу нарсани «булочкаларни синдириш» деб атарди. Бунинг амалда қандай бўлишини Бок хоним Карлсоннинг аввалги келишларида бир неча бор кўрган эди.

— Одамларнинг ҳамма булочкаларини пок-покиза тушириб, уларни ажойиб равишда синдириш мумкин,— деди Карлсон кунлардан бирида. У аслида «бўйсундириш» дейиш кераклигини биларди, лекин «синдириш» анча таъсирли эшитилади, деб ишонтирмоқчи бўларди.

Мана энди Карлсон, гарчи, Бок хоним буни тушунмаган бўлса ҳам, «булочкаларни маккорона синдиришни» яна бир бор уюштирди. Юлиус амаки ҳам бунинг фарқига бормади. У ҳаддан зиёд иктидорли бўлишига қарамай, «булочкаларни синдиришни» мутлако пайкамади, фақат нималарнидир ўйлагани-ўйлаган эди. Лекин у бирдан Бок хонимнинг қўлини шартта ушлади-да, ёрдам сўраётгандай уни қаттиқ сикди.

— Мен бу хусусда ким биландир гаплашиб олишим керак,— деди у ниҳоят.— Бунинг алаҳлаш эмаслигига, ақли-хушим жойи-далигига энди ҳечам шубҳа қилмайман, лекин гномни аниқ кўрдим.

Бок хонимнинг қўзлари олайиб кетди.

— Гномни кўрдим, Дедингизми?

— Худди шундай,— деб жавоб берди Юлиус амаки.— Шунинг учун мен энди янги олам — эртақлар оламига тушиб қолдим. Бок хоним, мени тўғри тушунинг, шу бугун кечаси ҳаммаси менга аниқ-равшан намоён бўлди. Модомики, гномлар чинданам бор экан, демак, алвастилар ҳам, жинлар ҳам, арвоҳлар ҳам — хуллас, эртақларда тасвирланган ўша махлуқларнинг ҳаммаси бўлиши мумкин.

— Балки, учадиган жосуслар ҳам бордир,— деб гап қистирмоқчи бўлган эди Бок хоним, лекин бу Юлиус амакига ёкмади.

— Бемаънилик,— деди у,— буларнинг ҳаммаси тиражини ошириш учун газеталар таркатаётган уйдирма.

У Бок хоним томонга энгашди-да, унинг қўзларига қаради.

— Ахир, ўзингиз ўйлаб кўринг,— деб гапини давом эттирди ишонч билан.— Ахир, ота-боболаримиз ажиналарга, алвастиларга, арвоҳларга, хуллас, шунга ўхшаган нарсаларга ишонишган-ку. Хўш, биз қандай қилиб бу нарсалар йўк деб ўзимизни-ўзимиз ишонтира оламиз? Наҳотки биз ота-боболаримиздан ақллироқмиз, деб ўйласак? Йўк, бекбурд, ўзига бино қўйган одамларгина бу бемаъни гапни айтишлари мумкин.

Бок хоним бекбурд бўлиб кўринишни ҳечам истамасди, шунинг учун у, алвастилар сиз тахмин қилганингиздан ҳам кўпроқ учрайди, деб унинг гапини маъқуллай қолди. Агар ҳаққи ростини айтадиган бўлсак, ажиналар ҳам бор нарсалар.

Лекин шу пайт Юлиус амакига ўз мулоҳазаларини ҳозирча тўхтатишга тўғри келди, чунки у доктор билан олдиндан келишиб қўйганлиги учун ҳозир кетиши керак эди. Миттивой билан Бок хоним бажонидил уни эшиккача кузатиб қўйишди. Миттивой унга шляпасини олиб берди, Бок хоним эса пальтосини кийдириб қўйди. Бечора Юлиус амакининг қиёфаси чинданам одамни раҳмини келтирарди. «Яхшиям, у доктор ҳузурига кетяпти»,— деб ўйлади Миттивой ва оҳиста унинг қўлига қоқиб қўйди. Бок хонимнинг ҳам юрагига гулгула тушиб қолганди, хавотирланиб сўради:

— Ўзингизни қандай сезяпсиз, жаноб Йенсен?

— Мен қаёқдан билай? Ҳали докторга кўринганим йўғ-у,— деди

Юлиус амаки зардаси қайнаб. Миттивой: «Гарчи у шу оқшом эртаклар оламига тушиб, янги кишига айланган бўлса ҳам, лекин бари бир эски Юлиус амакидан баъзи бир одатлар сақланиб қолибди», деган хулосага келди.

Юлиус амаки кетганидан кейин Миттивой билан Бок хоним ошхонага қайтиб келишди.

— Энди яна булочка билан қахва ичиб, бирпас бўлса ҳам хотиржам, осойишта ўтиришим керак,— деди Бок хоним, кейин буфет томонга ўгирилиб кичкириб юборди: тарелкаларда битта ҳам булочка қолмаганди. Уларнинг ўрнида катта қоғоз халта ётарди, унга ғалати қинғир-қийшиқ ҳарфлар билан: «иртяклар алимида ҳим булкани яхси курушиди Гнум» деб ёзилганди. Бок хоним хатни ўкиб чикди-да, жаҳл-ла қовоғини уйди.

— Гномнинг, мабодо унинг борлиги рост бўлса ҳам булочка ўғирлашига,— деди у,— ҳеч қачон ишонмайман. У жудаям ақлли, раҳмдил, бунақа аҳмокона иш қилишни ўзига эп билмайди. Йўқ, мени лақиллатолмайсан, буни ким қилганини биламан.

— Ким экан?— деб сўради Миттивой.

— Олдинга келиб турадиган ўша беодоб, семиз бола-да, исми Карлсонмиди, нимаёйди? Қарагин, ошхонанинг эшиги очилиб қолибди-ку! У мана бу ерда бекиниб турган-да, ҳамма гапларимизни эшитган, даҳлизга чиққанимизда эса бу ёққа кириб олган.

Бок хоним жаҳли чикиб бош чайкади:

— Гноммиш! Айбни бошкаларга тўнкайдию ўзи эса расмана ёишнниям билмайди.

Миттивойнинг Карлсон хақидаги гап-сўзни давом эттиришга хуши йўқ эди, шунинг учун ҳам гапни қиска қилди:

— Ҳар ҳолда, бу гномнинг иши бўлса керак,— деб ўйлаяпман. Кетдик, Бимбо!

Миттивой ҳар куни эрталаб Бимбо билан Ваза паркида сайр қиларди, Бимбо учун бу энг ёқимли машғулот ҳисобланарди, чунки у паркда кўплаб бошқа ёқимтой кучукларни учратарди, улар билан хидлашиб хумордан чиқарди.

Миттивой бу ерда, одатда, Кристер ва Гунилла билан ўйнарди, лекин бугун уларни қидириб тополмади. «Балки, улар дам олгани жўнашгандир»,— деб ўйлади Миттивой. Ҳа, майли, кетса, кетиша-вермайдами, унга нима, ҳозирча Карлсон билан Бимбо бор, зерик-майди.

Шу пайт ёнларига каттакон бир ит Бимбога ташланмоқчи бўлиб келди, Бимбо дадил жангга кириб, бу нодон кўппакка кимлигини кўрсатиб қўймоқчи эди-ю, лекин Миттивой ушлаб қолди.

— Қайт, орқага!— деб буюрди у.— Бузокдай келадиган ит билан куч синашишга ҳали ёшлик қиласан.

У Бимбони кучоғига олди-да, Бимбо тинчлангунча ўтириб туриш учун скамейка қидириб аτροφга аланглади. Лекин ҳаммаси банд эди — одамлар офтобда исиниб ўтиришарди. Миттивой бўш жой қидириб, парkning этагигача борди. У ердаги скамейкада иккита йигит ўтиришарди, уларнинг қўлида бир шишадан пиво бор эди. Миттивой уларни дарров таниди: Филле билан Рулле. Миттивой кўрқиб кетиб, ўтиб кетмоқчи ҳам бўлди-ю, лекин нимадир, уни айни

шу-скамейкага оханрабодай тортарди. Филле билан Рулле ҳам хам Карлсонни пойлаб юришибдими-йўқми, у шуни билмокчи эди. Эҳти мол, улар бу ҳақда гапириб қолишар, сирасини айтганда, у нимадан ҳам кўркарди? Филле билан Рулле ҳеч қачон уни кўришмаган, би нобарин, танишмайди. Бўпти, айни муддао! Демак, уларнинг ёнида истаганча ўтириши мумкин. Ахир, олди-қочди романлардаги айгок-чилар ҳам жинойтчиларнинг изига тушганларида ана шундай қилишади — ёнларига ўтириб олиб, индамай гапини эшитиб олишади-да.

Хуллас, Миттвой скамейкага келиб ўтирди-да, бутун вужуди билан тинглай бошлади, лекин Филле билан Рулле сезиб қолмасин, деб аҳён-аҳёнда Бимбо билан гаплашиб кўярди.

Лекин, афтидан, Миттвой ҳеч нимани билолмайди шекилли. Филле билан Рулле индамасдан пиво ичишарди. Ниҳоят, пивони ичиб бўлишдиямки, бари бир чурк этишмасди. Кейин Филле бирдан гапириб қолди:

— Биз уни кўлга туширамиз, албатта, ахир, қаерда туришини биламиз-ку. Уйига қандай учиб келганини бир неча бор кўрганман.

Миттвой кўркқанидан нафаси ичига тушиб кетди. У даҳшатга тушди. Энди Карлсонга жуфтагини ростлашга тўғри келади. Филле билан Руллелар унинг томдаги кичкина уйчасини кўришибди-да! Ҳа, ҳамма иш расво бўлибди!

Миттвой йиғлаб юбормаслик учун муштани тугди, қанча уринмасин бунинг ҳеч иложини қилолмай, кўзларига ёш олганида Рулле гапириб қолди:

— Ҳа, унинг деразадан учиб кирганини менам кўп кўрганман, бу бултур ёзда ўзимиз ўғирликка тушган ўша квартира-да, эсингдами? Тўртинчи қаватда, эсимда, эшигидаги тунукачага фамилияси ҳам ёзиб қўйилганди — Свантесон.

Миттвойнинг ҳайратдан кўзлари катта очилиб кетди. Эҳтимол, кулоғига шундай эшитилгандир? Наҳотки, Филле билан Рулле чинданам Карлсонни Свантесонларникида яшайди деб ўйлашса? Бу қандай бахт! Бу, Карлсон истаган вақтида ўз уйида яшириниб олиши, хавф-хатарсиз яшаши мумкин деган сўз-да! Филле билан Рулле унинг изига тушиша олмабди! Ҳа, бу осон иш эмас-да. Ахир, томда мўри тозаловчидан бошқа ким ҳам юарди.

Хуллас, Филле билан Рулле томдаги кичкина уй тўғрисида ҳеч нима билишолмабди-да, лекин, бари бир, ҳозирча дўстининг ҳаёти хавф остида. Агар, астойдил унинг изига тушишса, бечора Карлсоннинг ҳоли нима кечарди! Бу тентак ҳеч қачон тузукроқ яширинишни билмайди.

Филле билан Рулле яна анчагача индамай ўтиришди, кейин Рулле шивирлаб деди (Миттвой аранг эшитди):

— Шу бугун кечаси борсак-чи.

Худди шу пайт Филле скамейкада ёлғиз ўзлари эмаслигини бирдан эслаб қолди. У Миттвойга бир қараб кўйди-да, баланд овозда:

— Ке, шу кечаси чувалчанг қовлагани борамиз!— деди.

Лекин Миттвойни лақиллатиш осон эмас. У, Филле билан Рулленинг бугун кечаси нима қилмокчи бўлишаётганини жуда яхши биларди: улар Карлсонни кўлга туширишга уриниб кўришади, улар

бу пайт Карлсон Свантесонларникида тинч-хотиржам ухлаётган бўлади, деб ўйлашади-да.

«Бу тўғрида Карлсон билан гаплашиб олиш керак, канча тез бўлса, шунча яхши!»— деган қарорга келди ўзича Миттивой.

Лекин Карлсон тушликка яқин келди. Бу гал у деразадан учиб қирмади-да, эшикнинг қўнғироғини устма-уст босди. Миттивой эшикни очгани чошиб кетди.

— Вой, келганинг жуда яхши бўлди-да!— деб гап бошлади Миттивой, лекин Карлсон унинг гапини охиригача эшитмай, тўппатўғри ошхонага, Брк хонимнинг олдига ўтиб кетди.

— Хўш, эплаб-сеплаб нима пиширяпсан?— деб сўради у.— Одатдагидай яна чандирдай каттиқ гўштми? Ё ясама жағни ҳисобга олдингми?

Бок хоним плита олдида туриб, Юлиус амакига жўжадан кўра бирор енгил, юмшоқрок овқат қилиб бериш тараддудида қуймоқ пиширарди. Орқасида Карлсоннинг овозини эшитиб шартта бурилган эди, бир чўмич суюк хамирни плитага тўкиб юборди.

— Хой, менга қара!— деб бақирди у дарғазаб бўлиб.— Ахир, уялмайсанми? Бу ерга келишга қандай юзинг чидайди! Беор булочка ўғриси, кўзимга қандай қарайсан-а!

Карлсон дўмбоқ қўлчалари билан юзини беркитди-да, бармоқлари орасидан унга муғамбирона қараб қўйди.

— Йўк, нега энди, қараса бўлади, фақат эҳтиёж бўлиш керак-да,— деди у.— Тўғри, сен дунёдаги биринчи гўзал эмассан, лекин ҳамма нарсага қўникса бўлади-ку, шунинг учун ҳечқиси йўк, қарасам ҳам бўлаверади! Ахир, энг муҳими, ёқимлисан, истан-ранг иссик. Қуймоқдан бер!

Бок хоним Карлсонга телбалардай қаради-да, кейин Миттивойга мурожаат қилди:

— Бу боланинг ҳам бизникида тушлик қилишини ойинг менга огоҳлантирганмиди-а? Наҳотки у шундай деб буюрган бўлса?

Миттивой иложи борича мужмал, лекин самимий жавоб беришга ҳаракат қилди:

— Ҳар ҳолда, ойимни фикрича, Карлсон...

— Жавоб бер, ё ҳа де, ё йўк де,— унинг гапини бўлди Бок хоним.— Ойинг, Карлсон, бизникида тушлик қилиши керак дедими?

— Ҳар ҳолда, у бунга...— Миттивой яна чайналиб мужмал жавоб қилмоқчи бўлганди, лекин Бок хоним дағдага билан унинг гапини бўлди:

— Ё ҳа, ё йўк, деб жавоб бергин дедим-ку! Оддийгина, жўн саволга доимо «ҳа» ё «йўк», деб жўнгина жавоб қилса бўлади-ку, менимча, бу қийин бўлмаса керак.

— Бир тасаввур қилгин-а, қийин,— деб гапга аралашди Карлсон.— Ҳозир мен сенга оддий бир савол бераман, бунга ўзинг ҳам ишонч ҳосил қиласан. Хўп, қулоқ сол! Сен эрталаблари коньяк ичмай қўйдингми, кани, ё ҳа, ё йўк, деб жавоб бергин?

Бок хонимнинг нафаси ичига тушиб кетди, мана ҳозир ҳушидан кетиб йиқиладигандай эди. У бир нима деб жавоб қилмоқчи бўлди-ю, лекин бир оғиз бир нима деб гапиролмади.

— Ана, кўрдингми,— деди Карлсон тантанавор оҳангда. Са волимни яна такрорлайман: эрталаблари коньяк ичмай қўйдингми?

— Ҳа, ҳа, бўлмасам-чи,— деди Миттивой ишонч билан, унинг Бок хонимга жуда ёрдам бергиси келарди.

Бок хоним энди қутуриб кетди.

— Йўқ!— деб бакирди у тамом эсанкираб.

Миттивой кизариб кетди, Бок хонимни қўллаб-қувватлаш учун гапга аралашди:

— Йўқ, йўқ, ичиб турибди!

— Афсус, афсус,— деди Карлсон.— Ичкиликбозлик яхшиликка олиб келмайди.

Бок хонимнинг тинка-мадори қуриб, холсизланиб стулга ўтириб қолди. Лекин Миттивой ниҳоят тўғри жавобни топди.

— У ичишни тўхтатгани йўқ, чунки у ҳеч қачон бошламаган эди, тушундингми?— деди у Карлсонга мурожаат қилиб.

— Мен-ку, тушуниб турибман,— деди Карлсон, кейин Бок хонимга ўгирилиб қўшиб қўйди.— Тентак экансан, доим ҳам «ҳа» ёки «йўқ», деб жавоб бериб бўлмаслигига энди ўзинг ишонч ҳосил қилдингми... Қани, қуймоқдан чўз!

Лекин Бок хонимнинг Карлсонга ҳечам қуймоқ бергиси йўқ эди. У ўрнидан бакириб сапчиб турди-да, ошхонанинг эшигини ланг очиб юборди.

— Йўқол кўзимдан!— деб кичқирди у.— Жўна!

Карлсон эшик томонга юрди. У бошини баланд кўтарганча мағрур кадам ташларди.

— Кетаман,— деди у.— Жон деб кетаман. Қуймоқ пишириш бошқаларнинг ҳам қўлидан келади!

Карлсон кетганидан кейин Бок хоним бир неча дақиқа миқ этмай ўтирди. Лекин сал ўзига келганидан кейин хавотирланиб соатига қараб қўйди.

— Юлиус амакингдан ҳамон дарак йўғ-у!— деди у хўрсиниб.— Ахир, кетганига анча бўлди-ю! Бир кор-ҳол бўлмадимикин, деб кўрқяпман. У, хойнаҳой, Стокгольмни ҳам яхши билмаса керак.

Миттивой ҳам ташвишга тушиб қолди.

— Ҳа, у адашиб қолиши мумкин.

Шу пайт телефон жириглаб қолди.

— Юлиус амаки бўлса керак!— деб хитоб қилди Миттивой.— Уйга қандай боришни билолмаяпман, деб телефон қилаётгандир.

Бок хоним телефон турган даҳлизга югуриб чиқиб кетди, Миттивой унга эргашди.

Лекин телефон қилган Юлиус амаки эмасди, бунга Бок хонимнинг одатдагидай минғирлаб гаплашаётганидан Миттивой дарров фаҳмлади.

— Ҳа, ҳа! Сенмисан, Фридамисан! Хўш, аҳволларинг қалай? Бемаъни қилигингни ҳалиям ташлаганинг йўқми?

Миттивой бировларнинг гапини эшитгиси йўқ эди, шунинг учун ҳам хонасига кирди-да, ўқимоқчи бўлиб, қўлига китоб олди, лекин даҳлиздан гўнғир-гўнғир овоз бари бир эшитилиб турарди, суҳбат хали-вери тугайдиганга ўхшамасди.

Миттивойнинг қорни очганди. Фашига тегаётган бу гўнғир-гўнғир

овозларнинг эртами-кечми тугашини, Юлиус амакининг уйга келишини ва нихоят улар стол атрофига ўтиришларини у фаҳмларди. Лекин у ҳеч кимни кутмай, шу топда овқатланишни истарди. Бок хоним телефон трубкасини кўйиши биланоқ у кўнглидаги гапини айтиш учун дахлизга чошиб чикди.

— Ҳа, майли, қорнингни тўйдиришим мумкин,— деди у мулойимгина ва уни ўзи билан бирга ошхонага бошлади. Лекин у эшик олдида қоккан қозикдек туриб қолди. У барваста гавдаси билан ҳаммаёқни тўсиб тургани учун ҳам Миттивой ҳеч нимани кўролмади. Миттивой фақат унинг дарғазаб бўлиб бақирганини эшитди, лекин Миттивой сабри чидамай унинг юбкасининг ёнидан бошини чиқариб қараб, Карлсонни кўрди.

Карлсон стол атрофида ўтириб, бамайлихотир қўймоқни туширарди.

Миттивой, Бок хоним Карлсонни ўлдириб қўямасмикин деб кўриб кетди, чунки вазоҳати жуда ёмон эди. Лекин у олдинга шартта ташланиб, қўймоқ солинган тарелкани тортиб олди-да:

— Сен... сен... сен ярамас боласан!— деб ўшқирди.

Карлсон унинг бармоқларига секин уриб қўйди-да, деди:

— Менинг қўймоқларимга тегма! Мен уларни Линдберглардан ҳалол пулимга, беш эрега сотиб олдим.

У оғзини катта очди-да, бир неча қўймоқни бирданига жигилдонига урди.

— Ахир, айтдим-ку, қўймоқ пишириш бошқаларнинг ҳам қўлидан келади, деб. Қўймоқни топиш жуда осон: қаердан тутун чикса, ўша ерда қўймоқ-да.

Миттивой яна Бок хонимга ич-ичидан ачинди, чунки у ҳечам ўзига келолмасди.

— Ҳўш, ундай бўлса, менинг қўймоқларим қани?— деди инграганча ва плитага қараб қўйди. У ерда қўймоқ соладиган катта чуқур тарелка бўм-бўш турарди. Уй золимасининг яна қони қайнаб кетди.— Сен ифлос боласан!— деб ўшқирди у.— Уларни ҳам сен егансан.

— Ҳечам-да!— деди Карлсон жаҳли чиқиб.— Шу ишни қилмаганим учун менга раҳмат дегин. Мени айблашни биласан, холос.

Шу пайт зинада оёқ товушлари эшитилди. Хайрият, Юлиус амакиям келяпти. Миттивой, Юлиус амакининг чалкаш-чулкаш кўчаларда адашиб қолмаганидан хурсанд эди. Бундан ташқари, у келиши билан бу даҳанани жанг тугарди.

— Жуда соз!— деди Миттивой.— Демак, уйни топиб келибди-да.

— Изма-из келсин деб унинг ғамини еган менман, йўқса ҳеч қачон топиб келолмасди,— деди Карлсон.

— Яна қанақа из?— деб сўради Миттивой ҳайрон бўлиб.

— Уша мен қолдирган из-да,— деди Карлсон.— Чунки мен дунёда энг ғамхўр, меҳрибон одамман!

Лекин шу пайт кўнғироқ жиринглади-ю, Бок хоним шоша-пиша эшикни очгани кетди. Миттивой ҳам Юлиус амакини кутиб олгани югуриб чиқиб кетди.

— Хонадонимизга хуш келибсиз!— деди Бок хоним дабдабали оҳангда.

— Биз адашиб қолдингизми, деб ўйловдик,— деди Миттивой.
Лекин Юлиус амаки Бок хонимга ҳам, Миттивойга ҳам лом мим
демай, катъий сўради:

— Менга шуни тушунтириб беринг-чи, нега энди ҳамма уйлар-
нинг эшик дасталарига қуймоқ илиб қўйишибди?

У шундай деди-да, Миттивойга шубҳа аралаш қараб қўйди.
Миттивой:

— Балки, бу гномнинг ишидир?— деб гўлдиради кўркув аралаш.
Бу хусусда Карлсоннинг фикрини билгани ошхонага чопиб чиқиб
кетди.

Лекин Карлсон ошхонада йўқ эди. У ерда иккита бўш тарелка
турарди, клеёнкада эса тўкилган мураббо қорайиб кўринарди.

Юлиус амаки, Миттивой ва Бок хонимга пудинг билан каноат-
ланишга тўғри келди.

Миттивой пудинг учун сут-қатиқ магазинга чиқиб кетди. Уни
юборишганда йўқ демади, чунки Миттивой қуймоқ осилган эшик
дасталарининг қанақа кўринишда бўлишини кўрмоқчи эди.

Лекин эшик дасталарида ҳеч қандай қуймоқ йўқ эди. У ҳамма
зиналарни айланиб чикди, лекин ҳеч қаерда битта ҳам қуймоқ
кўрмади. У, буларнинг ҳаммасини Юлиус амаки ўйлаб чиқарган
бўлса керак, деган фикрга ҳам борди, лекин бирдан гап нимада-
лигини тушуниб қолди... Энг охирги зинада Карлсон қуймоқ еб
ўтирарди.

— Қуймоқлар ширин бўпти, лекин улар ўз хизматини ўтаб бўл-
ди,— деди у.— Юлиус амаки бошқа адашмайди, у энди йўлни билиб
олди.

У қуймоқни оғзига тўлдириб, жаҳл билан тўнғиллади.

— Уй золималаринг жуда ноинсоф хотин-да! Менинг қуймоқ-
ларимни сен егансан дейди-я, мен чакалоқдай бегуноҳ эдим. Мана
энди, унинг жатига буларни ҳам ейишга мажбурман.

Миттивой хахолаб кулиб юборди.

— Сен, Карлсон, дунёда энг кўп қуймоқ ейдиган одамсан,— деди
у, кейин ниманидир эслаб, бирдан жиддий бўлиб қолди.— Афтидан,
улар бугун кечаси сени қўлга туширишга уриниб кўришади. Бунинг
нималигини биласанми?

Карлсон ёғлик бармоқларини бирма-бир ялаб чикди-да, хурсанд
бўлиб гўлдиради.

— Бу, биз бу окшомни хурсандчиликда ўтказамиз, дегани,— деди
у.— Хой-хўп! Хей-хўп!

КАРЛСОН — ХУРРАК БҲЙИЧА ДУНЁДА ЭНГ ЯХШИ МУТАХАССИС

Аста-секин қоронғилик чўка бошлади. Карлсон куни билан уйда
бўлмади. Афтидан, уй золимаси «қуймоқхўрликдан» кейин ўзига
бир оз келиб олсин деб ўйлаган бўлса керак.

Миттивой Юлиус амаки билан темир йўл музейига кетди. Юлиус
амаки бу музейни жуда яхши кўрарди. Миттивой ҳам. Кейин
улар уйга қайтишиб, кечки овқатни Бок хоним билан бирга ейишди.
Ҳамма иш кўнгилдагидай кетаётганди — Карлсон қорасини кўрсат-
масди. Лекин Миттивой хонасига қайтиб келса, уни Карлсон кутиб
ўтирган экан.

Очигини айтганда, Миттивой унинг келганига хурсанд ҳам бўлмади.

— Доимо, ўйламай иш қилсан-да!— деди у.— Нега энди бугун учиб келдинг?

— Шунакаям бемаъни савол берасанми?— деб хайрон бўлди Карлсон.— Ахир, сеникида тунаб қолмоқчиман-ку, нахотки шуни тушунмасанг?

Миттивой хўрсиниб қўйди. Карлсонни Филле билан Рулледан қандай эҳтиёт қилсам экан, деб куни билан бош қотирди. Балки, полицияга қўнғироқ қилсамикан? Йўқ, бу тўғри келмайди, чунки унда Филле билан Рулленинг нима учун Карлсонни ушлашмоқчи бўлишганини албатта гапириб бериши керак, бу эса жуда хавфли.

Карлсоннинг эса парвойифалак, ҳеч нимани ўйламайди ҳам, кўркмайди ҳам. У дераза олдида туриб, шафтоли данагини хотиржам қовлаётгани, чунки унинг бир кеча-кундузда қанча ўсганини билмоқчи эди. Лекин Миттивой чинданам жуда кўрқиб қолганди.

— Нима қилишимизни билмай қолдим,— деди у.

— Филле билан Руллени гапиряпсанми?— деб сўради Карлсон.— Мана, мен биламан-да. Таъсир қилишнинг уч усули бор — тиймоқ, майнавозчилик ва ваҳшийлик, уқовини ҳам ишга солмоқчиман.

Миттивой, энг маъқули яшириниб олиш, деб ҳисобларди. У, Карлсон бугун кечаси билан томдаги уйда ўтириб чиқади, сичқондай яшириниб олади, деб умид қиларди. Лекин Карлсон унга берилган барча бемаъни маслаҳатларнинг ичида энг бемаънисни сеники, деди.

Лекин Миттивой бўш келмади. Юлиус амаки унга бир халта карамель совға қилди, у шу конфет ёрдамида Карлсонни фикридан қайтараман, деб ўйларди. У Карлсоннинг ҳавасини келтириш учун халтачани унинг шундай бурни тагида силқитди ва писанда қилгандай деди:

— Агар ҳозир уйчангга учиб бориб, жойингга ётиб ухласанг, шу халтачадагининг ҳаммаси сеники.

Лекин Карлсон Миттивойнинг қўлини силтаб ташлади.

— Ух, шунчалик ифлосмисан!— деб хитоб қилди.— Менга бу бемаъни карамелларингни кераги йўқ. Мени жуда олгиси келиб турибди деб ўйлаб, кеккаймагин!

У оғзини маъюс кийшайтирди-да, нари кетди, бурчакка тикилиб, скамейкага ўтириб олди.

— Бунчалик ярамаслигингни билмаган эканман,— деди у.— Бунақа қилсанг ўйнамайман.

Миттивойнинг жуда ҳафсаласи пир бўлди. «Бунақа қилсанг ўйнамайман», деганидан ҳам даҳшátлироқ нарса йўқ! Миттивой ўша захотиёқ узр сўради ва яна Карлсоннинг қўнглини олишга уринди, лекин ҳеч уддасидан чиқолмади. Карлсон лаб-лунжини осилтириб ўтирарди. У ўлгудай ўжар эди.

— Яна нима қилиш кераклигини билолмай бошим қотиб қолди,— деди Миттивой ҳафсаласи пир бўлиб.

— Мана, мен биламан-да,— деди Карлсон.— Агар қўнглимга

ёқадиган бирор иш қилсанг, аниқ айтолмайману, балки ўйнарман...
Ҳа, ҳеч нима йўғида, карамель солинган халтача ҳам бўлаверади.

Миттивой халтачани дарров унинг қўлига тутқазганди, Карлсон у билан ўйнашга рози бўлди.

— Ҳой-хўп!— деб кичқирди у.— Нималар бўлишини тасаввур ҳам қилолмайсан! Ҳозир керак нарсаларнинг ҳаммасини тайёрлаб қўямиз.

«Карлсон ётиб қоладиган бўлса, мен ўзимга диванга жой солишим керак», деб ўйлади Миттивой ва Боссенинг хонасига чолиб кетаётганди, Карлсон уни тўхтатиб қолди. У, жой солишнинг хожати йўқ, чунки бугун кечаси бари бир ҳеч ким ухламайди, деди.

— Уй золимаси билан амакингдан бошқа ҳеч ким миужа қокмайди, умид қиламанки, улар донг қотиб ухлашади, чунки га-ла-говур кўтаришимизга тўғри келади,— деб тушунтирди Карлсон.

Юлиус амаки чинданам элдан бурун ётоқхонага кириб кетди. У жуда чарчаганди — ахир, ўтган кечаси ёмон ухлаганди-да, эртасига эса куни билан юравериб оёқдан қолганди. Бок хоним ҳам қуймоқ ва булочка можаролари билан боғлиқ бесаранжомликлардан кейин дам олиши керак эди. У ҳам хонасига, Бетаннинг хонасига анча вақтли кириб кетди: ойиси, улар дам олишдан келгунча Бок хоним ўша ерда ётиб туради, деб қарор қилганди.

Лекин кетишдан олдин иккови, Юлиус амаки ҳам, Бок хоним ҳам Миттивойга хайрли тун тилаш учун унинг олдига киришди. Карлсон эса уларнинг кадамини ёшитиши биланок шкафга яшириниб олди. У ўзича ақлли иш қиляпман, деб ўйлади.

Юлиус амаки эснай туриб деди:

— Ўйлайманки, қизил шамсияли гном яна ҳузуримизга келиб, ҳаммамизга уйқу бахш этар.

«Шубҳаланмасанг ҳам бўлади», деб ўйлади ўзича Миттивой, лекин овоз чиқариб деди:

— Тунингиз хайрли бўлсин, Юлиус амаки, маза қилиб ухлашингизни тилайман! Хайрли тун, Бок хоним!

— Сенам хозирок ётгин. Хайрли тун, Миттивой!

Иккови ҳам чиқиб кетишди.

Миттивой, ҳар эҳтимолга қарши, мабодо Бок хоним ёки Юлиус амаки бирдан кечаси туриб, унинг ухлаётган-ухламаётганлигини текшириб кўрмоқчи бўлишса, деб ўйлаб чаккон пижамасини кийиб олди.

Миттивой билан Карлсон Бок хоним ва Юлиус амакининг уйқу-га кетишини қутишмоқчи бўлишди, шунинг учун ҳам картада аҳмоқ-аҳмоқ ўйнашга ўтиришди. Лекин Карлсон доим фирромлик қилар, факат ютгиси келарди, салга «бунақа қилсанг, ўйнамайман», деб туриб оларди. Миттивой иложи борича унинг ютишига имкон берарди, ахийри, бари бир Карлсон ютқизганида, у қарталарни тезда аралаштириб юборди-да:

— Ҳозир ўйнаб ўтиришга вақтимиз йўқ, ишга киришиш керак,— деди.

Бу орада Юлиус амаки билан Бок хоним ухлаб ҳам қолишди — қизил шамсияли гном уларнинг оромини бузмади. Карлсон уларнинг

хуррагига кулок солиб, анчагача у эшик билан бунисининг ора-сида юрди.

— Дунёда энг зўр хурракчи ким, биласанми? Қани, топ-чи!— деб буюрди Карлсон, кейин Миттивойга Юлиус амаки билан Бок хонимнинг қандай хуррак отишларини кўрсатиб берди.

— «Брр-пс-пс»— бу Юлиус амаки, Бок хонимнинг хурраги бутунлай бошқача жаранглайди: «Брр-ош, бррр-ош!»

Лекин шу заҳоти Карлсоннинг миясига янги фикр келиб қолди: карамелдан биттасини Миттивойга берган, ўзи ўнчасини еган бўлса ҳам унда ҳали анча бор эди, демак, ҳали ишга киришган пайтда ширинлик ҳақида ўйламаслик учун халтачани ҳеч ким кўрмайдиган жойга яшириб қўйиш керак.

— Ўзинг биласан, биз ахир ўғриларни кутяпмиз-ку,— деб тусунтирди у.— Пўлат сандиғимиз йўғ-а?

Миттивой, агар пўлат сандиғимиз бўлганида, унга аввало сени яшириб қўйган бўлардим, афсуски, пўлат сандиғимиз йўқ-да, деди. Карлсон ўйланиб қолди.

— Халтачани амакингни хонасига қўяман,— деди у ниҳоят.— Улар, менинг хуррагимни эшитса, йўлбарс бўкиряпти деб ўйлашади-ю, киришга юраклари бетламайди.

У ётоқхонанинг эшигини сал очган эди «брр-пс-пс, брр-пс-пс» деган овоз яна ҳам каттиқроқ, даҳшатлироқ эшитилди. Карлсон хурсанд бўлиб кикирлаб кулди-да, кўлида халтача билан қоронғида ғойиб бўлди. Миттивой буёғи нима бўларкин, деб кутиб турарди.

Ҳадемай у қайтиб келди, Юлиус амакининг ясама жағларини кўлида маҳкам ушлаб олганди.

— Бу нима қилганинг, Карлсон!— деди Миттивой эси чиқиб.— Уларни нега олдинг?

— Наҳотки сен, карамелимни тиши бор одамга ишониб топшириб қўяди деб ўйласанг!— деди Карлсон.— Бир тасаввур қилгин-а, амакинг кечаси уйғонадию халтачамга кўзи тушади! Агар тишлари ёнида бўлса, амакинг кечаси уйғониб, уларни дарров кўрадию конфетларимни пок-покиза туширади. Энди, бахтимга бу ишни қилолмайди.

— Юлиус амаки шундаям ҳеч қачон бундай қилмасди,— деб ишонтирди Миттивой.— У бировнинг конфетидан биттасини ҳам олмайди, ҳечам тегмайди.

— Нодон, у хузуримга эртақлар мамлакатидан пари келиб, менга совға-салом олиб келибди, деб ўйлайди-да,— деди Карлсон.

— Нега энди шундай деб ўйларкан, ахир, ўша карамелни менга ўзи сотиб олиб берди-ю?— деди Миттивой жаҳли чиқиб, лекин Карлсоннинг қулоғига ҳеч гап кирмасди.

— Бундан ташқари, бу тишлар бари бир менга керак,— деди у.— Менга яна пишиқ чилвир ҳам керак.

Миттивой ошхонага кириб, кир ёядиган чилвирни олиб келиб берди.

— Буни нима қиласан?— деб сўради Миттивой жуда билгиси келиб.

— Ўғрилар учун тузоқ қилмоқчиман,— деб жавоб берди Карл-

сон.— Бу ўғриларни дахшатга соладиган, юрагини оладиган, ўлгу-дай хавfli тузок бўлади.

У шундай деди-да, тузок кўймоқчи бўлган жойини — тор пешай-вонни кўрсатди.

— Худди шу ерга, факат шу ерга кўйиш керак,— деди Карлсон.

Кираверишда, равоқнинг икки томонида биттадан стул турарди. Карлсон ўғрилар учун ноёб ва анча маккорона ўйланган тузокни куришга киришди, у кир ёядиган чилвирни стуллар орасида полдан сал баландликда бир неча бор тортди-да, кейин уни маҳкам қилиб боғлади. Агар битта-яримта коронғида эшикдан кириб, дахлизга ўтмоқчи бўлса, албатта шу тўсикка қоқилиб йиқилади.

Ўтган йили Филле билан Рулленинг уларниқига ўғирликка тушгани ҳали ҳам Миттивойни эсида. Улар узун симни почта яшигининг тирқишига тикиб, кулф «тишини» олиб олиб, эшикни очишган. Улар бу гал ҳам квартирага, хойнаҳой, шу йўл билан киришмоқчи бўлишади. Нима ҳам дердик, агар улар хонада тортилган чилвирга чувалашиб қолишса, жуда адолатли иш бўлади.

— Умуман, мен ташвиш тортмасам бўлади,— деди у.— Филле билан Рулле эшик олдида келишлари биланок Бимбо қаттиқ вовуллаб, бутун уйни уйғотади-ю, улар тирақайлаб қочиб қолишади.

Карлсон гўё кулоқларига ишонмагандай Миттивойга бир ўк-райиб қаради.

— Э, ҳали шунақами?— деди.— Бундан чикдики, ўғрилар учун тузокни бекорга қилибман-да! Йўк, бунақа бўлса, мен ўйнамайман. Кучукни дарров йўқотиш керак.

Миттивойнинг астойдил жаҳли чикди:

— Нималар деб валдираяпсан! Ахир, уни қаёқка йўқотаман! Бу ҳақда ўйлаб кўрдингми?

Ундай бўлса, деди Карлсон, Бимбо бир кечани менинг томдаги уйчамда ўтказиши мумкин. Менинг диванимга чўзилиб бемадол ухлаши, гоҳ-гоҳида секин пишиллаб кўйиши мумкин. Эрталаб, Бимбо уйғониши билан Карлсон унга қийма гўшт олиб бориб беради, ваъдасида туради. Фақат Миттивой яхшилаб ўйлаб, эс-хушини йиғиб олсину Бимбони уникага жўнатишга рози бўлсин.

Лекин Миттивой эс-хушини йиғиб олмади. У, Бимбони уйдан кетказиб юбориш — бу бемаънигарчилик, деб ҳисобларди. Бундан ташқари, агар Филле билан Рулле вовуллаб турган итга рўпара келса, зўр иш бўлмайди!

— Сен ҳамма ишни бузмоқчисан-да,— деди Карлсон алам билан.— Яйраб, тўйиб хурсандчилик қилишимга сира кўймайсан! Ҳамма насага: «Йўк, йўк, мумкинмас», дейсан. Менга фақат халақит берасан. Мен на тия оламан, на йиғлата оламан, на жиннилик қила оламан, ҳеч нима қилолмайман! Сен ҳеч нарсани бир пақирга олмайсан, сенга кучугинг тўйгунча ақилласаю кечаси қий-чув кўтарса бас.

— Ахир, тушунсанг-чи...— деб гап бошлаган эди Миттивой, лекин Карлсон унинг гапини шартта бўлди:

— Бунақада мен ўйнамайман. Ана ўзинг билганингча тинчлантиравер, мен ўйнамайман.

Миттивой Бимбони саватни ичидан олган эди, норози бўлиб

ириллади, чунки уни уйқуси келганди. Карлсон кучукни қўлига олиб, учиб чикиб кетаётганида Миттивой Бимбонинг хайронликдан катта очилган кўзларини кўриб қолди.

— Қўркмагин, Бимбо! Ҳадемай сени қайтариб олиб келаман!— деб кичкирди Миттивой, ўзигами, Бимбогами тасалли бериш учун.

Карлсон бир неча минутдан сўнг қайтиб келди, кайфияти жуда яхши эди.

— Сенга Бимбодан салом. Қани, топ-чи, у нима деди? «Уйинг жуда шинам-а, Карлсон», ҳа, у шундай деди. Кейин: «Сенинг кучугинг бўлсам, майлими?» деб қўшиб қўйди.

— Ҳа-ҳа, унинг бундай дейиши мумкинмас!

Миттивой хахолаб куларди: у Бимбо кимники эканлигини биларди, буни Бимбо ҳам биларди.

— Ҳа, ана энди ҳаммаси жойида бўлди,— деди Карлсон. У хурсанд эди.— Ахир, ўзинг тушунасан-ку, бизга ўхшаган якин, меҳрибон дўстлар ҳамиша бир-бирларига ён босиши керак: биттаси доимо иккинчисининг айтганига юриши керак.

— Ҳа, албатта, лекин негадир, доимо сен ўша иккинчи бўлиб коласан! — деди Миттивой тийиғида кулиб. У Карлсоннинг хулқатворидан жуда хайратда эди.

Бошига Карлсоннинг куни тушган одам яхшиси кечаси томдаги уйида, диванчада хотиржам ётиб, мабодо Филле билан Рулле чинданам уйга ўғирликка тушгудек бўлса, жон-жаҳди билан вовуллаб уларни кўркитишни Бимбога қўйиб бериши керак-да, ахир, буни ҳар қандай одам ҳам тушуниши керак-ку. Лекин Карлсон бутунлай буни аксини қилди, яна энг маъқули мана шу деб Миттивойни ишонтирди ҳам. Миттивой ҳам ишона қолди, чунки унинг ўзи ҳам мана шундай саргузаштларга ишқибоз эди, бу гал Карлсоннинг қандай қилиб «тийишини» жуда-жуда билгиси келарди.

Карлсон шошарди: у, Филле билан Рулле ҳар дақиқада келиб қолиши мумкин, деб ҳисобларди.

— Ҳозир мен бир иш қиламанки, уларни келиши биланок ўтақаси ёрилади,— деди у.— Бу тентак кучукнинг бизга ҳечам кераги бўлмайди, ҳа, гапимга ишонавер.

У ошхонага чопиб кирди-да, шкафни титкилай кетди. Миттивой ҳамма ишни секин, ими-жимида бажаргин, деб илтимос қилди, чунки Бок хоним Бетаннинг хонасида, шундай девор орқасида ухларди.

— Ундай бўлса сен қоровул бўлиб тур!— деб буюрди у.— «Брр-ж-ж» ёки «брр-аш» деган товуш қулоғингга эшитилмай қолдимми, дарров менга бир амаллаб сездирмасдан билдиргин.

У ўйланиб қолди, миясига бир фикр келганди.

— Биласанми, нима қиласан? Сен ўзинг хуррак ота бошлайсан, иложи борича баландрок. Мана бундай қилиб: «Гррр-аҳ-аҳ, гррр-аҳ-аҳ».

— Нега энди?— деб сўради Миттивой тушунмай.

— Шунинг учунки, агар амакинг уйғониб қолса, Бок хоним хуррак отяпти деб ўйлайди, борди-ю, Бок хоним уйғонса, амакинг деб ўйлайди, икковида ҳам шубҳа туғилмайди. Лекин мен «гррр-аҳ-аҳ»ни эшитдимми, демак, бу сенинг сигналинг эканлигини биламан: улардан биронтаси уйғонгану хушёр бўлиб туришим керак! Ана шундан

кейин шкафга кираман-да, яширинаман! Хўш, калай, кани топ-чи, дунёда энг зўр тўполончи ким экан?

— Филле билан Рулле келиб қолишса-чи, унда нима қиламан?— деб сўради Миттивой кўрка-писа, чунки ўғрилар тушганда даҳлизда якка-ёлғиз туришнинг ўзи бўладими, ахир Карлсон ҳам квартиранинг нариги бошида, ошхонада бўлади-да.

— Сенам хуррак отасан,— деди Карлсон,— лекин сал бошкачарок, мана бундай қилиб: «Грр-о-га, рр-ого».

«Бу хурракларни эслаб қолиш кўпайтириш жадвалини ўрганишдан ҳам кийин бўлса керак»,— деб ўйлади Миттивой. Бу «брр-пс-пс», «грр-ах-ах», «грр-о-го»ларни адаштириб юбориш ҳам ҳеч гап эмасда, лекин янглишмасликка астойдил уриниб кўради.

Карлсон ич кийимлар, сочик-дастурхонлар ётган токчаларни роса титкилади-да, идиш-товок артиладиган сочикларнинг ҳаммасини бир қучоқ қилиб тўплади.

— Бу сочиклар камлик қилади,— деди у.— Лекин бахтимизга, ваннада ҳам сочик бор.

— Нима килмоқчисан ўзи?— деб суриштира кетди Миттивой.

— Мумиё!— деб жавоб берди Карлсон.— Даҳшат соладиган, кўркитадиган, ажал келтирадиган мумиё. Бу тузоқдан ҳам хавфли.

Миттивой, мумиё нималигини аниқ билмасди, лекин бунинг Миср эҳромлари билан боғлиқ бир нарса эканлигини эслади. У, бу эҳромларга подшолар ва лашкарбошиларни дафн қилишларини биларди, улар гўё совуқдан тошдай қотиб қолган, кўз косалари бўм-бўш филофлардай ётишарди. Дадаси бир куни бу ҳақда гапириб берганди. Отасининг айтишича, бу подшолар ва лашкарбошиларни ҳаётлигида қандай бўлса, шундай сақлаб қолиш учун уларни мумиёлашади. Кейин уларни худди бинт билан ўрагандай мато билан ўраб чиқишади. «Лекин Карлсоннинг кўлидан мумиёлаш келмаса керак»,— деб ўйлади Миттивой ва ҳайрон бўлиб сўради:

— Мумиёни қандай қиласан?

— Уни идиш-товок артадиган сочикка боплаб йўргаклаб қўяман... Сен бундан ташвиш тортмай қўя қол,— деди Карлсон.— Сен коровулликда туриб, ўз ишингни бажаргин, мен ўз ишимни удалайман, хотиржам бўл.

Миттивой коровулликда турди. У эшик оркасидан эшитилаётган: «Брр-пс-пс», «грр-ах-ах» деган товушларга кулоқ соларди. Ҳаммаси ўйлаганларидай бўляпти, шекилли. Лекин, кейинроқ Юлиус амакиси алоғ-чалоғ туш кўрди-ёв, чунки унинг хурраги чўзинчоқ «пс-пс-пс» ўрнига «грр-мм, грмм-мм» қилиб мунгли оҳангда эшитила бошлади. Миттивой, бунини ошхонада нима балоларнидир қилаётган дунёдаги энг зўр хурракчига бориб хабар қилсаммикин, деб ўйлади, лекин шу пайт, нима қилсам экан, деб ташвиш тортиб турганида, кимнингдир зинадан тез-тез юриб чиқиб келаётганини, кейин гурсиллаган товуш ва болохонадор қилиб сўкинганини эшитди. Демак, ўғрилар тузоғининг ишга тушгани аниқ, бинобарин, Филле билан Рулле шу ерда, квартирада. Шу билан бирга у «грр-ах-грр-ах» деган товушларнинг бутунлай тинганлигини пайқаб, эси чиқиб кетди. Вой, у энди нима қилади? У аламидан Карлсон эслаб қолгин, деб буюрган ҳамма товушларни ўзича бирма-бир такрорлаб чикди,

нихоят «гр-о-го» деган қандайдир мунгли бир овоз чиқаришга уриниб кўрди, бунга яна қандайдир «грр-ах» деган товушлар ҳам аралашиб кетди, лекин буларнинг ҳаммаси хурракка ҳечам ўхшамасди.

У яна бир бор:

— Грр-ах, гррр-ах...— деб овоз чиқаришга уриниб кўрди.

— Ўчир овозингни!— деган товуш келди қаёқдандир, тузок кўйилган томондан, у қоронғида кичкина ва семиз бир нарсанинг қорасини кўрди, у стуллар орасига тортилган чилвирда питир-питир қилиб, чиқиб кетишга жон-жаҳди билан уринарди. Бу — Карлсон эди.

Миттивой унинг олдига чопиб борди-да, стулларни кўтариб, туриб олишига ёрдам берди. Лекин Карлсон унга раҳмат демади. У жуда дарғазаб эди.

— Сен айбдорсан,— деб тўнғиллади.— Ахир, мен сенга ваннадан сочик олиб келгин деб буюргандим-ку!

Чинданам у Миттивойни соқчиликда қолдириб, ўзи ваннага чопиб кетганди, бечора йўлида ўғрилар учун тузок борлигини бутунлай унутганди. Хўш, Миттивойда нима айб?

Ҳа, айтмоқчи, айбдорни аниқлашга уларда вақт қолмаганди, чунки Бок хонимнинг эшик дастасини бураётганини иккови ҳам эшитди. Ҳар секунд ғанимат эди.

— Яширин! — деб шивирлади Миттивой.

Карлсон ошхонага чопиб кетди, Миттивой эса хонасига кириб яширинди-да, ўзини қаравотга отди.

У бу ишларнинг ҳаммасини энг сўнгги дақиқаларда қилди. У адёлни бошига тортди-да, «грр-ах» деб хуррак отишга журъатсизгина уриниб кўрди, лекин яна ҳеч иш чиқмади, кейин ўрнида жимгина ётиб, Бок хонимнинг унинг хонасига кириб, қаравотнинг олдига келганини эшитди. У эҳтиётлик билан бир кўзини сал очди-да, Бок хонимнинг кечасилик кўйлагига боши тепасида турганини кўрди, кўйлаги қоронғида оқариб кўринарди, у шу қадар тикилиб қараганидан Миттивойнинг бутун аъзойи бадани зиркираб оғрирди.

— Ўзингни ухлаётган қилиб кўрсатмай кўя қол,— деди Бок хоним, лекин унинг овози қаҳрли эмасди.— Сениям момақалдиرونинг гулдираши уйғотиб юбордим?

— Ҳа... балки...

Бок хоним мамнун бўлиб бош ирғади.

— Мен кечаси момақалдирон бўлишини кундузиёқ сезувдим. Ҳаво дим эди, нафасинг қайтади! Лекин сен кўркмагин,— деди у ва Миттивойни бошини силади.— Майли, гумбурлайверсин, шаҳарда бу ҳечам хавфли эмас.

Кейин у чиқиб кетди. Миттивой кимирлашга юраги дов бермай, қаравотда анча вақт ётди. Кейин ўридан секин турди. У Карлсонга нима бўлдийкин, деб ташвиш тортарди, шунинг учун охиста ошхонага кирди.

Қириши билан биринчи кўрган нарсаси мумиё бўлди.

Яна қандай мумиё денг! Мумиё курсида ўтирар, Карлсон эса унинг ёнида шердай гердайиб турарди, деворий шкафдан топиб олган чўнтак фонари билан уни ёритарди.

— Қара, у чиройлими?— деб сўради у.

«У — подшоно эмас; балки маликанинг мумиёси!» деб ўйлади Миттивой. Малика юмалоқ, семиз эди, чунки идиш-товок артиладиган сочиклар устидан Карлсон ваннада топган ҳамма пахмоқ сочикларни ўраб чиққан эди. Унинг боши кўл сочиклардан ясалган бўлиб, устидан пахмоқ сочиклар билан ўраб чиқилганди, унда катта-катта кўзлар тешилган бўлиб, атрофи қора бўёқда хошияланганди. Лекин, энг муҳими, мумиёнинг тишлари бор эди. Ҳақиқий тишлар — Юлиус амакининг тишлари. У тишларини сочикларнинг попуқларига тикиб, ишончлироқ бўлсин деб, икки томонидан ҳам пластир билан ёпиштириб қўйди. Дахшатга соладиган юракни ёриб, ажал келтирадиган мумиё! Миттивой уни кўриши билан сесканиб кетди.

— Нега пластир ёпиштирдинг?— деб сўради у.

— У соқолини киртишлаганди,— деб тушунтирди Карлсон ва мумиёнинг чаккасига уриб қўйди.— Ҳей-хўп, у ойимга шунакаям ўхшайдики, уни «Ойижон» деб атамоқчиман.

У шундай деб мумиёни кучоқлаб даҳлизга олиб чиқиб кетди.

— Филле билан Руллега Ойижоним билан учрашиш жуда кўнглили бўлади-да!

КАРЛСОН — ДУНЕДАГИ ЭНГ ЗҶР ТУНГИ ТҶПОЛОНЧИ

Мана, ниҳоят, кимдир почта яшигининг тирқишига узун симни тикди. Очиғини айтганда, Миттивой билан Карлсон буни кўришмади, чунки даҳлиз қоронғи бўлиб, қанча тикилсанг ҳам ҳеч нимани кўролмасдинг, лекин улар ниманингдир жириглаганини, ғичирлаганини аниқ эшитишди, энди шубҳаланмаса бўлади — улар кўпдан бери кутишаётгани Филле билан Рулле эди!

Миттивой билан Карлсон даҳлиздаги юмалоқ стол тагида чўккалаб ўтириб, нима бўлишини кутишди. Орадан бир соатча вақт ўтди. Миттивойни хатто мудроқ босди. Лекин яшиқда ниманингдир ғичирлаганини эшитди-ю, дарров уйғониб кетди. Вой, мана ҳозир бошланади. Уйқуси қочди, қаттиқ кўрққанидан аъзойи бадани жимирлашиб кетди, Карлсон унга тасалли бермоқчи бўлди.

— Ҳей-хўп!— деб шивирлади у.— Ҳей-хўп.

Буни қаранг-а, оддийгина сим билан қулфни осонгина очса бўларкан-а! Кейин эшик секин очилди-да, кимдир ичкарига кирди, бошқаси ўша ерда, даҳлизда қолди! Миттивойнинг нафаси ичига тушиб кетди — чинданам ақлга сигмайдиган ишлар бўлаётганди. Шивир-шивир ва оёқ товушлари эшитилди... Бирдан тарақ-турук овозлар: «Ў, бу нима гумбур-гумбур!»— икки одамнинг секин, бўғик қийкиргани эшитилди. Ана шундан кейингина Карлсон стол тагида фонарчасини ёқди, лекин шу захоти яна ўчириб қўйди, бироқ фонарчанинг бир лаҳзалик нури деворга суяб қўйилган, кишига дахшат солувчи, ажал келтирувчи, машъумона тиржайиб тишларини — Юлиус амакининг тишларини — кўрсатиб турган мумиёга тушди. Яна дод-фарёд, бу гал қаттиқроқ эшитилди.

Кейинги воқеалар негадир айни бир вақтда юз берганидан Миттивой ҳеч нимани аниқлабмай ҳам қолди. У эшикларнинг ланг очил-

ганини эшитди — Юлиус амаки билан Бок хоним ўз хоналаридан чиқишди, шу пайт Миттвой даҳлизда кимнингдир оёк товушини эшитди. Карлсон Онажонини бўйнига бойлаб кўйган тизгинидан ўзига тортган эди, у полга гурсиллаб йиқилди. Кейин у Бок хонимнинг даҳлиздаги чирокни ёқиш учун включателни бир неча марта бураганини эшитди, лекин чирок ёнмади, чунки Карлсон ошхонадаги сакловчи шчитдаги ҳамма пробкаларни бураб олиб кўйганди. «Яхшиси, коронғида тўполон қилган маъқул», — деди у. Мана, Бок хоним билан Юлиус амаки даҳлизни қандай қилиб ёритишни билолмай, гаранг бўлиб туришарди.

— Момақалди роқ жуда даҳшатли бўлдим! — деди Бок хоним. — Ҳаммаёқ гумбур-гумбур бўлиб кетди-ю! Электрни ҳам ўчириб кўйишганлари бежиз эмас экан-да.

— Бу момақалди роқмиди? — деб сўради Юлиус амаки. — Мен бутунлай бошқа нарса бўлса керак, деб ўйловдим.

Лекин Бок хоним, бу хойнахой, момақалди роқ бўлиши керак, янглишишим мумкин эмас деб, Юлиус амакини ишонтирмакчи бўларди.

— Ҳўш, бошқа нима бўлиши мумкин? — деб сўради у.

— Менимча, яна ўша афсонавий махлуқлар келишди, улар бу кеча шу ерда учрашишди, — деб тушунтирди Юлиус амаки унга.

Сирасини айтганда, у «афсонавий махюклар» деди, чунки у бирдан негадир «с» товуши ўрнига «ш» товушини ишлата бошлаган эди. «Ахир, у тишсиз қолган-ку», — деб фаҳмлади Миттвой, лекин ўша заҳотиёқ буни унутворди. У хозир фақат Филле билан Рулле тўғрисидагина ўйлаши мумкин. Улар қаерда? Қочиб кетишдими? Ахир, у эшикнинг тарақлаб ёпилганини эшитгани йўқ-ку. Ҳойнахой, улар даҳлизда, қоронғида бекиниб туришган бўлса керак, балки қозикқа илиб қўйилган пальтоларнинг орқасига яшириниб олишгандир? Ў, қанчалик кўркинчи! Миттвой Карлсонга мумкин қадар яқинроқ борди.

— Хотиржамлик бўлсин, фақат хотиржамлик, — деб шивирлади Карлсон. — Ҳадемай биз уларни яна қўлга туширамиз.

— Ҳа, албатта, улар икки қиси секилли, — деди Юлиус амаки маънодор қилиб. — Лекин уйда яас мумкин бўлмай қолди!

Кейин Юлиус амаки билан Бок хоним иккови ғойиб бўлишди, уларнинг ҳар қайсиси ўз хонасига кириб кетишди шекилли, яна ҳаммаёқ жимжит бўлиб қолди. Карлсон билан Миттвой стол тагида ўтиришиб, буёғи нима бўлишини кутишарди... «Орадан жуда узок вақт ўтди-ёв», — деб ўйлади Миттвой. Яна «брр-пс-пс» ва «брр-аш» деган овоз эшитилди, аввалига узилиб-узилиб, секин эшитилди, лекин кейин бу овозлар шу қадар зўрайдики, Юлиус амаки билан Бок хонимнинг яна донг қотиб ухлаб қолишгани аниқ эди.

Ана шундан кейингина қоронғида бекиниб туришган Филле билан Рулле яна йўлга тушишди. Уларнинг нафас олгани эшитилиб турарди. Миттвойни эси чиқиб кетди. Улар ўша заҳоти фонарчасини ёқишди — буни қаранг-а, уларда ҳам фонарча бор экан-а — нур йўлакда липиллаб ўйнади. Дастурхон четлари пастгача тушиб турарди, лекин, бари бир, Филле билан Рулле стол тагида уларнинг учовини ҳам — уни, Карлсон ва Онажонисини кўриб қолишлари

мумкин эди. Миттивой кўзларини юмиб, нафас чикармай турди, шундай қилсам, кўринмасам керак, деб ўйларди. Филле билан Рул- ленинг пичирлашиб гаплашишгани шундай ёнларида эшитиларди.

— Ажинани сен ҳам кўрдингми?— деб сўради Филле.

— Ие, бўлмасам-чи!— деди Рулле.— Оппок шарпа! У шундай девор олдида турувди, ҳозир ғойиб бўлди.

— Стокгольмдаги уйларнинг биронтасида ҳам бу ердагидай ажина кўп эмас, буни икковимиз кўпдан бери биламиз-ку,— деди Филле.

— Бу ердан жуфтакни ростлайлик, тезрок кетайлик,— деб таклиф қилди Рулле.

Лекин Филле кўнмади.

— Ҳечам-да! Ўн мингни деб бир эмас, юзта ажина билан оли- шишга тайёрман, буни иккала қулоғинг билан ҳам эшитиб ол.

У оёқларига тузук чилвирлари боғлаб қўйилган стулларни аста кўтарди-да, кочишга тўғри келса оёқ остида халакит бермасин деб, жой-жойига олиб бориб қўйди. Шу ҳам ҳазил бўлди-ю, деб бу ерда турадиган болаларни роса сўкди.

— Жуда эҳтиёт бўлиш керак! Шундай ҳам ҳаммаёғим шишиб, моматалок бўлиб кетди.

У фонарчаси билан бурчак-бурчакни ёритиб, яна тимирскилана бошлади.

— Кел, нима қаерда турганини кўрайлик-чи, кейин кидиришга тушамиз,— деди у.

Фонарча нури яна йўлакда липиллаб ўйнай бошлади, нур ҳар гал столга яқинлашганда Миттивой кўзларини чирт юмиб, ғужанак бўлиб оларди. Узоқ ўтирганидан оёқлари увушиб, жонсиз бўлиб қолди, назарида оёқлари стол тагига сиғмай, дастурхон остидан чиқиб тургандай — Филле билан Рулле кўриб қоладигандай туюла- верарди.

Бунинг устига, у Карлсоннинг яна Онажониси билан шуғул- ланаётганини пайқаб қолди. Фонарча ёруғи улардан сал нари кетдию стол ости коронғилашди, лекин, бари бир, Миттивой Карлсоннинг Онажонисини ташқарига олиб чиқиб, орқаси билан столга суяб қўйганини аниқ кўрди. Фонарча нури орқасига қайтиб, нақ унинг юзига тушдию иржайиб турган тишларини ёритди.

Яна икки марта ваҳимали кичқирик эшитилди, кейин оёқ товуш- лари эшик томондан келди.

Карлсонга жон кирди.

— Қани, юр,— деб шивирлади у Миттивойнинг қулоғига, ўзи Онажонисини судраганича йўлак томон эмаклаб кетди-да, Миттивой- нинг хонасига кириб, кўздан йўқолди.

Миттивой унга аранг етиб улгурарди.

— Қандай ярамас одамлар бор-а!— деди Карлсон эшикни кия қилиб ёпаркан.— Мумиёни ажинадан ажратиша олмайди-я, меним- ча, бу разиллигу!

У секин бошини чиқарди-да, коронғи даҳлизда нималар бўлаёт- ганини билиш учун қулоқ солди. Миттивой ҳам қулоқ тутди: у ҳозир эшик ёпилади, деб умид қиларди, лекин ўйлагани бўлмади. Филле билан Рулле шу ерда эди, улар шивирлашиб гаплашишарди.

— Ўн минг крон-а! Рулле, буни унутма! Билиб қўй, ҳеч қандай ажинаю арвоҳ мени тўхтата олмайди!

Улар анчагача пичирлашиб туришди. Карлсон бутун вужуди билан кулоқ соларди.

— Юр, амакигни хонасига кирамиз,— деди у.— Хей-хўп! Ҳозир ўзимизни овунтирамиз.

У Онажонисининг қўлидан ушлади-да, Миттивойнинг ўрнига ётқизиб қўйди.

— Хайсан-хўпсан, Онажониси, мана энди, ниҳоят, одамга ўхшаб ухлайдиган бўлдинг,— деди у, боласини ётқизаётган онадай кўрпани устига ёпаркан. Кейин Миттивойни қулоғига шивирлади:— Қарагин-а, дилбар эмасми?

У мумиёни чўнтак фонарчаси билан ёритди-да, мақуллагандай чаккасига уриб қўйди.

Кейин у Бок хоним Миттивойнинг олдига келганида каравотидан олиб, яхшилаб тахлаб стул суянчиғига осиб қўйган ёпқични ҳам Онажонисининг устига ёпди. «Совуқ еб қолмасин деяпти-да», деб ўйлади Миттивой ва кикирлаб кулди. Гўё каравотда семиз бола тинч, хотиржам ухлаб ётгандай эди, чунки Онажониси бошигача бурканиб олганди.

— Салом, Миттивой!— деди Карлсон.— Энди, сенам жиндак мизғиб олсанг бўлади.

— Қаерда?— деб сўради Миттивой яна хайрон бўлиб. Бунинг устига Онажонисига кўзи тушиши билан уйқуси қочиб кетарди.— Ахир, мен каравотда мумиё билан ёнма-ён ётолмайман-ку.

— Ҳа-я, лекин каравот тагида ётишинг мумкин-ку,— деди Карлсон ва ўзи кирпидай юмалаб, каравот тагига кириб кетди. Миттивой ҳам унинг ёнига ётди.

— Мана энди, хакикий жосуснинг хуррагини эшитасан,— деди Карлсон.

— Нима, жосуслар бошқачароқ хуррак отишадими?— яна хайрон бўлди Миттивой.

— Ҳа-да, улар жуда маккорона, муғамбирона хуррак отишадими, эшитсанг, жинни бўлиб қолиш ҳеч гапмас. Мана бундай: «Хоооо, дооо, дооо!»

Жосус хурраги гоҳ бургутнинг киркирашига, гоҳ йиртқичнинг ириллашига ўхшаб кетарди, чинданам бу товуш кишини даҳшатга соларди, боз устига, у тобора кучаярди. Миттивой кўрқиб кетди.

— Жим! Секинроқ! Филле билан Рулле келиб қолади-ку.

— Ахир, жосус хурраги аслида шунинг учун керак-да,— деб тушунтирди Карлсон.

Шу пайт кимдир эшик туткичидан ушлаб, уни секин очди. Қоронғига фонарча нури ёриб кирдию Миттивой унинг ёруғида Филле билан Руллени аниқ кўрди, улар эҳтиётлик билан оёқ учида хонага кириб боришарди.

Карлсон тобора баланд ва даҳшатли хуррак отарди. Миттивой ваҳимага тушиб, ўзича ўйлади: «Бекор шундай қияпти. Улар бизни кўриб қолишади». Тўғри, ёпқич полгача тушиб, у билан Карлсонни фонар нури ва синчков кўзлардан яшириб турарди. «Лекин, бари бир, у буни қойилмақом ўйлаб топди-да»,— дерди ўзича Миттивой.

— Хооо, хооо!— янада каттикрок хуррак отарди Карлсон.

— Мана, ниҳоят, кидирган нарсамизни топдик, шекилли,— деди Филле овозини пастлатиб.— Болалар бундай хуррак отишмайди, бу, хойнаҳой, ўша. Бир карагин-а, шунақаям семиз, кўпол, бесўнақай. Ха, аник, ўша!

— Хооо!— ғазаб билан хуррак отди Карлсон: уни семиз, бесўнақай деганлари Карлсонга ҳечам ёкмади, буни унинг хуррагидан сезса бўларди.

— Қўл кишанинг тайёрни?— деб сўради Рулле.— Уни дарров кишанлаш керак, йўкса, қочиб кетади.

Ёпқич шитирлади. Кейин Миттивой Филле билан Рулленинг, гўё уларга ҳаво етишмаётгандай, хириллаган овозини эшитди, у Филле билан Рулленинг ёстикда ётган мумиёнинг даҳшат солувчи иржайган тишларини кўришганини фаҳмлади. Лекин улар бақириб юборишмади ҳам, олди-орқасига карамай қочишмади ҳам, фақат қандайдир ғалати тарзда нафас олишарди.

— Э, бу оддий кўғирчок-ку...— деди Филле хайратланиб.

— Ундай бўлса, айт-чи,— деди Рулле,— кўғирчок бу ерга қаердан келиб қолди! Ахир, уни ҳозиргина даҳлизда кўрувдик-ку, ё бу бошқасими?

— Ха, одам хайрон қолади,— деб қўшилди Филле.— Хўш, хуррак отаётган ким?

Лекин Филле буни аниқлаёлмади, чунки яқинлашиб келаётган оёқ товушлари эшитилди. Миттивой Бок хонимнинг залварли кадамини дарров танидию ташвишга тушиб қолди! Ҳозир шунақаям шовкин-сурон кўтариладики! Момақалдинок гулдурраши буни олдида ҳеч гапмас!

Лекин ваҳимали ҳеч нима бўлгани йўк.

— Тезрок дегаробга кир!— деб шивирлади Филле.

Миттивой ўгирилиб қарашга ҳам улгурмасданок ўғриларнинг иккови ҳам гардеробга яшириниб олишди.

Яна Карлсонга жон кирди. У кирпидай думалаб-думалаб гардероб олдига борди-да, эшигини калит билан кулфлаб бекитиб қўйди. Кейин яна чаққон ва тез эмаклаб, каравот тагига кириб олди. Шу заҳоти хонага Бок хоним кириб келди, унинг ўзи ҳам эғнидаги тунги ок қўйлагию кўлидаги шами билан тап-тайёр ажинага ўхшарди.

— Ҳозиргина хонамда тимирскиланиб, фонарча билан ҳамма бурчакларни ёритиб юрган сенмидинг, Миттивой?— деб сўради у катъий.

— Йўк, мен эмас,— деб жавоб берди Миттивой, талмовсираган овозда.

— Унда нега ухламаяпсан?— деб сўради Бок хоним шубҳаланиб, кейин қўшиб қўйди:— Нега энди бошингча бекитиб олдинг? Сени яхши эшитолмаяпман.

У, Миттивой нега ёпқични бошигача ёпиб олган деб ўйлаб, уни юлиб олиб ташлади. Ўша заҳоти даҳшатли қийқирик янгради. «Бечора Бок хоним, ахир, у Филле билан Руллега ўхшаб даҳшат солувчи, ажал келтирувчи мумиёни кўриб ўрганмаган, кўзи пишмаган-да», деб ўйлади Миттивой. У каравот тагидан чиқиш пайти келганини тушунди. Бари бир, Бок хоним уни топиб олади, бундан

ташқари, Филле билан Руллега бас келиш учун унинг ҳам ёрдами керак. Ахир, улар бир умр гардеробда қолишолмайди-ку!

Миттивой ўрмалаб чиқди.

— Қўркманг,— деди у журъатсизгина.— Онажонимиз хавфли зот эмас, лекин манави гардеробда икки ўғри камалиб ўтирибди.

Бок хоним Онажониси билан учрашганидан кейин хали ўзига келмаган эди, Миттивойнинг гардеробда икки ўғри ўтирибди, деганини эшитиб, жудаям жаҳли чиқиб кетди.

— Нималар деб валдираяпсан! Бу қанақа бемаъни гап! Гардеробда ўғриларга бало борми! Илтимос, кўп вайсама!

Лекин қатъий ишонч ҳосил қилиш учун гардероб эшиги олдига келди-да, қичқирди:

— Ичкарида ким бор?

Жавоб бўлмади, Бок хоним янаям тутақиб кетди.

— Жавоб берингла! Битта-яримта борми? Агар ҳеч ким бўлмаса, ҳеч ким йўқ, деб айтиш мумкин-ку.

Лекин шу пайт у гардероб ичида шитирилган овоз эшитдию Миттивойнинг тўғри гапирганини тушунди.

— Довюррак бола!— деб хитоб қилди у.— Муштдай бола икки катта ўғрига бас келолса-я! Қаҳрамон!

Қаравот гичирладию, унинг тагидан Қарлсон эмаклар чиқди.

— Ҳечам бу унинг иши эмас,— деди Қарлсон.— Ҳаммасини мен қилдим.

У Бок хоним билан Миттивойга ўқрайиб қараб қўйди.

— Шундай довюррак, мард, ҳар жиҳатдан яхши бўлганим учун ўзимга раҳмат,— деди у.— Шундай ақлли, шундай чиройлиман, ҳечам семиз, бесўнақай эмасман, ҳа!

Бок хоним Қарлсонни кўриши билан сал бўлмаса ақлдан озиб қолай деди.

— Сен... Сен!— деб ўшқирди-ю, лекин шу захоти ўзини қўлга олди, зеро, ҳозир қуймоқ учун Қарлсонни қойишнинг вақти ҳам, ўрни ҳам эмасди, чулки жиддий нарсалар тўғрисида ўйлаш керак эди.— Бор, тез бориб Юлиус амакини уйғот, кейин полицияга қўнғироқ қиламиз... Вой, яланғочману... бориб, халатимни елкамга ташлаб олай,— деди у кечаси қиядиган қўйлагига хижолатомуз назар ташларкан.

У шоша-пиша чиқиб кетди. Миттивой Юлиус амакини уйғотгани чопиб кетди. Лекин аввалига Онажонисининг жағларини олиб қўйди. У, жағларнинг ҳозир Юлиус амакига кўпроқ керак бўлишини тушунарди.

Етоқхонада «грр-пс-пс» деган товуш бир текисда эшитиларди. Юлиус амаки худди ёш боладек ухларди.

Тонг ёриша бошлаганди. Миттивой ғира-шира қоронғиликда тумбочка устидаги сув солинган стаканни аранг қўра олди. У жағларни стаканга солди. Юлиус амакининг кўзойнаги билан карамель солинган халтача шундай стаканнинг ёнида ётарди. Миттивой халтачани олди-да, кейин Қарлсонга бериш учун пижамасининг чўнтагига солди. Юлиус амаки уни кўрмагани маъқул, бўлмаса бу қаёқдан келиб қолди, деб сўраб-суриштириши мумкин.

Миттивой, тумбочкада яна нимадир бўлиши кераклигини эслади.

Ҳа-да, бўлмасам-чи, Юлиус амакининг соати билан ҳамёни бўлиши керак эди-ку. Соат ҳам, ҳамён ҳам жойида йўқ. Бирок Миттивой ҳозир бунга унчалик эътибор бермади. Унга Юлиус амакини уйғотиш топширилган, у шу ишни қилиши керак.

Юлиус амаки дарров уйғонди.

— Яна бир гап бўлди-ми?..— У биринчи галда тишларини олиб, тақиб олди-да, кейин деди:— Қизик, ҳадемай уйимга, Вестергетландимга қайтиб кетаман, уёқда суткасига ўн олти соатлаб ухласам бўлади, бу ерда-чи, бу ерда кечаси билан тинчлик йўғ-а...

«Ҳа, у, балки ҳақдир»,— ўйлади Миттивой ва нега ҳозирок туриши кераклигини унга тушунтира бошлади.

Юлиус амаки шоша-пиша Миттивойнинг хонасига йўналди, Миттивой унинг орқасидан пилдираб чопиб борарди. Бок хоним ҳам халатини кийиб ўша томонга шошилди, ҳаммалари эшик олдида тўкнашишди.

— Ў-ў, азизим жаноби Иенсен, буни қаранг-а, уйимизда ўғрилар!— деди Бок хоним йиғлагундай бўлиб.

Миттивой Карлсоннинг хонада йўқлигини, деразанинг ланг очиклигини дарров сезди. «Уйига учиб кетган бўлса керак. Жуда яхши, жуда соз! Хайрият-е, омадим бор экан, чуки унинг Филле ва Рулле билан ҳам, полиция билан ҳам учрашмагани маъқул. Зўр иш бўлди-да, ҳатто одамнинг ишонгиси келмайди-я»,— деб ўйлади Миттивой.

— Улар гардеробга қамаб қўйилган,— деб тушунтирди Бок хоним ҳам кўрққанидан, ҳам хурсанд бўлганидан қуларкан.

Лекин Юлиус амаки бошигача беркитилган мумиё хали ҳам чўзилиб ётган Миттивойнинг каравотини кўрсатди-да:

— Келинг, аввал Миттивойни уйғотайлик-чи!— деди.

Шу пайт ёнгинасида турган Миттивойга кўзи тушиб, хангу манг бўлиб қолди.

— Модомики, кўриб турган эканман, демак, у ўрнидан турибди-да,— деб мингиллади Юлиус амаки,— унда каравотда ухлаб ётган ким бўлди?

Бок хоним бир сесканиб тушди. У, каравотда ким, тўғрироғи, нима ётганини биларди-да. Ўғрилар олдида у фариштадек гап эди.

— Даҳшатли бир нарса,— деди у.— Қанчалик баҳайбатлигини сиз тасаввур ҳам этолмайсиз! Худди эртақлар олаmidан кириб келгандай.

Юлиус амакининг кўзлари чарақлаб кетди. У ҳечам кўрқмади, аксинча, аёёл тагида ётган «ўша даҳшатли нарсани» дўстона шапиллатиб уриб қўйди.

— Қандайдир баҳайбат, семиз, эртақлар олаmidан келган бир нима дедингизми? Афсонавий махлук! Йўқ, мен уни ҳозирок кўришим керак, ўғрилар билан кейинроқ шуғулланамиз.

У шундай деди-да, ёпқични шартта сидириб ташлади.

— Ҳи-хи!— деб чийиллади Карлсон ва юзлари гул-гул ёниб каравотда туриб ўтирди.— Бу ерда афсонавий махлукни эмас, бор-йўғи мени топганлигинг қандай яхши бўлди-я! Бу қандай хурсандчилик-а, тўғрими?

Бок хоним Карлсонга аччиқ таъна аралаш қараб қўйди.

— Кечаси ҳаммамизни лакиллатган ҳам шуми? — деб сўради Юлиус амаки хафа бўлиб.

— Шунақага ўхшайди. Сал қўлим бўшасин, адабини бериб қўяман,— деди Бок хоним. Кейин у ниманидир эслади шекилли, Юлиус амакининг қўлини кўрқув аралаш ушлаб қўйди.— Азизим, жаноби Иенсен, ахир, биз полицияга телефон қилишимиз керак-ку. Лекин шу пайт сира қутилмаган воқеа юз берди.

Гардеробдан шивирлаган овоз эшитилди:

— Қонун номидан талаб қиламиз, эшикни очинг! Биз полицияданмиз.

Бок хоним, Юлиус амаки ва Миттивой саросимага тушиб қолишди. Биргина Карлсон ҳечам ажабланмади, аксинча, жуда жажли чикиб кетди.

— Полицияданмиз? Бу гапларни бошка бировга гапиринг, ман-фур ўғрилар!

Шу пайт Филле гардероб ичидан туриб: «Бу ерга хавфли жосусни ушлагани келган полициячиларни тутиб қолганларинг учун катта жарима тўлайсизлар», деб кичкирди... «Жуда устомон экан-а, гапни бу томонга буриб юборди-я»,— деб ўйлади Миттивой.

— Илтимос, очинглар, шкафни тезроқ очинглар, ҳаммаси жойида бўлади!— кичкирди Филле.

Юлиус амаки ишониб, шкаф эшигини очди. Филле билан Рулле гардеробдан чиқишди, уларнинг кўриниши, туриш-турмуши шундай шубҳали эдики, буни кўриб Юлиус амаки билан Бок хонимнинг эҳсоналари чикиб кетди.

— Полицияданмиз, дедингларми?— деб такрор сўради Юлиус амаки, шубҳаланиб.— Хўш, унда нега формада эмассизлар?

— Сабаби, биз яширин полициянинг махфий ходимларимиз,— деди Рулле.— Биз бу ерга уни олиб кетгани келганмиз,— деб қўшиб қўйди Филле ва шартта Карлсоннинг қўлидан ушлади.— Бу жуда хавфли жосус.

Бу гапни эшитиб Бок хоним қаҳ-қаҳ уриб кулди.

— Жосус!— Шу жосусми! Шу-я! Ха-ха-ха! Ана хангомаю мана хангома! Бу ярамас бола — Миттивойнинг мактабдош ўртоғи.

Карлсон каравотдан сапчиб турди.

— Яна синфда биринчи ўқувчиман!— деб у гапни илиб кетди.— Биринчи ўқувчиман, чунки кулоқларимни кимирлата оламан. Яна қўшишни ҳам биламан.

Лекин Филле унинг гапларига ишонмади. У қўл кишанни олди-да, секин Карлсон томон юра бошлади. У жуда яқин келганида Карлсон ўзининг калта семиз оёқчалари билан Филле томонга пилдираб кетди. Филле жаҳл билан алланималар деб пўнғиллади-да, бетоқат бўлиб, бир оёғида сакрай бошлади.

— Билиб қўй, бирор жойингни уриб кўкартираман,— деб огоҳлантирди Карлсон. Миттивой эса, ўғриларнинг доим ҳамма жойи кўкариб юради, деб ўйлади. Гап шундаки, Филленинг чап кўзи шишиб, кўм-кўк кўкариб кетганди.

«Қилмишларига яраша жазоларини олишсин-да,— деган фикрга келди Миттивой.— Ахир, у буларнинг уйига бостириб кирди-ю, мана энди Карлсонни, унинг Карлсонини олиб кетиб, ўн минг кронга со-

тишмоқчи. Разил ўғрилар, майли, бутун аъзойи баданлари моматалок бўлиб юрсин».

— Улар полициячилар эмас, бу ёлғон, — деди у. — Улар ўғрилар, мен уларни танийман.

Юлиус амаки хаёлга чўмиб, елкасини қашиб кўйди.

— Ҳа, биз худди шуни аниқлашимиз керак, — деди у.

У, буларнинг кимлиги — полициячиларми ё ўғриларми эканлиги аниқланмагунча ҳаммаларини ошхонада ўтириб туришни таклиф қилди.

Бу орада ҳаммаёқ ёришиб кетди. Хаттоки осмондаги юлдузлар ҳам хиралашди. Янги кун бошланаётганди. Миттивой эса Филле билан Рулленинг сафсатасини эшитишдан кўра, ўринга ётиб, мириқиб ухлашни истарди, ҳозир кўнглига бошқа ҳеч нима сиғмасди.

— Бизнинг Вазастанда учар-жосус пайдо бўлганлигини наҳотки газетадан ўқимаган бўлсангиз? — деб сўради Рулле ва чўнтагидан букланган газетани олди.

Лекин бу мақола Юлиус амакини шубҳалантирди.

— Газетада ёзилган бемаъни, бўлмағур гапларнинг ҳаммасига ишонавериш керак эмас, — деди у. — Лекин мен яна бир бор ўқиб чиқишга тайёрман. Шошманг, ҳозир кўзойнагимни олиб чиқай.

У хонасига кириб кетди-ю, лекин ўша заҳоти дарғазаб бўлиб қайтиб чиқди.

— Бунака полициячилардан ўргилдим! — деб ўшқирди. — Ҳам ёним билан соатимни ўғирлашибди-ю! Марҳамат қилиб, ҳамма нарсамни ҳозирок қайтариб берсангиз!

Лекин энди Филле билан Рулленинг ҳам жаҳли чиқиб кетди.

— Полициячиларни соат билан ҳамёни ўғирлашда айблаш хавфли, — деди Рулле.

— Нима, шуни ҳам билмайсизми? — деб сўради Филле. — Полицияга тухмат қилганингиз учун қамалиб кетишингиз ҳам ҳеч гап эмас. Балки, бу нарсалардан хабарингиз йўқдир?

Бирдан Карлсоннинг юзи ўзгарди-ю, худди Юлиус амакидай ўшқирди, буни устига уни итариб юборди. Қони қайнаб кетганлиги шундай юзидан билиниб турарди.

— Хўш, карамель солинган халтачам-чи? — деб ўшқирди у. — Уни ким олди?

Филле унга ғазаб билан тикилди.

— Нима, бунда ҳам бизни айбдор қиялсанми?

— Йўқ, мен эсимни еганим йўқ, — деди Карлсон. — Тухмат — бу жиддий гап. Лекин мен бир нарсани айтиб қўйишим керак: агар халтачани олган бўлсангизу ҳозирок қайтариб бермасангиз, бошқа кўзингни ҳам кўқартириб қўяман.

Миттивой шоша-пиша чўнтагидан халтачани олди.

— Мана, конфетларинг, — деди у халтачани Карлсонга узатаркан. — Мен уни сенга бергани олувдим.

Бу орада гапга Филле аралашди:

— Ҳа, ҳаммаси тушунарли! Ўзларингни айбларингни бизларга тўнкамоқчимисизлар. Йўқ, бунақаси кетмайди.

Шу пайтгача жим ўтирган Бок хоним ортик чидаёлмай, ўз мулоҳазаларини айтгиси келди.

— Соат билан ҳамёни ким ўғирлагани менга аён. Унинг қилдиган иши шу, бир қарасанг, булочка ўғирлайди, бир қарасанг, қуймоқ, хуллас, қўлига илинган нарсани кўймайди.

У шундай деб Карлсонни кўрсатди, Карлсоннинг жаҳли чикиб кетди.

— Хой, менга кара!— деб ўшқирди у.— Бу, ахир тухмат-ку, ахир, тухмат учун жавоб беришади, нима, шуни ҳам билмайсанми?

Лекин Бок хоним Карлсондан тескари ўгирилиб олди. У Юлиус амаки билан жиддий гаплашиб олиши керак эди. Унинг фикрича, бу жаноблар махфий полициядан бўлишлари ҳам мумкин эди. Шунинг учун ҳам уларнинг кўринишлари жуда ғалати, яна жуда ёмон кийинишган. Бок хоним, ҳамма ўғрилар ҳам жулдур-жулдур кийимда юришади, деб ўйларди, ахир, у ҳақиқий кулфбузар ўғрини ҳеч қачон кўрмаган-да.

Филле билан Руллега дарров жон кирди. Филле, бу аёлнинг донолигини, дилбарлигини кўришим биланоқ сездим, танишганимдан жуда хурсандман, омадим бор экан, деди. У далда берармикин, дегандай Юлиус амакига бир неча бор мурожаат қилди.

— Жуда ажойиб аёл-а, бунақалар кам топилади, тўғри эмасми? Наҳотки, сиз бошқа фикрда бўлсангиз?

Бу хусусда Юлиус амакининг илгари қандай фикрда бўлганлиги маълум эмас-ку, лекин ҳозир Филленинг фикрига қўшилишга мажбур эди. Бок хоним эса бу мактов гаплардан хижолат бўлиб ерга қараб, қизарарди.

— Ҳа, шакилдок илондай кам учрайдиган аёл,— деб тўнғиллади Карлсон.

У бурчакда Миттивойнинг ёнида ўтириб, карамелни устма-уст оғзига солиб, қарсиллатиб чайнагани бутун хонага эшитилиб турарди. Халтача бўшаганидан кейингина у ўрнидан сапчиб турди-да, хонада у ёқдан-бу ёққа сакрай бошлади. Бир қарашда, у ўйнаётгандай туюларди, лекин аслида мана шундай бемаъни сакрашлар ёрдамида Филле билан Рулле ўтирган стулларга аста-секин яқинлашиб олди.

— Сиздай беназир аёлни яна бир бор кўришни истардик,— деб бўш келмасди Филле. Бок хоним эса баттар қизариб, хижолатдан бошини кўтаролмасди.

— Ҳа, албатта, албатта, Бок хоним топилмас, ажойиб аёл,— деб унинг фикрига қўшилди Юлиус амаки,— лекин мен, ҳар ҳолда, соатим билан ҳамёнимни ким олганини билишни истардим.

Филле билан Рулле гўё унинг бу гапларини эшитмагандай бепарво туришарди. Филле Бок хонимга шундай махлиё бўлиб қолганидан, бошқа ҳеч нарса билан иши бўлмай қолди.

— Кўриниши ҳам дилбар, тўғри эмасми, Рулле?— деди Филле секин, лекин Бок хоним эшитадиган қилиб.— Кўзлари чиройли... бурни-чи, бурнини айтмайсанми, бунақа бурун ҳар қандай ҳавода ҳам ҳуснини йўқотмайди, тўғрими, Рулле?

Бу гапни эшитиб Бок хоним ўтирган жойидан сапчиб турди, кўзлари олайиб кетди.

— Нима?— деб бақирди у.— Нима дедингиз?

Филле довдираб қолди.

— Мен фақат шуни айтмоқчи эдимки...— деб ғўлдиради, лекин Бок хоним уни гапиртирмади.

— Ишончим комилки, бу Филипп,— деди у. Шунда бирдан Бок хоним Миттивойнинг назарида Онажонисига ўхшаб кетди.

Филле мот бўлди.

— Сиз каёқдан биласиз? Нима, менинг ҳақимда эшитганмидингиз?

Бок хоним истеҳзоли жилмайиб, бош ирғади.

— Бизнинг тўғримизда бирор гап эшитганмисиз, деб сўраяп-сизлар-а? Бўлмасам-чи, гапимга ишонаверинг! Унинг исми, хойна-хой, Рудольф бўлса керак-а, шундайми?— деб қўшиб қўйди ва қўли билан Руллени кўрсатди.

— Кизиқ. Хўш, каёқдан билдингиз? Балки, танишларимизни танирсиз?— деб сўради Филле, оғзи қулоғига етиб, яйраб қуларкан.

Бок хоним яна масхараомуз илжайиб, бош ирғади.

— Ха, бўлса бордир. Фрейгатенлик Фрида Бок хоним. Сиз уни танийсиз шекилли? Унинг ҳам бурни жуда чиройли, ҳар қандай ҳавода ҳам хуснини йўқотмайди, худди меникидай-а, шундайми?

Кўриниб турибди, Филле бурунларни таърифлайман деб қовун тушириб қўйганини сезди-ю, дарров тумшайиб олди. Бу ҳам гапми, бу ердан тезроқ жуфтани ростлашни истаб қолди, афтидан, Рулле ҳам бу ерда кўп ўтирмакчи эмасди. Лекин уларнинг орқасида Карлсон турарди. Сира қутилмагандан ванғиллаб ўқ узилди. Филле билан Рулле кўрққанларидан ўринларидан сапчиб туриб кетишди.

— Отмагин!— деб бақирди Филле, чунки Карлсон кўрсаткич бармоғини унинг орқасига санчиб турарди, у бўлса, буни тўппончанинг оғзи деб ўйлади.

— Қани ҳамён билан соатни буёққа олиб қўйинглар!— деб буюрди Карлсон.— Йўкса, шартта отаман.

Филле билан Рулле чўнтақларини асабий титкилай бошладилар, орадан бир зум ўтар-ўтмас соат ва ҳамён Юлиус амакининг тиззасида пайдо бўлди.

— Вой, ярамас-эй!— деб бақирди Филле, сўнгра Рулле иккови даҳлизга яшин тезлигида отилиб чиқиб кетди. Уларни ҳеч ким тўхтатиб қолмади, эшикни шарақлатиб ёпишди-да, кўздан ғойиб бўлишди.

Биринчи бўлиб Бок хоним ўзига келди-ю, орқаларидан кетма-кет чопиб қикди. У майдончада туриб, зинадан пастга орқа-олдига карамай чопиб тушаётган ўғрилар орқасидан кичкирди:

— Гапимга ишонавер, Фрида бу воқеалардан албатта хабар топади! У жуда хурсанд бўладиган бўлди-да.

Бок хоним ғўё уларни қувиб етмоқчи бўлгандай, зинапояннинг бир неча поғонасидан сакраб тушди, кейин тўхтади-да, орқаларидан кичкириб қолди:

— Энди Фрейгатенга қадам босишни хаёлларингга келтирмаларинг, йўкса, қон тўкилади. Гапимни эшитяпсизларми?... Қон...

КАРЛСОН ЮЛИУС АМАКИНИ ЭРТАКЛАР ОЛАМИГА ОЛИБ КИРДИ

Филле ва Рулле билан бўлиб ўтган ўша тўс-тўполонли кечадан кейин Карлсон яна ҳам кеккайиб кетди.

«Жаҳондаги энг зўр Карлсон ҳузурингда!»— Миттивойни ҳар куни эрталаб мана шу кичкириқ уйғотарди. Бир зум ўтмай хонага Карлсон учиб кирарди. Ҳар куни эрталаб, қанчалик ўсганини билиш учун у биринчи навбатда тувақдан шафтоли данагини оларди, кейин ҳар доим Миттивойнинг столи тепасидаги эски ойна олдига борарди. Бу кичкина ойна эди, лекин ўзини яхшилаб кўриб олиш учун Карлсон унинг атрофида узоқ учиб юрарди. Лекин бу ишни бўлиб-бўлиб қилишга тўғри келди, чунки бутун гавдасининг акси ойнага сиғмасди.

У учиб юрар экан, димоғида қандайдир қўшиқни хиргойи қиларди, бу қўшиқда у ўзини, кўрган-кечирганларини куйларди. «Жаҳондаги энг зўр Карлсон... хи-ти-ти-хи, ўн минг крон туради... У яна ўғрилари қўлга туширди, тўппончадан отди... Жуда ғалати ойна... Унда жаҳондаги энг зўр Карлсонни тўла-тўқислигича кўриб бўлмайди-я... Лекин нимаики кўринса, ўша чиройли... хи-ти-ти-хи... Ҳа, тобида семирган, ҳа, ҳа... Яна ҳар жиҳатдан яхши...»

Миттивой бу гапга кўшиларди. У ҳам Карлсон ҳар жиҳатдан яхши деб ҳисобларди. Энг қизиғи шундаки, Юлиус амаки ҳам бора-бора, аста-секин унга астойдил меҳр қўйди. Ахир, соат билан ҳамёнини унга Карлсон қайтариб олиб берди-да. Бу яхшилиқни Юлиус амаки тезда унутиб юборолмасди. Бок хоним эса, аксинча, доимо ундан жаҳли чикиб юрарди, лекин Карлсон бунга парво қилмасди, унга овқатини вақтида бериб турса бўлгани эди, Бок хоним эса буни ҳеч қанда қилмасди.

«Агар менинг қорнимни тўйдиришмаса, мен мен бўлмай қоламан»,— деган эди бир марта Карлсон.

Бок хоним, Карлсоннинг кунда-шундалигини ёқтирмасди-ю, лекин ҳайдаб солишга ҳам ботинолмасди, чунки Миттивой билан Юлиус амаки унинг устида сув ўгириб ичишарди. Агар Карлсон айни овқатга ўтираётган пайтда келса, Бок хоним доим норози бўлиб мингилларди, лекин бирор чора кўришга ожиз эди. Карлсон ҳамма билан бирга овқатланарди.

Филле ва Рулле билан бўлиб ўтган ўша саргузаштли кечадан кейин у мунтазам учиб келадиган бўлди, гўё бу табиий бир нарсадай эди.

Карлсон ўша тундаги шўхликларидан бир оз чарчаган кўринади, чунки эртасига тушки овқат пайтида учиб келди. У Миттивойнинг хонасига учиб кирди-да, ошхонадан ниманинг ҳиди келяпти, дегандай дарров хидлай бошлади.

Миттивой ҳам ўша куни узоқ ухлади (у Бимбони ёнида бирга олиб ётди)— маълум бўлишича, бутун кечаси ўғрилар билан овора бўлгандан кейин дам олиш керак экан— у Карлсоннинг келиши олдидан уйғонди. Тўғрироғи, у ўзи уйғонгани йўқ, ошхонадан эшитилаётган қандайдир ғалати товушдан уйғониб кетди. Бок хоним у ёқдан-бу ёққа юриб, ашула айтарди. Баланд овозда айтарди. Миттивой илгарилари унинг ашула айтганини ҳечам эшитмаганди. Шунинг

учун ҳам ҳозир бас қилса керак, деб ўйларди, чунки бу жуда диндор эди. Қандайдир, тушунтириб бўлмайдиган сабабга кўра бугун Бок хонимнинг кайфи жуда чоғ эди. Эрталаб уйига, Фриданинг олдида бориб келишга улгургани, эҳтимол худди шу нарса унинг кўнглини тоғдай кўтариб юборгани шекилли, овозининг борича ашула айта бошлаган. «Эҳ, Фрида, бу сенинг энг яхши...»— деб куйларди у, лекин Фрида учун энг яхши нарса нималигини Миттивой шу-шу билолмади, чунки Карлсон ошхонага, унинг хузурига учиб кириб, бақирди:

— Жим бўл! Овозингни ўчир! Сен мана шундай бўкирганингда, одамлар, Карлсон уни уряпти деб ўйлашлари мумкин.

Бок хоним жим бўлди-да, қош-қовоғи осилиб эскалопларни қовура бошлади. Юлиус амаки келганидан кейин ҳаммалари юмалок стол атрофига ўтиришиб, овқатланишди. «Ҳаммалари бирга ўтиришиб, ўша кечадаги воқеани муҳокама қилишяпти, ҳаммасига ҳам яхши»,— деб ўйлади Миттивой. Карлсон ҳам тушликдан хурсанд бўлиб, Бок хонимни кўкларга кўтариб мактарди.

— Бугун бир итинг кетиб, эскалопларни бошлаб тайёрлабсан,— деди унинг кўнглини кўтариб.

Бок хоним тумтайиб олди. У фақат оғир хўрсинди-да, лабларини қимтиди.

Кичкина қолипчаларга қуйиб тайёрланган шоколад пудинг ҳам Карлсонга маъқул бўлди. Миттивой ўз порциясидан бир қошиқ ейишга улгурмасиданок Карлсон ўз порциясини бир ямлаб ютди-да, деди:

— Ҳа, пудинг зўр бўпти, шубҳасиз, лекин биламан, бундан икки баравар ширин нарса бор.

— Нима экан?— деб қизиқиб сўради Миттивой.

— Шунақа пудингдан иккитаси-да,— деб тушунтирди Карлсон ва ўзига яна қуйиб олди. Бу демак Бок хоним ширинликсиз қолади, деган гап, чунки шоколад тўрт порция тайёрлангани-да.

Карлсон Бок хонимнинг норози бўлиб қараганини сезиб, дўмбок кўрсаткич бармоғини кўтарди.

— Ахир, тушунсанг-чи, стол атрофида семиз одамлар ҳам ўтиришибди, улар албатта озишлари керак. Пайқадингми, улар икки кишидан кам эмас. Исmlарини айтиб ўтирмайман, ҳар ҳолда, мен эмасман, мана бу қилтириқ ҳам эмас,— деди у ва бармоғи билан Миттивойни туртиб кўрсатди.

Бок хоним лабларини баттар қисиб, лом-мим демади. Миттивой Юлиус амакига хавотирланиб қараб қўйди, лекин у бу гапларни эшитмади, шекилли. У ҳамон алланималар деб минғилларди. Шаҳар полицияси жуда расво-да! У участкага телефон қилиб, бўлган воқеани гапириб берди, лекин унинг сўзлари уларда ҳеч қандай қизиқиш уйғотмади. Ўша кечаси яна 313 та уйга ўғри тушди, улар билан ҳам шуғулланишимиз керак, дейишди. Улар, фақат нима йўқолгани билан қизиқишди.

— Ўшандан кейин,— деб Юлиус амаки ўз хикоясини яна бир бошдан такрорлади,— ҳа, бир довьорак, ақлли бола шарофати билан ўғрилар уйдан қуруқ кетишга мажбур бўлишди, деб тушунтирдим.

Шундай деди-да, Юлиус амаки Карлсонга, қойил қилдинг, деган-

дай қараб қўйди, у бўлса хўроздай кўкрагини кериб, Бок хонимга голибона назар ташлади.

— Хўш, бунга нима дейсан? Жаҳондаги энг зўр Карлсон ўғриларни тўппонча билан қўрқитади!— деб хитоб қилди у.

Тўғриси айтганда, бу тўппончадан Юлиус амаки ҳам кўрқиб кетди. У ўз нарсаларини қайтиб олганидан жуда хурсанд ва миннатдор эди, лекин, бари бир, у болалар отиш қуроли билан юрмаслиги керак, деб ҳисобларди, Филле билан Рулле қочиб кетишганидан кейин, Миттивой бунинг ўйинчок эканлигини Юлиус амакига тушунтиргунча она сути оғзига келди. Шундаям Юлиус амакининг бунга сира ишонгиси келмасди.

Тушки овқатдан кейин Юлиус амаки сигара олгани меҳмонхонага кириб кетди. Бок хоним столдан идиш-товокларни йиғиштириб, юва бошлади, ҳатто Карлсон ҳам ҳозир унинг кайфиятини бузолмасди. «Эҳ, Фрида, бу сен учун энг яхши!..»— деб хиргойи кила бошлади. Лекин шу пайт у биронта ҳам сочиқ йўқлигини кўрди-ю, яна жаҳли чикди

— Хайронман, бу сочиқларнинг ҳаммаси қаёққа йўқолибди-я,— деди у ва саросимада ошхонага кўз югуртириб чикди.

— Мана мен, дунёда энг зўр сочиқ кидирувчи!— деб хитоб қилди Карлсон кўкрагига уриб.— Сен ундан яхшилаб илтимос қилсанг, Карлсон ақлини пешлаб кўрган бўларди, лекин мулойим сўраш сенинг қўлингдан келмайди-да!

Карлсон Миттивойнинг хонасига чопиб кирди-да, бир кучок сочикни кўтариб чикди. Сочиклар кир-чир бўлиб, гижимланиб кетганди. Буни кўриб Бок хонимнинг тепа сочи тикка бўлди.

— Бу сочикларни қаерда бунчалик кир қилдинг?— деб ўшқирди у Карлсонга.

— Улар эртақлар оламига саёхат қилишди,— деди Карлсон.

Шу тарика кунлар ўтаверди. Миттивой ойиси билан дадасидан откритка олди. Улар саёхат жуда соз ўтаётганини, Миттивой ҳам вақтини хурсандчилик билан ўтказаётган ҳамда Юлиус амакию Бок хоним билан ҳам тинч-тотув яшаётган бўлса керак деган умиддамиз, дейишибди.

Хатда томда яшовчи Карлсон тўғрисида эсланмаганди, бу Карлсонни қаттиқ ранжитди.

— Уларга ўзим откритка ёзардим, лекин марка олишга беш эрем йўқ-да,— деди у.— «Гарчи сизларни менинг уй золимаси билан қанчалик тил топишганлигим мутлақо қизиқтирмаса ҳам,— деб ёзган бўлардим уларга,— шуни маълум қилиб қўяйки, муомаламиз яхши, чунки мен тўппончадан ўк отиб, ўғриларни қувиб юбордим, уй золимаси йўқотган ҳамма сочикларни топиб бердим».

Миттивой Карлсоннинг почта маркаси олиш учун беш эреси йўқлигидан бахтиёр эди. У, ойиси билан дадаси бундай откритка олмаслиги кераклигини тушунарди.

Миттивой ақчадонини аллақачон очиб ундаги бор пулини Карлсонга берган эди, бу пулларни эса дўсти тийинини ҳам қолдирмай сарфлаб бўлганди, энди бўлса жаҳли чиқарди.

— Бу қанақа бемаънилик,— деб тўнғилларди Карлсон,— ахир

нархим ўн минг крон турса-ю, ёнимда эса почта маркаси олиш учун ҳатто бир мирим ҳам бўлмаса! Сен нима дейсан, Юлиус амаки оёқларимдаги катта бармоқларимни сотиб олишга рози бўлмасмикин?

Миттивой, у ҳеч қачон рози бўлмайди, деди.

— Балки, рози бўлар? У менга жуда қойил қолиб юрибди-ю,— деб бўш келмасди Карлсон.

Лекин Миттивой сўзида каттик турди. Карлсон жаҳли чикди-да, томдаги ўз уйчасига учиб кетди ва Миттивой «тезроқ учиб келгин» деб икки марта сигнал берганидан кейингина қайтиб учиб келди, чунки овқатланадиган вақт бўлганди-да.

«Ойим билан дадам Юлиус амаки Бок хоним билан муроса қилиб яшаяптимикин, деб хавотир олишяпти шекилли, чунки бу хусусда махсус ёзишти-ку,— деб ўйлади Миттивой,— лекин улар беҳудага безовта бўлишяпти. Юлиус амаки ва Бок хоним бир-бирлари билан жуда апок-чапоқ». Миттивой буни ҳар қуни сезиб-билиб турарди, улар бир-бирлари билан бажонидил гаплашишарди. Улар кўпинча меҳмонхонада узок ўтириб қолишарди, Юлиус амаки эртақлар олами тўғрисида нималарнидир тинимсиз гапирарди, Бок хоним унга қулиб туриб, хушмуомалалик билан жавоб қилардики, Миттивой, шу ўзимизнинг Бок хонимми, деб танимай қоларди.

Бора-бора Карлсонда ҳатто қандайдир шубҳалар туғила бошлади. Бу Бок хоним меҳмонхона эшигини ёпиб оладиган ўша кундан пайдо бўлганди. Гап шундаки, икки ёққа суриладиган бу эшикдан Свантесонлар ҳеч қачон фойдаланишмасди, меҳмонхонани даҳлиздан фақат пардаларгина ажратиб турарди. Мана энди, Бок хоним бирдан негадир ўша эшикни бекитадиган бўлиб қолди. Мабодо, хонага Карлсон кириб қолгудай бўлса, Юлиус амаки, болалар бошқа жойда ўйнашлари керак, бизлар қаҳвамизни бемалол, хотиржам ўтириб ичмоқчимиз, деб уни хайдагудек қилиб чиқариб юборарди.

— Менинг ҳам қаҳва ичгим бор,— дерди Карлсон хуноб бўлиб,— менга тезроқ қаҳва қуйиб, сигарангиздан чектиринг, сизлар билан бирпас ўтираман!

Лекин Юлиус амаки уни ўша захотиёқ хонадан чиқариб юборди. Бок хоним эса яйраб қуларди. Ниҳоят унинг қўли баланд келди-я.

— Мен бунга ортиқ чидаёлмайман!— деди бир қуни Карлсон.— Уларнинг адабини бериб қўяман.

Эртасига эрталаб, Юлиус амаки докторга кўрингани, Бок хоним салака харид қилгани бозорга кетганида Карлсон қўлида катта парма билан унинг ҳонасига кирди. Миттивой бу пармани илгарилари ҳам кўрганди: у томдаги уйнинг деворида осиглиқ турарди, нега энди Карлсон уни бу ерга олиб келганини Миттивой жудажуда билгиси келарди. Лекин шу пайт почта яшигига нимадир ташлашди, Миттивой уни олгани даҳлизга чолиб чиқиб кетди. Иккита оқритка келганди, биттаси Босседан, бошқаси Бетандан. Миттивой қувончи ичига сиғмай, уларни қайта-қайта ўқиб чиқди, хуллас, бу ўқишни тугатганда Карлсон ҳам ўз ишини қилиб бўлган экан: у меҳмонхона эшигини пармалаб катта тешик очибди.

— Нима қилиб қўйдинг, Карлсон!— деб бақирди Миттивой қўрқув ичида.— Ахир, эшикларда ҳам тешиклар очишадими?.. Нега бундай қилдинг?

— Нега бўларкан? Уларнинг хонада нима ишлар қилишини кўриш учун-да!— деб жавоб берди Карлсон.

— Ахир, уялмайсанми! Тешикдан мўралаш ифлослик, дейди ойим.

— Сенинг ойинг жуда доно аёл. У мутлако ҳақ. Қулф тешиги кўзлар эмас, калит учун ишланган-да. Лекин бу ахир қулф тешиги эмас, балки кичкина кўзча-ю. Кўзчани эса кўзлар учун қилишадди-да, ахир, бу сўзнинг маъносидан ҳам кўриниб турибди-ю. Хўш, энди нима деб эътироз билдира оласан?

Миттивой жўяли жавоб беролмади.

Бу пайт Карлсон оғзидаги сақичини олди-да, кўринмасин, деб кўзчани сақич билан беркитиб қўйди.

— Хой-хўп!— деб хитоб қилди.— Хурсандчилик қилмаганимизга ҳам анча бўлди-я, лекин сўз бераманки, бугун кечамиз хушчақчақ ўтади, хечам зерикмаймиз.

Карлсон пармани қўлига олиб учишга ҳозирланди.

— Менинг қиладиган яна бир ишим бор,— деб тушунтирди.— Лекин салакага етиб келаман.

— Нима иш экан?— деб сўради Миттивой.

— Арзимаган иш, акалли маркага етадиган пул тушади-ю,— деди Карлсон ва учиб кетди.

Лекин салакани дудлай бошлаганларида Карлсон қайтиб келиб, куни билан кайфи чоғ бўлиб юрди. У чўнтагидан беш эрелик тангани олди-да, уни Бок хонимга узатди.

— Бу сенга мукофот ўрнида,— деди у.— Ўзингга бирор безак сотиб оларсан: маржонми ёки бошқа бирор нарсами!

Бок хоним тангани жаҳл билан отиб юборди.

— Мен сенга безакни кўрсатиб қўяман!— деб ўшқирди, лекин шу пайт Юлиус амаки кириб қолди-ю, Бок хонимнинг овози тинди.

— Қарагин-а, эртақлар ишқибози келиши билан у ипакдай мулойим бўлиб қолади-я!— деб шивирлади Карлсон Миттивойга.

Бок хоним билан Юлиус амаки одатдагидай, карама-қарши ўтириб олиб қаҳва ичгани меҳмонхонага кириб кетишди.

— Мана энди, уларнинг уёқда нима иш қилишларини кўрсак бўлади,— деди Карлсон.— Мен у билан тил топишишга сўнги бор уриниб кўрдим, лекин у менга қарши уруш эълон қилди. Нима ҳам дердик, унинг попугини пасайтириш ва тийиш билан яна бир бор шуғулланишга тўғри келади. Энди мендан шафқат кутмасин!

Карлсоннинг кўкрак чўнтагидан сигара олганини кўриб, Миттивой хангу манг бўлиб қолди. У гугурт чакиб, сигарасини тутатди-да, меҳмонхона эшигини тақиллатди. Хеч ким: «Марҳамат», деб чақирмади, лекин, бари бир, у сигарасини буруксатиб, бетакаллуф кириб борди.

— Кечирасиз, бу чекиш хонаси шекилли,— деди у виқор билан.— Демак, бу ерда сигарамни чекиб тамомласам бўларкан-да.

Юлиус амаки дарғазаб бўлди. У Карлсоннинг сигарасини шартта юлиб олди-да, иккига бўлиб ташлади, агар чекканингни яна бир бор кўрсам, шундай адабингни берайки, бир умр эсингдан чикмайдиган бўлади, деди. Ҳатто Миттивой билан ўйнашга ҳам ортик рухсат бермайман, деб дағдаға қилди.

Карлсон хафа бўлиб, лабларини чўччайтирди, кўзлари жикка ёшга тўлганди, у аламига чидаёлмай оёғи билан Юлиус амакини секин тепиб қўйди.

— Икковимиз анча апоқ-чапоқ бўлиб колувдиг-а, ярамас Юлиус амаки!— деб тўнгиллади ва дилозорига шундай ўкрайиб қарадики, Юлиус амаки тўғрисида қандай фикрда эканлиги аниқ-равшан эди.

Лекин Юлиус амаки уни ўша заҳоти хонадан чиқариб юборди-да, эшикни каттик ёпиб, кулфлаб қўйди. Умрида биринчи марта.

— Мана, ўзинг кўриб турибсан, буларни тиймасликнинг ҳеч иложи йўқ,— деди Карлсон Миттивойга.

У мушти билан эшикни яна тақиллатар экан, кичқирди:

— Хар холда, мени яхши сигара билан меҳмон қиларсан, деб ўйлайман.

Кейин Карлсон қўлларини чўнтақларига солди-да, ниманидир шалдирата бошлади. Афтидан, тангалар бўлса керак. Ҳа, чинданам, чўнтақлари беш эрелик тангаларга лик тўла эди.

— Ҳа, омадим келди, бойиб қолдим,— деди у.

Миттивой ташвишга тушиб қолди.

— Шунча пулни қаёқдан олдинг?

Карлсон жавоб ўрнига сирли кўз қисиб қўйди.

— Буни фақат эртага биласан,— деди у.

Миттивой баттар безовта бўла бошлади. Ахир, Карлсон қаёқ-қадир учиб бориб келди-ку, ўша пулларни ўғирлаган бўлса-я! Ахир, унинг бу иши Филле билан Рулленинг қилган ишидан яхши эмас-ку, Ҳа, бунинг олмаларни қўшишдан ҳеч яхши жойи йўғ-у, ўзи мактан-гандай қўшишга устаси фаранг. Миттивой каттик ҳаяжонланганидан нима қиларини билмай қолди. Лекин ҳозир бу ҳақда ўйлаб ўтиришга вақт йўқ эди, чунки Карлсон эшик тешигидан сакични секин, эҳтиётлик билан чиқариб олди.

— Ҳа, айб ўзларингда!— деди у ва бир кўзини тешикка тутди. Лекин, гўё даҳшатли бир нарсани кўргандай, ўша заҳоти орқасига ташланди.— Бу нима расвогарчилик!— деди Карлсон қони қайнаб.

— Улар нима қилишяпти?— Миттивой ҳам билишни жуда истарди.

— Менам шуни билмоқчи эдим, лекин улар ғойиб бўлишиди.

Юлиус амаки билан Бок хоним одатда кичкина диванчада ўтиришарди, уни тешикдан бемалол кўрса бўларди. Карлсон оғзида сигараси билан хонага кирганида улар шу диванчада ўтиришганди. Лекин ҳозир улар у ерда йўқ эди. Миттивой тешикдан қараб ўзи ҳам бунга ишонч ҳосил қилди. Афтидан, улар дераза олдидаги диванга ўтиб ўтиришган бўлса керак, бу Карлсоннинг фикрича ўтакетган разиллик, ҳатто маккорлик эди. Жиндек виждони бор одамлар, деб ишонтирмоқчи бўларди Карлсон, доимо шундай ўтиришадикки, уларни кулф тешигидан ёки кўзчадан бемалол кўрса бўлади.

Бечора Карлсон! У даҳлиздаги стулга ўтирганича, бир нуктага гамгин тикилиб қолди. У бу гал аниқ ютказганди. Унинг кўзча ҳақидаги ажойиб ғояси бемаъни бир нарса бўлиб чиқди: бу оғир зарба эди.

— Кетдик,— деди у ниҳоят.— Юр, хонангни бир титкилаб қў-

райлик-чи, эхтимол, какир-кукурлар орасидан тийиш учун бирор асбоб топармиз.

Карлсон Миттивойнинг кутиларини узок титкилади, лекин кидирган нарсаси ҳадеганда кўзига тушавермади. Бир пайт у хурсанд бўлганидан хуштак чалиб юборди-да, узун шиша найчани олди, Миттивой бу найча орқали нўхат отарди.

— Тийиш учун ажойиб асбоб!— деб бакирди Карлсон.— Қани энди яна бирон-бир нарса топсак, зўр бўларди-да!

У яна бир ажойиб нарса топди — ҳаво шари, уни истаганча пуфлаб катта қилиш мумкин эди.

— Ҳой-хўп!..— деб хитоб қилди Карлсон, у шарчани найчага боғлаётганда дўмбок қўлчалари сабрсизлик билан қалтирарди. Кейин у найчани лабига тутиб, шарни пуфлаб шиширди, сарик шардаги қора бўёқ билан қизилган чехранинг аста-секин жуда катталашиб бораётганини кўриб севинчдан бакириб юборди.

— Бу билан чолларни тасвирлаш мумкин,— деди Миттивой.

— Ҳа, бунинг ёрдамида истаган нарсангни тасвирлаш мумкин,— деб уни ишонтирди Карлсон, кейин яна шарчадан ҳаво чиқарди.— Энг муҳими, бунинг ёрдамида бошлаб тийиш мумкин.

Хуллас, иш юришиб кетди. Жуда қойилмақом бўлди, лекин Миттивой хахолаб қуламан деб, сал бўлмаса ишни бузиб қўйди деди.

— Ҳой-хўп,— деб шивирлади Карлсон ва шиша найчага бойланган ҳаво шарчасини эхтиётлик билан тешикчага тикди. Сўнгра найчага кучининг борича пуфлади, Миттивой эса ёнида туриб, ичаги узилгудай бўлиб қуларди. У дераза олдидаги диванда ўтиришган Юлиус амаки билан Бок хонимнинг бирдан, шундай кўзлари олдида, нимқоронғида аллакандай чолнинг ойга ўхшаш юм-юмалоқ юзи худди пуфакдек пайдо бўлиб, тобора каттайишини кўришларини ўзича тасаввур қилди. Миттивой, бунинг қанчалик дахшатли бўлишини фахмларди.

— Худди ажинага ўхшаб увиллаш керак,— деди Карлсон.— Ҳозирча сен пуфлаб тур, шарчанинг дами чикиб кетмасин.

Миттивой пуфлай бошлади. Карлсон эса зўр бериб ингранар, ух тортарди. Афтидан, меҳмонхонани ичидан беркитиб ўтиришган ўша икки одам бу инграшларни эшитиб, ойга ўхшаган чолни кўришган бўлишса керак, ҳар ҳолда ичкаридан қийкирик эшитилди. Карлсон худди шундай бўлишини кутганди.

— Улар бақиришяпти,— деди Карлсон хурсанд бўлиб ва шу заҳоти қўшиб қўйди:— Энди энг муҳими — буёғини бўшаштирмаслик керак.

У шундай деди-да, яна шарчанинг дамани чиқара бошлади. Паст ва сирли хуштаксимон овоз эшитилди, шаффоф чол эриб кетганидан кейин Карлсон дами чиқарилган резина шарчани найчаси билан тешикчадан чаккон чиқариб олди-да, яна тешикчани сакич билан беркитиб ташлади, ўзи бўлса худди кирпидай юмалаб-юмалаб дастурхон ёпилган стол тагига, боя ўғрилари кутиб, яширинган ўша стол тагига кириб кетди. Миттивой унинг орқасидан бориб яширинишга аранг улгурди-ю, шу заҳоти қулф шакиллаб, эшик қия очилди-да, Бок хоним бошини чиқариб дахлизга мўралади.

— Менимча, болалар бўлса керак,— деди у. Лекин унинг орқасида турган Юлиус амаки бошқача фикрда эди.

— Сенга неча бор айтдим-ку, биз эртақлар оламида, сирли бир оламда яшаймиз деб. Афсонавий махлуқлар ёпиқ эшиклар, деворлар орасидан ҳам бемалол ўтишаверади, сен бўлсанг, буни тушунгинг келмаяпти!

Бок хоним тақдирга тан бериб, агар яхшилаб ўйлаб кўрсам, бу нарсаларни тушунаман, албатта, деди итоатгўйлик билан. Лекин у бу афсонавий махлуқларнинг Юлиус амаки билан қаҳва ичишларига халакит беришларини сира-сира истамасди, шунинг учун Юлиус амакини қайтадан меҳмонхонага бошлаб олиб кириб кетди. Карлсон ҳам, Миттивой ҳам яна ёпиқ эшик орқасида қолишди. «Тешикдан қарашнинг ҳам ҳеч қизиғи йўқ»,— деб ўйлади Миттивой. Карлсон ҳам шу фикрда эди. Ҳа, буни қаранг-а, Карлсон ҳам шундай деб ҳисобляпти.

Шу пайт, бахтларига, телефон жиринглаб қолди. Қандайдир аёл овози Бок хонимни сўради. Миттивой, Фрейгатендан Фрида телефон қилаётганини фаҳмладию жуда севиниб кетди. Энди унинг Бок хонимга халакит беришга тўла ҳаққи бор эди, гарчи у аслида яхши бола бўлса ҳам, бу ишни бажонидил қилди.

— Бок хоним, сизни телефонга чақиришяпти!— деб кичқирди у ва меҳмонхона эшигини гурсиллатиб урди.

Лекин фойдаси бўлмади.

— Банд эканлар, деб айт!— деб кичқирди Бок хоним ёпиқ эшик орқасидан. Фрида ҳам Бок хонимнинг Юлиус амаки билан танҳо ўтиришларига халакит беришга афсонавий махлуқларга ўхшаб ожизлик қиларди.

Миттивой телефон олдига қайтиб келди-да, Бок хоним келолмас экан, деди. Лекин Фрида, опасининг ҳозир нима билан машғул эканлигини, нега энди телефонга келолмаслигининг сабабини жуда-жуда билгиси келарди, шунинг учун ҳам Миттивойни саволга кўмиб ташлади. Сира бўлмагач, Миттивой ахийри шундай деди:

— Яхшиси, ўзингиз эртага сўраб биларсиз.

У телефон трубкасини жойига кўйди-да, Карлсон нима қилаётганикин, деб атрофига қаради. Лекин Карлсон ҳеч қаерда йўқ эди. Миттивойнинг қидирмаган жойи қолмади, ахийри ошхонага югурди. У ланг очиқ дераза олдига келди-да, дераза тоқчасида ғалати бир махлуқни кўрди. У ерда ойисининг севимли супургисини аллақандай сирли махлуқ от қилиб миниб олиб, учишга тайёр турарди. Гарчи бу махлуқ кўринишда кичкина ажинага ўхшаса ҳам, аслида у Карлсон эди: юзига қора суртилган, бошида рўмол, елкасида эса алвастилар ёпинчиғи — ойисининг катта гулдор пешбанди хилпирарди.

— Менга қара, Карлсон,— деди Миттивой кўрқиб,— учиб юргангни Юлиус амаки кўрмаслиги керак!

— Мен Карлсон эмасман,— деди Карлсон бўғиқ овозда,— мен ажинаман, дунёдаги энг баджаҳл, энг даҳшатли ажинаман.

— Вой!— деб кичқириб юборди Миттивой.

— Ҳа, ҳа, мен эртақлар оламидан келган энг хавфли махлуқ-

ман,— деб бўш келмасди Карлсон.— Мени кўрганда ҳамманинг сочи тикка бўлиб кетади.

Ажина июнь окшомининг ғира-шира қоронғилигида учиб юрарди. Миттивой унинг орқасидан нима қилишини билмай қараб турарди. Кейин у Боссенинг хонасига чошиб кирди, чунки унинг деразаси ҳам меҳмонхона деразаси билан бир томонда эди.

Ажина Миттивойни кўриб илжайди-да, қўлини силкитди.— ҳа, бу айни муддао бўлди, чунки Миттивойга, бу ҳақиқий ажина бўлиб туюла бошлаганди — сўнгра ажина меҳмонхона ойнасидан мўралади. Бок ҳошим билан Юлиус амаки, афтидан, уни пайқашмади шекилли, чунки Миттивойнинг қулоғига уларнинг бир меъёрдаги ғўнғиллаши ҳамон эшитилиб турарди. Бирдан окшом сукунатини каттиқ қичкириқ бузди. Ажинанинг юракни эзадиган қичкириғи эшитилди-ю (у бошқаларнинг эътиборини тортмоқчи эди), меҳмонхонадаги ғўнғиллаш шу заҳоти тинди.

Ажина эса Миттивой олдига қайтиб учиб келди-да, бошидаги рўмол билан эгнидаги ёпинчикни юлиб ташлади, юзидаги қурумни оппоқ дераза пардасига артди-ю, яна бояги-бояги Карлсонга айланди-қолди, супурги билан Боссенинг ажиналар киядиган кийимини қараётган тагига улоқтирди.

— Рисолага тўғри келмайдиган ишлар-а?— деди Карлсон ва оғир хўрсиниб Миттивойни олдига келди.— Қарияларга ўзларини бундай тутишларини қонун йўли билан тақиқлаб қўйиш керак.

— Хўш, улар нима қилишаётганакан?— деб сўради Миттивой. Карлсон асабий бош чайқади.

— Юлиус амаки унинг қўлини ушлаб олган! Қўлини ушлаб ўтирибди! Ахир, бу қанақаси, уй дилозорининг қўлини ушласа-я, Хўш, сен бунга нима дейсан?

Карлсон гапларим қандай таъсир қилди, деб Миттивойга тикилди, у ўзича Миттивой ҳозир хайратдан ҳушидан кетиб қолса керак, деб ўйлаганди, лекин кутгани бўлмагандан кейин Карлсон ўшқирди:

— Нима, гапларимни эшитмаяпсанми? Бир-бирларининг қўлини ушлаб ўтиришибди-я! Тавба, дунёда шундай тентаклар ҳам бўларкан-да!

ДУНЕДАГИ ЭНГ БАДАВЛАТ КАРЛСОН

Бу кунни Миттивой ҳеч қачон унутмайди. Унинг ўзи барвақт уйғонди: «Дунёдаги энг яхши Карлсон» уни уйғотгани учиб келмади. «Жуда ғалати-я»,— деб ўйлади Миттивой ва газета олиб келгани почта яшигига чошиб кетди. У Юлиус амаки қўлидан газетани тортиб олмасидан бурун ундаги ҳамма ёлғон-яшиқ гапларни ўқиб чиқишга улгурмоқчи эди.

Лекин у газетадан ҳеч қандай олди-қочди нарсаларни тополмади. Миттивой, умуман, ҳеч қачон газетанинг биринчи саҳифасидан нарига ўтолмасди. Лекин ҳозир бирдан унинг кўзи:

деган сарлавҳага тушиб қолди.

Бу сарлавҳа остида Вестерброн устида учиб юрган Карлсоннинг — ҳа, бу ерда хато бўлиши мумкин эмас — расми берилганди. Газетада унинг сурати ҳам босилганди. У савлат тўкиб турар ва кулимсираб парраги билан корнидаги кнопкасини кўрсатарди.

Миттивой мақолани ўқий бошлади, ўқиб чикқанидан кейин эса йиглаб юборди.

«Бугун редакциямизга ғалати бир одам келди. Бу чиройли, ақлли ва тобида семирган, аини куч-қувватга тўлган эркак — у ўзига ана шундай таъриф берди — келди-да, биз ваъда қилган ўн минг крон микдоридоги мукофотни унга топширишимизни талаб қилди. Бу одамнинг бизга тушунтиришича, Вазастан сирини бошқа биров эмас, аини унинг ўзи очолган, лекин мен ҳеч қандай жосус эмасман, гапимга ишонмасликка сизларда ҳеч қандай асос йўқ, деди у бизга. «Мен фақат уй золимаси ҳамда амакига ўхшаган одамларнинг орқасидангина айғокчилик қиламан»,— деди у. Буларнинг ҳаммаси бачкана, беозор гаплардир, бизнинг фаҳмимизча, бу «жосус» оддий, семиз ўқувчи бола экан, бизни ишонтириб айтганидек, ўз синфида биринчи ўқувчи экан, лекин бу боланинг бир нарсаси борки, уни ҳар қандай ёш бола ҳам ишлата олади, бу аслида кичкина моторча бўлиб, унинг ёрдамида учиб мумкин, ҳа, айтмоқчи, бунини суратдан ҳам кўрса бўлади. Боланинг гапига қараганда, моторча дунёдаги энг зўр ихтирочи томонидан ишланган, лекин у, бу ҳақда батафсил гапириб беришдан бош тортди. Биз, ўша ихтирочи, агар ана шундай моторларни кўплаб ишлаб чиқаришни йўлга қўйса, катта миллионер бўлиб кетарди десак, бола бу гапимизга шундай жавоб қилди: «Йўқ, раҳмат, ҳавони учиб юрувчи болалар билан ифлослантириш керак эмас, икковимиз — мен билан Миттивойнинг учиб юрганимиз етар».

Шу жойини ўқиганида Миттивой кулимсираб қўйди; «Ҳа, шуни-сига ҳам раҳмат, Карлсон бошқа биров билан эмас, фақат у билан учини хохлабди-ю»,— кейин бир хўрсинди-да, ўқишда давом этди.

«Лекин шуни эътироф этиш керакки, бола одамда негадир ғалати таассурот қолдиради. У тинимсиз гапиради, саволларимизга қандайдир ғалати жавоб қайтаради, ҳатто исми-фамилиясини айтишни ҳам хохламади: «Менинг Ойижоним — мумиё, отам — гном»,— деди у охирида, шундан бошқа ҳеч нима билолмадик. У инглизчада унча-мунча гапиради, эҳтимол, отаси инглиздир, агар боланинг валдирашларидан тўғри англаган бўлсак, афтидан, отаси машҳур учувчи бўлиши керак. Учишга бўлган кизиқиш, ҳавас, хойнаҳой, отасидан ўғлига ўтган. Бола, ваъда қилинган мукофотни олишга ҳаққим бор, деди. «Бу пулларни Филле билан Рулле ёки бошқа бир безори эмас, мен олишим керак»,— деди у. Ана шу пулларнинг ҳаммасини беш эрелик тангалар билан беришимизни илти-

мос қияпти, чунки унинг фикрича ўша эреларгина «ҳақиқий пуллар» экан. У олдимиздан чўнтақларини беш эрелик тангаларга тўлдириб чиқиб кетди. Тангаларнинг қолганини замбилғалтақда олиб кетмоқчи. Редакция маълум қиладики, уларни истаган вақтида олиб кетиши мумкин. Гарчи гапларининг ҳаммасини ҳам тушунмаган бўлсак-да, суҳбатимиз анча қизиқарли бўлди. «Билиб қўйинглар, сизлар менга факат тахминан тўладиларинг»,— бу унинг охириги сўзлари бўлди, шундан кейин у деразадан учиб чикди-да, Вазастан томон йўл олди.

Бола, номи газетага тушишидан кўркиб, исмини айтишдан бош тортди, «чунки Миттивой буни хоҳламайди» деди у, афтидан, укасини жуда яхши кўрадиганга ўхшайди, ҳар ҳолда, кишида шундай таассурот туғилади. Биз боланинг номини тўла айтолмаймиз, лекин ўқувчиларимизга шуни маълум қиламизки, исми «Карл» хижоси билан бошланиб «сон» хижоси билан тугайди. Модомики, киши газетада ўз исмининг босилишини хоҳламас экан, биз бу билан хисоблашишга мажбурмиз. Шунинг учун ҳам биз бутун мақола давомида уни «Карлсон» эмас, «бола» деб атадик, ҳолбуки, аслида ҳам унинг исми Карлсон».

— У укасини жуда яхши кўради,— деб минғиллаб ўкиди Миттивой ва яна хўрсиниб қўйди. Кейин дераза олдига келди-да, чилвирни каттик жаранглатди, бу Карлсонга «учиб кел» деган сигнал эди.

Ўша заҳоти Карлсон учиб келди. У хурсандлигидан гул-гул ёнарди.

— Газетада бирор қизиқ гап бор эканми?— деб сўради у одатдагидай тувакчадан шафтоли данагини қовлаб оларкан.— Агар чиндана қизиқ нарса бўлса, овозингни чиқариб ўки.

— Сенда ўзи уят деган нарса қолмабди,— деди Миттивой.— Ҳамма ишни расво қилганингни наҳотки тушунмасанг. Энди иккови-мизни бир зум ҳам тинч қўйишмайди.

— Хўш, кимга тинчлик керак?— деб хайрон бўлиб сўради Карлсон ифлос қилган қўлларини Миттивойни пижамасига артаркан.— Доимо ўйин-қулги, хурсандчилик бўлиши керак, йўқса, мен ўйнамайман. Қани, энди ўқий қол!

Карлсон кичкина кўзгуда ўзини яхшилаб кўриш учун хонада айланиб учиб юрар экан, Миттивой мақолани овоз чиқариб ўқий бошлади. У «хаддан зиёда семиз» деган сўзларни, умуман, Карлсонни ранжитадиган жойларини тушириб қолдирди-да, қолганини бошидан-охиригача ўқиб берди, Карлсон ўзида йўқ хурсанд эди.

— Ажойиб танишув — бу менинг ҳақимда. Ҳа, бу газетанинг ҳар бир сўзи ҳақиқат.

— «У укасини жуда яхши кўради»,— деб ўкиди Миттивой ва Карлсонга савол назари билан қаради.— Бу сўзлар ҳам ҳақиқатми?

Карлсон учишдан тўхтади-да, ўйланиб қолди.

— Ҳа, умуман, тўғрику-я,— деди у истар-истамас.— Қизиқ, сендай эсипаст болани яхши кўришининг ўзи қизиқ! Ҳа, буларнинг ҳаммаси менинг меҳрибонлигимдан, чунки мен дунёдаги энг меҳрибон, энг ёқимтой одамман. Қани, давомини ўки.

Лекин Миттивойнинг ўпкаси тўлиб ўқиёлмади: демак, Карлсон-

нинг уни жуда яхши кўришлиги рост экан-да! Бошқаси билан қанча иши бор!

— Исминни газетада атамасликларини улардан илтимос қилиб яхши қилибманми, а?— деди Карлсон.— Мен буни фақат сен учун қилдим, ахир, сен мени сир, бутунлай сир сақламоқчисан-ку.

Кейин у газетани олди-да, унда босилган икки расмни ҳам ҳавас билан узоқ кўздан кечирди.

— Бу расмда қанчалик чиройлилигим кўринмай қолган-да,— деди у.— Тобида семирғанлигим ҳам билинмайди, шундан ташвиш-даман, мана, кўргин-а!

У газетани Миттивойнинг бурни тагига тикди, лекин ўша заҳоти яна қайтиб олди-да, паррагини кўз-кўз қилаётган расмини чўлп-чўлп ўпа бошлади.

— Хой-хўп, ўзимни суратимни кўрганимда «ура!» деб қичқиргим келади.

Лекин Миттивой газетани унинг қўлидан тортиб олди.

— Ҳар ҳолда, Бок хоним билан Юлиус амаки уни кўрмаслиги керак,— деб тушунтирди у.— Бунга асло йўл қўйиш мумкин эмас.

У газетани бир неча бор буклади-да, стол тортмасининг ичкари-сига тикиб қўйди. Орадан бир зум ўтар-ўтмас Юлиус амаки хонаси-нинг эшигини қия очди-да, сўради:

— Газета сендами, Миттивой?

Миттивой «йўқ» дегандай бош чайқади.

— Йўқ, менда эмас.

Чинданам газета унда эмас, стол тортмасида эди-да.

Ҳа, айтмоқчи, Юлиус амакининг ўша куни газетани одатдагидай ҳадеб сўраб-суриштирмагани жуда ғалати туюлди. Унинг ўй-фикрлари, афтидан, бирор бошқа кўнгилли нарса билан банд бўлса керак, чунки бахтиёрлиги шундай юзидан кўринарди. Боз устига, у охириги марта докторга бориши керак эди. Бир неча соатдан кейин у уйига, Вестергетландга жўнаб кетади.

Бок хоним унга буюмларини жойлаштиришга ёрдамлашарди. Миттивой билан Карлсон унинг йўл-йўлакай Юлиус амакига бераётган ўғитларини эшитиб қолишди: пальтонгизни устки тугмасини солиш эсингиздан чиқмасин, йўқса шамоллаб қолишингиз мумкин, кўчадан ўтаётганингизда эҳтиёт бўлинг, эрталаб, оч коринга чекманг!

— Бу уй золимасининг ақл-фаросатини кара-я!— деди Карлсон.— У ўзини, ҳойнаҳой, унинг хотиниман деб тасаввур қилаётган бўлса керак-да!

Лекин ўша кун сира кутилмаган воқеаларга тўла бўлди. Юлиус амаки кетиши биланок Бок хоним телефонга ташланди. У шундай бақириб гапирдики, Миттивой билан Карлсон беихтиёр унинг ҳамма сўзларини эшитди.

— Алло! Фрида, бу сенмисан?— деди у шоша-пиша.— Хўш, чиройли бурунчангни аҳволи қалай?.. Биласанми, мен буни эшитдим, лекин сен бурним хусусида бошқа ташвиш тортмасанг бўлади, чунки мен уни Вестергетландга кетганимда ўзим билан бирга олиб кетмоқчиман... Ҳа, сал бўлмаса эсимдан чиқай дебди, мен Вестергетландга кўчиб ўтмоқчиман... Йўқ, йўқ, уй ходимаси сифатида эмас,

мен эрга тегяпман, гарчи шундай семиз бўлсам ҳам... Хўш, сен бунга нима дейсан? Ҳа, албатта, кимлигини билишга тўла ҳақкинг бор... Жаноби Юлиус Иенсенга, ҳа, шу одамга... ҳа, бу ҳақ гап, сен ҳозир Иенсен хоним билан гаплашяпсан, жонгинам Фрида... Ҳе, кўриб турибман, кўнглинг бузилиб кетди... йиғлаяпсан... Қўй, кўй, Фрида, хафа бўлма, сен ҳам ҳали ўз тенгингни, яхши одамни учратасан... Мени кечиргин, сен билан ортиқча гаплашишга вақтим йўқ, ҳозир каллигим келиб қолади... Кейин ўзим яна телефон қиларман, Фридоочка.

Карлсон Миттивойга кўзларини катта очганича хайрон бўлиб қараб турарди.

— Менга айт-чи, тентакларни даволайдиган дориларинг борми?— деб сўради у ниҳоят.— Агар бўлса, уни ҳозирок Юлиус амакига бериш керак, ўшандаям энг каттасини бериш керак.

Лекин Миттивой бундай дори-дармонлар тўғрисида ҳеч нима эшитмаганди.

Карлсон ачингансимон хўрсиниб кўйди, Юлиус амаки доктор олдидан келганидан кейин эса, унинг ёнига секин борди-да, беш эрелик тангани чўнтагига индамай солиб кўйди.

— Ие, бу нима қилганинг?— деб сўради Юлиус амаки.

— Кўнглингга ёққан бирор нима сотиб оларсан,— деди Карлсон ғамгин,— ҳа, сен бунга мухтожсан.

Юлиус амаки Карлсонга миннатдорчилик билдирди-ю, лекин у ҳозир шу қадар хурсанд ва бахтиёр эдики, кайфиятини кўтариш, кўнгли очиш учун беш эрега ҳечам мухтож эмасди. Юлиус амаки, мен жуда бахтли одамман, бу кунларни сира-сира унутмайман, деб устмауст такрорларди. Бундан ташқари, бу ерда унга ажойиб эртақлар олами очилди. Тўғри, дераза олдидан учиб ўтаётган ажинани кўрганида у бир оз кўркди, ҳа, буни инкор этмайди, лекин...

— Шунчаки ажина эмас,— деб унинг сўзини тўғрилади Карлсон,— дунёдаги мана мен деган ажиналарнинг алвастиси.

— Лекин энг муҳими, ота-боболаримиз билан яна бир бор дийдор кўришдим,— деб ўзиникини маъқулларди Юлиус амаки,— бундан жуда-жуда хурсандман. Бу ажойиб, эртақнамо кунлар ўтиб кетди-ю, лекин у гўзал, афсонавий малика калбини забт этди, мана энди тўю-томоша бўлади.

— Афсонавий малика!— деб такрорлади унинг сўзини Карлсон, унинг кўзлари чараклаб кетди. У росаям хахолаб кулди-да, кейин Юлиус амакига қараб бошини чайқади, сўнг яна кулишга тушди.

Бок хоним ошхонада ғимирлаб юарди: Миттивой уни ҳеч қачон бунчалик хурсанд, хушчақчақ кўрмаганди.

— Мен ҳам ажиналарни жуда яхши кўриб қолдим,— деди у,— чунки агар ўша ажиналардан биттаси деразамиз олдидан учиб ўтмаганида, бизларни қўрқитиб юбормаганида, сен, Юлиус, хойна-хой, ҳеч қачон бўйнимга осилиб олмасдинг, умуман, ҳеч гап бўлмаасди.

Карлсон аламидан бир сакраб кўйди, кейин елкасини учирди.

— Ҳечқиси йўқ, бу турмушда, рўзгорда бўладиган гап-ку!— деди у.— Лекин, менимча, бизнинг Вазастанда ажиналар кўп бўлма-са керак.

Бок хоним эса энди тўй хакида гапирарди, у дақиқа санин яна ҳам бахтиёр, яна ҳам саодатли кўринарди.

— Сен, Миттивой, тўйимизда бўласан,— деди у.— Сенга қора бахмалдан костюм тикиб беришади, шундай чиройли бўлиб кетасинки, асти қўявер.

Миттивой бир сесканиб тушди. Қора бахмал костюм-а... Кристер билан Гунилла уни роса мазах қилишади-ю!

Лекин Карлсоннинг кўнглига кулги сиғмасди. У астойдил хафа бўлганди.

— Бунақада мен ўйнамайман, мен ҳам тўйда бўлишни истайман, менга ҳам қора бахмалдан костюм тикиб беришларини хоҳлайман!.. Йўқ, мен бунақада ўйнамайман!..

Энди мириқиб кулиш навбати Бок хонимга келди.

— Ҳа, сен катнашсанг, тўй харала-тарала билан ўтади, ҳеч кимни зериктирмайсан.

— Менам шундай деб ўйлайман,— унинг гапини илиб кетди Карлсон,— қора бахмал костюмни кийиб, орқангда нукул беш эрели тангаларни ташлаб тураман, тўппончамдан отаман! Ахир, салютсиз тўй тўй бўладими!

Юлиус амаки шу қадар бахтиёр эдики, у ҳамманинг ҳам бахтли бўлишини жуда-жуда истарди, шунинг учун ҳам у Карлсонни ўша заҳоти тўйга тақлиф қилди. Лекин Бок хоним, ундай бўлса тўй менсиз ўтади, деди.

Ўша куни ҳам яна кеч кириб, қош қорайди. Миттивой Карлсоннинг томида ўтирарди, қоронғилик қуюқлашиб бутун Вазастанда чироклар ёнди, Стокгольмда ҳам — қаёққа қарамагин, милтиллаган чироклар.

Ҳа, кеч кирди. Миттивой Карлсоннинг ёнида ўтирибди, бу жуда яхши. Худди ҳозир Вестергетланддаги кичик бир станцияда поезд тўхтадию вагондан Юлиус амаки тушди. Оқ кема қаердадир, денгизда, Стокгольмга қараб сузиб кетяпти, унинг палубасида ойиси билан дадаси туришибди. Бок хоним Фридага далда бериш учун Фрейга-тендаги ўз уйида ўтирибди. Бимбо ўзининг саватчасида ухлаб ётибди. Лекин бу ерда, томда, Миттивой ўзининг энг яхши дўсти билан ўтирибди, иккови Бок хоним пиширган ёғли ширин булочкани ейишарди. Ҳаммаси ҳам жуда соз. Лекин, бари бир, негадир Миттивойнинг кўнгли нотинч, ташвишда.

Агар Карлсон билан дўстлашсанг, тинчлик нималигини билмайсан.

— Сенга қўлимдан келганча тушунтиришга уриниб кўрдим,— деди Миттивой.— Сени шу вақтгача эҳтиёт қилиб, сақлаб келдим, бу тўғри. Лекин энди буёғига нима бўлади, билмайман.

Карлсон оғзига булочкани бутунича тикди-да, ютиб юборди.

— Жуда тентаксан-да! Энди улар бир неча беш эрели тангани олиш учун изимга тушишлари мумкин, мен бу ишларнинг ҳаммасига чек қўйдим: тушунсанг-чи, ахир, Филле билан Руллега энди орқамдан қувиб юришларига ҳожат қолмади.

Миттивой ҳам булочкани олиб, бир четини тишлади.

— Йўқ, тентак мен эмас, сенсан. Энди, бутун Вазастан, ҳар ҳолда, тентақлар орқангдан гала-гала бўлиб юришади, изингдан

колишмайди, қандай учишингни яхшилаб кўриш ёки моторингни ўғирлаб кетиш пайдан бўлишади.

Карлсонга жон кирди.

— Сең шундай деб ўйлайсанми? Агар гапинг рост бўлса, бугун бир хурсандчилик қилсам бўларкан.

Миттивойнинг астойдил жаҳли чикди.

— Қандай эплайсан, — деди у дарғазаб бўлиб, — сендан сўраяпман, оломон атрофингни ҳалқадай ўраб олса, қандай эплайсан.

— Биласанми, бунинг уч усули бор: тийиш, йўқ қилиш, майнабозчилик. Менимча, учовини ҳам бирданига қўллашга тўғри келади.

Карлсон бошини бир томонга эгди-да, Миттивойга муғамбирона қараб кўйди.

Карлсон шундай кулгили кўринардик, Миттивой беихтиёр кулимсиради-ю, кўнгли кўтарилди. Карлсон қўлларини чўнтақларига тикиб, хурсанд бўлиб беш эрели тангаларини жаранглатди.

— Хой-хўп, бадавлат, ҳам чиройли, ҳам ақлли, ҳам тобида семирган, айни куч-қувватга тўлган эркак, мана мен-да, дунёдаги энг яхши Карлсон, ҳар жиҳатдан яхши, сен буни тушунасанми, Миттивой?

— Ҳа, — деб жавоб берди Миттивой.

Лекин Карлсоннинг чўнтагида фақат беш эрели тангалар эмас, яна кичкина тўппонча ҳам бор эди, Миттивой уни тўхтатишга улгурмасиданок бутун Вазастан бўйлаб ўк овози янгради.

«Ҳа, яна бошланди», — деб ўйлади Миттивой, қўшни уйларнинг деразалари очилганини кўриб, одамларнинг ҳаяжонли, ташвишли овозларини эшитиб.

Лекин Карлсон одатдаги кўшиғини бошлаб, катта, дўмбок бармоқларини куй оҳангига мослаб чертарди:

Гурла гулхан,
Ўйнаймиз,
Гир айланиб куйлаймиз:
Чиви-чиви, чирик-чирик,
Дирк-дирк
Тарала.
Таваллуд айём эса
Офтоб тўкма хон инса
Хўплар...
Барала:
Чиви — ёвуз,
Ковуз-ковуз!